سریزې پرځای

له ډېره وخته راهیسې د ښځو د حقوقو او په اسلامي ټولنه کې د ښځو د رول او حیثیت موضوع جنجالي بڼه خپله کړېده او په دې وروستیو کې خو دا جنجال خپل وروستي پړاوونه وهي او د ورځې په مهمې موضوع بدله شوې ده.
دواړه خواوې (د ښځو دحقوقو پلویانو او په دې اړه د سخت دریځ لرونکي) له افراط او تفریط څخه ډک شعارونه ورکوي او خپل مقابل لورې پرې ملامتوي چې متاسفانه د دواړو خواو په دې جګړه کې د اسلام روح ټپي کېږي او په مستقیم او غیرمستقیم ډول د اسلام سپېڅلي او مبین دین د بدنامولو او په اوسني وخت کې د ناچلنده دین د پېژندلو او معرفي کولو هڅې کېږي په اسلام کې دښځو د رول او ارزښت په اړه خو په نورو ژبو کې ډېر کتابونه لیکل شوي دي ، خو په پښتو ژبه کې داسې کتاب چې د لوستونکیو هر اړخیزه تنده ماته اود اسلام ریښتونی تصویر یې انځورکړی او په دې اړه ټولو پوښتنو ته شرعي ، معقول او منطقي ځواب وواییې لا تردې دمه مانه وو موندلی له همدې کبله مې قلم راواخېست او لستونې مې را بډوهل.
خطاء ، سهوه او اشتباه له انسان سره ملګری ده زه دا دعوه نه شم کولای چې همدا کتاب دې په دې اړه لومړنی او وروستنی کتاب وپېژندل شي او یا بل چاته د څېړنې او تحقیق اړتیا نه لیدل کېږي خو دومره په زغرده ویلی شم چې انشاء الله د اسلام اصلي بڼه په کې ښودل شوې ده او که څوک یې راسره نه مني یا اختلاف کوي نو اختلاف یې په سر سترګو خو باید چې د

اختلاف طرز يې منطقي ، اصولي او شرعي وي او دلايل يې هم ثقه او معتبره وي.

د دې کتاب ليکلو کې مې له عمده ، ثقه او معتبرو ماء خذونو او مراجعو څخه استفاده کړې ده ،هره مسئله مې چې له کوم کتاب څخه رانقل کړې ده نو د همدې مسئلې په پای کې مې د هماغه کتاب نوم هم ورسره ليکلی او حواله مې پرې ورکړې ده.

همدا ډول له ښاغلي رفيع الله روشن او انجنير محمد افضل ذاکر څخه ډيره مننه کوم چې د دې کتاب په کمپوز او ډيزاين کې يې ډېره ستوماني وزغمله او دکتاب ناوې ته يې د چاپ هار ور په غاړه کړ.

همدا رنګه له ټولو هغو ورونو او خويندو څخه ډېره مننه چې د دې کتاپ په چاپ کې يې مرسته کړې ده.

محمد حسن حقيار

يوه دعوه او ځواب يې

لكه چې په پېلامه كې مو ولوستل د اسلام د ښمنان په اسلام تور لګوي چې ښځې ته يې حقوق نه دي وركړي ، دوى وايي ښځه په اسلام كې هېڅ ازادي نه لري او د وينځې حيثيت لري ، له اسلام او قران څخه نا خبره مسلمانان هم له دوى سره د اشعار زمزمه كوي او په غير شعوري ډول د اسلام د دښمنانو په لاس د مسلمانانو په مقابل كې استعمالېږي ، دا چې دا دعوه څومره حقيقت لري او يا څومره ناوړه تبليغات او پروپاګند دى چې په اسلام پسې كېږي وروسته به لوستونكيو ته جوته شي ، موږ كه چېرې له اسلام څخه مخكې د جاهليت وخت ته كتنه وكړو او يا له دې څخه هم لږ وړاندې لاړ شو او وګورو چې په هغو ټولنو او وختونو كې د ښځو حال او حيثيت څه وو او بيا په اسلام كې دښځو له حقوقو څخه ځان خبر كړو نو راته په ډاګه به شي چې رښتيا هم څومره درناوى او عزت چې ښځو ته اسلام وركړى په يو بل مذهب كې هم نه دى وركړل شوى.

د دى دعوې دثبوت لپاره څو قومونه او تمدنونه له اسلام څخه وړاندې او څو قومونه اوتمدنونه له اوسني وخت څخه د بېلګې په ډول يا دوو ، او ګورو چې حتى په هغو ملكونو او قومونو كې چې دښځې د آزادۍ او مساوات چيغې وهل كېږي د دوى حالت په موجوده عصر كې څنګه دى.

ښځه د تاریخ په بېلابېلو پړاوونو کې

الف: په یونان کې

په پخوانیو قومونو کې یونان یو پرمختللی قوم و ، مګر په دې قوم کې ښځې هېڅ حیثیت نه درلود .

په یونان کې به ښځه د انساني ټولو بدبختیو بنیاد ګڼلی شوه، د یونانیانو په نظر کې ښځه د ټیټې پوړې مخلوق و. د تهذیب او کار له پرمختګ سره ښځې هم لږ پرمختګ وکړ مګر ورو ورو په یونانیانو بیا شهوت غلبه وکړله په دې وخت کې بدلمنو ښځو دومره پرمختګ وکړ چې په انساني تاریخ کې ساری نه لري او د هر فن خاوندان به له دوی څخه راتاوو .

په یونان کې ښکلا پالنې او دښکلا ذوق دومره غلبه وکړله چې بلکل خپل ځان ورځنې هېر شو ، لویو فیلسوفانو او پوهانو به زنا څه عېب نه بلله، نکاح پکې غېری ضروري وګڼل شوه ، له نکاح څخه پرته یوځای کېدل څه د شرم خبره نه وه ،د کام دیوي لمانځنه په ټول یونان کې رواج شوه (کام دیوي د دیوتا ښځه وه مګر بیا یې هم له نورو درېو دیوتاګانو سره آشنایي درلوده او دهغې په دربار کې د هرچا غوښتنې پوره کېدلې تر دې چې حرامي کېږیدا پیدا شو او بیا دې قوم دېته د معبودیت درجه ورکړله) فاحشه خانې پر عبادتخانو بدلې شوې، د نکاح اهمیت له منځه لاړ په همدې ترتیب ښځې

خپل اصالت له لاسه ورکړ ، حتی په یونان کې لکه د ارسطو مشهور فیلسوف د اسبرطي په خلکو پړه اچوي چې له ښځو سره ولې آساني او ښه ګذاره کوي [۱].

په یونان کې به ښځې د ښارویو او نورو ملکیتونو په څېر پلورل کېدلې ، (ریموستن) د یونانیانو یو استازی وایي چې موږ لوڅې ښځې د خوند او صادقې او مهربانه ښځې د جسم د نورو غوښتنو د تامین لپاره غوره کوو [۲].

ب - په روم کې

په روم کې ښځو ته د ښاروي په سترګو کتلی شول ، دلته د لوړ کچ یوې غونډې فیصله وکړله چې ښځه ناولی حیوان دی چې نه کرامت لري ، نه عزت او نه درنښت دهغوی سپک ساتل پکار دي او د خدمت لپاره یې استعمالوئ [۳].

دلته سړي دښځو بادارو ، په خپلو ښځو او اولادونو یې پوره مالکانه حقوق درلودل،آن په ځینو حالاتو کې یې دهغوی د وژلو اختیارات هم درلودل خو کله چې په روم کې عملي مدنیت خپور شو نو ښځو هم څه دمه وکړه اوس هم د پردې دود خونه و اوفاحشه خانې وې مګر عفت او پاکئ ته په درنه سترګه کتل کېدل او د اخلاقو معیار هم اوچت و .

یوځل یو رومي سناتور دخپلې لور په مخکې خپله ښځه ښکل کړله د ده دا کار دملي اخلاقو سپکاوی وګڼل شو او په ملي شورى کې پرې دملامتئ غږ و شو مګر د غربي او شرقي تهذیب او تمدن له پرمختګ سره د رومي

---

(۱) الاسلام بلامذاهب: دکتور مصطفی الشکعه او المرأة فی الاسلام : استاد محمد عزه دروزه.
(۲)حیاة الیونان، دحمیرا بزګر دمونوګراف په حواله
(۳)حقوق المراة في الاسلام عبد القادر شبیة الحمد

قوم په افکارو کې هم د ښځو په هکله بدلون راغی او ورو ورو د نکاح او طلاق په قوانینو کې دومره تغیر راغی چې حالات بلکل سرچپه شول. ښځو به خاوندانو ته پوروونه ورکول، خاوندان به د ښځو مرئیان وو په وړه خبره هم طلاق ورکول کېده په دې دور کې به ښځو پرله پسې مېړونه کول. سید مودودي (رح) دیوې ښځې یادونه کوي چې لس مېړونه یې کړي وو.

جو دنیل وایي چې یوې ښځې په پنځو کالو کې اته مېړونه کړي وو.

سناتور جوروم له ټولو څخه د یوې باکمالې ښځې یادونه کوي چې هغې د نربچي په وروستي وار درویشتم مېړه کړی و او د مېړه یې هم دا یوویشتمه ښځه وه.

آزاده عشق بازي څه د شرم او عیب خبره نه وه، ښځو او نرانو به یو ځای او لوڅ لامبل[۴].

ښځو خو انساني حقوق بالکل نه لرل حتی د روم رسمي قانون هم ښځه نا اهله بلله او د اهلیت د نه درلودلو په اسبابو کې یې ښځه توب ـ هم مهم لامل باله یعنې یوازې نارینه یې اهل بلل.

ج: په مصر کې

په مصر کې ښځو ځان د خاوندانو وینځې ګڼلې د هغوی خدمت به یې په دې ډول کاوه لکه چې وینځه د خپل بادار خدمت کوي، هغوی هیڅ ډول آزادي نه درلوده او خاوندان دهغوی معبودان ګڼلی شول.

---

(۴) پرده سید ابوالاعلی مودودي.

په مصر کې ښځو کې خو یو وخت د شهوت رانئ جذبه دې حد ته رسېدلې وه چې د مصر فرعون به هلکان وژل او نجونې به یې د خپل خدمت او د شهوت د اور د سړولو لپاره ژوندۍ پرېښودلې.
الله ج پر بني اسرائیلو د احسان په ډول د دې واقعې یادونه څو ځلې کړې ده فرمایي: ((و اذنجینا کم من آل فرعون یسومونکم سوء العذاب یذبحون ابناء کم و یستحیون نسائکم .....))[۵]
یعنې: (او یاد کړئ هغه وخت چې خلاص موکړئ د فرعون له خلکو څخه چې در رسولو به یې تاسې ته لوی عذاب، ذبحه کول به یې ستاسې زامن او ژوندئ به یې پرېښودلې ستاسو ښځې) د هغوی څه نور حیثیت نه و او داسې ظلم به ورسره کېده چې هېڅ حد نه لري.

د: په هند کې

په هند کې هم د ښځو هغه حال و کوم چې په روم او یونان کې و.
دلته به کله سړیو د ښځو عبادت کاوه او کله به ښځو د سړیو عبادت کاوه، فاحشه خانې په عبادتخانو بدلې شولې. په هند کې د ښځو پرمخ د تعلیم دروازې وتړل شوې او داسې په سپکه سترګه به ورته کتلی شول چې له ښځو سره اړیکو لرونکیو کسانو لپاره یې د نجات او خلاصون دروازې تړلې وې په سند (د پخواني هند په یوه برخه) کې له اسلام څخه د مخه ښځه بالکل بې عزته وه کله به یې چې مېړه مړ شو او سوځاوه به یې دا یې هم ورسره سوځوله ،که دې به انکار وکړ رټل کېدله،بد اخلاقه به ګڼل کېدله، هر چا به ورته دغدارې او بې وفا په سترګه کتل او بیا به ورسره هېچا نکاح نه کوله او

(۵)البقره ۴۹

دهمېش لپاره به له خاوند او زوجیت څخه بې برخې وه، زنا په کې عام رواج و.
د نکاح او کورنۍ ستومانتیا هېڅ پر اوړه نه اخېستله اوس هم په هند کې ښځه د ټولنې سپکه او ذلیله برخه ده هېڅوک ورته د قدر په سترګه نه ګوري ،په مختلفو پلمو وژل کېږي.
دهند پارلمان ته دیو ورسپارل شوي سند له مخې د ۱۹۸۸_۱۹۹۱ میلادي کلونو تر منځه په هند کې (۱۵۸۹۱) ښځې د وادہ د جهیز د نشتوالي له کبله وژل شوي دي او یا یې د خلکو د پېغور پر اساس ځان وژلی دی[۲].
و ګورئ چې دواده د جهیز د نشتوالي په معمولي وړه خبره څومره ښځې وژل شوي دي دا دی مساوات ؟دا دی د ښځو حقوق او آزادي ، اوس هم د پخواني جاهلیت په څېر په هند کې د نویو انجونو د وژلو لړۍ ښه توده روانه ده.
او په بېلابېلو پلمو هر کال زرګونه ښځې ځانونه وژني د نوای وقت ورځپاڼې د ۱۹۹۹ کال ګڼې د یو خبر له مخې ، تېره ورځ د جهیز د نشتوالي له کبله په هند کې د یوې کورنۍ ۱۷ پېغلو یو ځای او په یوه ورځ ځان وواژه.

ه: د عربو په جاهلیت کې

په عربو کې له اسلام څخه وړاندې ښځې د چانه خوښېدلې د هغوی په زېږېدلو به شرمېدل هغوی به یې دنفقې او جامې له وېرې او یا د جاهلي غیرت له کبله ژوندئ ښخولې په عربو کې به چې د چا په کور کې انجلۍ پیدا شوه ګویا په هغه کور کې به قیامت و د قهر او غضب څپې به یې په مخ

(۲) شهادت ۱۳۷۰\۱۲\۲۹ هجري لمریز.

را څرګندې شوې د دوی د دې باطل رواج او باطلې عقيدې د له منځه وړلو په غرض الله ج فرمايي: ((لله ملک السموات والارض يخلق ما يشاء يهب لمن يشاء انا ثا ويهب لمن يشاء الذکور او يزوجهم ذکرانا و اناثا و يجعل من يشاء عقيماً انه عليماًقديراً))[۷]

((يعني: الله لره دی حکومت په اسمانو کې او په ځمکه کې پيدا کوي څه چې وغواړي ، بخښي چاته چې وغواړي لونې او بخښي چاته چې وغواړي زامن يا ورکوي جوړه زامن او لونې او ګرځوي چا لره چې وغواړي شنډې خدای ج پوه او قادر دی پر هر څه .))

دلته الله ج لومړی ياد دا نجونو وکړ او هلکان يې وروسته ذکر کړي معارف القران د قرطبي په حواله د واثله بن اسقع قول راوړی چې د کومې ښځې له ګېډې څخه لومړی لور پيدا شي هغه مبارکه وي[۸].

الله ج فرمايي چې دلور او زوی ورکول زما په اختيار کې دي تاسو په هر حال شاکر و اوسئ او د لور په زېږيدلو مه خفه کېږئ.

په جاهليت کې په ښځو داسې ظلم کېده چې حتی هغوی ته د انسان په سترګه نه کتل کېدل ، هغه وخت به ښځو لوڅ او بربنډ د بيت الله طواف کاوه.

بربنډ ګرځېدل څه د شرم خبره نه وه ، د منافقينو د رئيس عبد الله ابن ابی ا بن سلول شپږ وينځې وې چې د هغوی لپاره يې سرايونه جوړ کړي وو ، او هغوی يې زنا ته اړ وېستلې ، وهلې به يې او له هغوی څخه به يې دومره

(۷) الشوری ۴۹_۵۰

(۸) معارف القران ج ۲۵\ مولانا محمد شفيع

ډېرې پېسې وغوښتې چې هغوی به يې له ورکولو څخه عاجزې وې او نا چاره به وې چې بد کاري وکړي.
هلته د هر رئيس همدا حال و ، ښکاره سرايونه به و او د بېرغ په څېر ټوټې به پرې زوړندې وې هر چا به پېژندل چې دا د زنا او بدکارئ ځايونه دي.
د مېلمنو لپاره به يې د قدر ، درناوي او احترام په غرض انجونې ورواړاندې کولې چې زنا به يې ورسره کوله.....[9]
لنډه دا چې په جاهليت کې له ښځو سره ظلم خپل وروستئ پوړۍ ته رسېدلی و په عربو کې به انجلۍ دومره بده ګڼلی شوه چې هغه به يې ژوندۍ ښخولې وأدالبنات (د ژونديو لورګانو ښخول) په هغوی کې بالکل عام رواج و او په دې به يې وياړ کاوه ، د خسر او اوښي نوم له ښکنځلې څخه کم نه و کله به چې چا کره لور پيدا شوه دومره به خفه و چې ګويا غټ غم پرې راغلی دی قرآن د دوی د دې جاهلې او ناوړه عنعنې حکايت داسې کوي ((و اذا بشر احدهم بالانثى ظلت و جهه مسودا و هو کظيم يتوارى من القوم من سوء ما بشربه ايمسکه على هون ام يدسه فى التراب الاساء مايحکمون))[10]
(يعني: او کله چې خبر ورکړای شي يو تن د دغو کفارو ته په پيداکېدلو) د لورنو وګرځي مخ د ده تک تور له غمه حال دا چې دی ډک وي له قهره ، پټ ګرځي له قومه(خپل) دهغه خبر دناخوښۍ له کبله چې ده ته ورکړل شوی دی ايا وساتي دی هغه (لور) سره د سپکوالي که ويې منډي ژوندئ په خاورو کې ،خبر اوسئ چې بد دی هغه چې حکم کوي دوئ)

(۹) روائع البيان في تفسير آيات الاحکام محمد علي صابوني.
(۱۰) النحل ـ ۵۸ ـ ۵۹)

دا وو په جاهلیت کې د ښځو حال چې د لور په زېږېدنې به یې پلار تندی تروش نیولی وو او ټوله ورځ به یې له خفګانه څهره بدله وه.
د ډېرې غصې ، نفرت، غم او ندېښنې څخه به سرګردانه و او په دې غلط سوچ کې به و چې که د الویه شي نو زما زوم به وي ، زه به خسر یم او چاته به مخ ښودلی نه شم او که ژوندۍ یې په ځمکه ومنډم او ټول عمر ورڅخه ځان او زګار کړم ځینې مفسرین د [ایمسکه علی هون] معنا داسې کوي چې هغوی به یې بندیانې ساتلې او داسې به ذلیلې وې چې ګویا له سره د ده اولاد نه وي حتی له سره انسان نه دی ....(۱۱)
الله ج فرمایي: ((و اذاالموؤدة سئلت بای ذنب قتلت)) ......(۱۲)
یعنې ((او کله چې له ژوندۍ ښخې شوې لور څخه تپوس وکړلی شي چې په کومه ګناه وژل شوې ده.))
قیس بن عاصم التیممي اته لورګانې ژوندۍ خښې کړې وې.
ښځو په میراث کې حق نه درلود ..(۱۳)
د خپل مال واک یې نه و دخپلو ورونو او زامنو سره ودونه کېدل یو سړي به لس او شل ښځې کولې کونډې ته په اسانه دبل مېړه اجازه نه وه ، مګر د اسلام د سپېځلي دین په راتلو دا هر څه باطل دودونه له منځه ولاړل ښځو ته یې عزت او درنښت او رښتوني انساني حقوق ور په برخه کړل او له وحشت نه ډک دودونه له منځه ولاړل.

و: په امریکا کې

(۱۱) تفسیر کابلی ج: ۳ مولینا محمود الحسن دیوبندی او مولانا شبیر احمد عثماني
(۱۲) التکویر ۸_۹
(۱۳) روح المعاني علامه الوسي.

غربيانو ښځو ته ازادي او ترقي نده ورکړې ، بلکه هغوی ته يې ذلت ورکړ ،هغوی يې کار ته اړ باسلې چې له نفقې او لګښت څخه يې خلاص شي.
د هغوی کوچنيان يې د هغوی له نظر او روزنې څخه محروم کړل هلته ښځه د نارينه وملعبه ده ، په سرايونو دوکانونو او رقص خانو کې ورځنې کار اخلي لوځ او له بې حيايۍ څخه ډک فلمونه يې ترينه ثبت کړل.
د سينماګانو په پردو کې يې هغه د حيوان په څېر معرفي کړله ، د هغوی ښايست ،ځواني او ارزښتمن بدن يې له خاورو سره خاورې کړ اوس هغوی نا چاره دي چې د ځان لپاره د نفقې د حاصلولو په غرض شپه او ورځ پر ځان يوه کړي او ځان ته نفقه پيدا کړي ځکه سړی خو اوس د خپل شهوت اور په دوی سړوي او نور يې په غم کې نه دي.
يو استاذ چې په لوېديځه نړۍ کې يې ډېر وخت اړولی و موږ ته وويل کله چې ما غربي ښځو ته په اسلام کې د دوی حقوق بيان کړل ډېرو ښځو ژړل او فرياد يې کاوه چې کاش په ختيځ کې له مسلمانانو سره اوسېدلی او له دې ګنده تمدن څخه لېرې وای.
حتی په لندن کې آن په يوولسمې پېړۍ کې هم ښځې پلورل کېدلې هغوی ته په هېڅ هم د تسلط حق نه و [۱۴].

ز : په فرانسه کې

که د اروپا تېر پېښليک ته وګورو نو وينو چې هلته ښځه انسان نه ګڼل کېده ، په کال **۵۸۲** م کې فرانسويانو له ډېر کوښښ وروسته ايله ښځو ته

---

(۱۴) تحفة العروس محمود مهدي استانبولي.

دومره خدمت وکړ چې هغوی یې دې پرېکړې ته اړ کړل چې ښِځه انسانه ده ، خو سپکه او ذلیله او دخدمت لپاره پیدا شوې ده.
په فرانسه کې ښځه د خاوند تابع ده په خپل مال کې د لاسوهنې (تصرف) حق نه لري ، د هغې ټول مال د مېړه په واک کې دی.
ښځه د خاوند له موافقې پرته په هېڅ معامله کې ګډون نه شي کولای هلته خاوند له ښځې څخه خوند او ګټه اخیستلای شي ، خو نفقه یې په خاوند نه شته.. (۱) (۱)..وظيفة المرأة المسلمة على القاضي.
په فرانسه کې د ښځو له زړونو څخه داولاد د مینې او محبت فطري جذبه وتلې ده ، هغوی اوس د اولاد پر مرګ خوښېږي.
دیوې ښځې د شپږو میاشتو کوچنی مړ شو ، نو دا دهغې په وړاندې په ګډا شوه او خپلو ګاونډیانو ته یې وویل: اوس موږ بیخي بل بچی نه زېږوو ، زه او زما خاوند د دې بچې په مرګ ډېر خوښ یو .
په کال ۱۹۱۸ م د فبروري په میاشت کې د لوار محکمې ته دوه انجونې د بچیو د وژلو په جرم وړاندې شولې ، له دوی څخه یوې خپل بچې په اوبو کې ډوب کړی و ، دویمې د خپل زوی مری خفه کړې وه ، خو هغه ژوندی و ، بیا یې په هغه دیوال راوغورځاوه و سر یې میده میده شو ، خو دا دقانون په آند مجرمې و نه ګڼل شوې.
په همدې کال د مارچ په اتلسمه د ((سن)) محکمې ته یوه رقاصه وړاندې کړل شوه چې دخپل زوی ژبه یې له تالو څخه راوېستلې وه ، سر یې ورته مات کړی و او مری یې ورته غوڅه کړې وه ، خو دا ښځه د محکمې پر وړاندې ګناهګاره نه وه [۱۵].

---

(۱۵) پرده: سید ابوالاعلی مودودي.

ح: په نوره اروپا کې

په امریکا او فرانسه کې چې د ښځو کوم تصویر موږ وړاندې کړ ، دا په ټوله اروپا کې چلېږي د ښځو او نارینه وبې قیده ازادئ ، فحاشئ او بد کارئ ته وده وکړه.

بربنډ تصویرونه ، عشقي افسانو ،ګډا ، سندرو او ...... د اروپا خلک داسې کړل چې له ژوند څخه یې وو بستل هلته کورنی نظام ختم دی ښځه خپله نفقه ځانته پخپله ګټي دخپل فزیکي او طبیعي جوړښت پر خلاف دژوندانه د بوجونو پورته کولو ، دکورني نظام ختمېدلو او... له ښځې څخه بې قدره آله جوړه کړله چې د ژوند غرض یې یواځې په همدې کې خلاصه شو چې د دنارینه وو د شهوت سړولو لپاره پیدا ده اوبس ، دې بې قید او شرطه آزادۍ چې د لوېدیځ او اروپا د خلکو لپاره څه ډالۍ راوړلې ان شاء الله وروسته به رایاد شي اوس چې لوېدیځوال له دې ژوند څخه تنګ شوي هر چاته په ډاګه ده چې هلته هره ورځ په سلګونو خپل ځان وژني ، داځکه چې هغوی ته د ژوند غایه او غرض همدا د دنیا څو ورځې معاش ښکاري، سکون ، اطمینان ورسره نه وي او د دنیا په ژوند موړ شي بالاخره په ځان وژنې لاس پورې کړي ، دا په لوېدیځ او اروپا کې د آزادۍ او مساوات ډالۍ ده ، څومره خلک چې ددې آزادۍ په نتیجه کې د اعصابو په ناروغۍ اخته دي د هاغو ځایونو روغتونونه یې شاهدان دي.

ط: په چین کې

چین هم یوله هغو هېوادونو څخه دی چې او سېدونکي یې د اسلام په سپېڅلي دین له کلونو کلونو راهیسې تور لګوي چې ګواکې د ښځو حقوق یې تر پښو لاندې کړي دي ، او په اسلام کې د نر او ښځې مساوات نشته دی. عجیبه ده چې دوی په اسلام کې د نر او ښځې مساوات غواړي ، خو اوس هم په چین کې له موره نوې پیدا بې ګناه انجونې وژل کېږي.
د چین یو لوړ رتبه مامور د چین پارلمان ته وایي: په چین کې دا نظریه چې سړی پر ښځو غوره دی ژر او آسانه له منځه تللی نه شي او ښځو او سړیو ته مساوي حقوق ورکول په مخه کې اوږده لار لري.
چین چې په اسلامي هېوادونو کې د نر او ښځې د مساوات لپاره له کلونو کلونو راهیسې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کوي ، پخپل هېواد کې یې د ښځو د حقوقو د ساتلو قانون د ۱۳۷۱ ه ل د وري (حمل) په میاشت کې تصویب کړ [۱۲].

ی: په پخواني شوروي اتحاد کې

دا په لوېدیځه ټولنه کې د ښځو د ژوند تصویر و ، اوس راځئ چې په ختیځه نړۍ کې د ښځو حال وګورو حقیقت دا دی چې په شرق کې هم کمونستانو یوائې په خوله د ښځې لپاره د آزادۍ او مساوات چیغې وهلې مګر په عمل کې یې له هغې څخه د ټیټې پوړۍ یو مخلوق جوړ کړ او هغه یې د فطرت پر خلاف ستونزو او ورک لارئ ته مخه کړه ، د هغې د انساني کرامت او فطري نیکمرغۍ په تروړلو کې یې له هېڅ ډول هلو ځلو نه ډډه ونکړه د کمونیستۍ

(۱۲)شهادت د وري ۹ مه ۱۳۷۱ ه ل.

د پوچې فلسفې بنسټ ایښودونکي کارل مارکس وایي : ((ښځه باید دخپل ژوند دپایښت لپاره حتماً کار وکړي))[۱۷]
نکاح خو یو مذهبي دستور ګڼل کېده اوکمونېزم خو مذهب هسې هم تاریاک (اپین) او د پرمختګ او تمدن په مخ کې خنډ ګڼي ازاد ګډون او کورنی نظام له منځه تلل د کمونیزم مرام او اصول دي هلته لوی اوکوچنی باید کار وکړي ، کوچنیان باید په وړکتون کې لوی شي ، د مور د مینې او محبت څخه له ډکې غېږې ځنې دې لېرې و اوسي هغوی باید په داسې سېستم سره لوی شي چې بیا نه مور وپېژني او نه خور.
په روسیه کې د کمونستانو له بریالیتوب څخه وروسته به حکومتي نشراتو د انساني حقوقو څخه په عامه توګه یادونه کوله ، مګر د ښځو حقوقو ته به يې په ځانګړي ډول هېڅ نغوته نه کوله چې لد ښه د اندریه زفاروف یو کتاب چې د (خطر او دهغې سبب) په نامه يې لیکلی ومستثنی دی په دې کتاب کې هغه خطر ته ګوته نیول شوې وه چې د شوروي اتحاد(د هغه وخت روان موجوده رژیم) ښځو ته ډالۍ کې کومې بدني او عصبي ناروغۍ راوړې وې او دښځو ولادت او زېږنده يې کمه کړې وه په (۱۹۷۹م) کال د دسمبر په میاشت کې دانساني حقوقو ترعنوان لاندې یو کانفرانس جوړ شو.
څرنګه چې د ښځو د قهر او غضب څپې موجوده رژیم ته مخ په زیاتېدو وې نو له ډېر ټینګښت څخه وروسته يې له حکومت څخه دیوې خپرونې اجازه واخستله چې (د روسي ښځې د تاریخ) په نامه خپرېدله په دې نشریه کې په شوروي اتحاد کې د ښځو د ستونزو په اړوند مقالې او مضامین خپرېدل مختلف اشعار او تاریخي واقعې چې په دې موضوع پورې اړونده وې په

(۱۷) المراة بين البيت و العمل \ دكتور محمد سلالة آدم

دې خپرونه کې خپرېدلې ، دې خپرونې د روسي تزاري او انسان دښمنه رژيم له منافقت او ټګمارۍ څخه پرده پورته کړه هغوی چې په خوله څه ويل او په عمل کې يې څه کول دی خپرونې دا هر څه په ډاګه کړل ليکوالې يې ښځې وې هغوی به د خپلو شراب خورو مېړونو له ناوړه ګذارې څخه ډېر شکايتونه کول دې خپرونې ليکلي دي: روسانو له ښځو سره د مساوات ژمنې کړې وې خو د دې پرځای چې ښځې ته ارامي ، هوساينه او نېکبختي راولي هغوی ته يې د بدمرغۍ او ذلت ډالۍ راوړلې د هغوی د ژوند ستنې يې ورنګولې.

په متوفی شوروي اتحاد کې چې له ښځو سره څومره ظلمونه کېدل څومره بنديانېدلې ، او له هغوی سره چې د وحشت کومې کړنې سرته رسېدلې ، دې مجلې پټ پرېښنبودلې، دې نشريه کې د نراو ښځې پر مساوات حتی د کار په ساحه کې هم ډېر کلک رد شوی و.

فيلسوفه تانيانا خوتچيفا چې مارکسيستي تعليم لري ليکي: دلته په روسيه کې نارينه نه غواړي چې ښځې وساتي او دهغوی مسئووليت ومني ، د شوروي تعليم او دمارکس نظريات چې د نر اوښځې د مساوات چيغې وهي په حقيقت کې د ښځو سپکاوی دی.

دارژيم د ښځو ازادي نه ،بلکې سپکول غواړي دا نظام غواړي چې له نارينه څخه دې هم ښځه جوړه کړي او په هغوی کې د ازادئ ، زړورتيا ، برم او وقار احساس له منځه يوسي د شوروي حکومت د دې نشريې ليکوالې تر تهديد او ګواښ لاندې ونيولې او د دې حرکت ځينې ګړندۍ غړې يې زنداني کړلې لکه د تانيانا ، مابونافا ، ليکوالې او شارې يې تبعيد کړلې ((بلياز پيسکايا)) يې پنځه کاله په بند محکومه کړه.دې حرکت پر افغانستان د

روسانو ديرغل د تقبيح (غندنې) په غرض پر مختلې مقالې خپرې کړلې او داحرکت اوس هم دنادی مريم په نامه فعاليت کوي .....[18]

(۱۸) وظيفه المرأة المسلمة على القاضي.

ښځه په بېلابېلو مذهبونو کې

الف : په یهودیت کې

یهودیان ښځې بې ارزښته او بې اهمیته ګڼي د هغوی په نظر ښځه د انساني مصیبتونو سر چینه ده لکه څنګه چې په یهودي خرافاتو کې حضرت (حوا) د انساني مصیبتونو بنسټ ګڼلی شي.

په یهودیت کې خاوند د ښځې د وژلو واکمن و ، عزت او شرافت یوائې د سړیو لپاره ځانګړی و ، نکاح یو غیر ضروري عنعنه ګڼل کېدله او که چا به نکاح وکړه نو د هغې پابندي اورومرو نه وه ، په وړو او معمولي خبره جدايي راتلله.

یهودیان په عیاشۍ او شهوت رانۍ کې دومره ډوب شول چې یوه زنا کاره ښځه د دې قوم معبوده وه او د هغې تعظیم به یې کاوه [۱۹].

ب: په مسیحیت کې

په مسیحیت کې ښځه د ګناه مور او د بدۍ بنسټ او اساس ګڼلی شي د مسیحیانو په نزد ښځه یو داسې سرچینه ده چې خلک د ګناه په لور لمسوي ، د جهنم په لور نېغه لاره او د ټولو انساني مصیبتونو پیل هم ښځه بولي ، دوی وايي : د دې ښځې والی له ټولو څخه غټ د شرم خبره ده ، ښځې ته په خپله ښکلا او ښایست شرمېدل پکار دي ځکه چې دا د شیطان په لاس کې یوه پیاوړې وسله ده ، دې ته پکار دي چې تل دې د خپلو ګناهونو لپاره

---

(۱۹) پرده سید ابو الاعلی مودودي.

كفاره وركړي ځكه د همدې له لامله نړۍ او نړيوال په مصيبت او لعنت ګرفتار دي. ((ترتوليان)) [Tertllian] چې د مسيحيت په امامانو كې ديو لومړني پير امام دى د ښځو په هكله وايي: ښځه يوه داسې بدي ده چې رغبدن ترې ، نه كېږي ،يوه پيدا ايشي وسوسه ده ، يو داسې افت دى چې مينه ورته كېږي، يوه ښكلا ده چې لوټل كوي او يو لوى ښكلى مصيبت دى.
د دوى هم اند دادى چې دښځې او سړي ترمنځ عشقي اړيكې پخپل ذات كې پليتي او د اعتراض جوګه كار دى كه څه هم دا اړيكې د نكاح په صورت كې وي ،پيغلتوب دا خلاقو معيار وټاكل شو لومړى خو دې هلك او انجلۍ بالكل واده نه كوي او كه واده هم وكړي نو صنفي اړيكې دې نه ساتي د كليسا كاركوونكي په يوازيتوب كې له ښځې سره يوځاى كېدلى نه شي ، داسې نظرونو د ښځې حيثيت له حده زيات سپك او كم كړ.
د معاشي حيثيت له مخه ښځه بيخي بې وسه او د سړي په واک كې وه په ميراث كې ورته ډېر لږ حقوق و ، پخپله ګټه يې هېڅ واک نه درلود ، دهغې د هرڅه واكمن د هغې خاوند و د طلاق او خلعې اجازه بالكل نه وه ، كه څه هم د ښځې او خاوند ژوند ډېر بد شي او كه له كورڅخه دوزخ يا ګور هم جوړ شي او كه د ډېرې سختې اړتيا له كبله د بيلتون لپاره ناچاره شول نو له بېلېدلو څخه وروسته د دويم ځل نكاح اجازه بيا نه سړي ته شته ده او نه ښځې ته.
(!)پرده: سيد ابو الاعلى مودودي.
دا په حقيقت كې له لومړي صورت څخه هم ډېر دردمن و ، ځكه چې يا خودې ټول عمر دواړه د راهب او راهبې ژوند تېروي يا دې ټول عمر په ګناه كې تېروي.

د خاوند د مړ کېدلو په صورت کې ښځې ته او د ښځې د مړ کېدلو په صورت کې خاوند ته د بلې نکاح اجازه نشته او دا کار لوی عیب ګڼل کېده ، د انګلستان د جمهور رئیس اتم هنري (۱۵۰۹_۱۵۴۷) م په وخت کې د انګلستان پارلمان فیصله وکړه چې ښځه د مسیحیت کتاب (عهد جدید) نشي لوستلی [۲۰].

دا و د ښځې حال په هغه مسیحیت کې چې نن سبا يې پر لوېديځې نړۍ خپل جال غوړولی دی ، او د انسان لپاره د سعادت او نېکمرغۍ چیغې وهي !

دامو د نړۍ د پرمختللو لسګونو هېوادونو او مدنیتونو څخه څو هېوادونو ته د بېلګې په ډول ګوته ونیوله ، هغه چې د مساوات او د ښځې لپاره د ازادۍ ډېرې چیغې وهي همدا رنګه د نړۍ د لسګونو مذهبونو څخه مو دوه مشهور هغه مذهبونه یاد کړل کوم چې د مساوات ، د ښځې لپاره د آزادۍ او د هغې د حقوقو د غوښتلو د تشو شعارونو په نوم مبارزه کې تر هر چا وړاندې قدم ږدي او دا چې په عمل کې يې څه وکړل او تر دې شعار لاندې یې له ښځو سره څه ظلم وکړ هغه لږ خو تېر شو او لږ څه نور به وروسته ولولۍ .

د نر او ښځې د مساوات په هکله به هم لنډ بحث وکړو او وبه ګورو چې د مساوات مدعیان په عمل کې څه کوي او آیا د نر او ښځې ترمنځه بشپړ مساوات راتلای شي ؟ مساوات یعنې څه ؟ خو د دې لپاره چې ښه پوه شوو چې دا مساوات د ښځې له فطرت سره ظلم دی که انصاف او د دې مساوات زیانونه د ښځې لپاره په ځانګړي ډول او د ټولنې لپاره په عمومي ډول څه

(۲۰)حقوق المرأة فى الاسلام عبد القادر شبية الحمد.

دي ؟ نبه به داوي چې د دواړو ډلو ترمنځ هغه توپیرونه وپېژنو چې فطرت هغوی یو له بل څخه بېل کړي دي.

د ښځې او نارینه ترمنځ توپیرونه

الف: بیولوژیکي توپیرونه

د نارینه روغتیایي حالت د ښځې په اندول ښه وي ځکه چې په هغه کومه ټاکلې ناروغي نه راځي کومې چې پر ښځې راځي.
د حیض او نفاس حمل او زېږونې، د تي ورکولو، د کوچني د روزنې اغېزې د ښځې په بدن پریوځي: مثلاً: په حیض کې د ښځې بدن پر هغې درنېږي د تودوخې درجه یې ټیټېږي، هاضمه یې خرابېږي، د بدن غړي یې سستېږي په هرو سلو کې (۲۳) ښځې په حیض کې درد نه لري نورې ټولې له دې دردونو څخه ځورېږي.
علي القاضي د نور سکستشنسکي، امېل لورک، لاینسکي، فان دی فلدا، مېل نورلاک، ګبهارد، کرسي شکنسکي، کرافت ایبنج او داسې نورو مشهورو ډاکټرانو او پوهانو نظریات را اخېستي دي چې لنډیز یې دادی.
ښځې ته په حیض کې سردرد، ستوماني، د اندامونو سستي، دهډو کو درد، د اعصابو کمزورتیا، په مثانه کې پریشاني، له بدهضمۍ څخه شکایت، په سینه کې درد، د تنفس سرعت، د طبیعت ګډوډ والی او پرېشاني لکه چې ښځه ډېره ناروغه وي، له نامه څخه لاندې درد چې د زړه تنګوالی به ورسره وي پیدا کېږي ژړېدونکې به وي، فکر خراب وي، سکون، اطمئنان، سوکالي او آراموالی ورسره نه وي، خپل ورځنی کار نشي کولای، دبدن غړي یې د ارادې تابع نه وي مثلاً: که کاتبه وي پوره

ټايپ نه شي کولای ، د يو ټکي په بدل بل ټکی وهي جمله جوړولای نه شي ، غير اختياري کار ترې وشي ، پدې ورځو کې به ډېر جنګ او لانجې کوي ، د هغې له اخلاقو څخه به په دې ورځو کې هر څوک شکايت کوي ، حتی د هغې اولاد هم.

ډاکټر (وينزج) د خپلو مشاهداتو په رڼا کې ليکي: کله چې د ښځې له پلوه محکمې ته کوم شکايت کېږي نو ودې ګوري ښايي چې هغه د حيض په وخت کې وي ، ځکه چې په دې موده کې د هغې اعصاب کار نه ورکوي ، او د حمل په موده کې هم څو مياشتې کله ناروغه وي او کله روغه او د ولادت څخه وروسته (نفاس کې) هم د ښځې هغه حالت وي کوم چې په حيض کې وي.

ډاکټر (هيولاک ايلس اوبرت مول) ليکي: ښځه بايد د حمل (بلاربښت) په وروستۍ مياشت کې نه د کور کار وکړي او نه د دفتر همدارنګه د نارينه اندامونه کلک او غښتلي وي پلنې او پراخه اوږې لري ، وړه او تنګه ګېډه يې وي ، د بدن شحميات (وازدې) يې په مناسب ډول په بدن کې وېشل شوې دي ، ږيره او بريتان يې راشي اواز يې غټ او غليظ وي ، مګر ښځه نرمه او ګرده وي....

ډاکټر شفيق عبدالملک ليکي:

ښځه ښکلې بڼه لري ، تيونه يې په مناسب ځای کې دي چې د کوچني د تغذيې لپاره مناسب او ښايست او ښکلا کې زياتوالی راولي ، ګرده بڼه غوره کړي عورت يې په مناسب ځای کې دی چې کوروالي، حمل او تناسل ته ښه برابر دی او څنګه چې د ښکلا غوښتنه ده هماغسې يې اواز نرم دی[٢١].

(٢١) مبادي علم التشريح و ظايف الاعضاء\ دکتور شفيق عبدالملک.

د نر او ښځې ترمنځه د غړو په اړوند نولس (۱۹) توپيره دي ، د نارينه ماغزه د ښځو له ماغزو سره توپير لري پدې هکله يو عالم چې په (۱۹۱۸ م) کال کې يې د نوبل جايزه واخېستله ډيره څېړنه کړېده يو ته يې نارينه ماغزه اوبل ته يې ښځينه ماغزه نوم ورکړی دی.....[۲۲]
الله ج انسان ته څنګه چې د ښکلا غوښتنه ده ښايسته ښه ورکړه ، څه چې نارينه په ښکلا کې ډېرښت راولي هغه يې نارينه ته ورکړل ، او کوم څه چې د ښځې په ښکلا کې ډېرښت راولي هغه يې ښځې ته ورکړل. فرمايي: [لقد خلقنا الانسان فی احسن التقوم][۲۳]
يعنې: په تحقيق سره موږ پيدا کړی دی انسان په ښه اندازه سره)) همدارنګه د وزن له نظره نارينه درونـد او د اوږد قامت خاونـد دی د نـر هډوکي کلک او غښتلي دي ښځه د نرپه پرتله ژر لويږي بدن يې ژر وده کوي د ښځې بدن د نر په انډول دوازدې د ذخيره کولو ډېر قابليت لري ، په نارينه کې وازده په سلو کې اتلس (۱۸٪) او په ښځو کې(۲۸٪) ده.
علي القاضي وايي چې: د هر انسان په بدن کې (۲۰) ميليونه سوري دي مګر که په مايکروسکوب کې ځير شئ پېژندلی يې شئ چې دا دنارينه د بدن سوري دي او دا د ښځې.

ب: سيکلوژيکي توپيرونه

د عين الشمس په پوهنتون کې د علم النفس (اروا پېژندنې) استاد دکتور سيد فواد البهی ليکي: انجلۍ دخپل عمر د مراهقت تر دورې له هلک

(۲۲)وظيفة المراة على القاضي
(۲۳)التين ۴.

ځینې هوښیاره او ځیرکه وي ، له مراهقت څخه تر بلوغ هلک هوښیار وي او وروسته بیا دواړه برابر وي [۲۴].
دوه غربي پوهان د هلکانو او انجونو ترمنځ د ازموینې د نتیجې تر کتلو وروسته وایي چې دا دواړه ډلې په نمرو کې سره برابرې دي.
په هر حال د نر او ښځې ترمنځ توپیرونه علماوو روښانه کړیدي ، لکه د ښځې عاطفه: نرم طبیعت ، د اسرارو (پټو) نه ساتنه ژر تر اغېزې لاندې راتلل په وړه خبره خفګان او خوشحالي ښځې په ستاینه او غندنه کې تر هر چا مخکې ، په مدح او ثنا کې پیاوړې دي ،بې له کوم دلیل او پلټنې څخه چې څه واروي نو هغه مني صبر او تحمل نه لري.

ج: فزیولوژیکي توپیرونه

د نارینه اواز سخت ، غټ او غلیظ دی او د ښځې اواز نرم او لنډ دی ، د غدو او زړه ناروغي په ښځو کې ډېره وي ، ډاکټران وایي چې: د دې لامل حمل ، حیض ، نفاس (ولادت) او رضاعت (تی ورکول) دي.
دا و د ښځې او نارینه و ترمنځ مهم توپیرونه چې فطرت په نر او ښځه کې پیدا کړي دي.
دا چې کوم توپیرونه مو په ګوته کړل دا ټول جوتوي چې د ښځې دنده بېله او د نارینه بېله ده.
اوس که څوک له دې سر ببره بیا هم ښځه د کار ډګر او کړاوونو ته راکشوي او هغه درانده کارونه پرې کوي چې هغه یې زغملې نه شي او د فطرت په خلاف

(۲۴) وظیفة المراة المسلمة نقل له الزکاة څخه.

يې له ستونزو سره لاس او ګريوان کوي نو دا له ښځو سره ظلم نه نو آخر څه دي ؟آيا دوی حقيقت کې بې انصافان او د ښځو دښمنان نه دي ؟

مساوات

په مساوات کې وایي چې ښځه او سړی په اخلاقي مرتبه او انساني حقوقو کې بالکل برابر دي او باید دواړو ته په یوه سترګه وکتل شي.
په متمدن ژوند کې هم ښځې باید هغه کارونه وکړي کوم چې سړی کوي او هغه اخلاقي بندیزونه دي د ښځو لپاره هم ورک کړل شي کوم چې د سړي لپاره نشته دواړه ډلې دې اوږه په اوږه کار وکړي، هرڅه چې دوی وغواړي کولی یې شي صنفي اړیکې د دوی خپل حق دی، په ښځو باندی نوره د سړیو واکداري نشته ځکه دواړه انسانان دي هریو دې یې خپله ګټې او خپله دې یې خوري.
ښځې دې د ژوند په ډګر کې په خپلو پښو ودریږي او د سړیو له احتیاج څخه دې ځان وژغوري دوی که یو له بل لپاره جنسي قرباني ورکول غواړي نو ټولنه دې ورته تندی نه تریووي، که نکاح کوي نو هم د دواړو د موافقې پر اساس او که څه وخت جدا کېدل غواړي نو جدا کېدلای هم شي دغه مساوات چې په حقیقت کې د وګړنیزو ټولنو لپاره له مصیبت او خطر څخه کم نه و، انساني ټولنه د تباهۍ او بربادۍ سره مخ کړله.
انساني کرامت یې تر پښو لاندې کړ، د دې مساوات په ترڅ کې چې کوم زیانونه ټولنې ته مخ شوي دي ډېر زیات دي زه پرته له دې چې د دې مساوات مذهبي اړخ تحلیل کړم، هغو څو زیانونو ته چې په عمده ډول د مساوات غوښتونکي ټولنې ورسره مخ دي ګوته نیسم:

الف: د فحاشۍ ډېروالی

کله چې ښځه د کار لپاره بهر نړۍ ته وزي او څه مذهبي تمانع هم ورسره نه وي ، د ګناه خیال د جنت او دوزخ وېره نه وي طبعي منظرې او داسې نور زړه راښکونکي حالات هم ګوري چې د هغې جنسي قوه په اور بدلوي د ټولنې له ملامتۍ څخه هم خلاصه ده نو بیا به ولې د ټولنې د ځوانانو د خوشحالولو لپاره ګډا او رقص نکوي ، ولې به په سټېج سندرې نه وايي ، د هغې لپاره د جنسي اړیکو د ټینګولو په غرض کوم ځانګړی ځوک مطرح ندی له هرچا سره یې چې زړه وغواړي خپلې غوښتنې پوره کولای شي نو بیا ولې د چا دنکاح په ولکه کې ځان د تل لپاره ورکړي.
که د حرامي بچي د زېږېدلو خطره وي نو د حمل د غورځولو (برت کنترول) لاره خو خلاصه ده اوس خو ورته د حمل د پیدا کېدلو پورې ګوري هم نه، هلته ښځه مقناطیس (اوسپنکښ) جوړه شوې ده او داتنګې او نازکې جامې ، پړقیدونکي پوډر ، سرخي ، د ډول سینګار سامانونه ، له عشق او محبت څخه ډکې افسانې ، په سینماګانو بربنډ فلمونه کتل او ثبتول ، په اخبارونو کې زړه راښکونکي تصویرونه ، ناولونه او افسانې دا ټول اور مړ کوي نه ، بلکې تازه کوي يې.
په هغه بیان کې چې په ۱۹۷۷ م کال د امریکا د متحده ایالاتو د تحقیقاتو له دفتر څخه خپور شوی و ، وايي: دلته د ښځو له ازادۍ سره جرایم زیات شوي دي عیاشي او فحاشي خپل اوج ته رسېدلې او په دې جرایمو کې د جین برت او ((برناردین دورن)) په څیر ډېرو هغو کسانو ګډون کړی دی چې د ښځو د ازادۍ چېغې او سورې يې وهلې.

دا فحاشي دې حد ته ورسېدله چې د لويو لويو کورنيو ښځو ښکاره زنا ته ملا وتړله او زنا خو چا ته عيب هم نه ښکارېدله او که د چا په طبيعت به دې کار څه ناوړه اغېزه کوله هغه به تنګ نظري او له تمدن او پرمختګ څخه لېرې خلک ګڼل کېدل، د هغو ځايونو حکومتي واکمنان زنا څه عيب نه ګڼي دا اوس په برطانيه کې د دريم ځواکمن سياسي ليبرال ديموکرات ګوند مشري پېرن رشنون په پارلمان کې د مطبوعاتي کانفرانس په ترڅ کې ومنله چې له خپل سکرتر سره يې زنا کړې ده.

دبرطانيې لوی وزير په دې خبره هېڅ غوږ ونه ګراوه او ويې ويل چې دا نه کوم سياسي جرم دی او نه له سياسي چارو سره څه اړه لري (۲۵).

د کلنټن او مونيکا ليونسکي د معاشقې داستان خو پوره څو مياشتې د خپرونو تغذيه وه.

ب: د کورني نظم خرابول

د مساوات دې ډول له افراط څخه ډک خيال ښځه له خپلو فطري فرائضو څخه غافله کړه په کومو چې تمدن ولاړو نه يوازې تمدن ، بلکې د انساني نوع پايښت پرې ولاړ و سياسي کشمکش، دفترونو او کارخانو کې نوکري د موسيقۍ په محفلونو کې ګډون ، ورزش او دمنډو په ډګر کې برخه اخېستل، ځان لپاره د نفقې پيدا کول دا ټول د کورني نظم د خرابېدو لامل او ښځه ترې بېزاره او متنفره شوله ، اوس په لوېديځه نړۍ کې کورنی نظام ورو ورو له منځه ځي ، ښځه يې د ځان لپاره ګټي او نارينه يې د ځان لپاره ،

(۲۵) جنګ ورځپاڼه ۱۰\۱ فبروري ۱۹۹۲ م.

دوی یو بل ته اړه نه لري د دواړو ډلو ترمنځ له جنسي اړیکو څخه پرته نورې کومې اړیکې پاتې نه شوې چې د دواو یو ځای ژوند تېر کړي او جنسي اړیکې هم ازادې دي او داغوښتنه هم په اسانۍ پوره کېږي نو بیا ولې د چا په ولکه کې خپله غاړه ورکړي.
د ګناه تصور خو له مذهب سره ولاړه ټولنه دا کار بد نه ګڼي او بیا هم که د څه خطره یا وېره وي هغه به د ناروا بچي د زېږېدلو او لویولو ستوماني وي نو لکه چې دمخه مو وویل د حمل غورځول خو هم اوس اسانه شوي دي د زیات تفصیل لپاره وګورئ[٣٢].
نن په غرب او اروپا کې په سلګونو زره انجونې پېغلتوب خوښوي او خپل ژوند په شهوت پالنه کې تېروي د برت کنترول په واسطه نن په غرب او اروپا کې د میلیونونو انسانانو دنیا ته د راتګ مخنیوی کېږي.
د طلاق او بېلتون لپاره وړه خبره هم بس ده د نن صبا ټول علماء او پوهان په دې خبره اتفاق لري چې د نر او ښځې لپاره د نېکمرغۍ او نېکبختۍ ژوند کورنی ژوند دی په کور کې انسان ته سکون ، اطمنان ، ارامتیا او هوساینه ورپه برخه کېږي .
د کوچني روزنه ښه کېږي مینه او محبت ډېرښت مومي د دی مساوات او دښځو د کور د پرېښودلو په ترځ کې ښځه له خپل اولاد سره بالکل مینه نه کوي ، لکه څاروی چې هر چېرته بچی وزېږوي بیا یې هېڅ غم او اندېښنه ورسره نه وي حیوان خو بیا هم د خپل بچي د نفقې لپاره سر او تندی وهي خو په دې ټولنو کې دا احساس هم نشه ، د سید مودودي خبره چې اوس په غرب او اروپا کې د مورو الي هغه فطري حس او جذبه نږدې ختمه ده کومه چې

(٣٢) پرده سید ابوالاعلی مودودي.

دښځو په جذباتو کې تر ټولو لويه ، شريفه او سپېڅلې جذبه ده ، او چې د هغې جذبې په شتوالي يوازې تهذيب او تمدن نه، بلکې پوره انسانيت ولاړ دی.

ج: لوېديځوال له اولاد نه پرتېښته دي

په لوېديځ او اروپا کې د مساوات او د بشر د حقوقو چېغې وهل کېږي خو په حقيقت کې هلته د بشريت عاطفه ، رحم او محبت د چا په زړه کې نشته دی ، له ټولو څخه وړاندې د نسان حقوق لومړی همدوی تر پښو لاندی کړل او بشر يې د بدبختۍ سره مخ کړ ، دا د دوی د فاسد نظام ثمره او نتيجه ده چې د اروپا او امريکا پرمختللي خلک چې سبا به اسمان ته د ختلو اراده وکړي !! له خپل اولاد څخه متنفره دي دا نفرت د دوی په زړونو کې له کومه راپيدا شوی دی ؟ له اولاد سره د مينې او محبت ساری خو دنيا کې نه ليدل کېږي، دا دهمدې فاسد نظام ثمره او دانساني فکر نارسايي ده ، وروسته به ولولئ چې د مور او پلار د وهلو په اثر څومره کوچنيانو خپل ژوند له لاسه ورکړی دی او څومره معيوب شول وګورئ چې په امريکا کې يو پلار او يوه مور خپل اولاد په سل ډالره پلوري ، ډېر يې په زهرو او خطرناکو درملونو وژني دحمل غورځول او نسل بندي د څه لپاره ؟ علي القاضي ديوې سيمه ييزې ورځپاڼې په حواله چې د دسمبر په لومړی (١٩٨١) کې خپره شوې وه ليکي: په جنوبي امريکا کې په لسګونو داسې ښوونځي شته چې يتيم او مور او پلار شړلي کوچنيان په کې روزل کېږي. په کولمبو کې د کوچنيانو د

پېرودلـو او پېرلـو بـازار دی ، کلـه چې پـه روغتـون کې صـحتمند کـوچنی وزېږېږي نو اخېستونکي ولاړ دي او سم لاسي يې په بيه اخلي.
پـه برازيـل کې د کـانګرس لـه جملې څخـه يـوه کمېټـه و ټاکـل شـوه چې د دې ستونزې تحقيق او څېړنه وکړي هغـوی ومونـدل چې درې ميليونـه کوچنيـان بې مور او پلاره ژوند کوي ډېره برخـه بـه امريکـا او اروپـا تـه بوتلـل کېـدل او انساني سوداګري به کېدله.
همدارنګـه پـه لندن کې د يـوې اوه نيزې پـه حوالـه د يـو (۲۷) کلـن ځلمـي لـه خـولې ليکـي: ((مـورېٖ تـه څـه مـالي سـتونزه را پيـدا شـوې وه پـه پـای کې موپرېکړه وکړله چې په روغتون کې زېږيدلې لـور پرېږدو چې بـل څوک يـې وساتي که هغه مونه وای پرېښې ناچاره وو چې مـوږ مـو پلـورلای وای زمـوږ کورنۍ اوس زمـا او زمـا لـه مېرمن او درې اولادو څخـه جوړه ده ، هـو ښـايي هغې ته له مورږ څخه غوره څه په لاس ورشي))
د انجلـۍ مـور پـه خپلـې دې بخښـنې او صـدقې پـه ډېـر ويـاړ سـره وايـي: زه عقيده لرم چې موږ ډېر ښه کار کړی دی زه اوس روغتون څخه کورته تلـونکې يم او خپله نوې مېلمنـه مې دلتـه پرېښـودله زمـا نظـر نـاڅاپـه پـر دې پريـووت رښـتيا چې دا کـوچنۍ ډېره ښـکلې او زړه راښـکونکې ده لـېکن زه يـې مينـه نلرم او زه چې د دې پـه هکلـه څومره فکـر کـوم دا بـه پـه بـل کـورکې نېکمرغـه وي))
دا دنړۍ پرمختللی هېواد دی او دايې له خپل اولاد سره مينه ده
ښه مې په ياد دي چې زموږ کلي کې د يـوې ښځې د يـوې شـپې کـوچنی زوی مړشو د هغوی په تندي او وجود د خفګـان ښـې ښـکاربدلې او ژړل يـې يـو ې ښځې ورته ډاډ ورکاوه د کوچني مور ورتـه وويـل ((د خدای رضـا او پرېکـړه

مې قبول ده خو داسې احساس کوم لکه غلو چې لوټ کړې وا وسم ځکه غېږ مې تشه ده.))

خو په لوېديځ کې انسانان پلورل کېږي ، خپل اولاد وژل کېږي ځکه چې هغوی بشر دوستان او دبشر د حقوقو مدعيان دي !! اولکه چې ومولوستل په فرانسه کې محکمې داسې عرض له سره نه اوري خو دا دانساني حقوقو دوستان و ګورئ چې له سپيو سره څه کوي نن سبا په ټوله امريکا او اروپا کې په هر کور کې سپی ساتل کېږي د هغو ځايونو د وګړيو په زړونو کې د سپي مينه د انسان په اندول ډېره ده له فرانسې څخه په خپور شوي يو اعلان کې ويل شوي دي چې دهغه هېواد دوه پنځوس (۵۲) ميليونه نفوس دی (په هغه وخت کې) او اوه (۷) ميليونه سپيان يې له خاوندانو سره ژوند کوي خو دا دتعجب وړ خبر ځکه نه دی چې پاريس له دې څخه هم لږ وړاندې تللی دی هلته په هوټلونو او کورونو کې سپيان او خاوندان يې په يو دسترخوان خوراک کوي.

د: آيا امريکايي او اروپايي وګړي ځان نېکمرغه بولي؟

په نيويارک کې خپرېدونکې يوه مجله ليکي: په (۱۹۷۸) م کال په برلين کې يو نړيوال کانفرانس جوړ شو او د اتيا (۸۰) هېوادونو استازو په کې ګډون کړی وو چې د ګډون کوونکيو دريمه برخه ښځې وې ، ګډون کوونکي دوه ډلې شول يوې ډلې ښځو ته ډېر حقوق غوښتل چې له مېړه يا حکومت څخه په کې ښځې ته مادي اجوره هم شامل وه ، ځکه چې د هغه کور ساتي د هغه کوچنيان لويوي ، بلې ډلې ويل چې خاوند يا حکومت ته پکار دي چې داسې تدابير ونيسي چې ښځې په راحت کې شي او پر هغې کارسپک شي.

دوارو ډلو له ښځو څخه دفاع کوله یوا ستازي وويل چې: ښځې ته د کور د کار په بدل کې اجوره (تنخوا) ضروري ده ځکه بې اجورې کار نشته دی او که اجوره نه وي نو دا خو په ښځې پورې ټوکې او ملنډې دي. بل استازي ورته وويل چې آیا نارینه ته څوک تنخوا ورکوي ؟ هغه خو هم دهمدې کور لپاره لګیا دی او کور خو د دوارو ګډ کور دی یوه انګریزه لیکواله (انارود) په خپله یوه مقاله کې لیکي:

که چېرې زموږ لورګانې پخپلو کورو کې د وینځو په څېر کار وکړي دا ورته له بهر کار ځینې غوره ده چې د ژوند رونق او حیثیت یې له منحه ځي بیا په ډېر افسوس سره زیاتوي: کاش چې زموږ وطن هم د مسلمانانو په څېر وای کاش دلته هم عفت او دلوپټو پاکوالی وای ، دا خو د انګرېزانو لپاره د شرم او ننګ خبره ده چې زموږ لورګانې یې د رذائلو نمونې وګرځولې ، په موږ څه شوي چې د دې لپاره کوښښ نه کوو چې ښځه دې له خپل طبیعت او فطرت سره برابر کار وکړي خپل شرف او ابرو دې وژغوري او د دې ژغورنې لپاره دې په کور کښېني[٣٧].

یوه بله د انتروبولوجي (انسان او دهغه تاریخ علم) امریکایي عالمه مارجریت مید په (١٩٧۴)م کال کې وایي:د ښځو د کور او ولادت په پرېښودلو او د کور کار شاته په غورځولو او د ژوند ډګر ته په راوتلو سره په نړۍ کې لوی اوښتون راغی ، دلوېديځو پوهانو ډېره برخه وایي چې د ښځې لپاره د اولاد روزنه تر هرڅه مهمه او غټه دنده ده.

روسي ادیب مکسیم ګورکي وایي: دنر او ښځې لپاره دنېکمرغۍ ژوند په کور کې ګډ ژوند دی ، دکتور کېسس کاریل لیکي: د ولادت دنده دښځې په

---

(٣٧)منار الاسلام ذي القعدة ١٤٠١\١ه ق.

ژوند کې تر هرڅه غوره دنده ده او که څوک دا نه مني له حماقت څخه پرته بل څه نه کوي او دا به له عقل څخه مخالفت وي[۲۸].

په امریکا کې یو خوځښت جوړ شو ترڅو ښځه اصلي فطري دندې ته مخ کړي هغوی دلوېديځ له فاسد نظام څخه تنګې شوې وې دې تحریک په لږ وخت کې په ډېر شمېر سره ښځې راښکلې چې زیاته برخه یې لوستوالې وې ، خپرونې یې پیدا کړلې په برطانیه کې د اکسپریس ورځپاڼې یو خبریال (بوداکر) چې په نیویارک کې یې خبرونه راټولول وایي: ما وکولای شول چې په پټه د درس صحنې ته ځان ورسوم ، ګورم چې ښځې په نیویارک کې په کوچني هوټل کې راغونډې شوې دي او ما امریکایي ښځې ولیدلې چې په پوره چوپه او ارامه فضا کې یې نصیحتونه اورېدل د درس لپاره به یې پنځلس (۱۵) ډالره فیس ورکاوه ، د عطرو ښایسته بویونه له صحنې څخه تر پوزې کېدل.د یوې ښځې د وینا یوه برخه رانقلوي:

((ای بي بي ستا خاوند ستا دکور اصلي باداردی پرتا لازم دي چې د هغه په واکمنۍ او مشرۍ اعتراف او خپل ژوند دهغه لپاره اماده کړې.))

د دې خوځښت مشره داګویس افیسون وایي ځنې خلکو خپل کورنی ژوند د مساوات تر شعار لاندې خراب کړ ، خاوند د مننې وړ دی په ښځه لازم دي چې د خاوند په کور کې ژوند وکړي او دمساوات په اړوند خپل ټول فکرونه او سوچونه هېر کړي ، د خاوند خبره بې له کومې مناقشې او جګړې څخه ومني ، د هغه د راحت اسباب برابر کړي او په کار ده چې په خندا ورسره مخ شي.

(۲۸)الانسان ذلک المجهول \ دکتور کیسس کاریل.

دې خبريال له داګويس دافيسون څخه وپوښتل: که چېرې ښځه او خاوند د يوې فيصلې په هکله بېل بېل نظرونه ولري اغم يې پورته شي نو کوم يو په حقه دی ؟ دستي يې ځواب ورکړ: خاوند : که څه هم خطا او پړ وي.
د خاوند په غلطه خبره عمل له دی څخه زر ځله غوره دی چې د ښځې په سيي خبره عمل وشي.
هغه خپلو شاګردانو ته وايي چې: خپل ژوند د خاوند د خوشحالۍ لپاره وقف کړئ او غوره ژوند دادی چې خاوند د کور امر (امر کوونکی) وي د هغه غوښتنې په خوشحالۍ او په پوره اهتمام پوره کړئ کوښښ کوئ چې کله مو خاوند په کور وي حتی په تېليفون هم ځان بوختې نکړئ.
يوه بله امريکايي ليکواله ميرا ميل مورګان ليکي: سړی د کور بادار ، مشر او د کورنۍ ببړۍ چلوونکی دی.
يوه امريکايۍ سندرغاړې چې ښوونکې هم وه او خاوند يې هامبورګ کې د غټ منصب خاوند و کله چې يې زوی وزېږاوه نو دهغه د روزنې لپاره يې دنده پرېښودله.
يوه انګريزي ليکواله ليدي کوک وايي:
ښځو ته له نرانو څخه لېرې والی ورو ښيئ او له هغې خطر څخه يې خبرې کړئ چې په ګانده کې ورته منتظر دي.
په قاهره کې خپرېدونکې د اعتصام ورځپاڼه ليکي: د امريکا د انديانا ايالت په پوهنتون کې د يو عرب محصل د نورو انجونو همصنفيانو سره بحث شو ده ورته ويل چې اسلام کې د ښځو د حقوقو رعايت تربل هر مذهب ډېر دی ، او هغوی به بيابيا دښځو د آزادۍ خبرې کولې بالاخره دوی د پوهنتون د رياست مرستياله د ريمګړې وتاکله هغې د پوهنتون يوبل پوه

استاد له ځان سره کړ او د دواړو دلایل یې واورېدل بیا هغوی فیصله وکړه چې (ښځې باید د ازادۍ خبرې پرېږدي او خپل طبیعي ژوند ته راوګرځي د ښځې لپاره رښتونې نېکبختي کور ده د ښځې وخت کوچني ته دوا او درمل دی ، د ښځې لپاره غوره لاره هغه ده کومه چې د دې هلک دین (اسلام) ټاکلې ده ، څومره چې موږ مختلف ادیان لوستلي دي اصلي حقوق د ښځې لپاره په همدې دین کې دي .)

په پاریس کې د جاپان سفیر (نویو اسکاوا) وایي : د جاپان د پرمختګ له لاملو څخه یو دا ده چې ښځو د خپل اولاد روزنې ته پام وکړ ، امریکایي لیکواله (هیللن ستانستیری) د مسلمانانو ټولنه خوښوي او وایي چې : همدا بشپړ او سلیم اخلاق دي ، دا وایي : مسلمانانو ته پکار دي چې خپله ټولنه په اسلامي لارښونو کلکه وساتي او ښځه دې له نارینه سره یو ځای والي ته نه پرېږدي خصوصاً له شل کلنۍ څخه د مخه .

د نهضت مجله چې په کویټ کې خپرېږي په (۱۹۸۲م)کال کې لیکي : فبلیس شلاقي)) د امریکایي ښځو مشره ښځې له کار څخه لومړی د مېړه ، کورنۍ او اولاد اهتمام ته رابولي او خاوند د کور مشرګڼي .

یوې بلې امریکایي لیکوالې ((ایشیر فیلاری)) ((د سړي د تګلارې)) په نامه کتاب ولیکه او په ښځه یې تاکید وکړچې د کور خواته راشي ،په برطانیه کې د ښځو په کلنۍ غونډه کې چې (د ښځو ازادي او ښځه څه غواړي) ترعنوان لاندې جوړه شوې وه ، ډېرو ښځو په کې ګډون کړی وو ، یوې اوه لس (۱۷) کلنې پېغلې دا کار ډېر بد وګاڼه دې وویل : زه غواړم دیوې پېغلې په صفت چې ابرو ، حیا او ناموس یې خوندي وي ژوند وکړم او خپله فطري او طبعي دنده ترسره کړم ، زه نه غواړم چې تنګ پطلون واغوندم زه

غوارم چې زما او زماد مېړه ترمنځ دې توپير وي زه دې ښځه او زما خاوند دې نارينه وي.
د غونډې ټولو برخوالو ورته لاسونه پړقول حتى د غونډې مشر هم.
په فرانسه کې د ښځو د خوځښت مشره رييىنه ماري لوفاجي وايي چې: د ښځې او نر ترمنځ د بشپړ مساوات غوښتنې دواړه دې مرحلې ته رسوي چې د دواړو حقوق ضايع شي(٢٩).
الفاميردال (Alvamyrdal) او فيولاكلين (Violain) وايي: ښځه دى د کور کار نه پرېږدي هغه بايد داسې پروګرام جوړ کړي، چې هم کور وساتي او هم کار وکړي.

ه: د اداکارو نظر

اداکارې په نړۍ کې ترهرچا زيات شهرت لري په لويديځ کې ډېرې ښارې پېغلې د دې شوق او رغبت لري چې هغه دې يوه مشهوره اداکاره واوسي، اوس ګورو چې هغوى خپل ځان څنګه احساسوي، آيا هغوى نېکمرغه دي؟ د دې ځواب به د مارلين مونرو څخه واورو چې ډېره لويه او مشهوره اداکاره وه، دا
پخپل هغه ليک کې چې د ځان د حلالولو په وخت کې يې ليکلى و وايي: زه دنړۍ ترټولو بدمرغه ښځه يم، ومې نشو کړلى چې مور شمه له ټولو څخه غوره، شريفه او د سپېڅلي ژوند خاونده هغه ښځه ده چې په کور کې و اوسېږي، کورولري، رښتيا چې کورنى ژوند د ښځې د سعادت او

(٢٩) الاهرام القاهريه ١٩٨٠/١٥/٢١م.

نېکمرغی نښه ده ، پر ماخلکو ظلم وکړ ، په سینما کې کار خلک بې ارزښته کوي ، که څه هم مشهوره شي .
(۱) (۱) : المراة بین البیت و العمل \ دکتور محمد سلاله آدم نقل له woman two roles :home and wok څخه.
یوه بله امریکایي اداکاره بربارت ستریاند په خپله مطبوعاتي وینا کې وایي : زه په دې تاکید کوم ، چې زما ډېر څه کم دي ماډېر څه پرېښي دي ، ما فنکاري وکړله ، او دانسان او ښځې په صفت خپل ژوند مې هېر کړ ، زه اوس افسوس او ارمان کوم ، چې کاش له ما سره د مېړه د خدمت او اولاد د روزنې لپاره کافي وخت وای . فن (ارټ) او فنکاري (ارټس) یعنې هېڅ رښتیا چې شهرت هېڅ معنی نه لري ، کله چې کورنی نه وي ، اهل او عیال نه وي او ښځه پوهه نه شي چې زه ښځه یم ..[۳۰]
دا و دلوېدیځ تمدن چې د ټولنې ټیټ وګړي هم پرې نا خوښه دي !!

آیا د مساوات غوښتونکي په مساوات عمل کوي ؟

رښتیا خبره داده چې ختیځ کې د ښځو او نارینه وو د مساوات او حقوقو لوېدیځوالو غوښتونکیو هېڅکله هم ښځه له نارینه سره برابره کړې نه ده ، هلته هغوی د ټولنې بې برخې طبقه ګڼلی شي ،

---

(۳۰) المراة بین البیت و العمل \ دکتور محمد سلاله آدم نقل له woman two roles: home and wok څخه. منارالاسلام ذی القعده \ ۱۴۰۱ ه ق.

د امریکا په ټول کانګرس کې اوه لس (۱۷) ښځې دي او یوه د سنا په مجلس کې اوبس. په فرانسه کې په (۴۹۱) ځوکیو کې (۱۸) ښځې دي په سویس کې دښځو دریمه برخه په ټاکنو کې دړغ (رای) له ورکولو څخه محرومې دي.
په کال ۱۹۵۹ م په امریکا کې دښځو تنخواه له نارینه څخه چې په تعلیمي کچه کې برابر او د یوه بري لیک لرونکې وې اوه دیرش (۳۷٪) کمه وه او په ۱۹۷۸ م کال کې دا فیصدي نوره هم کمه شوه چې (۴۲٪) ته ورسېده. په ایټالیه کې ښځه له نارینه څخه په سلو کې دېرش (۳۰٪) کمه تنخواه اخلي.
په فرانسه کې اوه یشت په سلو کې (۲۷٪) کمه ده او په جاپان کې څلوېښت په سلو کې (۴۰٪) کمه ده ، په امریکا کې هغه سیمه ییزې ځوکۍ چې د عامو انتخاباتو په واسطه اشغالېږي پنځه په سلو کې (۵٪) ښځې او پنځه نوي (۹۵٪) نارینه و اشغال کړي دي او د امریکا نفوس (۵۹٪)ښځې او (۴۱٪) نارینه دي.
(۵۳٪) امریکایي ښځې (په انتخاباتو کې ګډون کوي او بس د جاپان په ټول پارلمان کې درې ښځې دي.
په کال (۱۹۷۲_۱۹۷۷م) په امریکا کې د طب په پوهنځي کې ښځې (۲۵٪) ، په سلو کې شپږ په هندسه کې ، په سلو کې (۲۰٪) دحقوقو په څانګه کې ، په فزیک کې په سلو کې یوه او په سلو کې اتیا (۸۰٪) ښځې له نارینه سره برابره تنخوا غواړي.
په فرانسه کې د ډېرو انستیتیوتونو او ښوونځیو دروازې د ښځو پر مخه تړلې دي.
د سوداګرۍ په انستیتیوت کې له (۵۲۰۰) زده کوونکیو څخه (۷۰) زده کوونکي ښځې دي ، د بربښنا په انستیتیوت کې له (۲۲۰۰) زده کوونکیو

ځخه (۲۲) زده کوونکي ښځې دي او په طب کې په سلو کې شپږ (۲٪) ښځې دي او بس.
په جاپان کې په لوړو انستیتیوتونو کې په سلو کې لس ښځې دي، چې ثانوي زده کړه یې کړې وي، په (۱۹۷۹م) کال په سلو کې شل (۲۰٪) له پوهنځیو او لوړو انستیتیوتونو ځخه فارغې شوې او په حکومت کې استخدام شوې.
په هغوی کې لس په سلو کې ډاکټرانې او اته استادانې وګومارل شوې.
د اروپا د ګډ بازار چې (نهه هېوادونه پکې ګډون لري) د (۵۵۴۷) ځوکیو ځینې (۳۵۷) ښځو اشغال کړې، په داسې حال کې چې د هغو هېوادو نفوس په سلو کې دوه پنځوس ښځې دي.
په امریکا کې چې کومې ښځې د کارګرئ په اتحادیه کې غړیتوب ونه لري د قانون له حمایې ځخه بې برخې او د تقاعد (ریټایرډ) تنخواه نلري، او تنخواه یې د اتحادیې له غړو ځخه په سلو کې پنځه ویشت کمه ده، له کلنئ رخصتئ ځخه بې برخې دي د اړتیا او ناروغتیا رخصت نه لري او که غیر حاضرې (ناسوبې) شي، تنخوا یې نه ورکول کېږي او د غربې ښځو لپاره چې ځه د سر درد جوړ شوی هغه د زېږون په وخت کې د تنخواه نه ورکول او د کوچنیانو لپاره د ورکتون نشتوالی دی په (۱۹۷۸م) کال د (۵۱۸) میلیونو کوچنیان مورګانو کار کاوه او (۵۱۸) میلیونه کوچنیانو ته د ورکتون اړتیا وه مګر په ټوله امریکا کې د یو میلیون کوچنیانو لپاره په ورکتون کې ځای وو.
د (۴۴۱) ډوله دندو ځخه ښځې یوازې په شل ډوله دندو ګومارل شوې دي.

دا وو په لوېديځ کې د ښځو مساوات او دهغوی حالات.همدا حال د ښځو په اروپا کې هم دی او په پخواني شوروي اتحاد کې خو مو ولوستل.

ښځه او کار

کومو لاملونو ښځه کار ته وتلو ته اړه کړله ؟:

دا چې کومو لاملونو ښځه کار ته وتلو ته اړه کړله څېړونکي په دې هکله اختلاف لري.

همدارنګه دا کوم اسباب وو چې ښځې ته يې د کور ، حمل او زېږون دنده ورکړله آيا دا بيولوژيکي اسباب وو که فزيکي چې نارينه ته يې ډېر توان او قدرت ورکړ او ښځې ته کم او که دا ټولنيز ، کلتوري يا تاريخي لاملونه وو چې د دنيا ټولې چارې يې د نارينه و په لاس کې ورکړلې.

دکتور محمد سلاله ادم په دې هکله اوږده څېړنه کړې ده

هغه ليکي پخوا د ټولنې ظروفو او شرايطو د دې اجازه نه ورکوله چې ښځه کار ته ووځي او زده کړه وکړي خو کله چې حالات او شرايط برابر شول او بهرته د وتلو اجازه يې ورکړله نو ښځې هم د کار ډګر ته راووتلې د ښځو بهر ته د وتلو لوی او عمده سبب د ټولنې غوښتنه وه.

د ټولنې دې غوښتنې هغه اړه کړله چې طب او حکمت زده کړي څکه ښځه حيا کوي چې خپل علاج په نارينه ډاکټر وکړي خصوصاً د ښځينه ځانګړو ناروغيو علاج او يا هغه ته خپل عورت وښيي نو د ټولنې د دې ستونزې حل د هغې د وتلو لامل شو.

په خپل مسووليت پوهه او خپله دنده پېژندل ، دا وزګار وخت ډکول ، په عام ژوند کې ګډون د کورنۍ اقتصادي ستونزه پورته کول ، په ټولنه کې د خپل حيثيت لوړوالی دا ټول اسباب را يو ځای شول او ښځه يې بهر ته وتلو

ته اړه کړله دا چې د ښځې د کار فایدې ډېرې دي او که زیان او تاوان په لنډ ډول به ورته ګوته ونیسو.

الف: د ښځې د کار ګټې

د ښځې د کار ګټه یا زیان له یوې ټولنې څخه تر بلې ټولنې توپیر لري که چېرې ټولنه سالمه او صالحه وي او د فطرت له پلوه له اېښودل شویو پولو څخه تېرې و نشي نو د ښځې بهر ته وتل ګټه لري چې دا ګټه د هغه سبب لاس ته راتلل دي کومو چې هغه بهر ته په وتلو اړو بستې وه مثلاً: د هغې ټولنې ښځې به نارینه ډاکټر ته له ورتګ څخه خلاصې شي د ښځې د ځانګړیو ناروغیو چې اکثره یې نارینه وته ښکارولی څه چې حتی ویلی هم نشي علاج به د ښځو په واسطه وشي.

ښځې به له کلتور، تمدن او معرفت سره اشنا شي.

اسلام خو هم ښځې له وتلو څخه بالکل نه دي منع کړي مګر هغه وتل یې بد ګڼلي چې بې ضرورته وي، تفریح کوي، پارکونو، ټالونو ته ځي او په کوڅه او بازار کې په ناز او نخرو ګرځي، دا هم لویه ګټه ده چې ښځې خپل مسوولیت وپېژني او کله چې اوزګارې ناستې وي پردې غیبتونه کوي، دا ورته ښه ده چې په دې وخت کې څه مصروفیت پیدا کړي انسان نارینه او ښځینه دواړو ډلو ته ویل کېږي او ښځه هم نیمه ټولنه ده نو که ښځه په عام ژوند کې له خپل مېړه یا کورنۍ سره څه مرسته وکړي نو دا خو بده نه ده کومې کورنۍ چې د غړیو له مخې هم ګڼې وي اقتصادي حالت یې هم کمزوری وي که ښځه وغواړي چې داسې یو کار وکړي چې هغه یې له عهدې څخه وتلی شي او اسلامي اصول هم مراعات کړي نو هېڅ ممانعت

نشته نن صبا زموږ په ټولنه کې د ښځې د حیثیت د راپریوتلو غټ لامل دا دی چې هغه تیار خوره ګڼلی شي نو که هغه ټولنې ته خدمت وکړي نو طبعي ده چې حیثیت به یې لوړ شي.

او څومره چې د هغې په اولاد پورې اړه لري دکتور محمد سلاله ادم وایي ! کارکوونکې ښځې خپل اولاد ته د استقلال او شجاعت وخت او موقع ورکوي هغه له عملي ژوند سره مخ کوي هغه زیږوي او تکړه اموختنه کیږي، ځکه چې هغه له بهر نړۍ سره تماس لري د کار کوونکې ښځې حس په کارو کې ډیر وي لکه د کور په کار کې، په زده کړه کې، د ژوند په نورو ساحو کې او همدا احساس خپل کوچني ته منعکسوي او دا احساس په هغه کې ډیر تاثیر راولي کومه ښځه چې کار کوي هغه له خپل کوچني سره په مینه مخ کیږي او مینه او محبت ورسره ډیر کوي او کوم وخت یې چې له هغه ځینې بیل تیر کړی دی د هغه بدله ورګرځوي.

یو امریکایي عالم نای (NYE) ۱۹۲۳ م کال کې وایي چې د کار ګرې ښځې زوی ډیر تکړه او د ژوند د ستونزو په زغملو کې تر هر چا وړاندې وي.

ب: کارته د ښځې د وتلو زیانونه

کله چې چاسره ذاتي تمانع نه وي او نه ورسره د مذهب څه فکر وي، امنیتي تدابیر هم نه وي، مجرم ته لازمه سزا هم نه وي، نو ربښتیا چې هلته د ښځې بهر ته وتل ډیر ضرر لري دې ضرر ته خو موږ مخکې اشاره هم وکړه لکه چې هلته عیاشي ډیره شي هر څوک یې د ځان لپاره ګټي او خوري یې، کورني نظام له منځه ځي، څوک د بچي زیږولو ستونزه پر غاړه نه اخلي، د انساني نوع جرړه ختمیږي.... دکتوره ابدالین وایي: ((په اروپا کې خو د ښځې کار کولو کورني اقتصاد ښه کړ مګر د اخلاقو مستوی یې ټیټه کړله هلته چې

ښځې په کار کې ستړې شي د بچیانو مینه خو یې هسې هم په زړه کې نه وي نو بیا خپل قهر او غصه په هغوی سړوي.))
په (۱۹٦٧ م) کال د برطانیې په یو روغتون کې (۲۵۰۰) کوچنیان داخل د بستر وو چې مورګانو یې وهلي وو په هغو کې له سلو څخه شل مړه شول په امریکا او اروپا کې داسې روغتون نه و چې د کوچنیانو دا ډله په کې داخل دبستر نه وه ځینې یې په کې کاڼه ، ګونګیان او وړانده شوي هم دي.

په اسلام کې د ښځو د کار کولو حکم

په اسلام کې کار له ښځې او نارینه و دواړو څخه مطلوب دی او اسلام هر چا (نراو ښځې دواړو) ته بېلې بېلې دندې ور سپارلي او دا دندې د هغوی له فطرت سره سمې ټاکل شوې دي ، خو نه خو د ښځې فطرت له هر ډول کار سره برابر دی او نه د هغې د بدن جوړښت د هر کار لپاره شوې دی نو په همدې اساس اسلام ښځه له هر ډول شاقه ، دروند او سخت کار څخه وبخښله او ښځې ته یې عزت ورکړ او د هغې لپاره یې خوراکه ، جامه او د ژوند ټولې اړتیاوې په خاوند یا نورو نژدې خپلوانو لازم کړلې مګر د انساني فطرت د ښمنانو ښځه په کار مجبوره کړله هغه یې په زور بهر ته و وېستله او دژوند له ستونزو سره یې لاس په ګریوان کړله.

کارل مارکس د کمونېزم بنسټ اېښودونکی وایي: ((ښځه د خپل ژوند د پاینښت لپاره هرومرو باید کار وکړي.))

ښځه هم انسان دی او نارینه هم ، ښځه له سړي څخه پیدا ده او سړی له ښځې څخه.

الله ج فرمايي: ((بعضکم من بعض)) .... ال عمران:**۱۹۵**.

یعني: ((ځینې ستاسې له ځینې نورو یئ.))

انسان ژوندی موجود دی او طبیعت یې هم داسې عیار شوی دي چې د خپل بدن د جوړښت په نظر کې نیولو سره کار وکړي ، تحرک وکړي ، فکر وکړي او که داسې نه وي نو بیا خو انسان نه شو.

الله ج هم انسانان د کار لپاره پیدا کړی دی ، بلکې عمل او کار یې د خلقت هدف ښودلی دی.

[ليبلوكم ايكم احسن عملاً] [۳۱]
يعني: ((چې وازموي تاسې چې كوم يو له تاسو ډېر ښه دى د عمل له مخې.))
[فاستجاب لهم ربهم انى لااضيع عمل عامل منكم من ذكر او انثى .][۳۲]
يعني: ((پس قبولې كړلې دوى ته رب د دوى، بېشكه زه چې يم نه ضايع كوم عمل د هېڅ عمل كوونكي له تاسې نه نارينه وي كه ښځينه.))
ښځې ته په اخرت كې هم په ښه كار ثواب او بدله وركول كېږي ، او په دنيا كې هم.
[من عمل صالحاً من ذكر او انثى و هو مؤ من فلنحيينه حياة طيبه][۳۳]
يعني: ((هر چا چې وكړ نېک عمل له نارينه څخه يا له ښځينه څخه حال دا چې دى مومن وي نو خامخا ژوندون به وركړو هرومرو هغه ته ژوند پاكيزه.))
[للرجال نصيب مما اكتسبوا وللنساء نصيب مما اكتسبن][۳۴]
يعني: ((شته نارينه ولره برخه په سبب د هغه عمل چې كړى وي دوى او شته ښځو لره برخه په سبب د هغه عمل چې كړى وي دوى.))
ښځه نيمه انساني ټولنه ده ، نو له اسلام څخه دا هيله نه شي كېدلى چې نيمه ټولنه ګوډه ، شله ، بېكاره ، عاطله او باطله اعلان كړي او دا سې يو حديث او آيت هم نه موندل كېږي چې له كوره بهر د ښځو د كار حرمت ترې استنباط شي.

---

(۳۱) الملک: ۲.
(۳۲) ال عمران: ۱۹۵.
(۳۳) النحل: ۹۷.
(۳۴) النساء: ۳۲.

نو ویلی شوو چې په عمومي ډول ښځو ته کار روا دی ، ان په ځینو وختونو کې ورته مستحب او فرض هم دی لکه کونډه یا طلاقه شوې ښځه چې د کار انرژي هم لري ، اولاد هم ولري او دګټې بله مرجع هم ونه لري ، او کار ته هم محتاجه وي یا ورته واړه ورونه او خویندې پاتې وي ، یا یې پلار سپین ږیری وي یا یې مېړه بې وسه وي ، نو په دې ټولو صورتونو کې په ښځه لازم دي چې د کورنۍ د بار د اوچتولو لپاره کار وکړي ، لکه د حضرت ابوبکر صدیق رض ، لور ، حضرت اسماء به چې له خپل خاوند سره هر ډول مرسته کوله ، اس به یې ورته ساته ، په سر به یې ورته بار وړه.

ځینې وختونه ټولنه د ښځو کار ته جدي اړه شي بیا هم په ښځه لازم دي چې ټولنې ته د مرستې لاس ورکړي مثلاً : د ښځینه ناروغانو تداوي ، د انجونو لپاره ښوونه او روزنه او داسې نور ، خو باید یو ځل بیا هم وویل شي چې د ښځې د کار لپاره مهم ځای د هغې خپل کور ، د اولادونو روزنه ، د کور حفاظت او د کور چارې دي ښځه چې په دې دایره کې څومره ګټوره تمامېږي په بل یو ډګر کې هم دومره بریالۍ نده او همدا نېکمرغه ژوند دی مګر که بیا هم ښځه له کور څخه بهر لکه دفتر کې ماموریت، یا کارخانه کې کار کوي نو ورته روادي خو باید د اسلام هغه قوانین بشپړ مراعات کړلی شي چې ښځو ته یې بهر ته د وتلو په وخت کې ټاکلي دي.

همدا راز ښځه چې کوم کار کول غواړي نو باید چې هغه کار په خپل ذات کې ناروا نه وي او نه داسې چې حرام کار ته لار هواروي لکه له ځوان سړي سره د پردۍ پېغلې یو ځای اوسېدل د خدمتګارۍ یا ... په توګه یا د داسې چا سکرتریت چې یوائې توب ورسره راځي یا په فلم ، ډرامو ، تیاترو کې رقص

او نښېدل یا په ساقي خانه کې پیالې وېشل یا په الوتکه کې میلمه پاله یا ....
باید په خبرو او حرکاتو کې اسلامي اداب مراعات کړي.
[قل للموء منات یغضضن من ابصارهن][35]
یعني: ((وو ایه ایماندارو ښځو ته چې ښکته ساتي سترګې ، خپلې ، ساتنه دې کوي د شرمګاهو خپلو او نه دې ښکاروي زینت خپل مګر هغه چې ښکاریږي ، له دوی څخه اوښایي چې وادې چوي پړونی خپل په خپلو ګریوانونو باندې... او نه دې وهي پښې خپلې د دې لپاره چې معلوم کړل شي هغه شی چې پټوي یې دوی له زینت خپل څخه.))
همدا راز بهرنی کار یې باید د کورني کار مخه ونه نیسي د (مېړه) کور او اولاد خدمت ترې پاتې نه شي. ځکه چې دا یې اساسي کار دی.
اسلام خو ښځه په سخت کارنه مجبوروي او نه یې هغه له کار څخه منع کړې ده ، اسلام په هر کار کې اعتدال (منځو مانه لار) څخه کار اخلي افراط او تفریط دواړه محکوموي او د ښځې کار کول یې هم د ښځې په خوښې پورې اړوند کړل ، که چېرې هغه په خپله خوښه کار کول غواړي نو اسلام یې مانع نه ګرځي ، او که هغه ونه غواړي چې کار وکړي یا له کور څخه بهر ووځي نو څوک یې په زوره مجبورولی نه شي دا د اسلام د مهربانۍ او رحمت لویه نښه ده ، ځکه چې که اسلام ښځې هم هغو ستونزو ته مخ کړې وای کومو ته یې چې نارینه مخ کړي دي نو دابه د ښځې د مصلحت او خاصیتونو ضد کړنه وه.
قران کریم د داسې ښځو مثال بیان کړی دی چې هغوی به کار کاوه او خپل ژوند به یې تېراوه لکه د شعیب ع لورګانې چې پلار یې سپین ږیری او

---

(۳۵)النور۳۱

کمزوری و ورور يې نه درلوده نو دوی به په پوره حيا او بشپړې ايمانداری سره بهر ته وتلې او رمې به يې څرولې ، او تر هغې به يې صبر کاوه چې نور شپانه خپلې رمې په اوبو مړې کړي او لاړ شي بيابه دوی خپلو رمو ته اوبه ورکولې او ټولنه هم بايد له ښځو سره داسې چلند او مرسته وکړي او داسې اخلاص ورسره ښکاره کړي لکه چې موسی ع د شعيب ع له لورګانو سره ښکاره کړه.

د رسول الله ص په وخت کې هم داسې ښځې ليدلې شوې دي چې هغوی کار کاوه لکه (ام معبد ص) چې له رسول الله ص سره يې د هجرت په وخت کې ډېرې مرستې هم کړې دي ، په مدينه منوره کې يې د نبوي مسجد ترڅنګ سوداګري کوله هغه (رض) سره له دې چې ښه ښکلې ښځه وه ، هلته يې خواړه پلورل خو هېچا پرې اعتراض ونکړ او نه رسول الله ص منع کړله [۳۲].

اوس هم په ډېرو اسلامي هېوادونو کې ښځې په بېلابېلو شرکتونو او ادارو کې کار کوي ، د ايران پانګه له پطرولو څخه مخکې قالينې (غالۍ) وې چې ښځو به جوړولې او سړيو به پلورلې.

او په افغانستان کې هم په کومو ځايونو کې چې ښځو غالۍ جوړولې د هغه ځايونو اقتصاد د ټول افغانستان په انډول ښه و.

د کور د ډېوالونه د چا لپاره ؟

ځينې خلک وايي چې ښځه يا په کور ده يا په ګور ، ښځه بايد هېڅکله هم له کوره څخه ونه وځي دوی وايي چې ښځه بايد د کور په څلورو ډېوالونو کې

(۳۲)الطبقات الکبری لابن سعد او الاستیعاب لابن عبد البر.

ژوند وکړي ، په دې پراخه نړۍ کې د ښځې په برخه همدا د څلور د یوالونو محوطه ده او ښځه باید د کور د څلورو دیوالونو په محوطه کې ژوند وکړي .
باید وویل شي چې دا یوازې تش یو نظر نه دی بلکې ډېرې ژورې ریښې هم لري او په اکثرو ځایونو او په ځانګړي ډول په پښتو قبایلي او اطرافي سیمو کې ورباندې ډېر کلک عمل کېږي تر دې چې که ښځه سخته ناروغه نه شي یا بله کومه سخته اړتیا پیدا نشي نو په کلونو کلونو هم له کور څخه بهر نړۍ نشي لیدلی او دوی دا کار اسلام ته منسوبوي او دلیل هم د سوره احزاب دا ایت نیسي: ((وقرن فی بیوتکن.))[۳۷]
یعنې: ((او قرار ونیسئ په خپلو کورو کې)) د ښځه یا په کور ده یا په ګور ، تصور اسلامي نه دی.
اسلام ښځو ته اجازه کړې ده چې په ټولنیز ژوند کې ګډون وکړي خپله هره شرعي اړتیا په پوره اطمینان او ډاډ سره پوره کړي ، بهر ته لاړې شي ، په لمانځه ، غم او ښادۍ کې ګډون وکړي.خو دا هرڅه د اړتیا ترحده .له اړتیا پرته ښځه پخپل کور کې د رنه ښکاري.
حضرت عمر رض به هم دا نه خوښوله چې ښځې دې ډېرې له کوره بهر ووزي ، یوځل دوه ځله یې ام المؤمنین حضرت سوده رض په غېر مستقیم ډول ټوکلې هم وه ،خو هغې ترې رسول الله ص ته شکایت وکړ، رسول الله ص ورته ونه ویل چې حضرت عمر رض ښه کوي چې تاسې تنګوي ، یا ((ښځه یا په کور ده یا په ګور)) یا تاسې بهر ته مه وځئ، بلکې په صفا ټکو کې ورته وایي چې: [قد اذن الله لکن ان تخرجن لحوائجکن][۳۸]

---

(۳۷)الاحزاب ۳۳.

(۳۸)متفق علیه.

يعنې: ((الله ج تاسو ته د خپلو اړتياوو د پوره کولو لپاره ، بهر ته د وتلو اجازه کړې ده)) له دې او داسې نورو رواياتو څخه ښکاري چې که فرض کړو د (وقرن فی بيوتکن) ايت حکم عام دی بيا هم غرض ترې دا نه دی چې ښځې دې بالکل بهر ته نه وځي او د کور په څلورو ديوالونو کې دې بندې وي.

په کورکې د ښځو بند ساتل او په څلورو د يوالونو کې ايسارول غټه جزا ده او دا جزا پاکې مسلمانې بي بي ته نه، بلکې بد کارې او مجرمې ښځې ته په کار ده تاسې وګورئ کله چې د زنا کار سړي او زنا کارې ښځې لپاره د جزا وروستي احکام نازل شوي نه و ، او الله ج د حکمت له مخې هر کار په تدريجي ډول منع کاوه ، نو د کور په څلو ديوالونو کې د بندولو سزا يې د زنا کارې ښځې لپاره ټاکلې وه او دا د زنا کارې ښځې سزا وه ، فرمايي:

[واللاتي ياتين الفاحشة من نساء کم فاستشهدوا عليهن اربعة منکم فان شهدوا فامسکوهن فی البيوت حتى يتوفهن الموت او يجعل الله لهن سبيلا][٣٩]

يعنې: ((او ستاسې هغه ښځې چې زنا کوي نو شاهدان وغواړئ پر دوی څلور تنه له تاسې نه نو که شاهدي وويله دوی نو بندې کړئ تاسې دا ښځې په کور کې تر هغې پورې چې مړې شي يا وګرځوي الله دوی لره کومه لاره.))

نو د کور په څلورو ديوالونو کې بندول د زناکارې ښځې سزا وه چې بيا وروسته ورته الله ج لاره پيدا کړله او د زنا د حد احکام راغلل نو کوم منطق

(٣٩) النساء: ١٥

به دا ومني چې الله ج بيا دا سزا پاكې ، شريفې د وقار او درناوي خاوندې ښځې ته وركړي ؟

په اسلام كې د فحاشۍ او بې حيايۍ مخنيوى:

له اسلام څخه وړاندې فواحش او بې حيايي له حده ډېره وه او دا څه د شرم او عيب خبره نه ګڼل كېده له د كعبې طواف به لوڅ كېده ، د هغوى لباس به و مګر سينه ، تيونه ، څنګلې ، پنډۍ او ملا به لوڅ و لـه ډول او سينګار سره بـه بهر ګرځېدلې نو الله ج د بېتـه جاهليت و وايـه او لـه دې څخـه يـې منـع وكړلـه ويـې فرمايل: [وقرن فى بيوتكن ولا تبرجن تبرج الجاهلية الاولى](٤٠)

يعنې: ((په خپلو كورونو كې قرار درنې كښېنئ او د جاهليت د زمانې د ډول سينګار سره ګرځېدل پرېږدئ .)) (ځينې علماء دا آيت د رسول الله ص پر بيبيانو پورې ځانګړى بولي) همدا راز بهر بـه پـه ناز او نخرو ګرځېدلې او داسې تګ بـه يې كاوه چې ګويا هر قدم پر ځمكه نه، بلكې د كتـونكي پـه زړه ږدي نو الله ج د داسې قدم پورتـه كولـو څخـه هم منع وكړلـه ، چې زينت يـې ښكاره شي او يا كتونكي له تګ څخه خوند واخلي .

[ولا يضربن بارجلهن ليعلم ما يخفين من زينتهن](٤١)

يعنې: ((او خپلې پښې پـه زوره پـه ځمكـه مـه وهئ ځكـه چې كـوم زينت مـو اچولى هغه ښكاره نه شي .))

---

(٤٠) الاحزاب:٢٣ .

(٤١) النور:٣١ .

او که له چا سره د خبرو اړتیا پیښه شي نو نرمې نازکې په خوږ اواز او داسې انداز خبرې مه کوئ چې هره خبره د اوریدونکي پر زړه داغ جوړ شي.
[فلاتخضعن بالقول فیطمع الذي فی قلبه مرض] یعنې: ((نو غلې غلې او نرمې نرمې خبرې مه کوئ ځکه چې تمه پیدا نکړي هغه څوک چې په زړه کې یې رنځ دی))
نو الله ج خپلو بنده ګانو ته امر کوي چې بربنډ او لوڅ مه ګرځئ ، په ګرځیدلو کې ناز نخرې او کرشمې مه کوئ، نرمې او پستې خبرې مه کوئ، چې کوم رنځور په غلطه انګیرنه کې پرې نه وزي او ما تاسو ته لباس درلیږلی هغه اغوندئ.
[یابنی ادم قد انزلنا علیکم لباسا یواری سواتکم و ریشا](۴۲)
یعنې ((ای د ادم اولادې یقیناً موږ درلیږلی تاسو ته لباس (اغوستن) چې تاسې خپل جسمونه پرې پټ کړئ او ستاسې لپاره د ا دزینت او ښکلا سبب دی.))
نو د دې وینا له مخې، په نارینه او ښځه د عورت پټول فرض شول او هیڅ ته روا نده چې د کومې پردئ ښځې ښکلا او زینت ته وګوري.
رسول الله ص فرمایي: ((چا چې د کومې پردئ ښځې ښکلا ته د شهوت په نظر وکتل نو د قیامت په ورځ به یې په سترګو کې ویلې (تاوده) شوي سرب واچول شي.))(۴۳)
یا ((چا چې داسې ښځې ته لاس وروو ړ چې له هغې سره یې څه روا اړیکې نه وې نو د قیامت په ورځ به یې په لاس د اور سکروټه کیښودل شي))(۴۴)

---

(۴۲)الاعراف: ۲۲.
(۴۳)تکمله فتح القدیر ج: ۸.

حضرت ابو هریره روایت کوي چې رسول الله ص فرمايي ((ستر ګې زنا کوي او د سترګو زنا پردئ ته کتل دي ، لاسونه زنا کوي او د لاسونو زنا لاس اوږدول دي هغه چاته چې لاس ور اوږدول ورته روا ندي .))[45]

او د دې فتنې زیانونه له هیچا پټ ندي نن صبا خو په اسلامي ټاټوبو کې فحاشي دې اندازې ته رسېدلې ده چې غیر اسلامي هېوادونه هم ورسره پکې سیالي نه شي کولای دلته ښکاره د زنا مرکزونه شته او دا یوه معمولي خبره ګرځېدلې ده دلته خو په حقیقت کې ښځو له نارینه وو سره دا سې دښمني راخېستې ده چې د هغوی ژوند یې ورته تباه کړ ،دوی که یو قدم هم پرمخ ځي نو د هغوی په زړونو کې بل اور نور هم تازه کېږي دلته د ښځو او سړیو ازاد ، عشق ، په اخبارونو کې لوڅ تصویرونه، په سینما ، تلویزیون یا ویدیو VCR بربنډ فلمونه کتل ، الکولي مشروبات څښل ، په ستیج سندرې او ګډاګانې د رنګینو نرمو او نازکو جامو استعمال ، په بې شمېره رنګونو د ویښتانو جوړول اوبیا لوڅ سر ګرځېدل د پارکو ، بڼو او دریابونو پر غاړه تفریح کول دا هر څه په دې لېونۍ مینه کې نور هم ډېر ښت راولي. پر مخ لاسونو ، سترګو ، شونډو او وېښتو کې د دا سې شیانو استعمال چې مقابل لوری یې په لیدلو سم لېونی شي او د شهوت سور انګار یې نور هم تازه شي او د ((هل من مزید)) چیغې ورته وهي رسول الله ص چې د جامو او وېښتانو د جوړښت کوم ډول د قیامت نښې وښودلې نن دوی له هغې څخه هم څو قدمه وړاندې تللي دي.

---

(۴۴)تکمله فتح القدیر ج : ۸.

(۴۵)بخاري مسلم او ابو داود .

رسول الله ص په دغسې ښځو لعنت ويلى دى او دا يې هم ويلي دي چې د جنت بوى که څه هم دومره او دومره لېرې وا ټنونه ته رسېږي پر دوى حرام دى: ((لعن الله الکاسيات العاريات المميلات المائلات))
يعنې: ((د الله ج لعنت دى پر هغو ښځو وي چې په اغوستلو جامو کې هم لوڅې ښکاري د نورو ميل ځان ته جلبوي او خپله نور ته ميلان کوي.))
هر څوک چې پر دې خبر وي چې د ده د کور ښځې خپل عفت، ابرو او حيا نه ساتي او بيا يې هم مخه نه نيسي نو رسول الله ص هغه ته ديوث ويلى دى او په ديوث د جنت بوى هم حرام دى او داسې ښځې نه څه قدر او درناوى لري او نه څه ارزښت. دوى خپل کرامت پخپله تر پښو لاندې کړى دى. د فقهې يو مشهور کتاب د نصاب په حواله ليکي: ابابکر الاعمش رستاق ته تللو نو ديوې ويالې تر څنګ ښځو متې را بډوهلې وې او سرونه يې لوڅ وو، ده پرې هېڅ پروا ونکړله او پرې ورغى نو چا ورځينې وپوښتل چې ولې دې داکار وکړ؟ هغه ځواب ورکړ چې دوى د هېڅ احترام او درناوي وړ ندي ځکه چې دوى خپل عزت پخپله تر پښو لاندې کړى دى[۴۲].

په اسلام کې د ښځو منزلت

په تېرو مخونو کې مو د ښځې د ژوند حالات په بېلابېلو مذهبونو او قومونو کې
ولوستل ومو ليدل چې له اسلام څخه وړاندې به لورګاني ژوندۍ تر خاورو لاندې کېدلې، د هغوى وجود مصيبت ګڼل کېده له خپلو انساني حقوقو څخه محرومې وې ميراث نه ورکول کېده، په زنا مجبورېدلې، اوسني

(۴۲)البريقه شرح الطريقه.

جاهلیت هم ښځه د خپلو غوښتنو د تسکین اله وګرځوله ، هغه یې د ستېوریس په نوم په الوتکو کې د مسافرو د زړه د خوښۍ لپاره وکاروله ؟هغه یې د سوداګرئ او دتوکیو د نمایش او مشهورتیا لپاره استعمال کړله د هغوی قدر ، قیمت او حیثیت یې هېڅ کړ.

مګر اسلام ښځې ته له نارینه ځینې ډېر عزت او حقوق ورکړل ، که د رسول ص سیرت وګورو نو وبه وینو چې هغه د ښځې دوست او پر هغوی مهربانه او دهغوی د حقوقو سترساتونکی و.

اسلام ښځې ته سیاسي ، اقتصادي او اجتماعي ټول حقوق ورکړل هغه په خپل مال کې د تصرف پوره واکمنه ده ، اسلام ښځې ته دومره درنښت او عزت ورکړ چې د لوېدیځ د پرمختللې ټولنې په تصور او خیال کې به هم ونه ګرځي.

اسلام د ښځو نفقه، جامه او دژوند ټول ضروریات له واده څخه دمخه پر پلار ، ورور یا بل نژدې خپل او له واده څخه وروسته پر مېړه فرض وګرځول مېړه ته یې امر وکړ چې له ښځې سره نېکه ګذاره کوه: ((وعاشروهن بالمعروف))(۴۷)

یعنې: ((او ګذران کوئ له ښځو سره په ښه طریقه.))

د نر او ښځې تر منځ د محبت د لازیاتوالي په غرض فرمایي: ((هن لباس لکم و انتم لباس لهن))(۴۸)

یعنې: ((هغوی ستاسې لپاره اغوستن دي او تاسې د هغوی لپاره اغوستن یئ.))

(۴۷) النساء ۱۹.

(۴۸) البقرة: ۱۸۷.

له رسول الله ص څخه پوښتنه وشوه چې زما د نېک صحبت ډېر مستحق څوک دی ؟ ځواب یې ورکړ چې مور دې ده ، هغه درې ځلې همداسې وپوښتل هغوی ص به ځواب ورکاوه چې مور دی ده په څلوم ځل یې ورته وفرمایلی چې پلار دې دی.[49]

رسول الله ص فرمایي: ((په دنیا کې مې له درې شیانو سره ډېره مینه ده چې یوه ترې ښځه یادوي)) ...رواه نسایي:

فرمایي چا چې دوه جینکۍ وپاللې تر هغې چې بالغې شي نو د قیامت په ورځ به زه او هغه په دې ډول راځو او دواړه ګوتې یې یو ځای کړلې[50].

((دنیا خوند او مزه ده او غوره خوند یې نېکه او صالحه ښځه ده))[51]

همدا راز فرمایي: ((ښځه د نارینه سکه خورګانې دي ، د ښځو عزت نه کوي مګر هغه څوک چې خپله عزتمن وي او د هغوی سپکاوی نه کوي مګر بد اخلاقه او تر هرچا وروسته پاتې))

رسول الله ص د مرګ په بستره پروت و او ویل یې چې: ((له ښځو سره په نیکۍ کولو وصیت کوئ))[52]

فرمایي غوره ستاسو هغه دی چې له ښځو سره د خیر او ښېګڼې څخه کار واخلي. اسلام ښځې ته د مېړه د انتخاب حق ورکړ ، د هغې تعلیم یې فرض وګرځاوه ، په کار کولو اړوتې نده او د نر او ښځې یو پر بل مطلق فضیلت او واکمني یې له منځه وړه.

---

(۴۹)متفق علیه.

(۵۰)مسلم

(۵۱)ابن ماجه.

(۵۲)مسلم.

الله ج فرمايي: ((هر چا چې نېک عمل وکړ له نارينه څخه يا له ښځو څخه حال دا چې دی مؤمن وي نو خامخا ژوند به ورکړو دوی ته ژوند پاکيزه او خامخا جزاء به ورکړو دوی ته اجر د دوی په ډېرو ښو هغو نېکيو سره چې وو دوی چې کول به يې))[٥٣]

رسول الله ص د خديجې (رض) د وفات کال عام الحزن (دغم کال) وباله حضرت عمر رض د يوې ښځې د نظر په هکله وايي: عمر رض خطا شو او ښځه حق ته ورسېدله ، دی مبارک په توره تياره کې له کور څخه بهرپه مدينه منوره کې ګرځېده يوې ښځې چې د کور دروازه يې ځان پسې تړلې وه د خپل مېړه په ياد کې داسې شعرونه ويل چې د هغه د ملاقات رغبت يې پکې کاوه حضرت عمر د دې کور دروازه و ټکوله ترهغې يې ورته دروازه بېرته نکړه ، ترڅو چې ښه مطمئنه شوه چې ټکوونکی عمر (رض)دی ، عمر هم د هغې په پاکئ او عظمت مطمئن شو ورته يې وويل چې څه دې لږ مخکې ويل: تکرار يې کړه هغې هم ورته تکرار کړل عمر رض ورځينې وپوښتل چې خاوند دی چېرته دی ؟ هغې ځواب ورکړ چې په فلاني لښکر کې جهاد ته تللی دی حضرت عمر رض د دې لښکر قوماندان ته سړی ورولېږه تر څو د دې ښځې خاوند کورته راولېږي هغه راغی او د حضرت عمر رض په خدمت کې حاضر شو حضرت عمر رض هغه کورته ولېږه بيا حضرت عمر رض له خپلې لور حفصې رض څخه وپوښتل چې ښځه د خاوند د بېلتون څومره تحمل لري ؟ حضرت حفصې رض ورته وويل: ((يوه مياشت يا دوه يا درې

---

(٥٣)النحل: ٩٧.

په ځلورمه میاشت صبر ختمیږي نو حضرت عمر رض همدا نېټه د مجاهدو لښکریانو لپاره وټاکله))[54]

وګورئ حضرت عمر رض د دې ښځې څومره درناوی او احترام وکړ ، د دې لپاره چې پر ښځو د مېړه جدایي سخته تمامه نشي د هغوی لپاره یې نېټه و ټاکله.

کله چې بي بي خدیجې رض رسول الله ص ورقه بن نوفل ته وروست نو د هغه زړه لـه وېرې څخـه ډک او اندېښـمن و او کلـه چې بېرتـه راسـتون شـو نـو خوشحاله ، مطمئن او ارام و.

په اسلام کې د نارینه او ښځې اړیکې

په اسلام کې د نر او ښځې اړیکې د مینې او محبت ، دوستانې او صمیمیت اړیکې دي هغوی یو بل ته د ژوند په اوږدو کې ډېره اړتیا لري ، او یو له بل څخه ورته بې پروایي ناممکنه ده هغوی یو د بل متمم او پوره کوونکي دي.

ښځه او خاوند یو له بل څخه سترتیا لرې کوي ، دردونه کموي ، یوبل ته د اطمنان راحت ، هوساینې او تسکین لامل دي.

رسول الله ص به چې کوم اطمئنان او سکون له بي بي خدیجې او ام سلمې رض څخـه حاصلاوه هغـه تـاریخ روښـانه کـړی دی ، پـه اسلام کـې د نـورو مذهبونو پرخلاف د نر او ښځې یو ځای اوسېدل او په ګډه سره د ژوند بېړۍ پر مخ بېول د قدر او ستاینې وړ عمل ګڼل کېږي ، په هندوانو کې چې څوک لـه ښځو سره اړیکې ساتي هغـه بدبختـه ګڼل کېږي ، او د بریـالیتوب او

(۵۴) ملامح الشوری عدنان النحوي.

خلاصون دروازې یې پرمخ تړلې دي ، خو اسلام هغوی یو د بل جامه ګڼي ، څرنګه چې انسان جامې ته اړتیا لري همدا راز خپل جنس ته هم اړه لري ، بلکې له دې ډېر. الله ج فرمايي: [هن لباس لكم و انتم لباس لهن](٥٥)
یعنې: ((هغوی ستاسې لپاره اغوستن دی او تاسې د هغوی لپاره اغوستن یئ.))
اسلام نه یوازې هغوی ته اجازه کړې ده چې د خپل مثل د بقا لپاره په یو شرعي چوکاټ کې سره یوځای شي ، بلکې په دې یې امر ورته کړی دی ، او کله که احیاناً د دوی ترمنځ کرکه ، نفرت ، زړه بداوی او ناخوالې راپیدا شي ، نو له یو بل څخه جدا کېدلی هم شي ، ځکه چې د دوی ترمنځ د یوځایوالي څخه غرض د مینې ، محبت ، دوستۍ او رحمت راپیدا کېدل دي ، او الله ج دا بې ساري مینه او محبت او دوستانه دخپل وجود یوه نښه ګرځوي:
[ومن اياته ان خلق لكم من انفسكم ازواجا لتسكنوا اليها و جعل بينكم مودة ورحمة](٥٦)
یعنې: ((د هغه له نښو څخه دا ده چې ستاسو لپاره یې خپله تاسو څخه جوړې پیدا کړې لپاره د دې چې تاسې له هغو ځینې سکون واخلئ او هغه ستاسو تر منځ دوستي او رحمت ایښی دی.))
[يا ايها الناس انا خلقنا كم من ذكرو انثى](٥٧)
یعنې: ((ای خلقو موږ تاسې له یو سړي او ښځې څخه وزېږولئ.))

(٥٥) البقرة: ١٨٧
(٥٦) الروم: ٢١
(٥٧) الحجرات: ١٣.

د ښځې او نر اړيکې هېڅکله هم غوڅېدلای نه شي ، همدا ښځه ده چې کله به مور وي او کله خو ر ، کله به خاله وي او کله ترور او کله .... اسلام خلکو ته څو ځله له مور سره په نېکۍ کولو حکم کړی دی. الله ج له مور ، پلار دواړو سره په نيکۍ امر وکړ ، بيا يې مور ځانګړې کړه ، بيا يې د تاکيد لپاره په دريم ځل ياده کړله(۵۸).

الله ج نر او ښځې دواړو ته وايي چې له يو بل څخه په بېلتون کې بېړه مه کوئ ، د خپل ژوند خوږې ورځې شېې مه هېروئ: [ولاتنسوا الفضل بينكم](۵۹)

يعنې: ((په خپلو منځونو کې فياضي او احسان مه هېروئ.))

نارينه ته ښوونه کوي چې مېرمنې مو تاسې سره او سېږي ، نو ښه ګذاره ورسره کوئ ، :

[وعاشروهن بالمعروف](۶۰)

يعنې: ((او ګذران کوئ له ښځو سره په ښه طريقه.))

نر او ښځې دواړه د ټولنې د ترکيب دوه عناصره دي او کله که د دې عناصرو څخه يو کمېږي ، نو ټولنه او ژوندون له منځه ځي او اسلام دواړه له کرکې ، نفرت ، رخې يا حسد او کينې څخه منع کړي دي او هرې ډلې ته يې بېل بېل حقوق ورکړي او ټاکلي دي ، نو دې ته اړتيا نشته چې ښځې په بازارونو او پارکونو کې غونډې او مظاهرې وکړي او ځان ته حقوق وغواړي ، ځکه د هغوی حقوق څرګند او معلوم دي.

---

(۵۸)لقمان: ۱۴.

(۵۹)البقره: ۲۳۷.

(۶۰)النساء: ۱۹.

دا چې د وخت حکمرانان له دوی سره ظلم کوي او اسلامي حدود هم ترپښو لاندې کوي ، نو دا ګناه د چا ده ؟

د ښځې د پیدا ایښت موخه:

ځیني پرګني په دې انګېرنه کې دي ، چې له ژوند څخه غرض د نر ، ارام او هوسا ژوند دی ، ښځه د نر د خدمت لپاره پیدا شوې ده ، هغه باید د نر تابع و اوسي د وینځې په څېر دې کار وکړي ، د نارینه غوښتنې دې رفع کړي ، اولاد دې وزېږوي ، کور دې سنبال کړي ، هغوی په عملي ژوند کې برخه اخېستلای نه شي ، تر دې چې له ځینو سره خو لا دا سوچ و چې ښځه له سره انسان نه دی او ځیني په دې شک او تردد کې وو چې آیا ښځه انسان دی او که نه ؟

دا باطلې نظریې اسلام په کلکه غندلي دي ، اسلام چې نارینه په څه مامور کړی دی ، ښځې یې هم ماموري کړي دي ، او له څه څخه یې چې نارینه منع کړی دی ، ښځې یې هم منع کړي دي.

الهي احکام دواړو ته شامل دي.

الله ج فرمایي: [وما كان لمؤمن ولامؤمنة اذا قضى الله ورسوله امرا ان يكون لهم الخيرة من امرهم][۲۱]

یعنې: ((او نه دی لایق چا ایمان دار سړي او یمان دارې ښځې ته هر کله چې مقرر کړي الله ج او د هغه رسول ص څه کار چې دوی لره وي اختیار د خپل کار.))

په ثواب او ګناه کې برابر دي په انساني کرامت کې مساوي دي الله ج فرمایي: [ولقد كرمنا بنى آدم.][۲۲]

(۲۱)الاحزاب: ۳۶.

يعنې: ((او په تحقيق سره موږ عزت ورکړ د آدم اولادې ته.))
نو د ادم په اولاده کې نارينه اوښځې دواړه شامل دي ، دلته د غوره والي او فضيلت معيار نر والی او ښځه والی نه بلکې تقوا ده: [ان اکرمکم عند الله اتقاکم][23]
يعنې: ((بېشک عزتمن په تاسو کې د الله ج په نزد زيات پرهېزګار ستاسو دی.)) دلته هر چا ته خپل نصيب او برخه پوره ور رسېږي په دې خاطر د هغې له اجر څخه څه نه کمېږي چې هغه ښځه ده ، او نه د نارينه توب په سبب ډېرښت مومي الله ج فرمايي: [للرجال نصيب مما اکتسبوا وللنساء نصيب مما اکتسبن][24]
يعنې: ((د سړيو لپاره حصه ده له خپلې ګټې څخه او د ښځو لپاره حصه ده له خپلې ګټې څخه)) نو هر چا ته د خپلې کړنې بدله پخپله ورکول کېږي.
[من عمل صالحاً من ذکر اوا انثی و هو مومن فلنحيينه حياة طيبة و لنجزينهم اجرهم باحسن ما کانوا يعملون][25]
يعنې: ((هر چا چې وکړ نېک عمل له نارينه يا له ښځې څخه حال دا چې دا مؤمن وي نو خامخا ژوندون به ورکړو هرومرو اجر د دوی په ډېرو ښو هغه نېکيو سره چې وو دوی چې کول به يې.))
[ان المسلمين ولمسلمات و المؤمنين والمؤ منات والقنتين و القانتات والصدقين و الصادقات والصابرين والصابرات والخشعين والخاشعات و المتصدقين والمتصدقات والصائمين والصائمات والحافظين

---

(۲۲)الاسراء: ۷.
(۲۳)الحجرات: ۱۳.
(۲۴)النساء: ۳۲.
(۲۵)النحل: ۹۷.

والحافظات والذاكرين الله كثيراً والذكرات اعد الله لهم مغفرة و اجراً عظيما .][٢٦]

يعنې: ((بېشکه مسلمانان سړي او مسلمانانې ښځې او ايماندار سړي او ايمانداري ښځې او بنده ګي کوونکي سړي او بنده ګي کوونکې ښځې رښتوني سړي او رښتوني ښځې صبر کوونکي سړي او صبر کوونکې ښځې او خېرات کوونکي سړي او خيرات کوونکې ښځې روژه دار سړي او روژه داري ښځې حفاظت کوونکي سړي او حفاظت کوونکې ښځې او يادوونکي سړي الله ج لره ډېر او يادوونکې ښځې تيار کړي دي الله ج د دوی لپاره معافي او لوی ثواب.))

[فاستجاب لهم ربهم انی لا اضيع عمل عامل منکم من ذکر او انثی بعضکم من بعض][٢٧]

يعنې: ((بيا قبوله کړله د دوی دعا د دوی رب چې زه نه ضايع کوم محنت د محنت کوونکيو ستاسو څخه سړي وي او که ښځې تاسو پخپلو کې يو يئ.))

نو ددې ياد شويو آيتونو او له داسې ډېرو نورو ايتونو څخه په ډاګه ښکاري چې عمل له نر او ښځې دواړو څخه مطلوب دی ، او دواړه پوښتل کېږي ، څو مره حقوق چې نارينه پر ښځه لري هغومره حقوق ښځه هم پر نارينه لري:

[ولهن مثل الذی عليهن بالمعروف][٢٨]

يعنې: ((او ښځې لره هم حق دی لکه څنګه چې د سړيو پر هغوی حق دی.))

---

(٢٦)الاحزاب: ٣٥.

(٢٧)ال عمران:١٩٥.

(٢٨)البقره: ٢٢٨.

دلته لومړی الله ج د ښځو حقوق په سرېيو ياد کړي نو معلومېږي چې د ښځو حقوق د نر تر حقوقو مهم دي او بايد ژر ادا شي.
ومو ليدل چې اسلام ښځو او نارينه و ته په يوه او درنه سترګه ګوري د جنس په خاطر يوه ډله له بلې ډلې فضيلت او لوړتيا نلري د لوړتيا او غوره والي معيار تقوا ده همدا راز وموو ليدل چې ښځې هم بايد په عملي ژوند کې برخه واخلي دا هم له هغو دوه ډلو څخه يوه ډله ده چې الله ج پر نورو مخلوقاتو عزتمند او اشرف ګرځولی دی ، نو اوس د کوم سليم عقل خاوند دا ويلای شي چې ښځه د نر د خدمت لپاره پيدا ده او بايد د نارينه و د ژوند د هوساينې او ارامتيا لپاره ورڅخه د وينځې په څېر کار واخستل شي.
د تعجب وړ خبره خو داده چې زموږ ځينې علماء هم په دې سهوه او غلطه انګېرنه کې پرېوتي دي او لوی دليل چې دوی پرې استناد کوي ، هغه د (طه) سورت دا ايت دی چې: [فقلنا يا ادم ان هذا عدولک ولزوجک فلا يخرجنکما من الجنة فتشقى][29]
يعني: ((بيا موږ و ويل ای ادمه دا ستا او ستا د بي بي (ښځې) دښمن دی پس ونه باسي تاسو لره له جنت څخه بيا به په تکليف کې پرېوځې))
نو دوی وايي چې د عملي ژوند دا بره ، نيک مرغي او بدمرغي تکليفونه او خوندونه هر څه د نر حق دی، نه ښځه په تکليف کې اچول شوې ده او نه ورڅخه عملي ژوند نه د راوتلو هيله شوې ده او نه دې راوځي د کور په دېوالونو کې دی ايساره او سېږي ځکه چې الله ج ادم ع ته وويل ((چې بيا به په تکليف کې پرېوځې)) دلته مفرد ضمير استعمال شوی دی ، او که له

(۲۹)طه: ۱۱۷.

ښځې څخه د ژوند په ډګر کې د ګډون امید وای نو الله ج به ((فتشقیا)) ویلي و .
د دوی په ځواب کې باید عرض وکړم چې د ادم ع او حوا کیسه خو په قران کې څو ځله یاده شوې ده بل ځای کې یې وګورئ د همدی ایت ښکته برخې وګورئ نو ستاسو دا غلطه انګېرنه به پخپله رفع شي او په خپلې اشتباه به پوه شئ ، الله ج فرمایي: [وقلنا یا ادم اسکن انت و زوجک الجنة وکلا منها رغدا حیث شئتما ولا تقربا هذه الشجرة فتکونا من الظلمین فازلهما الشیطن عنها فاخرجهما مما کانا فیه][70]
یعنې: ((و وېل موږ ای ادمه و اوسه ته او ستا ښځه په جنت کې او خورئ په کې هر څه چې ستاسې خوښ شي ، او چېرته چې مو خوښ شي او نژدې کېږئ مه دې ونې ته بیا به تاسې شئ له ظالمانو څخه نو و ښویول دوی شیطان له هغه ځای څخه او ویې خکل دوی له عزت او راحت څخه چې په هغه کې دوی وو .))
نو دې ایتونو کې خطاب ادم ع او حوا دواړو ته دی ، دواړو ته په جنت کې د اوسېدلو امر و شو دواړو ته د هغه د مېوو خوراک او په جنت کې د ګرځېدو اجازه وشوه او دواړه دې ونې ته له نژدې کېدلو څخه منع شول او دواړو ته وویل شول چې که دا کار مو وکړ نو له ظالمانو څخه به یئ ، دلته خو پر یو ځای کې هم نه پر راحت کې تنها ادم ع ته خطاب شوی او نه په زحمت کې بلکه پر ټولو ځایو کې دواړو ته خطاب شوی ، همدا قصه بل ځای بیانوي: [یا ادم اسکن انت و زوجک الجنة فکلا من حیث شئتما ولا تقربا هذه الشجرة فتکونا من الظلمین ، فوسوس لهما الشیطان لیبدی لهما ماوری

(۷۰)البقرة: ۳۵_۳۶.

عنهما من سواتهما وقال ما نهكما ربكما عن هذه الشجرة الا ان تكون ملكين او تكونا من الخالدين وقاسمهما انى لكما من الناصحين فدلهما بغرور فلما ذاقا الشجرة بدت لهما سواتهما و طفقا يخصفان عليهما من ورق الجنة وناداهما ربهما الم انهكما عن تلكما الشجرة و اقل لكما ان الشيطان لكما عدوا مبين قالا ربنا ظلمنا انفسنا و ان لم تغفرلنا وترحمنا لنكونن من الخاسرين][71]

يعنې: ((اى ادمه او سه ته او مېرمن ستا په جنت کې او خورئ او څښئ دواړه له هره ځاى چې خوښ مو شي او مه نژدې کېږئ تاسې دواړه دې ونې ته ، نو شئ به تاسې دواړه له ظالمانو څخه ، نو وسوسه واچوله دوى دواړو ته شيطان ، لپاره د دې چې ښكاره کړي ، دوى دواړو ته هغه چې پټ کړاى شوي دي له دې دواړو ځينې له غليظه و عورتونو د دوى څخه او ويل يې ، نه يئ منع کړي تاسې له دى ونې ځينې مگر د دې لپاره چې نشئ تاسې دواړه پرښتې يا چې نه شئ تاسې دواړه له تل پاتې کېدونكيو څخه، سخت قسم يې وکړ دوى ته چې بېشكه زه تاسې دواړه ته له تل خامخا له نصيحت كوونكيو څخه يم ، پس راښكته يې کړل دوى دواړه په فرېب نو كله چې و څكله دوى دواړو له ونې څخه ، ښكاره شو دې دواړو ته غليظه عورتونه د دوى او ولگېدل دوى دواړه چې سره نښلول به يې پر عورتونو خپلو باندې له پاڼو د جنت څخه او غږ وكړ دوى دواړو ته رب د دوى چې ايا ما نه وئ منع کړي تاسې له دې ونې څخه او ويلي ما تاسې ته چې شيطان ستاسې د دواړو دښمن دى ښكاره او و ويل دوى دواړو اى ربه موږ ظلم وكړ پر ځانونو او كه

(71) الاعراف: ٢٣\١٩ .

ته موږ ته بخښنه ونکړې او په موږ رحم ونکړې نو خامخا موږ به شوله تاوان کوونکیو څخه.))
له دې ایتونو څخه په ډاګه څرګند یږي چې په جنت کې اوسېدل ، د جنت له مېوو ځینې ګټه اخېستل په جنت کې ازاد ګرځېدل د ادم ع او حوا دواړو حق و و الله ج دواړو ته په جنت کې داوسېدلو اجازه وکړه او شیطان دواړه وښویول او الهي عتاب (پړه) پر دواړو راغله او دخپلې خطا د بخښنې لپاره دواړو د الله ج حضور ته دعا وکړله. نو دلته خو پرتولو ځایو کې ادم او حوا یو ځای یاد شوي دي ، نه ادم د ژوند په ډګر کې د تکلیفونو لپاره ځانګړی شوی دی او له دی صحنې څخه د حوا په وېستلو باندې هم کوم دلیل نشته ، بلکې ټول ایتونه چې موږ وړاندې یاد کړل زموږ د مدعا ثبوت دي او په کوم ایت باندې چې دوی استدلال کوي مفسرین وایي: مراد له دې څخه دادی چې ښځه خو دې هم په تکلیف کې درسره ګډه ده مګر زیات بوج پرتادی[٧١].
امام قرطبي وايي چې: د ښځې د ژوند ټولې اړتیاوې د سړي پر ذمه دي د دې په حاصلولو کې چې کوم تکلیف او مشقت دی دا ذمه واري یوازې د سړي ده ، نو ځکه الله ج فتشقی وویل چې څه محنت ، تکلیف او مشقت کول دي هغه به په حضرت ادم ع وي ځکه چې د حضرت حوا ع د ژوندانه د ضرورتونو ذمه وار هم دی ده[٧٢].
نو دلته هم هېڅ معقول دلیل نشته چې ښځه دې له خپل اجتماعي (ټولنیز) دریځ څخه یوه لوېشت هم وروسته کړي او یا دې د ژوند ډګر ته له را وتلو

(٧١)معارف القران جزء ١٢ مفتي محمد شفیع.
(٧٢)احکام القران جزء ١١١ عبد الله محمد بن احمد الانصاري القرطبي.

ثخه بنده کړای شي او یا دې ځینې بې انصافان هغه له انسانیت ثخه حیوانیت ته کش کړي !!
ځینې خلک اوس هم وایي چې دا په حقیقت کې ښځه (حوا) وه چې د انساني بد مرغۍ بنسټ یې کېښود ، دوی دعوه کوي چې همدې حوا ، ادم ع دې ته و هڅاوه چې په جنت کې د غنم دانه وخوري او د الله ج له امر څخه سرغړونه وکړي او ادم ع د همدې په لمسونه او هڅونه د غنم دانه وخوړه ،الله ج د ادم ع په دې نافرمانۍ خفه شو او هغه یې له جنت څخه را وویست چې له همدې ورځې څخه د انساني بد مرغۍ تاریخ پیل کېږي او که دا سې نه و شوی نو نه ادم ع له جنت څخه راویستل کېده او نه به دنیوي ستونزې او بدمرغۍ وای.
د دوی په ځواب کې باید وویل شي چې لومړی خو د ادم ع او حوا په کیسه کې دا پورتنی تصور له منحرف یهودیت څخه سرچینه اخلي او دا تصور د یهودیت د (عهد قدیم) صحیفو رانقل کړی دی او هرڅوک چې دا تصور بدرګه کوي په حقیقت کې د یهودیت د مطالعې تر اغېزې لاندې راغلی دی چې اسلام یې په کلکه ردوي.
په قران ، حدیث او نورو اسلامي نصوصو کې دا سې کوم دلیل نشو موندلی چې پورتنۍ دعوه تائید کړي ، حتی اسلام په کلکه په دې تاکید کوي چې لومړنی مسئوول په خپله ادم ع دی او همده د خدای ج د فرمان خلاف د غنم دانه وخوړه (ولقد عهدنا الی ادم من قبل فنسی ولم نجد له عزما).[٧٢]
یعنې: ((او خامخا په تحقیق سره موږ حکم کړی و ادم ع ته پخوا لدېنه پس هېر یې کړ او ومونه موندو ده ته استقامت (صبر له نه کولو) څخه.))

(٧٢)طه: ١١٥.

څو شبهې او ځوابونه يې

ځيني خلک چې له اسلام سره حساسيت لري او له اسلامي روح سره اشنايي نه لري او نه يې هم له دين څخه څه لوستي دي داسې فکر کوي چې اسلام نارينه د ښځې پر سرمطلق حاکم ګرځولی دی او ښځه پر هر حال بايد د هغه اوامرو مني که څه هم هغه په ناحقه وي او ښځه بايد له هغه سره د وينځې په څېر ژوند وکړي موږ به انشاء الله د دوی هری غلط فهمئ او اشتباه ته مدلل ځواب و وايو.

الف: شبهه په قيموميت (واکمنی) د سړي کې

د دوی يوغټ دليل دا ايت دی.

الله ج فرمايي: [الرجال قوامون على النساء بما فضل الله بعضهم على بعض و بما انفقوا من اموالهم ، فالصالحت قانتات حافظات بما حفظ الله][73]

يعني: ((سړي مقرر دي پر ښځو باندې په دې وجهې چې فضيلت ورکړی دی الله ج ځينو ته پر ځينو نورو په سبب د دې چې خرڅ کوي خپل مالونه بيا کومې ښځې چې نېکې دي، تابعداري دي، ساتونکې دي پسې شاه د الله ج په حفاظت سره.)) خو د دې ايت مطلب او معنی دا نده چې خاوند يا نارينه دې مطلق ديکتاتور وي هر څه چې وايي بايد ومنل شي او هېڅ خبره يې رد نه شي او نه د دې دليل دی چې هر نر په هرې ښځې فضيلت او بهتري لري.

---

(۷۳)النساء: ۳۴.

دنرفضيلت او غوره والی په څو شرطونو پورې اړوند دی داسې نه چې هر نر دې خوښ وي او ځان دې په ښځې غوره ګڼي ، هغه شرطونه الله ج خپله په همدې ايت کې بيان کړي دي هغه دا چې.
نارينه خپل مالونه لګوي ، سترتيا او ستوماني پر ځان مني ، د ژوند تکليف او ترخې په ځان تېروي خو که کله نارينه له ځان څخه په همت کې ښځه او ښځه له ځان څخه نارينه جوړ کړي نو بيا دا ايت د داسې چا د قيموميت دليل نه دی ډېر وخت صالحې ، قانتې (تابعدارې) د پټو رازونو ساتونکې ښځې له ډېرو سړيو ځينې غوره دي ، کله چې سړی صحرايي شي او له کور څخه خبر نه وي د ښځې هېڅ پروا ونه لري د هغې نفقه نه ورکوي په کارونو کې تنبل وي ، اويا ښځه د فساد او فتنې خواته کشوي نو آيا دا دې هم پر ښځو د فضيلت او بهترئ دعوه کوي ؟ د غوره والي او بهترئ شرط خو دادی چې نارينه تکليف ارام او مطمئن ژوند تېر کړي ، نو بيا دې د کورپالونکی سړی ولې نه وي ؟ او سليم عقل او طبيعت هم دامني چې په دغسې حالت کې دې دکور مشر نارينه وي ، او د دې معنی دا نده چې ښځه دې بالکل حيثيت ونه لري ، نارينه دې مستبد ، ظالم او ديکتاتور وي او نه خو دا د اسلام له عام مفهوم سره سمون خوري ، اسلام خو په مشوره امر کړی دی حتی کله که ماشوم له تي څخه بېلېږي نو په دومره وړه خبره کې دې هم مشوره وشي ، د مور او پلار په مشوره دې له تي څخه جدا شي ، نو نارينه بايد له ښځو سره مشوره وکړي او بل ښځه که کار ونکړي نو بخښل کېږي او غير مسئووله ده او نارينه مسئوول دی دا تفضيل داسې دی لکه د لومړي وزير فضيلت په وزير داخله او ډېر وخت د کورنيو چارو وزارت په خپلو اړوندو چارو کې له لوی وزير څخه ډېر واک ، اختيار او تجربه لري.

علماء وايي چې په کور کې د نارينه واکمني داسې ده لکه چې يوه بېړۍ يا موټر روان وي او په هغې کې چلوونکي ډېر وي او د بېړۍ يا د موټر د چلولو لپاره يوتن پکار وي او هغه بېړۍ ته کښېني او چلوي يې .نو نارينه هم د بېړۍ چلوونکی دی او په هېڅ ترتيب د دې معنی نه ورکوي چې خاوند دې مطلق واکمن يا بادار وي او ښځه دې د هغه وينځه او خدمتګاره وي.

ب: شبهه د ښځو په شهادت کې

ځينې خلک داسې فکر کوي چې رسول الله ص ښځو ته کم عقلې ويلې دي او هغه يې له انسانيت څخه وېستلې دي مګر دا خبره په دې مفهوم سره هېڅ صحيح نه ده چې رسول الله ص به له ښځو سره په مهمو چارو کې مشورې کولې د هغوی د ښو نظرياتو او کتنو څخه به مستفيد کېده ، وګورئ بي بي خديجې رض له رسول الله ص سره د وحې په پيل کې څومره لويې مرستې کړې دي ، هغه ص يې ورقه بن نوفل ته ور وست ، هغه ص ته يې داسې تسلي ورکړله چې کاملاً مطمئن شو .

د حديبيې په صلحه کې کې د ام سلمی رض کړنه وګورئ ، نو رسول الله ص ښځو ته کم عقلې هېڅکله نه دي وېلي ، دا له حديث څخه غلط فهمي ده په دې حديث کې رسول الله ص د عقل او دين کمښت داسې روښانه (توضيح) کوي: (او مونږ وويل چې زمونږ د عقل او دين کمښت (نقصان) څه شی دی يا رسول الله ص ؟ هغه ص وفرمايل چې ايا د ښځې ګواهي د نارينه په نيمايي نه ده ؟ مونږ وويل هو ! هغه ص وويل همدا يې د عقل کمښت دی بيا يې

وفرمایل ایا داسې نه ده چې کله ښځه حایضه شي نه لمونځ کوي او نه روژه نیسي ؟ مور ووېل هو ، هغه ص وفرمایل همدا یې د دین کمښت دی)[۷۴]
نو د ښځې د عقل کمښت په دې حدیث کې په یو څه پورې منحصر شو هغه دا چې د ښځو ګواهي د نر د ګواهۍ نیمه ده، رسول الله ص یوائې په همدې پورې خاص کړ او کوم بل لامل یې یاد نه کړ او دا چې ولې د ښځو ګواهي د نارینه وو د ګواهۍ نیمه ده الله ج یې داسې بیانوي:
[ان تضل احدهما فتذکر احدهما الاخری][۷۵]
یعنې: ((لپاره د دې چې که هېرېې کړي یو تن له دوی څخه نو یاد به یې کړي ورته بله)) نو د ګواهۍ د نیم والي لامل الله ج د هغوی د حافظې کمزورتیا و ښودله چې ژر ژر ورڅخه هېرېږي، ځکه چې د چاله یو کار سره مخه نه وي نو هغه ته یې پام کم وي، نو همداسې دا مالي مسایل د ښځو له مخې او توجه څخه لېرې دي او ډېرې کمې اړیکې ورسره لري، نو د هېرې او دې مسائلو ته د اهتمام د نه کولو وېره ده نو ځکه د دوه ښځو د ګواهۍ ته اړتیا پیدا شوله او دا د ښځې د کم عقلۍ او سپکوالۍ معنی نه ورکوي ځکه چې دا د هغوی ورځنۍ چارې نه دي او که رښتیا هم کم عقلې ګڼل کېدلې نوله سره به یې ګواهي نه قبلېدله او نه به د حدیثو په روایت کې په دوی باور کېده، د حدیثو په روایت کې د یوې ښځې په روایت اعتماد او باور د څه لپاره ؟ او په کوم ځای کې چې دا وېره (هېروالی) نه وي د دوی ګواهي ضرور قبلېږي وینو چې هغه چارې چې د ښځو ورځنۍ اړیکې ورسره دي او د هغوی له

(۷۴)الشوری واثرها فی الدیمقراطیه \ دکتور عبدالحمید اسماعیل نقل له ارشاد الساري شرح صحیح بخاري څخه.
(۷۵)البقرة: ۲۸۲.

دندو ځخه شمېرل کېږي نو لکه چې ابن قیم جوزي وایي: دهغوی ګواهي تنها هم په کې قبلېږي[٧٢].
شیخ محمد شلتوت وایي: په ګواهئ کې د دوه ښځو یو ځای کول د باور لپاره دي ، د دې لپاره نه چې هغه کم عقله ده ، چې د هغې انسانیت ته پرې صدمه ورسېږي مګر اصلي لامل لکه چې شیخ محمد عبده وایي: دا دی چې د هغې دنده او چارې مالي مسائل ندي او نه یې مخه دې مسائلو ته ده او نه پېرل او پېرودل کوي ، او کورنۍ چې د هغې ورځنۍ چارې دي او مخه یې ورته ده ګواهي یې په کې یوازې هم قبلېږي .
شیخ محمد شلتوت زیاتوي: د دې معنی دا نه ده چې دښځو په ګواهئ حق نه ثابتېږي او قاضي دې پرې حکم نه کوي ځکه چې قاضي اخر ځه غواړي هغه بینه ده.
او علامه ابن قیم جوزي وایي: هر هغه څه چې حق ښکاروي نو بینه ده ، له همدې کبله قاضي په قطعي قرائنو فیصله کولی شي ، حتی کله چې پرې باوري او مطمئن شي نو د کافر په شهادت هم فیصله کولی شي.
(١) (١) الاسلام عقیدة و شریعة \ شیخ محمد شلتوت.
دکتور عبدالحمید انصاري وایي: د دې معنی دا نده چې د نر حیثیت ، برم ، شان او رتبه لوړه ده او دښځې ټیټه ،بلکې مطلب دا دی چې حق ثابت شي ، او پلټنه پکې وشي ، او پر ښځو عاطفه ژر غالبېږي ، تاسې وګورئ کوم ځای کې چې د نارینه وو په هکله هم دا وېره ده هلته د نارینه ګواهي هم نه قبلېږي لکه دښځې او خاوند ګواهي یو دبل لپاره .سره لدې چې خاوند یا

(٧٢)الطرق الحکومیة فی السیاسة الشرعیة ، ابن قیم جوزي.

مېږه نارينه هم دى همدا راز د پلار ګواهي د زوى لپاره چې دلته هم همدا وېره ده نه قبلېږي.
شېخ محمد متولي الشعراوي وايي: له عقل ځينې مراد ماغزه دي چې په هغې کې د انسان معلومات، خيالونه، يادشوي شيان، په ذهن کې منل شوي شيان ثبت وي او ماغزه نر او ښځه دواړه لري، او سړى کولى شي چې په چټکتيا سره هغه څه و مومي چې په ذهن کې يې ورته ځاى ورکړى دى، او تصرف پکې وکړي او عقل هم د تجربو او معلوماتو محصول دى نو څنګه چې ښځه د ټولنې (سوسايټي) څخه لرې ده نو نشي کولاى چې په اسانه ورته يو څه ياد کې ورشي، همدا رنګه ښځې هم هر څه ته پوره پام نه کوي او که بهر يې هم په څه شي نظر ولګېږي نه يې څېړي او نه پکې فکر کوي ښايي هغه ډېره مهمه واقعه وي مګر دا ورته هېڅ پام نه کوي، نو ځکه د دوه و ښځو يو ځاى والي ته اړتيا پېښه شوله(۷۷).
دکتور محمد البهي وايي: ښځه بهرنۍ اغېزى ډېر ژر مني، له نارينه څخه ډېره نرمه د عاطفي خاونده ده ژر تصديق کوي، د هغې د قهر، غصې او خوشحالۍ ترمنځ، د نرمۍ، او سختۍ ترمنځ د مخ اړولو او شا اړولو ترمنځ مسافه ډېره کمه ده که الله ج ښځې ته هم هغه مسوو ليتونه ورمخ کړي واى نو دابه د ښځې د ښېګړې پر خلاف کار و(۷۸).
په هر حال و مو ليدل چې د يو نارينه پرځاى د دوو ښځو و درول په ګواهۍ کې د هغې د عقل او پوهې د نشتوالي په معنى نه دى، بلکې څه نور لاملونه يې

(۷۷)المراة فى الشريعة الاسلامية شيخ محمد متولي الشعراوي.
(۷۸)المراة فى الشريعة الاسلاميه \ شيخ محمد متولي الشعراوي.

درلودل او په اسلام کې ښځې ته هېڅکله هم د کم عقلۍ او لېونۍ نسبت نه دی شوی.

ج: شبهه په میراث کې

دوی وایي چې ((اسلام په میراث کې ښځې ته د نر نیمه برخه ټاکلې ده، او دا خو د دوی پر وینا ښکاره بې انصافي ده ، ځکه چې نارینه کار هم کولای شي او بهر هم وځي پکار خو دا وو چې نارینه ته د ښځې نیمه برخه ورکول شوې وای ، پدې کې خو د ښځو سپکاوی او بې احترامي ده.))

زه دې ښاغلیو ته وایم چې لومړی باید دوی دې مسئلې ته ژور ورننوزي پدې اړه د اسلام ارشادات ژور ولولي او بیا پرېکړه وکړي. دوی باید پر اسلام تردې تورلګولو وړاندې خو لږ له اسلام څخه مخکې ټولنو ته هم وګوري چې هلته د ښځو څه حال و بیا په اوسنیو ټولنو کې د ښځو حال هم وګوري. هلته ښځې ژوندۍ ښخېدلې د هغوی وجود غم ګڼل کېده، په پیدا ایښت یې دهر چا تندی تریو و میراث خویې بالکل نه ورکاوه .ځکه چې په عربو کې به چې چا له خپلې قبیلې څخه دفاع نشوه کولای هغه له میراث څخه محروم و، میراث یوازې د نارینه ووحق و ،په یهودیت کې چې نارینه اولاد وي ښځې ته میراث نشته دی (۷۹).

مګر اسلام چې د میراث په هکله کوم قانون ټاکلی هماغه د فطرت او سلیم عقل تقاضا او غوښتنه ده ځکه چې نارینه ته د کور لګښت ، د ښځې او اولاد نفقه او نورې چارې ورترغاړه دي ، او په ښځې خو دا تکلیفونه یو هم نشته حتی د هغې خپله نفقه هم پربل چا ده ، مهر هم اخلي او دهغې جامې ،خرڅ ،

(۷۹)المراة فی القران\ استاذمحمود العقاد .

خوراک او د ضرورت وړشیان هم پر بل چا دي ، په دې هکله یو عالم وایي:
په میراث کې د برخو ټاکل دا معنی نه ورکوي چې نارینه په ښځو بهتر والی لري ، یا ښځې ته په سپکه سترګه کتلی شي ، بلکه دا وېش د ټولنیز نظام او توازن سره سم ټاکل شوی دی چې نارینه و ته د ډېر مال اړتیا ده او باید ډېره برخه ورکړل شي او ښځو ته د کم مال ضرورت دی نو کم دې ورکړل شي ، بله خبره داده چې څوک خو دې یوه بېلګه هم را وښیي چې په غیر اسلامي ټولنو کې دې ښځو ته میراث ورکړل شي ؟

د: شبهه په طلاق کې

له هغو شبهو څخه چې ځینو ته د اسلام په هکله پیدا شوې دي یوه هم د طلاق مسئله ده چې ولې د سړي په واک کې ده ، ځکه چې په دې کې خو د ښځې سپکاوی دی ، دوی وایي چې پکار خو دا ده چې ښځې ته هم کله یې چې زړه وغواړي د جدایئ حق ورکړل شي.
ښتینې خبره داده چې که څوک د طلاق مسئلې په اسلام کې وڅېړي او لږ پرې ځان خبر کړي ، نو دغه بې ځایه شبهه به یې پخپله ځواب شي ، اسلام یو واقعي دین دی هغه طلاق له کورنۍ ځینې لېرې غواړي، ځکه چې په طلاق سره د کورني نظم جوړښت او بنه له منځه ځي له همدې کبله یې په حلالو کې ډېره ناکاره او بد شی طلاق ښودلی دی ، او له سړي څخه غوښتنه شوې ده چې که په څه خبره له ښځې ځینې خفه شي صبر او تحمل وکړي ، او ژر د جدائي خیال زړه ته رانه ولي.

الله ج فرمايي : [و عاشرو هن بالمعروف فان كرهتموهن فعسى ان تكرهوا شيأُ ويجعل الله فيه خيرا كثيرا][80]
يعني: ((او ګذران كوى له ښځو سره په ښه طريقه او كه تاسو بد ګڼئ دوى نو شايد چې تاسو نه خوښوئ يو شى او الله ج ايښى وي په دې كې ډېر ښه والى .))
او كله كه د ښځې او خاوند ترمنځ اوبه بالكل خړې شي نو اسلام له دواړو څخه د لوى زړه ، حوصلې او عقل نه د كار اخستلو غوښتنه كوي لومړى بايد خاوند ښځې ته نصيحت وكړي او كه چېرې نصيحت اغېزه ونكړي بيا به يې بستره ورته جدا كړي او كه پردې هم ونه شي نو كولاى چې تأ ديباً يې سپک ووهي چې زخمي كوونكي نه وي ، په لرګي نه او په مخ نه وي ، او كه بيا هم ونشي نو يو مشر به د خاوند او يو مشر به د ښځې له كورنۍ څخه را وغواړي ترڅو د دوى ترمنځ را پيدا شوې ستونزې و څېړي او اصلاح راولي كه چېرې د هغوى په نظر د زوجيت د دوام امكان و نو ښه او كه نه و نو طلاق دې وركړي ، او حتى طلاق هم اسلام وايي چې طلاق دې طهر (پاكۍ) كې وي او يو دې وي او بله دا چې ښځې دې د خاوند له كوره څخه نه ووځي ترڅو چې د ده دلومړي او دوهم طلاق په عدت كې وي ښايي چې په دې موده كې د خاوند طبيعت ښه شي، د ژوند تېرې خوږې شپې او ورځې ور په ياد شي ، ښځې ته يې رغبت وشي او رجوع ورته وكړي او كه دا هرڅه سر ونه نيسي نو بيا وروستنى علاج جدايي (بېلتون) دى او طلاق د نارينه په واک كې ځكه دى چې هغه په هر كار كې سوچ او فكر كوي ، د هغه ټول اړخونه سنجوي ، لنډه منډه نه كوي ، په اسانه او وړه خبره ښځې ته طلاق نه وركوي

(۸۰)النساء: ۱۹

او بل دا چې نارينه ښځې ته د مهر په نامه څه مال ورکوي ، او که طلاق د ښځې په لاس کې وي نو هره ورځ به لکه لوبډيځه نړۍ په ختيځه نړۍ کې هم مېرمن له مېړه سره يو مياشت هم او سېدل نه غواړي ، په وړه خبره هم له هغه څخه بل چاته روانه وي ، د خوند او ذوق لپاره هم څوڅو مېړونه کوي، دا خو د هغه اصل غرض خلاف کار دی د کوم لپاره چې نکاح روا شوې ده ، ښځه زړه تنګې ده په کار کې سوچ او فکر نه کوي، د کار مثبت او منفي اړخونه نه څېړي ، فيصله ډېره ژر کوي ، کېدلی شي چې په وړه خبره هم خاوند ببېل کړي او دا هر چاته په ډاګه ده او که ښځې ته د طلاق حق ورکړل شوی وای نو کېدلی شو چې ځينو ښځو په هره مياشت يو يا دوه واره مېړونه کول له هغه څخه به يې مهر اخيست ، او د هماغې ورځې په بېګا به يې هغه ته طلاق ورکاوه ، اوله نکاح څخه به يې سوداګري جوړه کړې وای ، ځکه له خاوند ځينې په جدا کېدلو په هغې هېڅ تاوان او پړه نشته ، اسلام د همدې لارې د بندېدلو په خاطر هم د طلاق واک ښځې ته ورنکړ.

دا خبره هم غلطه ده چې ښځه بالکل د جدايۍ حق نه لري ، اسلام ښځې ته دا حق په بشپړ ډول ورکړی دی ، چې که له خاوند سره يې اړيکې خرابې شي او په هېڅ صورت له هغې سره او سېدل نه غواړي ، نو ځان دې جدا کړي او دا مال بېرته ورکول خاوند ته هم د همدې لپاره شرط شول چې ښځه له خپل دې حق ځينې ناوړه استفاده ونکړي ، اوکه خاوند طلاق ورکړي نو له ښځې ځينې هېڅ غوښتلای نه شي.

اسلام چې د جدايۍ کوم حق نارينه ته ورکړی هغه يې ښځې ته هم ورکړی دی ، خو د دې لپاره چې دواړه له خپل دې حق څخه ناوړه استفاده ونکړي نو په دواړو يې يو څه شرطونه کېښودل چې که خاوند ښځې ته طلاق ورکوي خپل

مال غوښتلای نشي ، د متعې په نامه به يو څه ورکوي او په عدت کې به نفقه ورکوي او که ښځه ځان له مېړه څخه جدا کوي نو د هغه مال به بېرته ورکوي چې د ښځې دې حق ته په اسلام کې په فقهي اصطلاح د (خلعی) حق وايي نو دا شبهه بالکل بې ځايه ده چې په اسلام کې ښځو ته له مېړونو څخه د جدايئ د غوښتنې حق نشته دی.

ه: شبهه د فتنې په لفظ کې

يو بل حديث چې اکثره خلک پرې د ښځو پر ضد استدلال کوي خو په مفهوم يې نه پوهېږي هغه دا چې بخاري روايت کړی دی: ((ما ترکت بعدی فتنة هی اضر علی الرجال من النساء.))
يعنې: ((ما له ځان څخه وروسته سړيو ته له ښځو څخه ضررناکه فتنه نده پرېښې))
دوی ګومان کوي چې دلته له فتنې څخه غرض شر او مصيبت دی چې انسان پرې ازمويل کېږي لکه څنګه چې په نيستمنۍ، ناروغۍ ، نادارۍ ، ولږې او وېرې باندې ازمويل کېږي ، رښتيا خبره دا ده لکه څرنګه چې د ((فتاوی المراه المسلمه)) مصنف ليکي دلته له فتنې څخه غرض دا ندی چې ګوندې دوی شر ؛ مصيبت يا غمونه دي چې نارينه پرې ازمويل کېږي بلکه ډېر وخت انسان د نعمتونو په ورکړې سره هم ازمويل کېږي او د شر او مصيبت په اندول په نعمت او پراخۍ سره د انسان د ازمويلو پله ډېره درنه

ده لکه شتمني ، اولاد او ښه ژوند الله ج فرمايي: ((ونبلوکم بالشر و الخير فتنه))[۸۱]

يعنې: ((او ازمايو موږ تاسې پرشر ، (بدۍ) او پر خير (نيکۍ) سره په ازموينه.))

الله ج ډېر ځله د انسان د ازمويلو لپاره نعمتونه او په ځانګړې ډول مال او اولاد چې د دنيا ستر نعمتونه او ښکلا بلل کېږي يادوي فرمايي: ((انما اموالکم و اولاد کم فتنه))[۸۲]

يعنې: ((بېشکه همدا خبره ده چې مالونه ستاسې او اولاد ستاسې يوه فتنه او ازمويښت دی.))

((واعلموا انما اموالکم و اولادکم فتنه))[۸۳]

يعنې: ((او پوه شئ تاسې چې بېشکه مالونه ستاسې او اولادونه ستاسې ازموينه ده))

او ازمويښت پرې داسې کېږي چې د الله ج پر وړاندې له مسئووليتونو څخه انسان غافله کوي او بې ځايه يې بوختوي په دې اړه الله ج فرمايي:

((يا يها الذين امنوا لاتلهکم اموالکم و لا اولادکم عن ذکر الله و من يفعل ذالک فاولئک هم الخاسرون))[۸۴]

يعنې: ((ای مؤمنانو غافل دې نه کړي تاسې مالونه ستاسې او نه اولاد ستاسې له ياده د خدای ج څخه او هغه څوک چې وکړي دا کار نو همدغه کسان زيانکاران دي.))

---

(۸۱)الانبيا: ۳۵.

(۸۲)التغابن: ۱۵.

(۸۳)الانفال: ۲۸.

(۸۴)المنافقون: ۹.

لکه څرنګه چې انسان په مال او اولاد باندې ازمویل کېږي همدا راز په ښځې باندې هم ازمویل کېږي ځکه دا هم نعمت دی لکه څرنګه چې الله ج انسانان وېروي چې مال او اولاد یې د ازمویلو لپاره ورکړی دی همدا راز رسول الله ص هم فرمایي چې خبردار په دنیا کې له هغو نعمتونو څخه چې انسان پرې ازمویل کېږي او فتنه ګڼل کېږي یوه هم ښځه ده ځکه ډېر وخت ځیني ښځې خپل مېړونه له الهي اطاعت څخه منع کوي لکه په جهاد او غزواتو کې له ګډون څخه ، د خدای ج په لاره کې د مال له لګولو څخه ، فردي ګټې ته پرې په ټولنیزو ګټو ترجیح ورکوي د مینې محبت ، حسن او ښکلا ، ناز او کرشمو ترا غیز لاندې یې راځي همدا لامل دی چې الله ج په ډېر صراحت سره خپلو بندګانو ته فرمایي ((ان من ازواجکم و اولادکم عدوا لکم فاحذروهم))[85]

یعني: ((بیشکه ځیني له ښځو ستاسو او له زامنو ستاسو دښمنان دي تاسې نو ځان وساتئ له دوی څخه))

او پر ښځو د نارینه غټ ازمېښت شهواني اړخ دی کله چې ښځه د شهوت تحریکوونکې شي ، په بدن کې جوش او انقلاب راولي ، جاذبیت او کشش پیدا کړي د نارینه وو په زړونو کې د جنسي غریزې اور ژبغړانده کړي نو ایا له دې ستر ابتلا او ازمېښت به بل وي ؟ او همدا ازمېښت دی چې تر شاه یې ډېر مفاسد او مصالح پټ دي ، د ټولنې برخلیک د همدې ازمېښت ترشا دی. پر ښځو د انسان ازمویل دي لکه الله ج چې انسان ته د پراخې ، خوشحالۍ او نورو نعمتونو په وخت کې اخطار او خبرداری ورکوي رسول الله ص فرمایي: ((په خدای سوګند چې زه پر تاسو له نېستۍ څخه نه وېرېږم ، په

(۸۵) التغابن: ۱۴.

تاسې به دنيا داسې پراخه شي لکه له تاسې وړاندې چې نورو ته پراخه شوې وه چې هغوی يې هم په لاس ته راوړلو کې يو له بل سره مسابقه پيل کړه (يو له بل نه مخکې کېدل) بيا به تاسو هم داسې هلاک کړي لکه هغوی يې چې هلاک کړل.))[٨٢]

د دې حديث معنی دانده چې ګوندې رسول الله ص خپل امت ته فقر او نېستي خوښوي او پراخې ناخوښه بولي رسول الله ص له فقر څخه امان غوښتی دی ،ان له کفر سره يې پيوست کړيدي .

دلته مطلب دا دی چې رسول الله ص خپل امت ته زيګنال ورکوي چې هوښيار او با خبره اوسئ ترڅو د دنيا په مينه کې الله ج هېر نه کړي دلته په دې حديث کې هم مسلمانانو ته خبر داری دی چې رسول الله ص د خپل امت نارينه ووته فرمايي چې الله ج تاسو د ښځو په څېر په غو نعمتونو چې هر نارينه ورته طبعي تمايل لري ازموي نو خبردار چې حرام کار ته لاس وانه چوئ ، يا مو د خپلو ښځو مينه له شرعي مسئووليتونو څخه غافل نکړي د دې معنی دا نده چې ګويا ښځې غم يا مصيبت دی.

(٨٢)متفق عليه

حقوق

الف: اقتصادي حقوق

اسلام چې څومره حقوق په دې اړوند نارينه وو ته ورکړي دي په هماغه پيمانه يې ښځو ته هم ورکړي دي په کوم ځای کې چې نارينه ته د کار اجازه ورکړل شوې ده ښځو ته هم شوې ده ، او يوه دروازه يې هم پرې نه ده تړلې د ژوند يو باب هم داسې نه شته چې هلته د نارينه لپاره د کار او تجارت (سوداګري) اجازه وي او پر ښځو تړلې وي ښځه په خپل ټول مال کې د تصرف (لاسوهنې) پوره حق لري ، هغه سوداګري کولی شي له بخښنې ، اجارې او صدقې څخه يې هېڅوک ايسارولې نشي ، نه خاوند د هغې واکدار دی او نه پلار او نور ترڅو چې د هغې تصرفات شرعي بڼه ولري او کله چې تصرفات شرعي بڼه ونه لري نو بيا خو د نارينه مخه هم نيول کېږي د دې ډېرې بېلګې د اسلام په تاريخ کې شته دي چې په صدر د اسلام کې به ښځو سوداګري کوله، په اسلام کې تصور داسې دی چې هر چا ته د خپل زحمت په اندازه برخه ورکول کېږي الله ج فرمايي: [للرجال نصيب مما اکتسبوا وللنساء نصيب مما اکتسبن.](۸۷)

يعنې: ((سړيو ته برخه ده له خپلې ګټې څخه او ښځو ته برخه ده له خپلې ګټې څخه.))

ښځې ته که د ميراث ، مهر ، سوداګرئ يا کومې بلې لارې څخه څه په لاس ورځي نو چې څه وغواړي هغه پرې کولای چې له خپل خاوند ، پلار او

---

(۸۷)النساء۳۲.

ورور څخه پرته بل چاته يې ورکړي ، اسلام چې په دې اړوند څومره حقوق ښځو ته ورکړي په بل يو مذهب کې هم ندي ورکول شوي هغه که هر څومره شتمني ولري خو بيا هم نفقه يې پر خاوند فرض ده همدا راز ښځه کولی شي چې د خپل شتمنۍ لپاره يو پردی سړی وکيل و ټاکي او هېڅوک پرې د اعتراض حق نه لري.

ب: سياسي حقوق

پېژندنه او نظريې

الف: پېژندنه

يعنې هغه حقوق چې په غوښتنه يې خلک د دولت په اداراتو کې ګډون کوي ، په ټولپوښتنه ((ريفرنډم)) او انتخاباتو کې ځان ته د ګډون او د پارلمان د غړيتوب او د جمهوري رياست لپاره د ځان د کانديد حق حاصلوي.

ب: نظريې

د ښځو د سياسي حقوقو په هکله فقهاء ، بيلابېلې نظريې لري له افراط او تفريط څخه ډک غبرګونونه ښودل کېږي ، او د دې وخت له تر ټولو جنجالي مسئلو څخه بللی شي ، چې موږ به د هرې ډلې نظر او دلايل له بلې ډلې سره د مناقشې په توګه و څېړو تر څو پياوړی نظر پخپله روښانه شي.

۱: د ډېرو پخوانيو او ځينو معاصرو علماوو نظر ښځه له دې حق څخه بې برخې کول دي.

۲: ډېر معاصر علماء وايي چې ښځه سياسي حقوق لري ، خو ولايت عظمی (صدارت او جمهوري رياست) ته ځان نه شي کانديدولای.

۳ : ځیني پخواني او ډېر معاصر علماء وايي چې ښځه ټول سياسي حقوق لري ، اسلام نه د دولت له رياست ځخه منع کړې ده او نه په حکومت کې له کار ځخه په پخوانيو فقهاءو کې لکه: امام ماوردي په الاحکام السطانيه او ابن خلدون په المقدمه کې د خلافت شرطونه ياد کړي دي ، خو نارينه توب يې نه دی ياد کړی ، همدا رنګه دکتور احمد شلبي په السياسة فی الفکر الاسلامي کې نارينه توب د خلافت لپاره نه دی شرط کړی.

ـ دکتور قطب محمد قطب طبيله په الوسيط في النظم الاسلاميه.

ـ او مولانا ګوهر الرحمن په اسلامي سياست کې وايي چې ښځه په ټولو دولتي اداراتو کې ګډون کولی شي ، خو د دولت د رياست حق نه لري ، سيد ابوالاعلی مودودي (رح) وايي سياسي حقوق د هر عاقل ، بالغ سړي او ښځې ثابت حق دی.

د لومړي نظر د خاوندانو دلايل له قران ځخه

۱ ـ [الرجال قوامون على النساء بما فضل الله بعضهم على بعض و بما انفقوا من اموالهم][88]

يعنې: ((سړي مقرر دي پر ښځو په دې وجه چې غوره والی ورکړی دی الله ج ځينو ته پر ځينو په سبب د دې چې خرڅ کوي خپل مالونه.))

دوی وايي چې الله ج قيموميت په نارينه و پورې خاص کړ ، او د استازو غونډه (پارلمان) په ټول دولت واکمن او قيموميت لري ، ځکه چې هغوی عملاً په هېواد کې ټولې سياسي چارې پر مخ بيايي.

(۸۸) النساء: ۳۴.

ځواب: دا ایت په یوه ځانګړې واقعه کې نازل شوی دی ، چې تر کورني ژوند او هماغې خاصې پېښې پورې اړه لري.
د پورتني ځواب رد: په اصول الفقه کې قاعده دا ده چې: [ان العبرة بعموم اللفظ]. یعنې: اعتبار د لفظ عاموالي ته دی او د سبب او واقعې خاصوالي ته هېڅ اعتبار نشته دی.
ځواب: د دې قاعدې په منلو سربېره مګر بیاهم د نرقیمومیت (واکمنې) پرښځه په کورنیو چارو کې دی او د سیاسي مسایلو سره هېڅ اړه نه لري ، په دې خبره دلیل د دې ایت وړاندې او وروسته برخه ده او که د نارینه قیمومیت هر چېرې او په هره برخه کې هم ومنل شي نو له سیاسي حقوقو څخه د بې برخې کولو فکتور په کې څه شی دی ؟ او له کومې برخې یې ښکاري. ؟
۲ـ [ولهن مثل الذي علیهن بالمعروف وللرجال علیهن درجة](۸۹).
یعنې: ((او شته دی ښځو لره حقوق په شان د هغو حقوقو چې پر دوی دي په ښه وجه سره او شته دی نارینه و لره غوره والی پر دې ښځو))
دا ایت څرګندوي چې نارینه پر ښځو غوره والی لري چې هغه قیمومیت دی او دا یوازې په کورني ژوند پورې اړوند نه دی ، ځکه د دولت واکمني د کورله واکمنۍ څینې ډېره مهمه ده او الله ج هم دا قیمومیت او واکداري په کور پورې خاص نه کړله.
ځواب: که دلږو خت لپاره پر ښځه د نر د درجې لوړتیا او له درجې څخه د قیمومیت مانا ومنو مګر بیا هم وینو ، چې دا ایت د هغو ایتونو په منځ کې راغلی دی چې په نکاح او طلاق پورې اړوند مسایل په کې څېړل شوي دي دا هم د تېر ایت په څېر په کور کې د سړي په ریاست پورې خاص دی ، ځکه

(۸۹) البقرة: ۲۲۸.

چې نارینه مسؤولیتونه او کورنۍ ستونزې مني او بل دا چې د یوې کورنۍ بې سرپرسته پرېښودل حکمتاً هم ښه نه دی ، نو حتمي ده چې نارینه به یې مشر وي.
۳ ـ [ولاتتمنوا مافضل الله به بعضکم علی بعض للرجال نصیب مما اکتسبوا وللنساء نصیب مما اکتسبن][۹۰].
یعنې: ((او ارمان مه کوئ ، تاسې د هغه شي چې غوره کړی دی الله ج په هغه شي سره ځینې له تاسې په ځینو نورو ، شته نارینه وو لره برخه مقرره په سبب د هغې عمل چې کړی وي دوی))
دا ایت دلیل دی چې سړی پر ښځه غوره دی نو په دې خاطر هغه په ټولو کارونو کې واکمن دی.
ځواب دا ایت په کورنۍ پورې ځانګړی دی ، او په مطلقه توګه د نارینه وو دفضیلت دلیل کېدلای هم نه شي ، دا د وروستني ایت په شاهدۍ سره په میراث پورې خاص دی او مور دلته سیاسي حقوق څېړو .
۴ ـ [وقرن فی بیوتکن ولاتبرجن تبرج الجاهلیة الاولي][۹۱]
یعنې: ((او قرار ونیسئ په خپلو کور کې او مه ښکاروئ ، ښکلا خپله (پردوته) په څېرد ښکاره کولو د ښکلا د جاهلیت وړومبني))
۵ ـ [و اذا سالتموهن متاعا فاسئلوهن من وراء حجاب][۹۲]
یعنې: ((او کله چې غواړۍ له دغو (سپېڅلو بیبیانو څخه) د کار کوم شی پس غواړۍ یې له پردې څخه د باندې.))

---

(۹۰).النساء:۳۲.
(۹۱)الاحزاب: ۳۳.
(۹۲)الاحزاب ۵۳

د استدلال وجه:

خدای ج ښځې ته په کور کې پر اوسېدلو امر وکړ او بې ضرورته له وتلو څخه يې منع کړله او په پردې ورته امر وشو ، له سړيو سره له اختلاط څخه منع شوله نو لازمه ده چې د سياسي ژوند څخه هم ګوښه و اوسي او دا د رسول الله ص په بيبيانو پورې خاص نه دي که داسې وای نو بيا به د نورو مسلمانانو ښځې په ډول او سينګار سره بهر ته وتلې او نه دا خبره صحيح ده چې د رسول الله ص بيبيانې د دې کار (د سياست له ډګر) څخه عاجزې وې.

ځواب: د لومړي ايت وروسته او وړاندې برخې ته په کتلو سره معلومېږي چې دا حکم د رسول الله ص په بيبيانو پورې خاص دی: لکه:

[يانساء النبي لستن کاحد من النساء ان اتقيتن فلا تخضعن بالقول فيطمع الذي فی قلبه مرض وقلن قولا معروفا وقرن فی بيوتکن ..[۹۳]

يعني: ((ای ښځو د نبي ص نه ياست تاسو په څېر د بل ټولګي د محمدي امت د ښځو نو که چېرې پرهېزګاري کوله تاسې پس مه کوئ نرمي په ويلو کې چې په طمع کې به پرېوځي هغه څوک چې په زړه کې يې رنځ وي او وايئ تاسې خبره ښه (زيړه) او قرار ونيسئ په خپلو کورونو کې ....))

نو دلته الله ج سپېڅلو بيبيانو ته خطاب کوي چې تاسو د نورو سره توپير لرئ ځکه چې تاسې د رسول الله ص بيبيانې يې ، تاسو له نورو ښځو څخه غوره او شريفې ياستئ تاسو ته الله ج د خېرل الخلائق ص د ملګرتيا

(۹۳)الاحزاب:۳۲_۳۳.

نېکمرغي در په برخه کړله نو ډېر احتياط کوئ او د ځان په هکله د نورو په ځېر فکر مه کوئ.
لکه څنګه چې د پردې ايت د رسول الله ص په بيبيانو پورې خاص دی.[94]
[و اذا ساء لتمو هن متاعا فاسئلو هن من وراء حجاب][95]
يعني: ((او کله چې تاسې غواړئ له دغو بيبيانو څخه کوم د کار څيز پس غواړئ يې د پردې تر شاه))
لکه څنګه چې د رسول الله ص له وفات څخه وروسته د نورو خلکو سره د نکاح حرمت هم په همدې بيبيانو پورې خاص و او لکه څنګه چې په ګناه کولو ورته دوه برابره عذاب ورکول په همدوی پورې خاص دي.
دکتور عبدالحميد متولي د سيد مودودي د دې وينا په ځواب کې چې ((د رسول بيبيانې د کومې کمزورئ له کبله په کور کې پرکښېنا ستلو ماموري شوې او نورو ښځو ته بهر ته د وتلو اجازه وشوه)) وايي دا خويو نيک اقدام د قدر او احترام وړ عمل دی چې د هغوی عزت او وقار پرې خوندي او امتياز ورته حاصلېږي نو دا عجز نه ،بلکې امتياز او درناوی دی ځکه هغوی ته په ارام ،باوقاره مطمئن او له ستونزو څخه خالي ژوند تېرولو امر وشو او دا نه څه عېب دی او نه د هغوی په قدرت ، عزت او درناوي کې څه کمښت، بلکې دا يو ځانګړی امتياز دی[96].
دکتور فواد عبدالمنعم وايي: يو له هغه دلايلو څخه چې د حجاب په نه عاموالي دلالت کوي د غض بصر ايتونه دي د خدای ج له طرفه ښځې او

(۹۴)((الشوری واثر هافی الديمقراطيه \ دکتور عبدالحميد اسماعيل الانصاري.))
(۹۵)الاحزاب: ۵۳.
(۹۶)مبادي نظام الحکم \ دکتور عبدالحميد متولي.

نارینه وو ته پر نظر ښکته اچولو امر پر دې دلالت کوي چې په هغه وخت کې د مخ لو څوالی روان (جاري) ، مباح او مروج و او یوله دې دلایلو څخه د فضل ابن عباس حدیث دی[97].
په همدې کتاب کې د (مخ او مړوند) سرلیک وګورئ
رسول الله ص د فضل مخ بلو پلو تـه واړاوه او پـر هغـې ښـځې یـې د مـخ لوڅوالي او لنډ کارئ هېڅ پړه وانه چوله او لکه څنګه چې حجاب پـه لمانځـه او حج کې نشته دی[98].
حضرت ابوبکر صدیق (رض) له عکرمه بن ابي جهل (رض) سره د رسول الله ص دوینځې په نکاح سخته غصه وکړه او غوښتل یې چې رجم یې کړي مګر حضرت عمر (رض) ورته وویل: ((نه خو داد امهات المومنین (رض) له ډلې څخه ده، نه ورسره رسول الله (ص) یو ځای شوی دی او نه ورته پـه حجاب امر شوی دی.))[99]

د حجاب احکام په پنځم هجري کال کې نازل شوي دي او پـه نهم هجري کـال کې د حنین په غزوه کې ښځو ګډون کړی دی ، نو دا خبره به څوک ومني چې ښځه دې پـه جهاد کې عملي ونډه هم واخلي او پـرده دې هم وساتي داخو نشي کولای چې په پټه وجنګېږي نو جوتېږي چې د حجاب احکام پـه امهات المومنین (رض) پورې خاص دي او حتی د رسول الله (ص) بیبیانې خو هم دې ایت لـه وتلو څخه مطلق منع کړې نه وې ، کـه داسې وای نو رسول الله

---

(۹۷)(بخاري او ترمذي)
(۹۸)الشوری واثر ها فی الدیمقراطیه \ دکتور عبد الحمید اسماعیل.
(۹۹)الطبقات الکبري لابن سعد ، تاریخ لامم ولملوک ابن جریر طبري جلد ۳ مخ ۲۲۱ .

(ص) به د دی ایت له نزول څخه وروسته ولې حج او عمرې ته بېولې او نه به يې غزواتو او دمورا و پلار ملاقات ته پرېښودلې. نو اسلام ښځې ته اجازه کوي چې کار وکړي، تړون وکړي ژمنې او معاملې وکړي ، په رسمي چارو کې ګډون وکړي کله چې اسلامي اداب مراعاتوي[100].

له احاديثو څخه:

۱: ځينې وايي چې رسول الله (ص) ښځو ته ناقصات العقل والدين ويلې دي. د دې ځواب مخکې ورکړل شوی دی ، وګورئ (شبهه د ښځو په شهادت کې) سرليک

۲_د ځينو روايـاتو نسبت رسول الله (ص) ته شوی دی لکه: (شاورو هن وخالفوهن)

يعنې: ((مشوره وکړئ له ښځو سره او مخالفت يې وکوئ)) مولانا ګوهر الرحمن ليکي چې دا روايت ملا علي قاري په مرقاة کې د قد ورد په الفاظو را نقل کړی دی او راوي يې معلوم نه دی او موضوعات کبير کې ورته بې اصله ،باطل او ضعيف ويلې دی[101].

قرضاوي وايي: دا موضوعي دي چې علمي ارزښت هم نلري.

_ شيخ ناصر الدين الباني وايي: دا روايت هېڅ اصل نه لري .

د تحفه الاحوذي خاوند وايي: د مجمع البحار خاوند په خپل کتاب تذکرة الموضوعات کې ليکلي چې ماته مرفوع نه ښکاري.

---

(۱۰۰) مبادي نظام الحکم \ دکتور الحميدي متولی.

(۱۰۱)اسلامي سياست \ مولانا ګوهر الرحمن.

۳: (هلكت الرجال حين اطاعت النساء)[۱۰۲]
دا حديث وايي ((هلاک شول سړي کله چې د ښځې مننه وکړي .)) د دې حديث په هکله دکتور عبدالحميد اسماعيل د مختلفو محدثينو ويناوې رانقل کړې دي لکه شيخ الباني وايي: دا ضعيف دی سره له دې چې حاکم او ذهبي صحيح ګڼلې دی. ابن معين وايي چې دا هيڅ ده.
: ابن عدي وايي چې دا حديث د ضعيفو له جملې څخه دی او معنا يې دام سلمه (رض) له حديث سره ټکر لري.
۴: (طاعة النساء ندامه) يعنې د ښځو خبر منل پښېماني ده.
د تحفه الاحوذي خاوند وايي چې ضعيف دی.
: الباني وايي چې موضوعي دی.
: صنعاني وايي چې ((د دې روايت نسبت عايشې ته شوی دی مګر موضوعي دی))[۱۰۳]
: سخاوي او سيوطي ورته ضعيف ويلی دی.
: ابن قيم جوزي وايي چې ، دا صحيح حديث نه دی.
۵: حضرت عمر (رض) ته د يو روايت نسبت شوی دی چې (خالفوا النساء فان فی خلافهن البرکة) يعنې: ((د ښځو مخالفت کوئ ځکه چې د دوی په مخالفت کې برکت دی))
: الباني وايي چې دا ضعيف دی.

(۱۰۲) المستدرک للحاکم.
(۱۰۳)الشوری واثرها فی الديمقراطيه \ عبدالحميد اسماعيل.

۶: حضرت انس (رض) ته د یو روایت نسبت شوی دی چې رسول الله ص فرمایلي دي: (لایفعلن احدکم امرا حتی یستشیر فان لم یجد من یستشیر فلیستشیر امراه ثم یخالفها فان فی خلافها برکه.)
یعنې: ((نه دې کوي یو له تاسو څخه کوم کار ترڅو چې مشوره وکړي نو که څوک یې پیدا نکړي چې مشوره ورسره وکړي نوله ښځې سره دې مشوره وکړي اوبیا دې د هغې مخالفت وکړي ځکه چې د هغې په مخالفت کې برکت دی.))
د تحفة الاحوذي خاوند وایي چې: د دې حدیث په سند کې عیسی دی او هغه ډېر ضعیف دی همدا راز منقطع هم دی [۱۰۴].
: مولانا ګوهر الرحمن د تنزیه الشریعه په حواله لیکي: دا حدیث ابن لال د حضرت انس (رض) په حواله روایت کړی دی خو په سند کې یې عیسی ابن ابراهیم الهاشمي دی او دی په دروغ ویلو متهم دی [۱۰۵].
۷ـ: له رسول الله ص څخه روایت دی چې (اذا کان امرائکم شرارکم و اغنیائکم بخلائکم و امرکم الی نساء کم فبطن الارض خیر من ظهرها)
یعنې: ((کله چې وي امران ستاسو، ستاسو له ټولو څخه بد خلک او شتمن موبخیلان شي او کارونه مو د ښځو په لاس شي نو د ځمکې ګېډه غوره ده د ځمکې له شاه څخه))
دا استدلال وجه
ښځو ته سیاسي حقوق ورکول د دې سبب ګرځي چې د ټولنې واکمني ښځو ته وسپارل شي.

---

(۱۰۴) الشوری واثرها فی الدیمقراطیه \ عبد الحمید اسماعیل.
(۱۰۵) اسلامي سیاست \ مولانا ګوهر الرحمن.

ځواب: دا حديث لکه څنګه چې ترمذي وايي غريب دى او که صحيح هم شي ښځو ته سياسي حقوق ورکول دا معنا نه لري چې د ټولنې ټولې چارې په عمومي ډول ښځو ته وسپارل شي او نارينه دې کرار ناست وي.
: استاد عبدالمتعال صعيدي د دې خبرې په ځواب کې وايي: زموږ چارې به هغه وخت په ټوله معنا د ښځو په لاس کې شي چې کله وضع بدله شي نارينه د ښځو په کار (پخولو، ګنډلو، وينځلو) او ښځې د نارينه وو په چارو اخته شي او که چېرې د نارينه وو تر څنګ ښځې هم په ځينو کارونو کې ګډون کوي نو د دې معنا دا نده چې واک د ښځو په لاس کې شو او د حديث مطلب هم همدا دى چې وضعه په ټوله معنا بدله شي يعنې نارينه پر کور کښېني او ښځې حکومت په لاس کې واخلي[١٠٢].

٨ـ د ((لن يفلح قوم)) حديث

بخاري، امام احمد په خپل مسند کې او نسايي له ابي بکره څخه روايت کړى دى چې ((لما بلغ رسول الله ص ان اهل فارس تملکوا عليهم بن کسرى قال ((لن يفلح قوم ولو امرهم امراة)) دې حديث ته ترمذي غريب ويلى دى: يعنې ((کله چې رسول الله ص ته دا خبره ورسېده چې د فارس خلکو پر ځانونو د کسرى لور واکمنه ګرځولې ده نوهغوى ص وفرمايل ((هرګز به بريالى نشي هغه قوم چې واکمنه يې ښځه وي)) او په دې کې شک نشته دى چې پدې کې زيان دى او له زيان څخه ځان ساتل واجب دي او ټول هغه څه چې دى ضرر ته لمن وهي ځان ساتل ورڅخه واجب دي چې هغه د ښځې ولايت دى او د (امرهم) صيغه عامه ده ټولې چوکۍ په کې شاملې دي مګر

(١٠٢)من اين نبداء\١ استاد عبدالمتعال صعيدي.

هغه خاص ولايات چې په اتفاق د علماوو ښځې ته ثابت دي او د حکم علت ښځې والی دی او د ښځې والي مقتضی د علم ، پوهې نشتوالی او له معرفت څخه لېری والې نه ،بلکې د ښځې والي مقتضی د هغې عاطفه او هغه طبعي عوارض دي کوم چې د ښځو معنوي ځواک کمزوری کوي او د هغوی برم ته صدمه ور رسوي ، دوهمه ډله داسې ځواب ورکوي: دا حديث په امامت عظمي پوری خاص دی ځکه چې:

الف ـ په حديث کې کلمه د (امرهم) راغلې ده چې په امر کې ټول شيان او د ټولنې ټولی چارې شاملې دي او دا يوازې په امارت عظمی (لوی رياست) کې کېدلای شي چې ټولې چارې يې په واک کې وي.

رد : په اصولو کې پر عام حکم د کليت په معنی راځي نو د عام حکم په ټولو افرادو او شاملو اجزاو باندې کېږي نو معنا داسې شوه چې هغه قوم به بريالی نه شي چې ښځه په کې وزيره شي ، هغه قوم به کامياب نه شي چې ښځه په کې جمهور رئيسه شي ، هغه قوم به بريالی نه شي چې ښځه پکې لومړۍ وزيره شي.

نو مراد ترې ټول دولتي ارګانونه دي يوازې امامت عظمي ندی.

ځواب ـ که چېرې ومنو چې حکم دلته عام دی نو قرينه يې د اصول پوهانو په اتفاق سره د ټولو شاملو افرادو او اجزاوو څخه يوازې امامت عظمی ته اړوي (يعنې غرض يوازې لوی رياست دی نه ټول ولايات) لکه چې وايي: سړي درنې درنې تيرې پورته کوي نو ښکاره خبره ده چې ټول نارينه خو درنې تيرې نه شي پورته کولای.

ب: دا حديث په امامت عظمي پورې ځکه خاص دی چې ښځې د نورو ولاياتو اهليت لري او عامه قاعده د نر او ښځې مساوات دي مګر هغه چې

په جوت دلیل سره استثنی شوي وي او دولایت عظمی خاص کول په نارینه وو پورې په حدیث باندې ثابت دي او د ښځو منع هم ورڅخه په حدیث ثابته شوې ده او له استثنی څخه استثنی نه شي کېدلای او نه روا ده (چې په ولایت عظمی باندی نور منصبونه قیاس کړو)
ج: علماء په دې کې هم د نظر اختلاف لري چې له (امرهم) څخه غرض جنس دی او که عهد یعنې ایاد حدیث غرض عام دی چې که په هر قوم کې ښځینه واکمنه شي بریالي به نه شي او که څه چې د رسول الله ص په ذهن کې معهود و چې هغه د فارس واقعه ده ، دوهم دا چې ایا ښځې ټول واک په لاس کې واخلي او که کوچني منصبونه هم خو قرینه ثابتوي چې دلته مطلب یا معهود فی الذهن یوازې او یوازې ولایت عظمي ده او وړې او وړې څوکۍ په اتفاق د فقهاو وسره ښځې ته ورکول روا دي.

ښځو ته د جمهوري ریاست په شمول د ټولو سیاسي حقوقو د ورکوونکیو دلایل:

الف: دا حدیث په یوې خاصې پېښې پورې اړه لري دا ځکه چې دا حدیث له رسول الله ص څخه هغه وخت صادر شو کله یې چې واورېدل چې د فارس پر خلکو د کسری لور حکومت کوي دا ځکه چې په هغوی کې داسې نارینه نه وپاتې چې حکومت یې کړی وای ، ولې چې الله تعالی ورته د خپل حبیب ص خبرا قبولې کړې وې.
هغه داسې چې کله چې رسول الله ص کسری ته لیک ورولېږه نو هغه دا لیک څیرې کړ نو هغوی ص ورته خبرا وکړلې چې خدای ج دې د هغه پاچاهي هم

همداسې تهوتې كړي نو الله ج ورته دا خبرې قبولې كړلې او يو د بل په وژلو يې پېل وكړ نو هلته داسې نارينه نه وپاتې چې حكومت يې كړی وای ، او ښځې د حكومت واګی په لاس كې واخېست او طبعي ده چې هر قوم دې حالت ته ورسېږي هغه به ناكام او پاتې وي نو دا حكم په دې واقعی پورې اړوند دی په اصول الفقه كې دا مسئله اختلافي ده ، امام غزالي وايي چې: د خاص سبب لپاره د عام وارد ېدل هغه له عموميت څخه نه غورځوي (١٠٧).
او دلته كېدلې شي چې تكيه قرينې ته وشي ځكه چې رسول الله ص د يو خاص قوم له كېفيت او څرنګوالي څخه خبر شو او د هغوی حالاتو ته په كتنه او مطالعې سره يې داسې حكم صادر كړ نو دا په همدی پېښې پورې خاص دی ځكه چې زموږ په عصر كې او زموږ د ستر ګو پر وړاندې په ډېرو هېوادونو كې ښځو حكومت كړې دی خو په خپلو چارو كې بريالۍ شوې دي.
ب: دا حديث كه څه هم بخاري روايت كړی دی خو له احادو څخه دی او د احاد حكم ظني وي شيخ محمد عبده به احاد احاديث له سره نه منل (١٠٨).
امام ابوحنيفه (رح) به په مشهورو احاديثو عمل كاوه او په احادو نه.
استاد عبد المتعال صعيدي وايي: دا حديث قطعي (پرېكنده) دليل نه دی چې عمل پرې حتمي شي او قطعي عمل پرې وشي ، لكه وجوب د لمانځه ، روژه ، زكات او دا يو ظني حديث دی او د ظني مخالفت پر نورو دلايلو روا دی (١٠٩).

---

(١٠٧) المستصفی امام غزالي.
(١٠٨) الشوری واثرها فی الديمقراطيه\ دكتور عبد الحميد اسماعيل.
اسماعيل
(١٠٩) من اين نبداء \ استاد المتعال صعيدي.

ځواب: منو چې دا حديث د احادو له جملې څخه دی او ظني دی خوله خوارجو معتزله و پرته ټول جمهور علماء پرې عمل کوي ځکه چې قوي ګومان د عملي چارو لپاره بس دی ، ډېر شرعي احکام له احاد حديث څخه اخېستل شوي دي.
دا خبره چې امام ابو حنيفه (رح) په احاد حديث عمل نه کاوه سيي نده ، اکثره حنفيان ، شوافع ، حنابله او مالکيان په احاد حديث عمل واجب ګڼي ، سره له دې چې احاد حديث ظني وي.
رد : که چېرې ومنو چې په احاد حديث عمل او پر پياوړي ګومان اکتفاء (بس والې) سيي ده خو بيا هم دا په مدني حقوقو او جنايي قوانينو کې دي، په سياسي چارو کې نه ځکه چې دا ډېره مهمه او خطرناکه موضوع ده نو پکار دي چې په ظني حديث عمل ونشي ترڅو چې مشهور او متواتر نه وي ، کله چې علماء دا شرط ګڼي چې په مصلحت مرسله کې بايد مصلحت حقيقي او يقيني وي نو دلته خو په اعلی ډول سره بايد دليل ظني نه وي ځکه چې دا مستقلې چارې دي ، او قران يې دومره څېړنه نده کړې ، او بل دا چې دا ستر خطر دی چې يو احاد او ظني حديث په سياسي قانون کې په کار واچول شي او غتې غتې سياسي مسئلې ترې راو وېستل شي.
ځواب: قاضي د ګواهانو په ګواهۍ فيصله کوي له دې ګواهۍ نه خو يقين نه ثابتيږي مګر د ګومان پياوړتيا .
رد : دا قياس صحيح ځکه نه دی چې دلته خبره دهغو حديثو ده چې قانون او قضا شمېرل کېږي او له دې سره سره بيا هم قاضي د يوتن پر ګواهۍ اکتفاء نه کوي دوه ګواهان او کله ناکله څلور ګواهان رابولي او سياسي احکام له

مدني او جنايي احکامو څخه په خطر کې کم نه دي نو پکار دي چې له ډېر احتياط څخه کار واخستل شي.
لنډه دا چې په سياسي مسائلو کې به په مشهورو او متواترو احاديثو عمل کوو او احاد حديث به هغه وخت منو چې مسئله مستقله (ازاده او ځانګړې) نه وي مثلاً: د احاد حديث په واسطه مجمل تفصيل شي په مقيد ، مطلق ، خاص او عام کې يې منو او په مستقله مسئلو کې چې په قران کې نه وي بيان شوی نو عمل پرې نه کوو ، مګر کله چې په مشهورو او متواترو احاديثو ثبوت شي.
او که چېرې په احاد حديث عمل ضرور و ګڼو نو بيا هم حديث په دوه ډوله دی.
۱ _ هغه چې حکم يې د هر وخت او هر ځای لپاره شريعت وي لکه چې له رسول الله ص څخه د رسول الله ص او مبلغ په حيث صادر شوي وي او مقصد ترينه عام شريعت وي ، او قرائين (نښې نښانې) په دې دلالت وکړي لکه حلالول او حرامول ، امر او نهي نو دا عام شريعت او عمل پرې واجب دی.
۲ _ هغه احکام چې ديوې ځانګړې مودې او ځانګړي ځای لپاره وي نو دا عام شريعت نه دی لکه د لښکرو لېږل ، د قاضيانو مقررول ، د ترونونو لاسليک ، د مالي چارو تدبير او .... ځکه چې دا احکام له رسول الله ص نه دامام او جمهور رئيس په صفت صادر شوي دي ، نو دا شريعت نه ګڼل کېږي او سياسي چارې هم له همدې ډول څخه دي.
همدارنګه څه چې له رسول الله ص څخه د قاضي په توګه صادر شوي وي او غو څه قرينه دلالت وکړي چې په دې کې د يوې خاصې ټولنې د مصلحت مراعات شوی دی ، دا هم شريعت نه دی يعنې د يوې خاصې ټولنې مصلحت

تـه کتـل او د هغـې مراعـاتول شـريعت نـه ګڼـل کېـږي او ښـکاره خبـره ده چـې سياسي شريعت (د شريعت دې څانګه) کې د قانون د جوړښت پـه وخت کـې چې د ټولنې مصلحت په څه کې وي هماغه مراعاتوي نو همدا لامـل دی چـې هرځای او هر وخت کې وينو چې هر قانون د ټولنې او وخت سره تـو پيـر لـري او د ټولنې او وخت له بدلېدو سره بدلېږي.

لنډه دا چې په دې حديث کې هم د يوې خاصې ټولنې مصلحت تـه کتـل شـوي دي او په يوې خاصې ټولنې پورې اړه لري ځکه چې:

۱: دا حديث لـه رسـول الله ص څخه د وخت د امـام او جمهـور رئـيس پـه توګـه صادر شوی دی او د رسول الله ص او مبلغ په توګه ورڅخه نه دی صـادر شـوی نو عام شريعت نه دی او نه پرې عمل واجب دی.

۲: په دې کې د يوې خاصې ټولنې مصالح تر نظر لاندې نيـول شـوي دي چـې د حکم د صادرولو په وخت کې د غـه مصـلحتونه د هغـې ټـولنې غوښـتنه وه او قرينه دا ده چې دا حديث له سياسي چارو سره اړه لـري او پـه سياسـي چـارو کې د يوې خاصې ټولنې مصـالح مراعـاتېږي نـو ځکـه د هـر وخت او هـر ځـای سره بدلېږي[110].

دکتـور صـلاح الـدين د بـوس د دکتـور عبد الحميـد متـولي ځـواب داسـې ورکوي: حديث په هر حال دليل دی که پـه سياسي احکـامو کـې وي او کـه پـه جنايي کې که ظني وي او که قطعي ځکـه چې: فقهـاء وايـي: ((العبـرة بعمـوم اللفظ لا بخصوص السبب))

(۱۱۰)مبادي نظام الحكم \ دكتور عبد الحميد متولي.

يعنې: ((اعتبار د لفظ عاموالي ته دی نه د سبب خاصوالي ته ، يعنې کتنه بايد د لفظ عاموالي ته وشي نه هغه خاص سبب او واقعې ته چې په هغه کې صادر شوي دي.))

۲: دا چې په سياسي احکامو کې د خاصې ټولنې مصالح مراعات شوي دي ، دا په دې غوڅه قرينه کېدلای نشي ، چې دا حديث دې له خپل مفهوم څخه وغورځوي ځکه که دا خاصيت په وضعي قانون (د انساني ذهن محصول قانون) کې مراعات شي نو مراعات به شي مګر په اسلامي شريعت کې نشته دی ، په اسلامي شريعت کې له نصوصو څخه د احکامو د وېستلو ځانته لارې دي.

۳: که په سياسي چارو کې د ټولنې مصالح تر نظر لاندې نيول کېږي نو پکار دي چې په جنايي ، مدني او ..... احکامو کې هم مراعات شي او که داسې وشي نو حديث له پامه غورځول کېږي[111].

رد: دکتور عبدالحميد متولي وايي چې: زه نه وايم چې په حديث دې عمل نه کېږي زه وايم چې هغه حديث دليل او حجت کېدلای نشي چې احاد وي او مستقله مسئله څېړي چې په قران يا متواترو او مشهورو احاديثو ثابته نه وي لکه سياسي مسائل ، نو هغه يوازې احاد حديث حجت نه ګڼي خو کله چې راويان دوه شي بيا يې په منلو کې د هغه په نزد هېڅ ممانعت نشته دی.

۲: د فقهاوو دا قاعده چې ((العبره بعموم اللفظ لابخصوص السبب)) مطلقه نه ده او که دا قاعده هم ومنو نو دا د اصول الفقه قاعده ده او ظني ده

(۱۱۱) الخليفه توليته و عزله \ دکتور صلاح الدين دبوس.

نه قطعي او معاصر علماء په اصول الفقه کې د اجتهاد امکان ويني او دوی له امام شاطبي سره موافق نه دي چې د اصول الفقه قاعدې قطعي دي[112].
ځکه په قطعي قاعدې يا نص کې د اختلاف ځای نه وي او دلته ځينې مسائل دي چې اختلاف پکې شته دی لکه مثبت د يو په نظر او منفي د بل په نظر ، او لکه اختلاف په مصلحت مرسله ، استحسان ، شرع من قبلنا ، د اصحابي قول ، استحصاب حتی په قياس او اجماع کې ، سره له دې چې ټولې قاعدې له قران او سنت څخه اخېستل شوې دي لکه چې هم داسې د نظر اختلاف په عام ، خاص ، مطلق ، مقيد ،ناسخ او منسوخ کې هم شته دی نو همداسې اختلاف د احاد حديث په احتجاج کې هم شته دی ځينو يې د قبلولو لپاره شرطونه ټاکلي دي:
۳ : دا وينا چې وضعي سياسي قانون (د انساني ذهن محصول قانون) کې خو به د يوې خاصې ټولنې مصالح تر نظر لاندې نيول کېږي مګر دا په اسلام کې نشته ده غلطه ده. فقهاوو دې خبرې ته پام کړی دی چې هغه څه چې له رسول الله ص څخه د امام او جمهور رئيس په توګه صادر شوي وي هغه شريعت نه دی .لکه د لښکرو لېږل ، د قاضيانو مقررول د معاهداتو تړون او .....
۴ : دا چې په سياسي چارو کې د يوې ټولنې مصالح تر نظر لاندې نيول کېږي بايد په نورو احکامو کې هم ونيول شي ، موږ دا خبره منو هر کله چې ثابته شي چې په فلانۍ مسئله کې د خاصې ټولنې مصالح تر نظر لاندې نيول شوي و او د هغې په بدلون سره بايد حکم هم بدل شي او سمه قرينه وجود ولري نو څه مانع نشته دی چې هغه هم لنډ مهالې (مؤقتي) وګڼل شي او له

---

(۱۱۲)الموافقات ابو اسحاق شاطبي.

عام څخه خاص ته واوړي مثلاً: د اوبن د ورکېدلو حکم ، له مسجد څخه په ورځ کې د ځوانو ښځو ایسارېدل ، د زوی لپاره د پلار د ګواهئ نه منل ، د مېرمني په حق کې دخاوند د ګواهئ نه قبلېدل ، نرخنامه ورکول ،د قران په تعلیم پیسې اخستل او .....

څه پېژندل کېږي چې دا حکم له رسول الله ص څخه د امام او د دولت د رئیس په صفت صادر شوی دی او دا حکم ورڅخه د رسول الله ص او مبلغ په توګه صادر شوی دی ؟

دکتور یوسف قرضاوي دا سې لیکي:

۱: قراینو او حالاتو ته په کتنه.

۲: چې د حدیث موضوع مصلحت وي او سیاسي ، یا اقتصادي یا عسکري او یا اداري چارو پورې اړه ولري.

۳: چې د هغه مخالف نصوص وجود ولري ترڅو وپېژندل شي چې دا امر د یو خاص وخت لپاره و ، اوبس لکه د [من قتل قتیلا ....] حدیث چې د غنیمت د وېش له ایت سره ټکر لري او د مجاهدو په نیت اغېزه کوي او قرینه هم وجود لري چې هغه جهاد ته د مجاهدینو ترغیب او تشویق دی نو دا سې احادیث (لنډ مهالي موقتي) دي او لکه امام مالک رح چې وایي: دا په امام پورې اړه لري چې ورکوي یې او که نه (۱۱۳).

شیخ محمد شلتوت وايي چې کېدلای شي چې دا حدیث هم له همدې ډلې څخه وي (۱۱۴).

---

(۱۱۳)فقه الزکاة \ دکتور یوسف قرضاوي اودا الاحکام فی تمیزالفتاوي من الاحکام امام قرافي څخه عبدالحمید اسماعیل را نقل کړي دي.

(۱۱۴)الاسلام عقیدة وشریعة \ شیخ محمد شلتوت.

صلاح الدين دبوس وايي: که په ټولو احکامو کې مصلحت مراعات شي نو سنت له پامه غورځول کېږي.
ـ ځواب: پر دې سنت له منځه نه ځي، فقهاء وايي چې له رسول الله ص څخه چې دامام یا قاضي په صفت او یا د خپلو تجربو په اساس کوم حکم صادر شوی وي او قرینه پرې نه وي چې دا حکم عام دی نو پر دې ډول سنتو عمل واجب ندی[۱۱۵].
او څه چې له هغوی ص څخه د رسول او مبلغ په صفت صادر شوي دي پر هغه عمل واجب دی، بل دا چې سیاست ځان ته ځانګړی طبیعت او له نورو قوانینو سره توپیر لري ګورو چې په قران کې د شرعي احکامو ایتونه د نورو ایتونو په پرتله کم دي له (۶۶۶۶) ایتونو څخه د (۲۰۰) په شاوخوا کې دي او بیا وینو هغه ایتونه چې په سیاست پورې اړه لري ډېر کم دي او بیا په عباداتو او نورو معاملو کې یې تفصیل کړی دی مګر سیاسي چاری یې مجمله پریښې دي. فقهاء وایي: (القران فصل فیما لایتغیر وجمل فیما یتغیر) یعنې: قران هغه څه چې تغیر نه خوري په تفصیل سره بیان کړي دي او څه چې تغیر خوري هغه یې مجمل پرېښي دي اوباید په یاد ولرو چې زموږ خبره په هغو احادیثو کې ده چې احاد وي او مستقله موضوع څېړي چې نه په قران کې وي او نه په مشهورو او متواترو احادیثو کې.
څه چې له رسول الله ص څخه د دولت د رئیس یا قاضي په توګه صادر شوي دي هغه عام شریعت ندی لکه چې رسول الله ص فرمایي: ((چا چې په جنګ

(۱۱۵)فرد او دولت \ دکتور عبدالکریم زیدان.

کې څوک وواژه او ثبوت يې درلود نو دجنګ سامان يې ده همده دی.)) نو دا حديث عام ندی چې په هر وخت کې د عمل قابل وګرځي[116].
امام کاساني وايي چې وژونکي ته دا سامان او شيان ورکول د انعام په ډول د تشويق لپاره دي او امام خوښمن دی چې ورکوي يې او که نه ، او که ور يې نه کړي نو څه ګناه پرې نشته دی[117].
همدا راز په سياسي احکامو کې ځينې احاديث شته چې ځينې فقهاء وايي ، دا امر له رسول الله ص څخه د امام يا دولت د رئيس په توګه او ځينې وايي چې دا امر له رسول الله ص څخه د رسول او مبلغ په صفت صادر شوی دی مثلاً : رسول الله ص فرمايي : ((من احيا ارضا ميتة فهی له)) يعنې : ((چا چې اباده کړله شاړه ځمکه نو هغه د همده شوه)) نو امام ابوحنيفه رح وايي چې دا امر له رسول الله ص څخه د امام او د دولت د رئيس په صفت صادر شوی دی نو د داسې ځمکو په اباد ولو کې د امام يا د دولت د رئيس اجازه شرط ده ، خو امام شافعي رح وايي چې دا امر له رسول الله ص څخه د رسول او مبلغ په توګه صادر شوی دی نو د امام اجازې ته د داسې ځمکو په اباد ولو کې اړتيا نشته ده .
همدا رنګه حديث د (لن يفلح قوم) ځينې وايي چې دا عام شريعت دی ځکه چې له رسول الله ص څخه د دولت د رئيس په صفت صادر شوی دی ، تر څو چې دا احتمال په دی حديث کې موجود وي نو د څېړنې قابل (جوګه) دی.
عبدالوهاب خلاف وايي : هغه څه چې د رسول الله ص له وينا او کارونو څخه شريعت ندي دا دي :

(۱۱۶)صحاح الستة مګر نسايي، موطا امام مالک ، مسند احمد او بيهقي.
(۱۱۷)البدائع الصنائع.

۱ : هغه څه چې ورڅخه د انساني طبیعت په غوښتنه صادر شوي و لکه ناسته ، ولاړه ، خوب ، خوراک ، څکل او ..... ځکه د دې کارونو مصدر د هغوی ص رسالت نه ، بلکې د هغوی ص انسانیت دی خو کله که داسې څه ورڅخه صادر شي او دلیل پری قایم شي چې غرض تری عام شریعت دی نو بیا اقتداء ورپسې واجب ده .

۲ : هغه څه چې د انساني پوهې په اثر تری صادر شوي وي لکه د هغوی ص د زیرکتیا او تجربو پر اساس، لکه د هغوی ص تجربه په سوداګرئ او کرونده کې ، د لښکرو په تنظیم کې ، جنګي تدبیر کې ، د ځینو دواګانو پېژندلو او .... مثلاً ، د بدر په غزا کې رسول الله ص د خپل فکر پر اساس یو ځای مرکز نیسي .خوبیا د خباب بن منذر رض د مشورې پر اساس هغه ځای ته تغیر ورکوي ، همداراز رسول الله ص ولیدل چې د مدینې او سېډونکې د خرما ونې صافوي رسول الله ص ورته وفرمایل : ((چې مه یې صافوئ)) هغوی همداسې وکړل چې په پای کې یې مېوه له لاسه ورکړله بیا ورته رسول الله ص وفرمایل چې تاسو په خپلو دنیوي چارو کې ډېر ښه پوهېږئ .

۳ : هغه څه چې له رسول الله ص څخه صادر شوي وي خو دلیل پرې ثابت دی، چې دا د هغوی ص پورې خاص و لکه له څلورو څخه له ډېرو ښځو سره نکاح کول ، د خزیمه رض په ګواهئ باندې په یو اځې توګه عمل کول(۱۱۸).

نو ښکاره خبره ده چې هر حدیث شریعت نه وي شاید دا حدیث (لن یفلح قوم) هم د رسول الله ص د تجربو ، پوهې ، استعداد زیرکتیا او حالاتو په کتنه له هغوی ص څخه صادر شوي وي چې د همدې وړاند وینې (پېشبیني) سره سم هغه پاچاهي ټوټې ټوټې هم شوه .

---

(۱۱۸) اصول الفقه \ عبد الوهاب خلاف.

اجماع او تاريخي پېښې

الف: تاريخي پېښې

اوله ډله وايي چې د اسلام له پېل څخه تر اوسه پورې دا لړۍ روانه ده چې حکومتي کارونه او مهم پکې د دولت رياست او په پارلمان کې غړيتوب شريعت په نارينه وو پورې خاص کړي دي. سره له دې چې په صدر د اسلام کې د سپېڅلو بيبيانو په څېر با کلتوره ، مهذبې مثقفې غوره او عالمې ښځې وې او اړتيا هم احساسېده د رسول الله ص په عصر کې بيا د صحابه وو په وخت کې د ډېرې شوراګانې وشوې خو يوه ښځه يې هم ورته را ونه بلله ،

ابن قدامه ليکي: ښځه نه د امامت عظمی مستحقه ده او نه د نورو ولاياتو او د امامت له شروطو څخه يو هم نارينه والی دی[119].

_ ځواب: په مطلقه توګه دا ويل چې په صدر اسلام کې ښځې په کارونو نه دي ګومارل شوې غلط دي.

د حضرت عمر رض په هکله روايت دی چې هغه ام الشفاء (رض) پر ښار نګرانه چې په نننی اصطلاح ورته د ژاندارم يا د امنيې قوماندانې ويل کېږي ټاکلې وه اود ښار امنيت د عامه ولاياتو يا لوړو چوکيو له جملې څخه دی.

---

(۱۱۹) المغني لابن قدامه.

ـ رد : ابن عربي مالکي په الاحکام القران کې او شېخ عبد العال عطوه دا روایت صحیح نه ګڼي ځکه چې دا د (لن یفلح) له حدیث سره مخالف دي[۱۲۰].
او بل دا چې د حجاب فکر له هر چا څخه وړاندی له حضرت عمر رض سره پېدا شو نو هغه څنګه له خپل فکر څخه مخالف کار کوي ؟
ـ ځواب: د کتور ابراهیم وایي: دا ښکاره خبره ده چې حضرت عمر رض ام الشفاء د ښار پر امنیت نګرانه ټاکلې وه او هېچا پرې اعتراض ونکړ نو دا لکه اجماع دا سې شوه. ام شریک رض چې د ډېر عمر خاونده وه د رسول الله(ص) په وخت کې به ورکره صحابه تلل او راتلل او ډېرو صحابه و به ورکره شپې صبا کولې ، او منو چې د حجاب فکرله هر چا لومړی له حضرت عمر رض سره پیدا شو مګر دا د رسول الله ص په بیبیانو پورې خاص دی.
۲ : یو هم له هغو دلایلو څخه چې په سیاسي چارو کې د ښځو پر ګډون دلالت کوي دام المومنین حضرت عایشې رض کړنه ده چې د درې زره کسیزه جنګېدونکي لښکر په سر کې له مکې څخه بصرې ته ووتله او له حضرت علي رض سره یې بیعت (ژمنه) ونکړه او دحضرت عثمان رض د وینې غوښتنه یې کوله ، د هغې ریاست په قوم ثابت او حیثیت یې لکه د دولت د رئیس دا سې و خلکو به ورته په دیني او سیاسي چارو کې رجوع کوله، مثلاً کله چې قوم د لمانځه پر امامت مختلف شو چې ځینو به ویل چې دلمانځه امامت به طلحه رض کوي او ځینو به زبیر رض یاداوه نو حضرت عایشې رض مروان ته وویل چې دلمانځه امامت به عبد الله د زبیر زوی رض کوي اوښکاره خبره ده چې څوک د لمانځه امام ټاکي هغه د دولت رئیس وي.

(۱۲۰)نظام القضافی الاسلام.

کله چې عایشه رض بصرې ته و رسېدله یوه ډله خلک ورته راغلل ، چې په هغوی کې ابوبکره رض د (لن یفلح قوم د حدیث راوي) هم و کله یې چې ولیدل چې د لښکر ټول اختیارات د عایشې رض په لاس کې دي،هغه واکمنه ده امر یې چلېږي او خلکو له طلحه او زبیر رض څخه لو مړی دې ته رجوع کوله نو په لښکر کې یې شامل نشو او بېرته ورګرځېد او ویل به یې چې د جمل په ورځو کې ماته یوې خبرې چې له رسول الله ص څخه مې اورېدلې وه ګټه وکړله که نه نژدې و د عایشې رض له لښکر سره یو ځای شم[۱۳۱].

نو هغه، د عایشې رض له لښکر سره یوازې له همدې کبله یو ځای نشو چې د لښکر ټوله واکمني له عایشې رض سره وه ، د هغې ریاست له دې څخه معلومېږي چې د بصرې خلکو او احنف بن قیس ته یې لیکونه ولېږل حضرت عایشه رض د معمولي خلکو په سر رئیسه نه وه چې پر هېڅ نه پوهېدل په هغوی کې لوی لوی صحابه لکه: طلحه ،زبیر او عبد الله د زبیر زوی رض شامل وو .

استاد ظافر القاسمي لیکي: د عایشې رض په ریاست کې له بیعت څخه پرته نور هېڅ کم نه وو یعنې عایشه رض په ټوله معنا رئیسه وه[۱۳۲].

ـ ځواب: عایشه رض نه جنګ ته وتلې وه او نه د جنګي لښکر په سر امېره وه بلکې هغه د عثمان رض د وینې د غوښتنې لپاره وتلې وه ، نو دا خو عام ولایت نه دی (سره لدې چې د دوی په نظر ولایت عامه په ټولنیزو چارو کې پر یو کار هم سلطه او واک درلودل دي.)

---

۱۳۱) الشوری و اثرها فی الدیمقراطیه \ دکتور عبد الحمید اسماعیل نقل له شرح النهجه څخه.

(۱۳۲)نظام الحکم فی الشریعه.

ـرد :استاد عبد المتعال صعيدي وايي: دا صحيح ندي چې عايشه رض يوازې د عثمان رض د وينې د غچ اخستلو لپاره راوتې وه ، بلكې هغه د يو جنګېدونكي لښكر په سر كې د وضعې د اصلاح او د شورا د چارو د اعادې لپاره راوتې وه او هغې ټول سلطات او لازم اختيارات درلودل لكه ابوبكره رض چې د هغې بشپړه واكمني وليدله.

ـ سيد ابو الاعلى مودودي رحمة الله عليه وايي: عايشه رض د لښكر رښتوني اميره وه او لښكر به هم د عايشې رض د لښكر په نامه يادېده[123].

ـ ځواب: دا دعايشې رض خپل اجتهاد و او خطا شوله، صحابه وو هم دهغې دا كار بد وګانه ، ويې غنده ، هغې خپله هم پرې اعتراف وكړ او پښېمانه شوله.

ـ رد: كه دا ومنو چې دا دعايشې رض خپل اجتهاد و نوځنګه چې هغه له هر چاڅخه لومړى د اجتهاد وړ او اهله وه نو مونږ ورسره موافق يو او د دوى په څېر مجتهدي له هر چا ډېرې د تقليد وړ دي او كه څوك ووايي چې خطا شوله نو د هغې په خلاف خبره دې عمل وكړي او د (وقرن فى بيوتكن) ايت خاص د حجاب لپاره و چې پردوى فرض و او دولايت او رياست سره هيڅ اړه نلري له عايشې رض سره ډېر صحابه و چې د هغې قيادت به يې مانه نو بيا پكار دي چې وويل شي چې هغوى هم ددى قيادت په منلو كې خطا شول[124].

دا خبره چې ښځو په صدر د اسلام كې په سياست كې ګډون ندى كړى په ټوله معنا غلطه ده د عقبى په دوهم بيعت كې ښځو ګډون كړى دى.

(۱۲۳)الخلاقه ولملک سيد ابو الاعلى مودودي دار القلم الكويت ص۸۲.

(۱۲۴)من اين نبدا استاد عبد المتعال صعيدي او عمر بن خطاب \ دكتور سليمان طحاوي ص: ۱۳۵.

د ابوبکر صدیق رض د سیاست په اړوند د حضرت فاطمې رض دریځ (له ابوبکر صدیق رض) سره له ژمنې څخه د (خپل خاوند ایسارول)، له حضرت عمر رض سره د مهر په هکله د یوې ښځې جګړه، (چې هغه وخت کې مسجد د پارلمان حیثیت درلود) همدارنګه د نائلې رض د حضرت عثمان غني رض د مېرمن دریځ د حضرت علي رض د سیاست په اړوند دا ټول په ټولنیزو چارو کې د ښځو ګډون دی.

کله چې د معاویه او حضرت علي ترمنځ جنګ پای ته ورسېد او د سولې خبرې روانې شولې نو هغوی عبدالله ابن عمر رض چې په دې جګړه کې یې د چاپلوي نه وه کړې د صلحې په خبرو کې د ګډون لپاره وباله.عبدالله رض نه غوښتل چې ولاړ شي مګر بیا یې له خپلې خور ام المؤمنین حضرت حفص سره مشوره وکړه هغې ورته وویل چې دا د خیر غونډه ده او ته باید حتماً ولاړ شې هغه رض د حفص په دې مشوره چې په یو سیاسي او ټولنیز کار کې یې ورکړله عمل وکړ او جرګې ته ورغې په بخاري کې وایي (فلم تدعه حتی ذهب)(۱۲۵)

یعني تر هغه یې پرېنښود تر څو چې ولاړ شو.

رسول الله ص د حدیبیې په صلحه کې چې یوه مهمه او سیاسي موضوع وه له ام سلمی رض سره مشوره کړې ده، حضرت عمر رض به له ښځو سره مشورې کولې، دکتور سلیمان طحاوي وایي چې: په ټولنیزو چارو کې د ښځو ګډون د هغوی خپل حق دی او دا د حضرت عمر رض له نوښتونو څخه نه شمېرل کیږي، همدا راز عبدالرحمن بن عوف رض د دریم خلیفه په منبر

---

(۱۲۵)صحیح البخاري کتاب المغازي:

ودرېد او رږغ به يې کړ چې ای خلکو ماته مشوره راکړئ نو حتماً په دې خلکو کې به ښځې هم وې او هېڅوک دا نه شي ثابتولای چې دا به ټول نارينه وو .
دکتور شوقي فنجري وايي: رسول الله ص به له جګړې څخه وړاندې صحابه وو سره مشوره کوله او صحابيې ښځې به هم شورا ته راتللې ، همدا راز ښځو په غزواتو کې ګډون کړی دی چې دا ټول سياسي او ټولنيز مسائل دي.

ب: اجماع

که چېرې له اجماع غرض د صحابه وو اجماع وي نو دا خو صحيح ځکه نه ده چې په دی هکله کومه ډاګيزه اجماع وجود نلري او نه تاريخ دا روښانه کړې ده چې صحابه راغونډ شوي او په دې هکله يې کومه پرېکړه کړې وي او نه دا خبره چا کړې ده ترڅو يې سکوتي اجماع و بولو سره له دې چې دا اجماع هم نه ګڼل کېږي ځکه چې چپ ته د وينا نسبت نه کېږي او که چېرې وويل شي چې هلته د (لن يفلح قوم) له حديث څخه عام فهم موجود و دکتور عبدالحميد اسماعيل وايي چې: په دی حديث کې افهام مختلف دي، د هر چا ذهن مختلف برداشت کوي که داسې نه وای نو عايشه رض به ولې دلوی لښکر په سر کې وتله. که چېرې وويل شي چې صحابه و هېڅوک له ښځو څخه په عامو ولاياتو نه دي ټاکلي که دا هم ومنو (که څه هم لکه چې وړاندې مو بېلګې وښودلې په مطلقه توګه دا ويل غلط دي) نو دا خونه د دی معنا ورکوي چې د ښځو مقررول رواندي او نه يې په روا والي دلالت کوي او نه دا اجماع ګڼل کېږي ، ځکه چې هغه وخت کې دې ته اړتيا نه وه هغه وخت (څه کم يونيم زر کاله وړاندې) منصبونه کم وو ، د ښځو رغبت په سياسي چارو

کې لږ و او د ټولنې طبیعت په دې پیاوړی وو چې ښځه په ټولنیزو چارو کې ګډون ونه کړي ، که چېرې ومنل شي چې د فقهاوو اجماع وروسته دا منلې ده موږ وایو چې آیا ټول مجتهدین په دې متفق او یو شوي دي ؟ ایا د ټولو کتابونه موږ ته رارسېدلي ! هو داسې فقهاء وجود لري چې د هغوی نظریات له دوی سره مخالف دي او موږ ته یې کتابونه رارسېدلي نه دي نو بیا دا اجماع نه شوه ځکه چې اجماع په یو وخت کې پر یوه مسئله د ټولو فقهاء و راغونډېدل او متفق کېدل دي ، آن که په لږه پیمانه اختلاف هم وجود ولري هغه اجماع نه ده دکتور ابراهیم عبدالحمید وایي : ایا قضاء له خلافت څخه اسانه ده ؟ هغه له اوږې څېړنې څخه وروسته لیکي چې قضاء د ښځې صحیح ده مطلق ولایت یې صحیح دی احکام یې نافذ دي او عملي تطبیق روښانه کړې ده چې ښځې په قضاء کې بریالۍ شوي دي لکه په المغرب کې ، په سودان کې ، او ...... او د عاطفې وېره اوس له منځه تللې ده[١٣٦].

سکوتي اجماع:

اسلامي تاریخ ګواه دی چې ښځو په ټولنیزو چارو کې ګډون کړی دی لکه د عقبې په دوهم بیعت کې[١٣٧].

د رسول الله ص له وفات څخه وروسته د فاطمې په واسطه له ابوبکر صدیق رض سره د علي رض له بیعت څخه منع کول ، مسجد د مرکزي شورا ځای و او نارینه او ښځې به دواړه ورته راتللې ، او کله به چې د دولت رئیس خپلې ستونزې بیان کړلې بیا به نارینه او ښځو په ګډه د خپل نظر څرګندونې کولې

(١٣٦)نظام القضافی الاسلام دکتور ابراهیم عبدالحمید .

(١٣٧)مبدالمساوات فی الاسلام \ دکتور فواد عبدالمنعم.

، دلته د حل او عقد اهل موجود وو ، خو هېڅچا منع نه کړلې ، په مسجد کې حضرت عمر رض باندې یوې ښځې د مهر په هکله اعتراض وکړ او عمر رض دهغې اعتراض په ځای وګاڼه حضرت عایشه رض د درې زره کسیزه لښکر په سر کې د حضرت علي کرم الله وجهه مقابلې ته ووتله ، نائلې رض به حضرت عثمان رض ته مشورې ورکولې ، د هغې له مړینې څخه وروسته یې د هغه په وینو ککړ کمیس معاویه رض ته شام ته ورولېږه چې د پنځوس زره کسانو څخه ډېر د انقلاب (اوښتون) په ډول د هغه د وینې غوښتلو ته راووتل د علي رض حامیانې او مرستندویه ښځې هم وې ، حضرت عبدالرحمن بن عوف رض د دریم خلیفه په ټاکلو کې له ښځو سره مشوری کولې ، حضرت عمر رض ام الشفاء رض په بازار نګرانه ټاکلې وه او هېڅچا په دی ټولو صورتونو کې اعتراض ونکړ، چې داخپله په سکوتي اجماع د ښځو د سیاسي حقوقو ثبوت دی ځینې وایي چې: صحابه د عایشې رض د احترام لپاره د هغې په کار چوپ پاتې شول ، مګر دا خول دلیل ځکه ندی چې د صحابه و چپوالي د روا والي دلیل دی ځکه چې هغوی په ناروا کار هېڅکله هم چپ نه پاتې کېدل که څه هم د هغه د کوونکي رتبه ، شان ، برم او مقام څومره اوچت وي رسول الله ص ولیدل چې سمراء د نهیک اسدي لور رض په بازار کې ګرځي په نېکۍ امر او له بدۍ څخه منع کوي او خلک په دې هکله په قمچین (متروکه) وهي خوله د ثعلبه لور رض به په عامو لارو کې د حضرت عمر رض ته نصیحت کاوه(۱۲۸).

---

(۱۲۸)مبادي نظام الحکم \ دکتور عبدالحمید متولي.

ځيني وايي چې: سياسي چارې غوارې چې انسان او ژګار وي ښځې او نرګه ژوند او يوځای سفر وکړي او دا به ستونزې ايجاد کړي چې ښځې کار هم وکړي او د کور چارې هم سنبالې کړي.

ـ ځواب: دکتور عبدالحميد اسماعيل داسې ځواب ورکوي:

موږ عربي ښځې وليدلې چې په ټولنيزو چارو کې يې ګډون وکړ او له نارينه سره يې اوږه په اوږه کار وکړ اوس هم او په صدر د اسلام کې هم. موږ ډېر داسې شواهد لرو (لکه چې پورته مو ولوستل) نه ټولنيز ژوندانه او چارو ته کوم زيان او صدمه ور رسېدلې او نه کورني نظام ته.

دکتور عبدالحميد متولي وايي: د علم، عبادت، کار او عمل په ډګر کې د اسلامي ادابو له مراعات سره دنر او ښځې ګډ ژوند روادی او داکېدلی چې ښځه نه له پرديو سره خلوت وکړي او نه تنها سفر[129].

نن صبا موږ وينو چې کوم ولسمشر يا لوی وزير چېرته ځي نو ډېر خلک ورسره وي.

د ښځو د سياسي حقوقو ستونزه ديني او قانوني ستونزه نه، بلکې دا ټولنيزه سياسي ستونزه ده چې د ټولنيزو ظروفو په نظر کې نيولو سره سم بايد حل شي تر څو د ښځې له ښه استعداد او ذکات ځنې محروم نشو او ښځو تنها د شهواني قوې ملعبه ونه ګرځي.

(۱۲۹) مبادي نظام الحکم \ دکتور عبدالحميد متولي.

قیاس او تېر شریعتونه (شرع من قبلنا)

الف: قیاس

دا څو صورته لري:

۱: ښځه په پنځه وخته لمانځه کې ، د جمعې په لمانځه کې ، د اخترونو په لمانځه کې امامت نشي کولی نو لوی ریاست (صدارت عظمي) هم نشي کولای او علت په کې ښځه والی دی.

ـ ځواب: منو چې ښځه په دې ځایونو کې امامت نشي کولای مګر دا نه منو چې علت په کې ښځه والی دی او دا مامتونه د تعبد له وجې نشي کولای مګر ښځه د ښځو لپاره امامت کولای شي او ښایي چې حکمت په کې هماغه وي لکه چې سید مودودي (رح) یې وایي هغه دا چې په میاشت کې څو ورځې داسې وي چې ښځه پکې نه لمونځ کولای شي او نه روژه نیولی شي او شاید په امامت کې به یې دا لوی راز افشا شي چې ښځې یې هیڅاته ښکارول نه غواړي او که چېرې دا هم ومنو چې علت په کې ښځه والی دی نو بیا هم دا قیاس مع الفارق (چې د مقیس او مقیس علیه ترمنځ څه مشابهت او مناسبت نه وي) دی ځکه چې لمونځ محض عبادت دی او ځان ته خاص شرطونه لري او ولایت عظمی له لمانځه څخه ځانته مختلف شرطونه لري نو دا قیاس صحیح ندی که چېرې وویل شي چې: د صدارت عظمي او جمهور رئیس له شرطو څخه یو شرط دا دی چې امام دې د لمانځه د امامت اهلیت ولري او ښځه د دې جوګه نده ، بلکې مسجد ته له تللو څخه هم منع ده.

دکتور عبدالحمید اسماعیل وایي: موږ دا شرطونه نه منو ځکه چې کوم دلیل پرې نشته دی او نه خو د امام (خلیفه) یاد هغه د نائب وجود په لمانځه

کې شرط دی ځکه خلک تنها هم لمونځ کولای شي او امام دا هم کولای شي چې د خپل ځان په عوض بل څوک د امامت لپاره نائب وټاکي ځکه چې خلیفه خو هر مسجد ته تللی نشي او ښځه هم دا کار کولای شي لکه حضرت عایشې رض چې عبد الله د زبیر زوی رض وټاکه.

۲: ښځه قضاء کولای نه شي نو امات عظمی هم کولای نشي او علت یې ښځه والی دی ځکه چې دهغې غوښتنې او طبیعت عاطفې ته غاړه ایښودل دي، ژر اغیزې لاندې راځي قصد یې کمزوری دی او سستوالی لري او د طبعي عوارضو د تکرار له کبله هم دا کار نشي کولای.

ـ ځواب:

۱: موږ نه د امامت عظمی قیاس په قضا منو نه دا مقیس او نه یې مقیس علیه. د اثابته ده چې ښځې قضاء کولی شي او د ښځه والي سبب یې له حکم او فیصلې څخه منع کولی نشي همدا راز ولایت عظمی هم کولای شي او علت په ولایت باندې قدرت دی او عموم او خصوص ته کتل پکار ندي او دا قدرت له ښځې سره شته او دا خو هم شرط ندی چې امام دی حتماً قاضي هم وي همداراز محمد ابن جریر طبري د قضا قیاس پر امامت صحیح نه ګڼي او وایي چې ښځه د سړي په څېر کولای شي چې د خلکو ترمنځ فیصله وکړي او دا عام حکم دی چې خاص والی یې، پرته له نص څخه روا ندی(۱۳۰).

۲: عامه قاعده نارینه او ښځینه مساوات دی او په ځینو شرعي احکامو کې چې د دوی ترمنځ څه توپیر راغلی دی هغه استثنی ګڼل کیږي او په استثنی قیاس صحیح ندی(۱۳۱).

---

(۱۳۰) مبادي نظام الحکم فی الاسلام\ دکتور عبد الحمید متولي.

(۱۳۱) اصول الفقه\ عبد الوهاب خلاف.

مصلحت:

دا مصلحتاً ښه نده چې ښځه دنارينه و غونډې ته ، د قضايا پارلمان غونډې ته راشي ځکه چې دا د اسلام له ادابو سره سمون نه خوري اسلام د ښځې ابرو او عزت خوندي ساتل غواړي.

ـ ځواب: څه چې منع دي هغه له پرديو نارينه و سره ځان مښل ، له پرديو سره يوازې کېدل ، اوسېدل ، ځان لوڅول او دځان سپکوالی دی دانه چې د دين او دنيا د مصلحت (ښېګڼې) څخه ډک مجلس ته د اسلامي ادابو د مراعات په حدودو کې راشي او دې کې شک نشته دی چې په حقه قضا کول لوی ثواب دی او موږ د نماينده ګانو او د ټولنې او ملت او له دين څخه د دفاع غونډې ، د ستونزو د هوارولو غونډې همداډول ګڼو او ټول يو ثواب بولو ، اسلام نارينه او ښځو ته برابر حقوق ورکړی دی.

الله ج فرمايي: ((ولهن مثل الذي عليهن بالمعروف))[١٣٢]

يعنې: ((او خامخا په تحقيق سره موږ ډېر عزت ورکړی دی اولاد دادم ته)) او د آدم (ع) اولاد نارينه او ښځينه دواړو ډلې دي چې مساوي حقوق لري.

۲: [ولقد كرمنا بني ادم][١٣٣]

يعنې: ((او خامخا په تحقيق سره موږ ډېر عزت ورکړی دی اولاد د ادم ته)) او د ادم ع اولاد نارينه او ښځينه دواړه ډلې دي چې مساوي حقوق لري.

۳: [والمؤمنون والمؤمنات بعضهم او لياء بعض ياء مرون بالمعروف وينهون عن المنكر ويقيمون الصلاة ويوتون الزكاة و يطيعون الله ورسوله][١٣٤]

---

(١٣٢)البقرة: ٢٢٨.

(١٣٣)الاسراء: ٧٠.

يعنې: ((او مؤمنان او مومنانې ځنې د دوی دوستان دي د ځينو نورو حکم کوي په نېکيو او منع کوي له بد يو څخه او قايموي (اداکوي) لمونځونه او ورکوي زکات او حکم مني د الله ج او د هغه د رسول ص))

دکتور فوائد عبدالمنعم وايي چې: دا ايت په ټولنيزو ، سياسي ،قانوني او قضايي چارو کې د ښځې او نر د مساوات معنا لري[135].

۴ : [يا ايهاالذين امنوا اتقوا ربکم الذي خلقکم من نفس واحدة وخلق منها زوجها وبث منهما رجالا کثيرا ونساء][136]

يعنې: ((ای خلکو و وېرېږئ له خپل رب څخه هغه رب چې پيدا کړي يې ياست تاسې له نفس يو څخه (چې ادم ع دی) او پيدا يې کړ،له دې نفس څخه جوړه د ده چې (حوا) ده او خپاره يې کړل له دې نفس څخه سړي ډېر او ښځې ډېرې))

۵: [يا ايهاالناس انا خلقنا کم من ذکر و انثی وجعلنا کم شعوبا وقبائل لتعارفوا ان اکرمکم عندالله اتقاکم][137]

يعنې: ((ای خلکو موږ تاسې پيدا کړي ياست له يو سړي او يوې ښځې څخه او جوړ مو کړئ تاسې ذاتونه او قبيلې چې يو بل وپېژنئ بېشکه عزتمند په تاسو کې د الله ج په نزد پرهېزګار ستاسو څخه دی.))

---

(۱۳۴)التوبه:۷۱.

(۱۳۵)مبداء المساوات فی الاسلام \ دکتورفوائد عبدالمنعم.

(۱۳۶)النساء، ۱.

(۱۳۷)الحجرات ، ۱۳.

دکتور عایشه عبد الرحمن وایي: د دې ایتونو له غوښتنې سره سم ښځې ته د ټولو انساني حقوقو او دنیایي ستونزو د پورته کولو تثبیت شوی دی ، د دې حقوقو سبب او علت یو دی چې هغه عقل دی (۱۳۸).

۲: [و عـد الله الـذین امنـوا منکم و عملـوا الصـالحات لیسـتخلفنهم فـی الارض] (۱۳۹)

یعنې: ((وعده کړې ده الله تعالی له هغو خلکو سره چې ایمان یې راوړی دی لـه تاسو څخه او کړي یې دي نېک کارونه چې حاکمان به کړي دوی پـه ځمکـه کې .)) او په مؤمن کې خو مؤمنې ښځې او مؤمن سړي دواړه ډلې راځي او الله ج هم له دواړو سره وعده کړې ده استاد محمد عزه د روزه وایي چې الله ج پـه قران کې په دیني او دنیوي چارو کې د ښځو او نارینه و دواړو رسالت ښکاره کړی دی ، او دا د الله ج له پلوه د مساوي حقوقو په ورکولو دلالت کوي (۱۴۰).

له احادیثو څخه:

۱: رسول الله ص ښځو ته په سیاسي ډګر کې د ګډون حق ورکړی دی لکه په جنګ کې کفارو ته امان ورکول.

۲: رسول الله ص په دوهمه عقبه کې له انصارو سره بیعت وکړ چې دوه پکې ښځې وی دکتور فواد عبد المنعم وایي چې د دی بیعت پـه اساس ښځو پـه یـو مهم سیاسي تړون کې ګډون وکړ (۱۴۱).

(۱۳۸) دام درمان په پوهنتون کې د عایشې محاضره. ۱۹۶۲_۱۹۶۷ م تعلیمي کال دکتور فواد عبد المنعم په مبدا المساوات کې رانقل کړې ده.

(۱۳۹) النور. ۵۵.

(۱۴۰) المراه فی القران والسنه \ استاد محمد عزه دروزه

(۱۴۱) مبدا المساوات \ دکتور فواد عبد المنعم.

استاد ظافر القاسمي وايي: قران او سنت د شريعت لپاره دوه مهم مصدره دي او په دې دواړو مصدرو کې داسې څه نشته چې ښځه له نارينه سره له بيعت څخه منع کړي.

ب: تېر شريعتونه

قران بيانوي چې په تېرو قومونو کې هم ښځو د شاهۍ دوره تېره کړې ده او په ښه تدبير او حکمت سره يې پای ته رسولې ده.

همدا راز د هغوی په اهليت، عقل او ذکاوت اعتراف کوي.

قران د سبا ملکه (بلقيس) د بېلګې په ډول يادوي او وايي چې هغه يوه هوښياره او په سياست پوهه ښځه وه ښه حکومت يې کاوه کله چې حضرت سليمان ع هغې ته ليک ورلېږي نو هغه پر خپل سلطنت او تاج نه مغرره کېږي او دا ليک د خپلې شورى غړيو ته وړاندې کوي او د دې لپاره چې د شورا غړي په ناخبرۍ کې دي ليک ته سخت ځواب ونه وايي هغوی يې په دې پوه کړل: [اني القي الى كتاب كريم] يعنې: ((يقيناً را اچول شوی دی ماته يو ليک قدرمن.)) د هغی فهم او هوښيار تيا له دېنه ښه څرګندېږي چې ليک قدرمن وګاڼه ترڅو يې قوم د: (الاتعلوا على واتوني مسلمين)[١٤٢]

يعنې: (دا چې زور مه کوئ زما په مقابله کې او راشئ ماته حکم منونکي) په جمله قهر او غصه نشي او دا پرې سخته تمامه نشي بيا ورته وايي: [يا ايها الملؤ افتوني فى امرى ماكنت قاطعة امرا حتى تشهدون][١٤٣]

(١۴٢) النمل: ٣١.

(١۴٣) النمل: ٣٢.

يعنې: ((اى اشرافو فتوى (مشوره) راکړئ تاسې ماته په دغه کار زما کې نه يم زه فېصله کوونکې د کوم کار هغې پورې چې حاضر شئ (مشوره راکړئ))

مشوره کول د هغې د ذکاوت بل ښکارندوى دى ځکه مشوره يوه غوره لاره ده چې د ېرې ستونزې هواروي قوم يې ورته وايي چې موږ خاوندان د زور او ځواک يو او ښه جنګيالي خلک يو او نور اختيار ستا دى چې څه حکم کوې موږ يې منو. سره له دې چې قوم يې ورته د بشپړې مرستې زور او ځواک پوره ډاډ او تسلي ورکوي مګر دا بيا هم نه مغروره کېږي او بيا هغه د نبي او د سياسي ليډر د پېژندنې لپاره څو مره ښکلى تدبير په کار اچوي.

[ان الملوک اذا دخلوا قرية افسدوها وجعلوا اعزة اهلها اذلة][144]

يعنې: ((بېشکه بادشاهان کله کوم کلي ته ننوزي نو خرابوي کوې او دهغه ځاى سرداران او د عزت څښتنان بې ابرو کړي.)) نو د دې لپاره چې و پېژني چې هغه بادشاه دى که نبي هغه ته ډالۍ ورلېږي نو که ډالۍ يې قبوله کړله نو تش سياسي ليډر دى او جنګ ورسره په کار دى او که قبوله يې نکړله نو نبي دى او مننه (اطاعت) يې لازم دى کله چې د سلېمان ع حضور ته ورغلله نو هغه د بلقيس د فهم ، ذکاوت او استعداد د معلومولو لپاره ترې وپوښتل.

[اهکذا عرشک][145]

يعنې: ((ايا داسې دى تخت ستا)) د دې لپاره چې د هغې په تخت کې يې تغير او بدلون راوستى و او په بشپړ يقين سره نه پېژندل کېده چې هغه تخت همدا دى نو څنګه چې د هغې تخت ته ورته و نو داسې مناسب ځواب يې

(۱۴۴)النمل: ۳۴.
(۱۴۵)النمل: ۴۲.

ورکړ: [کانه هو] لکه چې هغه همدا وي)) او کله یې چې ولیدل چې سلېمان ع بادشاه یا سیاسي لیډر نه بلکه خلیفه او نبي دی نو سمدستي یې ایمان راوړ او خپل قوم یې د هلاکت او بدبختئ څخه خلاصون او نېکبختئ ته راښکه.

همدا راز د فرعون مېرمن (اسیه). هغه سره د دې چې د مصر د فرعون (بادشا ه) مېرمن وه چې مال ، دولت ، عزت او هر څه یې ډېر و ، مګر له عقل څخه کار اخلي او د فرعون د بې ځایه دعوو تر اغېزې لاندې نه راځي که فرعون یې هر څو مره تعذیبوي او ربړوي یې خو بیا هم د خپل حق دریځ څخه نه اوړي او له الله ج څخه په جنت کې ورته د کور جوړولو دعا کوي.

ځینې وایي چې: دا پخوانی شریعت دی او مننه یې پر موږ لازمه نده ځکه هغه اوس په اسلام سره منسوخ شویدی.

ځواب: عبدالوهاب خلاف په اصول الفقه کې لیکي: هغه احکام چې په پخوانیو شریعتونو لازم و او قران او یا رسول الله ص ترې موږ ته خبر راکړی وي خو د هغې په منسوخ کېدلو او یا پر موږ باندې د لزوم څه دلیل نه وي نو د جمهورو فقهاءو (احنافو ، شوافعو او ځنو مالکیه و رحمهم الله تعالی) په نزد دا احکام زموږ لپاره شرع ده او پر موږ یې اطاعت لازم دی.

له همدې کبله د احنافو په نزد مسلمان په ذمي او نر په ښځه قصاص کېږي ځکه چې په پخواني شریعت کې همدا سې و ، لکه چې الله ج فرمایي:
[وکتبنا علیهم فیها ان النفس باالنفس][142]

یعنې: ((او لیکلي وو موږ په دې کې چې بېشکه نفس دی و وژلی شي په بدل د نفس کې)) او که څوک وو ایي چې: دلته ناسخ د (لن یفلح قوم) حدیث دی

(۱۴۲) المائده: ۴۵.

نـو ددی ځـواب وړانـدې ورکـړل شـو چـې دی کـې ډېـر احتمـالات او دنظـر اختلافات دي چې حجت کېدلای نشي ، نوسیاسي حقوق ښـځو تـه پـه اسلام کې ثابت دي.

بخـاري ، مسـلم ،مسـند احمـد ، الطبقـات الکبـري لابـن سـعد ، سـیرت ابـن هشام ، تاریخ امم والملوک ، الکامل فی التـاریخ.

تـول لیکـي چـې ښـځو د رسـول ص سـره پـه بیعـت کـې ګـډون کـړی دی ، همدارنګه مسـلمانه ښـځه کولی شـي چـې کـافر تـه امـان ورکـړي او دا دهغـې خپل سیاسي حق دی[۱۴۷].

رسول الله ص ام هانئ (رض) ته وفرمایل تا چې چاته پناه ورکړله موږ هم پنـا ورکړله[۱۴۸].

(۱۴۷)الفقه الاسلامي وا دلته \ دکتور وهبة الزحیلي.

(۱۴۸)بخاري.

دافغانستان په راتلونکي اسلامي حکومت کې د ښځو دګډون لپاره ځو مشورې

لکه چې دمخه مو وویل ښځه د ټولنې نیمه برخه ده او د دوی اوزګارې پرېښودل لکه یو بې ګټې او ناکاره شی ښه نه دی ، پکار دی چې د دوی د عقل ، استعداد او ښو تجربو څخه ګټه او فائده واخېستل شي تر څو له یوه پلوه ټولنې ته کار وکړي او له بلې خوا دخپلې کورنۍ اقتصادي (مالي) ستونزې پورته کړی شي او د دې لپاره چې دالله ج بنده ګي په ښه ډول وکړي او دخپل اولاد په اسلامي روزنه کې بریالی شي پکار ده چې له اسلامي روح سره اشنا شي نو د افغانستان راتلونکې اسلامي حکومت ته پکار دي چې لاندې ټکي مراعات کړي.

۱ : د ښځو لپاره دې د کار داسې زمینه مساعده کړلی شي چې شرعي حجاب پکې مراعات او ښځې او نر ګډ نشي او دواړه کار هم وکړي.

۲ : ښځو ته داسې کارونه وروسپارل شي چې دهغوی له طبیعت او فطرت سره برابر وي.

۳ : د ښځو د زده کړې لپاره باید بېل تعلیمي مرکزونه (ابتدایې ، متوسطې ، لېسې او پوهنتونونه) جوړ شي او د هغوی لپاره باید تعلیمي اسانتیاوې برابرې شي.

۴ : د ښځو لپاره باید بېل روغتونونه جوړ شي او په کې یوازې ښځې استخدام شي.
۵ : په مسجدونو کې دې د ښځو لپاره خاص ځای جوړ شي.
۶ : داسې پروګرام دې جوړشي چې ښځه په کور کې هم مصروفه و اوسي ځیني پروژې او تولیدات لکه غالۍ اوبدل ، ګنډل ، (ګلدوزي) د چرګانو او مچیو ساتل باید کورو ته نقل شي.
۷ : په دولت کې د ښځو لپاره د کار وخت نسبت نارینه و ته کم و ټاکل شي او د ورځې له پنځو ساعتو څخه باید ډېر کار ونکړي تر څو کور ته هم ورسېدلای شي.

د زده کړې حق:

اسلام تعلیم ته تر هر څه ډېر ارزښت ورکړی او په نر او ښځه یې فرض وګرځاوه ، ځکه چې تعلیم د دین او دنیا ذریعه ده.
اسلام وګړي د ناپوهۍ له تورو تیارو څخه د علم او معرفت روښنایي ته را وبلل وړو مبنیو او وروستنیو علماوو لیک او لوست ته ځانګړی ارزښت ورکړی دی.
کله چې الله ج خپل محبوب په رسالت مبعوث کړ نو ترهرڅه لومړی یې ورته په لوستلو امر وکړ او د قلم لویي او عظمت یې ورته ورڅرګند کړ لکه چې فرمایي: [اقرا باسم ربک الذی خلق خلق الانسان من علق ، اقرا وربک الاکرم الذی علم بالقلم ،علم الانسان مالم یعلم] (۱۴۹)

(۱۴۹)العلق: ۱_۵.

يعنې: ((ولوله د خپل رب په نوم سره چې د ټولو پيدا كوونكى دى پيدا كړي يې دى انسان له ټوټې د وينې څخه ، ولوله رب ستالوى كريم دى كوم چې علم وښودلو په قلم سره او ويې ښودلو انسان ته هغه څه چې دى پرې نه پوهېده .))
د الله ج له دې وينا څخه د علم او قلم مقام او عظمت ښه څرګند ېږي چې دلومړۍ وحى او د خپل كلام پيل يې پرې وكړ بل ځاى كې فرمايي: [ن ، ولقلم وما يسطرون] (١٥٠)
يعنې: ((قسم دى په قلم او څه چې ليكي))
ټول مفسرين په دى متفق دي چې الله ج په هغه څه سره سوګند يادوي چې په هغه كې لويه ګټه او ارزښتمن وي.
الله ج خپلو بندګانو ته لارښوونه كوي چې له الله ج څخه په علم او پوهه كې د زياتوالي دعا وغواړي.
[وقل رب زدنى علما] (١٥١)
يعنې: ((و وايه اى ربه زما زياد كړه علم زما))
حضرت قتاده ص فرمايي: ((قلم د الله تعالى لوى نعمت دى كه قلم نه واى نو نه به د دين څه پاتې و او نه به د دنيا څه كار وبار كېده)) (١٥٢)
تعليم انسان له نورو حيواناتو څخه پورته او اشرف ګرځوي نو لكه څنګه چې روښانه ده چې د دين احكام نارينه او ښځينه دواړو ډلو ته شامل دي ، نو بيا

---

(١٥٠) القلم : ١.
(١٥١) طه : ١١۴.
(١٥٢) معارف القران مولنا محمد شفيع جزء ٣٠ .

به هېڅ د اسې معقول دليل نه وي چې د هغه په سبب ښځه له تعليم څخه محرومه وګرځولی شي ، رسول الله ص فرمايي:
(د علم طلب په هر نر او ښځې دواړو فرض دی)
يوه ښځه د رسول ص حضور ته راغلله او عرض يې وکړ چې يا رسول الله ص نارينه ستا خبرې اوري او عمل پرې کوي نو موږ ته هم له خپله پلوه يوه ورځ وټاکه چې تا ته راشو او څه چې الله ج د رښودلي دي موږ ته يې راوښيې ، رسول ص ورته و فرمايل چې: ښه ده په فلانۍ ورځ په فلاني ځای کې راغونډې شئ.
هغوی به په همغې ټاکلې ورځې هلته راغونډېدلې او رسول الله ص ورته تعليم کاوه (١٥٣).
حضرت شفاء بي بي رض فرمايي: ((زه له حفص رض د رسول الله ص له مېرمن سره ناسته وم ، چې رسول ص راغی او راته يې وفرمايل چې: ته د ښته د سرخ باد (پر بدن سری داني راخېژي) په ځينو روايتونو کې د سرخ پرځای ميرږي هم ياد شوي دي ، دم ولې نه ښيي لکه څنګه دې چې ورته ليکل ښودلي دي))(١٥٤)
صحابه و به ښځو ته علم ورښود په صحابه و کې لکه عايشه رض لويې عالمانې وې هغوی به لويو لويو صحابه و ته تفسير ، حديث او فقهې درس ورکاوه.
په البريقه شرح الطريقه کې ليکي: که د ښځې خپل مېړه عالم و نو له همغه څخه دې زده کړه کوي او که نه و نو بهر ته د علم د حاصلولو لپاره وتلو ځينې

---

(١٥٣)متفق عليه.
(١٥٤)ابوداود متفق عليه.

ایسارولای نشي ، اسلام نه تنها دا چې د ديني تعليم اجازه کړې ده بلکې د ديني او داسې علم چې انسان ورته په ورځنۍ ژوند کې اړتيا لري زده کول يې په نر او ښځې دواړو لازم کړي دي. پدی هکله امام ابو الاعلی مودودي رح وايي: ((هغه علمونه چې له انسان څخه پری انسان جوړيږي د هغه اخلاق پرې ښايسته کيږي د هغه له کبله تری يوه مؤدبه ښځه جوړيږي د داسې علمونو زده کول هرې ښځې ته ضروري او که د نورو علمونو زده کول غواړي نو اسلام د هغې په مخکې نه خنډ کيږي په دې شرط چې د اسلام حدود مراعات کړي))(١٥٥)

په کورنۍ کې چې پوهه ښځه وي د کورنۍ نظم ښه وي د اولاد روزنه ښه کيږي په ښځو کې د پوهې او استعداد خاوندانې ډيرې دي او پکار ده چې د دوی استعداد عبث او بې ځايه نشي ، ځينې علوم دي چې ښځه يې هرومرو بايد زده کړي او له هغو څخه په ناخبرئ کې ورته ستره ستونزه ده او داسې مسائل هم شته چې نارينه و ته د هغې ښکارول د شرم او ننګ خبره ده نو پکار دي چې ښځې خپل علاج پخپله وکړي ، او داسې مسائل زده کړي لکه په شرعي علومو کې ، حيض ، نفاس ، په طبي علومو کې د ښځينه ځانګړيو ناروغيو علاج او د بڼه اړتيا پېښه نشي چې د پردي نارينه په وړاندې خپل عورت لوڅ کړي.

په هدايه کې وايي..... [وينبغي للمراة ان تعلم مداوتها لان نظر الجنس الجنس اسهل.]

يعنې: ((او مناسب ده چې ښځه د ښځې د ناروغۍ علاج زده کړي ، ځکه چې خپل جنس ته کتل اسان دي.))

---

(١٥٥) پرده سيد ابو الاعی مودودي.

په اسلام کې نه یوازې دا چې پر اشرافو علم فرض دی ، بلکې وینځو او مرئیانو ته هم د علم د حاصلولو حق ورکړل شوی دی، آن هغوی ته په تعلیم ورکولو حکم شوی دی ، رسول الله ص فرمایي: (ایما رجل کانت عنده ولیدة فعلمها فاحسن تعلیمها وادبها فاحسن تادیبها ثم اعتقها و تزوجها فله اجران.)[152]

یعني: ((هر څوک چې وینځه ولري او ور ته تعلیم ورکړي او ښه ادب او تهذیب ورزده کړي ، بیا یې ازاده کړي او واده یې کړي ، نو هغه لره دوه اجره دي.)) او له تعلیم څخه باید د ښځې غرض یوازې دمادیت ، شتمني او د خلکو د زړه د خوشحالولو طریقې او چلونه ، او دا اداګانو زده کول نه وي او نه دا یکشن او فن (ارټ) زده کول ، چې په فلمونو کې کار وکړي.

لویدیځ ، ختیځ او اروپا ته د پوهې لپاره د ښځو د تللو په هکله باید وویل شي چې اسلام خو ښځو ته اجازه نه ورکوي ، چې یوازې په دومره واټنو کې سفر وکړي ، چې هلته انسان ته مسافر وویل شي نو بیا د نړۍ ګوټ ګوټ ته په یوازې ځان څنګه ځي ؟ او هلته یوازې کلونه کلونه څنګه تېروي ؟ او کله چې ټولنه هم د لویدیځ او ختیځ په څېر فاسده ټولنه وي ،

منم چې رسول الله ص خو دعلم په وتلو پسې امر کړی دی ، که څه هم د نړۍ په بل ګوټ کې وي او امریکا اروپا او .... ته په علم پسې تلل خو هم شرعاً کوم ناروا عمل نه دی ، خو اوس چې د هغو ځایونو اوسېدونکي د شهوت په اور کې سوځي ، ښځې خو لا څه چې ان نارینه هم ، د هغه ځای د ناوړه اخلاقو تر اغېزې لاندې راځي خو کله که دا ټولنې صالحې او دښو اخلاقو خاوندانې شي بیا نو هلته د نارینه و ښځو ټول سفر په شرعي چوکاټ کې د

---

(۱۵۲)بخاري

تعلیم په غرض او بې تعلیمه روا او جائز دی خو نن سبا حالت د دې سرچپه دی او اوس خو دې هېوادو ته د تعلیم لپاره د ښځو د تللو اړتیا هم نشته ، ځکه چې په اسلامي هېوادنو کې په هرفن کې ښوونځي او پوهنتونونه جوړ شوي دي ، د لویدیځ او اروپا له تعلیم څخه راغلي ښاغلي خو موږ ولیدل چې اسلامي هېوادو ته یې له ځانو سره څه ډالۍ راوړلې د هغوی فکر او عقیده په کوم پلو ګرځیدلې ده ؟

د: داولاد حق

تر هر څه د مخه باید مور او پلار کوښښ وکړي چې په خپل اولاد اسلامي نوم کېږدي او د داسې نومونو له ایښودلو څخه دې ډډه وکړي چې له اسلام سره سمون نه خوري ، د رسول الله ص د یو زوی یا لور نوم هم بې معنی او بې مفهومه نه و ، او په اولاد ښه نوم اېښودل د اولاد له حقوقو څه دي او لوی د ثواب کار دی.

دلته زموږ په ټولنه کې خو داسې نومونه هم شته دي چې ژبه یې په ویلو شرمېږي.

د هغوی له حقوقو څخه یو دا دی چې په کوچنیوالي کې د هغوی د ژوند ټولې اړتیاوې پوره شي او باید هلکان په کوچنیوالي کې ختنه کړلی شي.

د هغوی له حقوقو څخه یوه هم نفقه او جامه ده ،چې په پلار لازم دي ، چې کار وکړي ، پر ځان زحمت او تکلیف تېر کړي ، او اولاد لپاره خرڅ ، خواړه او نورې اسانتیاوې برابر کړي او په کار دي چې د خپل قدرت او توان په اندازه لګښت وکړي ، که قدرت او توان لري او بیا هم خرڅ ډېر کم کوي ، نو ګناه ده.

او د هغوی له حقوقو څخه دا دی چې د هغوی سره مینه او محبت وکړي ، هغوی ته مخلص و اوسي د هغوی د هوسایۍ او آرامۍ لپاره ټول کوښښ وکړي.
او د هغوی له حقوقو څخه دادی چې د هغوی تر منځ توپیر ونکړي ، او باید ټول اولاد ته په یوه سترګه وګوري ، او خصوصاً باید هلک او نجلۍ تر منځ توپیر ونه شي ، ځکه دا توپیر د الله ج له قضا څخه له ناراضتیا پرته بله مانا نه لري.
رسول الله ص فرمایي : ((د چا چې خور ، لور ، یا .... وي او هغه یې ژوندۍ ښخه نکړله ، سپکه یې ونه ګڼله او زوی یې پرې غوره نه کړ نو الله ج به یې جنت ته ننه باسي))
د هغوی له حقوقو څخه د اولاد ښوونه او روزنه ده چې مور او پلار باید خپل اولاد تعلیم ته کښېنوي ، دیني ضروري مسائل باید وروښیي ، له ټولنې سره د چلند لازمې لارې وروښیي ، که خپله نه پوهېږي ، هغه دې مدرسو او ښوونځیو ته ولېږي ، چې دا تعلیم په راتلونکې کې دواړو ته ګټه رسوي ، او دواړو ته خدای ج لوی اجرونه ورکوي.

هـ: د مور حقوق

الله ج د مور او پلار احترام او درناوی په اولاد فرض ګرځولی دی ، او په نړۍ کې یې که د چا اطاعت او بې ساری عزت او احترام د خپلې بندګۍ څخه وروسته په بندګانو لازم کړی دی نو هغه مور او پلار دي.
الله ج څو ځله په خپله بندګۍ له امر کولو څخه وروسته سمدلاسه له مور او پلار سره په نېکۍ امر کوي او په قران او سنتو کې چې د مور او پلار سره

په نېکۍ څومره تاکيد شوی دی دبل هېڅ شي په حق کې هم نه دی شوی ، الله ج فرمايي: [وقضى ربک الاتعبدوا الاایاه وبالوالدین احسانا اما یبلغن عندالکبرا حدهما او کلاهما فلاتقل لهما اف ولاتنهرهما وقل لهما قولا کریما و خفض لهما جناح الذل من الرحمة وقل رب ارحمهما کماربیاني صغیرا](١٥٧)

يعنې: ((او امر کړی دی رب ستا چې بنده ګي مه کوه مګر دهمده او له مور او پلار سره په نېکۍ او کله چې ورسېږي تا سره زوړوالی ته يو له دې دواړو څخه او يا دواړه نو مه وايه ورته (اف) قدرهم او مه يې رټې او ووايې ورته نرمه او ښه وينا ، وغوړوه دوی دواړو ته وزرونه د عاجزۍ له رحمته خپل او ووايه ای ربه په دوی رحم وکړه لکه څنګه يې چې زما پالنه وکړله په کوچنيوالي کې.))

دلته الله ج له مور او پلار سره په نېکۍ امر کړی دی اوله خپلې بنده ګۍ څخه يې سمدستي وروسته له مور او پلار سره دنېکۍ کولو يادونه وکړله خصوصاً کله چې هغوی عمر خوړلي او کمزوري وي ، ځکه دوی په دې وخت کې دبل مرستې ته سخت اړ وي او دهغوی په وړاندې يې د (اف) په اندازه د وړې کلمې له استعمال څخه هم ممانعت وکړ ، تر څو ناراحته نه شي.

هغوی ته له ناوړه وينا او دهغوی له رټلو څخه يې يې هم کلک ممانعت وکړ ، او هغوی ته پر دعا غوښتلو يې بنده ګانو ته امر وکړ، او د هغوی د وړوکوالي له ستونزو څخه ډک عمر وريادوي بل ځای کې فرمايي:

(١٥٧)الاسراء:٢٣_٢۴.

[ووصينا الانسان بوالديه حملته امه وهنا على وهن وفصاله فى عامين ان شكرلى ولوالديک الى المصير](۱۵۸)

يعنې: ((او موږ تاکيد کړی دی انسان ته د ده د مور او پلار په حق کې ځکه چې ګېډه کې ساتلې دی ده لره مور د ده بوج په بوج او له تي ځينې بيلول د دې په دوه کالو کې دا چې په حق ومنه زما او د خپلې مور او پلار ، اخر ماته راتلل دي.))

دلته الله ج انسان ته هغه وخت ور يادوي کله چې هغه ناتوانه او مور د ده خدمت کاوه په ځان يې تکليف منلی و ، او دا يې په ګېډه ګرځاوه ، او پوره دوه کاله يې تی ورکړی دی اوس خو په کار دي چې د هغې شکرانه ادا شي بل ځای فرمايي: [و عبدو الله ولاتشرکوا به شيا وبالوالدين احساناً](۱۵۹)

يعنې: ((او دا الله ج بنده ګي وکړئ او له هغه سره هېڅ شی شريک مه ګرځوئ او د مور او پلار سره نيکي وکړئ.))

[قل تعالوا اتل ما حرم ربکم عليکم ان لا تشرکوا به شياء و بالوالدين احساناً](۱۶۰)

يعنې: ((و وايه راشئ ولولو هغه څه چې حرام کړي دي پر تاسو رب ستاسو چې شريک مه ګرځوئ هېڅ شی له هغه سره او له مور او پلار سره په نېکی))

---

(۱۵۸)لقمان: ۱۴.

(۱۵۹)النساء: ۳۶.

(۱۶۰)الانعام: ۱۵۱.

محمد علي صابوني وايي: په يو شي امر کول منع ده له ضد څخه يې ، دلته الله ج له مور او پلار سره په نېکۍ امر وکړ ، مطلب دا شو چې بدي کول ورسره حرام دي ، نو ځکه يې د محرماتو په ليکه کې ياد کړ.[121]
رسول الله ص د مور او پلار پر حقوقو ډېر حريص و ، فرمايي: ((که څوک جنت غواړي ، نو جنت د مور تر قدمو لاندې دی.)) .....بخاري ، مسلم ، ابن ماجه ، نسايي او دار قطني.
عبدالله بن عمر رض وايي يو سړي رسول الله ص ته وويل: زه له تا سره په هجرت او جهاد کولو بيعت (ژمنه) کوم او له الله ج ځينې اجر او ثواب غواړم ، رسول الله ص ورته وفرمايل چې ايا ستاسو له مور او پلار څخه کوم يو ژوندی شته ؟
هغه ورته وويل چې هو ،بلکې دواړه.هغوی ص ورته وفرمايل چې له الله ج څخه اجرا وثواب هم غواړې ؟هغه وويل ولې نه ، رسول الله ص ورته وفرمايل چې ولاړ شه له مور او پلار سره دې نيک صحبت او د هغوی خدمت کوه[122].
ليدل کېږي چې رسول الله ص له هجرت او جهاد څخه هم د مور او پلار خدمت ته ډېره پاملرنه وکړله که د انسان مور او پلار کافر هم وي ، نو هم د خپل لطف او مرحمت دروازې به پرې نه تړي او د هغوی خدمت به کوي.
حضرت اسماء د ابوبکر رض لور وايي چې زما مور د رسول الله ص په وخت کې ماته راغلله او هغه مشرکه وه ، ماله رسول الله ص څخه د هغې په هکله وپوښتل چې زه له هغې سره خپله صله رحمي وکړم او که نه ؟

(۱۲۱)صفوه التفاسير محمد علي صابوني ، ج_۲ .
(۱۲۲)بخاري ، مسلم او د ارقطني.

هغوی ص ځواب ورکړ ، چې هو کوه یې ورسره[۱۲۳].

حضرت ابو هریره رض روایت کوي چې له رسول الله ص څخه پوښتنه وشوه چې زما د نېک صحبت ملګریتوب او ښه چلند ډیر مستحق څوک دی ؟ هغه ص وفرمایل مور دې ده ، هغه وویل بیا ؟ ځواب یې ورکړ مور دې ده ، هغه وویل بیا ؟ هغه ص وفرمایل مور دې ده ، هغه وویل بیا ؟ هغه وفرمایل پلار دې دی[۱۲۴].

همدا راز حضرت ابو هریرة رض روایت کوي چې رسول الله ص فرمایي: پوزه دې یې خړه شي ، پوزه دې یې خړه شي ، بیا دې یې پوزه خړه شي ، چا چې مور او پلار په زوړوالي کې وموندل یو یې وموند او یا یې دواړه وموندل او جنت ته داخل نه شي.)[۱۲۵]

د مور ازارول او د اولاد عاق کېدل د مور او پلار په واسطه کبیره (لویه) ګناه ده.

رسول الله ص فرمایي: (له ټولو څخه لویه ګناه (اکبرالکبائر) له الله ج سره شریک ګرځول او د مور او پلار له خوا عاق ده)[۱۲۶]

په حدیث کې اوه (۷) ګناهونو ته هلاکوونکې ګناه وېل شوی دي ، یوه پکې د مور او پلار عاق دی او د اولاد په عاق کې دا حتمي ندي چې هغوی دې په خوله ووایي ، یا دې په ورځپاڼو ، راډیوګانو او نورو خپرونو کې اعلان وکړي.

---

(۱۲۳)متفق علیه

(۱۲۴)متفق علیه.

(۱۲۵)مسلم.

(۱۲۶)بخاري ، مسلم و ترمذي.

بلکه کله چې د هغوی په ازارولو کې ډېربښت وشي او دهغوی زړونه ازار وکړي اولاد په خپله عاق کېږي.

و: پر ښځه د مېړه حقوق

خاوند په خپله مېرمن ډېر حقوق لري الله ج فرمايي: [الرجال قوامون على النساء بما فضل الله بعضهم على بعض وبما انفقوا من اموالهم فالصالحات قانتات حافظات للغيب بما حفظ الله] (١٢٧)

يعنې: ((نارينه پر ښځو مقرر دي په سبب د دې چې خپل مالونه خرڅ کوي نو کومې ښځې چې نېکانې وي هغوی د خپلو څښتنانو متابعت کوي ، او دهغوی د مالونو حفاظت د هغوی په غياب کې کوي ، هغه مالونه چې الله ج د هغې حفاظت په دوی لازم کړی دی.))

دلته الله ج د نېکې او صالحې ښځې ستاينه کوي چې هغه د خاوند د امر منونکې او دهغه په نشتوالي کې د هغه د مال ساتونکې وي پر ښځه د خاوند د حقوقو اندازه له دې حديث څخه ښه څرګندېږي چې ابوهريرة رض يې روايت کوي [لو كنت امرا احدا ان يسجد لاحد لامرات المراة ان تسجد لزوجها] (١٢٨)

يعنې: ((که چېرې وای زه چې امر مې کولې يو چاته چې سجده وکړي يوبل کس ته نو خامخا امر به مې کړی و ښځې ته چې سجده وکړي خپل خاوند ته))

---

(١٢٧) النساء: ٣٤.

(١٢٨)ترمذي:

ام سلمه رض روایت کوي چې رسول الله ص فرمايي: [ایما امراة ماتت وزوجها عنها راض دخل الجنة](۱۶۹)
یعنې: ((هره ښځه چې وفات شي او خاوند يې ورڅخه خوښ وي نو جنت ته به ننوځي))
په ښځه د خاوند اطاعت (مننه) واجب ده ، او اطاعت دا دی چې د هغه په کور کې و اوسېږي او هره روا خبره يې ومني او د هغه له خوښې پرته به بهرنه ګرځي او نه به بل چاته اجازه ورکوي چې د دې کورته ننوزي او د هغه له اجازې پرته په نفلي روژه هم نه نیسي ، رسول الله ص فرمايي: [لایحل لامراة ان تصوم وزوجها شاهد الاباذنه ولا تاذن فی بیته الاباذنه](۱۷۰)
یعنې: ((نده رواه هېڅ ښځې ته چې روژه ونیسي او خاوند يې موجود وي مګر د هغه په جازه او اجازه دې نه ورکوي د هغې په کور کې (د ننوتلو) مګر د هغه په اجازه))
او د دې څلورو شرطونو په موجودیت کې په ښځه واجب دي چې له مېړه سره د هغه کورته ولاړه شي.
۱ـ چې معجل مهر يې ورته پوره کړی وي.
۲ـ چې په کور کې يې د اړتیا وړ ظروف او سامان (هغه څه چې په ورځني ژوند کې ورته اړه پیدا کېږي) موجود وي.
۳ـ چې په کور کې د ښځې د نفس او مال امن وي له ګاونډیو څخه لرې نه وي په دا ډول چې که په دې کور کې د څه پېښې له امله فریاد وکړي نو خلک ورته راورسېږي.

---

(۱۶۹)ترمذي
(۱۷۰)بخاري ، مسلم و ابو داود.

۴ ـ چې خاوند د هغې خیال و ساتي او هغه په امن او سکون کې وخت تېر کړي ، او د مېړه هغه امر به په ځای کوي چې د کورنۍ په هکله وي او د ښځې په ځانګړیو تصرفاتو پورې اړه ونه لري (لکه د هغې په مال کې تصرف) او دا امر شریعت منع کړی هم نه وي او بل دا چې خاوند هم د ښځې حقوق ادا کړي او د خاوند له اجازې څخه پرته به له هېچا کره شپه نه صبا کوي.

او کله که ښځه بدګذرانه شي نو خاوند کولی شي چې هغه د ادب لپاره و وهي او د خاوند له حقوقو څخه د اده چې ښځه له ټولو هغه کارو څخه ځان وژغوري چې هغه د مېړه برم ، شرف او وقار ته زیان رسوي او داسې کارونکړي چې د هغه په واسطه د خاوند په زړه کې څه شک او اندېښنه پیدا شي او د خاوند د شتمنۍ خیال به ساتي ، بې ځایه به یې نه لګوي هر چاته به یې نه ورکوي او هغه چې عادتاً خلک لکه فقیرانو او ملنګانو ته خېرات ورکوي پروا نه لري او د هغه له حقوقو څخه دا دي چې د هغې بسترې ته په چټکتیا سره ورشي او که شرعي مانع لکه (حیض او نفاس) نه وي د هغه جنسي غوښتنې دې پوره کړي ، رسول الله ص فرمایي: [اذا دعا الرجل امراته الی فراشه فابت ان تجیء الیه فبات غضبان علیها لعنتها الملائکه حتی تصبح.] (۱۷۱)

یعنې: ((کله چې کوم سړی خپله ښځه خپلې بسترې ته را وبولي او هغې انکار وکړ له دې څخه چې ده ته راشي او هغه شپه په هغې په قهر او خفګان کې صبا کړه نو ملائکې (پرښتې) پرې لعنت وایي تر هغې چې صبا شي.))

---

(۱۷۱) بخاري.

همدارازفرمايي: [اذ دعا الرجل امراته الى فراشه فلم تأته فبات غضبان عليها لعنتها الملايكه حتى تصبح] (۱۷۲)
يعنې: ((کله چې را وبولي يو سړی خپله ښځه خپلې بسترې ته او هغه ورته رانه شي او هغه شپه په قهر او خفګان کې پرې صبا کړه نو ملايکې پرې لعنت وايي تر هغه چې صبا شي.))
د خاوند د حقوقو لنډيز
۱: اطاعت او مننه
۲: د خاوند د عزت او ابرو ساتنه
۳: له خاوند سره محبت او مينه
۴: د خاوند درناوی عزت او احترام کول
۵:د خاوند خدمت
۶:د هغه د کور او شتمنۍ ساتنه
۷:خاوند ته زينت، ارايش او ځان ښايسته کول
۸:دکورنۍ نظم جوړول
۹:له کور سره مينه ، دلچسپي او علاقه
۱۰:د اولاد تربيت (روزنه)
۱۱: له خاوند سره له وس سره سم په کار کې مرسته او هغه ته د ژوند ټولې اسانتياوې برابرول
۱۲: د خاوند له دوستانو سره ښه تګلاره او ښه اخلاق
۱۳: د ژوند په ټولو مختلفو حالاتو صبر او قناعت
۱۴:له خاوند سره اخلاص او صداقت

(۱۷۲)بخاري ، مسلم ، ابوداود ، ابن ماجه و مسند احمد .

د يادونې وړ ده چې په يهوديت کې خاوند پر ښځه مطلقه سلطه لري او بې قيد او شرطه د هغه په واک کې ده او هر څه چې وغواړي پرې کولې يې شي.

و: سسپر مېړه د مېرمنې حقوق

څنګه چې خاوند پر ښځه ډېر حقوق لري همدارنګه ښځه هم پر خاوند ډېر حقوق لري چې مهم يې دلته يادوو.

دا چې عاجل مهر به ورکوي که چېرته يې د نکاح په وخت کې ټاکلی و، او که ټاکلی يې نه و نو څه چې دود وي او که ور يې نکړ نو ښځه کولی شي چې ځانته يې راپرېنږدي که څه هم لومړی راضي وي او دخول هم شوی وي اوبل دا چې هغې ته نفقه او جامه ورکړي او د هغې له شان سره مناسب کور ورته پېدا کړي چې هغه په کې راحت کې وي.

معاويه القشيري (رض) روايت کوي چې يو سړي له رسول الله ص څخه وپوښتل چې د ښځې حقوق پر خاوند څه دي؟ هغوی ص ځواب ورکړ چې هغې ته خوراک ورکړه، کله چې خواړه خورې او په جامه کې يې پټه کړه کله چې ځان پټوي په مخ يې مه، وهه بدې خبرې ورته مه کوه رټه يې مه، ورځنې جدا کېږه مه مګر په کور کې[۱۷۳].

رسول الله ص د حجة الوداع په خطبه کې وفرمايل: ((خبر اوسئ چې د هغوی حق په تاسو دادی چې هغوی ته ښې جامې او نفقه ورکړئ او له هغوی سره ښېګړه وکړئ.))[۱۷۴]

---

(۱۷۳)ابو داود، ابن ماجه او مسند احمد

(۱۷۴)مسلم.

که بله ښځه يې وي نو د هغوی ترمنځ به له عدل او انصاف څخه کار اخلي ، ښځه د خاوند له اجازې څخه پرته هم د مور او پلار او نورو محرمو ملاقاتو ته تللی شي ، د ښځې بل مهم حق پر خاوند دادی چې دیني ، ضروري مسائل لکه لمونځ ، روژه ، حیض او نفاس ور وښیي[۱۷۵].

او که خاوند يې نه پوهېده دا کولی شي چې له بل عالم څخه ځان پوهه کړي د کور په کار لکه پخول ګنډل او داسې نورو به يې نه مجبوروي او خاوند به ورسره نېک اخلاق کوي له هغې سره به مینه ، او محبت ساتي ، د هغې اسرار او پټ رازونه به نه رسوا کوي له هغې سره به ښه خندا او خوشحالي کوي له دوستانو سره به يې ښه اخلاق کوي ، ناز او نخرې به يې مني څو مره چې کولای شي ځان به له طلاق څخه ژغوري د کور په کارو کې به ورسره مرسته او لارښوونه کوي ، بل دا چې یواځې په اسلام کې ښځې ته دا حق ورکول شوی دی چې پر خپل مال پوره ولایت لري (کله چې هغه عاقله او بالغه وي) او که خاوند د هغې له اجازې څخه پرته د هغې په مال کې لاسوهنه کوي نو غاصب دی حتی که ښځه لېونۍ هم وي نو په مال کې يې ولایت د خاوند حق ندی ،بلکې د پلار او يا د نېکه حق دی.

مګر په یهودیت کې ښځه له مهر څخه پرته نوره هېڅ شتمني نلري ، هرڅه يې د مېړه دي تړوله سرګرداني او تکلیف يې د خاوند لپاره دی او مهر به هم یا له طلاق څخه وروسته ورکوي او یا ه يې د هغې له مرګ څخه وروسته د هغې ورثه و ته ورکوي او په اسلام کې خاوند حق نه لري چې ښځه په کور کې د هغې د مال لګښت ته اړه باسي بې ځایه يې نه وهي له هغې سره به له نرمۍ او مهربانۍ څخه کار اخلي ، حضرت عمر رض فرمایي: ((انسان باید په خپل

---

(۱۷۵)احیاء العلوم امام غزالي.

کور کې له خپلې ښځې او اولاد سره د کوچنې په څېر وي چې له سختۍ څخه کار وانخلي.))[۱۷۶]

یو ځل یو سړی حضرت عمر رض ته ورغی چې له خپلې ښځې څخه ورته شکایت وکړي کله چې دروازې ته ورسېد نو د حضرت عمر رض د بي بي ام کلثوم رض اواز یې واورېد چې له حضرت عمر رض سره یې خبرې اړولې نو دی سړي له ځانه سره وویل چې ما خو غوښتل چې زه خپل شکایت ده ته وړاندې کړم دا خو هم په هغه څه کې ګیر دی چې زه پکې ګیر یم.

حضرت عمر رض هغه راوغوښت او ورڅخه یې وپوښتل هغه ورته خپل عرض وړاندې کړ خو حضرت عمر رض ورته وویل: ((زه د ښځه ډېر تېرېږم ځکه چې دا پرما ډېر حقوق لري لکه:

۱_ دا زما او دوزخ ترمنځ پرده ده، زما زړه پرې له حرامو څخه تسل مومي.

۲_ کله چې زه بهر ته ولاړ شم نو زما د کور او مال ساتونکې ده.

۳_ زما جامې راته مینځي.

۴_ زما اولاد ته شېدې ورکوي.

۵_ زما کورته ډوډۍ او ... پخوي.))

هغه سړي ورته وویل: کوم خدمت دې چې ښځه تاته کوي هغه خو ماته هم کوي څنګه چې ته ورته تېرېږې زه به هم ورته تېرشم[۱۷۷].

دا وله ښځو سره د صحابه وپه تګلاره، راشئ اوس زموږ په ټولنه کې له ښځو سره د مېړو تګلاره وګورئ چې بې ګناه ورسره په کوم اندازه ظلم کوي او څومره یې وهي.

(۱۷۶) احیاء العلوم امام غزالي.
(۱۷۷) البریقه شرح الطریقه.

ح: ګډ حقوق:
۱: یو له بل سره به نېک سلوک کوي، یوبل ته به مخلص وي یوبل ته به ښه نیت لري، یوله بل سره به محبت کوي، پټ او ښکاره به یې یوبل ته یوشان وي، یوله بل څخه به د ژوندون د ستونزو په لېرې کولو کې هڅه کوي الله ج فرمايي: [ولهن مثل الذي عليهن باالمعروف][178]
یعنې: ((او ښځولره حق دی لکه څنګه چې د سړیو پرهغوی حق دی د دستور مطابق.))
۲: له دواړو خواو څخه حرمت مصاهرت ثابتېږي (چې څوک چاسره نکاح وکړي نو دبل خوانژدې دوستان پرې حرامېږي)
۳: یوله بل څخه میراث وړي، کله چې ښځه مړه شي نو که اولاد یې درلود نو خاوند څلورمه برخه اخلي او که اولاد یې نه درلود نو د مال نیمه حصه اخلي او که خاوند مړشو او اولاد یې ونو اتمه حصه اخلي او که اولاد یې نه درلود نو څلورمه حصه اخلي.
۴: همدا راز یو له بل څخه ټول هغه جنسي خوندونه اخېستلای شي چې شریعت ورته رواکړي دي.

حیا _

سېد مودودي رح حیا داسې راپېژني:
د حیا معنی شرم دی د اسلام په ځانګړې اصطلاح کې له حیا څخه مراد هغه شرم دی چې هغه یوانسان د خپل فطرت او خپل خدای ج په وړاندی هغه وخت محسوسوي چې د یو منکر (ناوړه) کارپه لور مایل کېږي حیا هغه

(۱۷۸)البقرة:۲۲۸.

ځواک دی چې انسان د بد کاریو او منکراتو ته له اقدام کولو څخه منع کوي[۱۷۹].
الله ج پر حیا خوښېږي او خپل حیاناک بنده خوښوي او مسلمانانو ته یې په حیا کولو امر کړی دی.
[قل للمئومنین یغضوا من ابصارهم].[۱۸۰]
یعنې: ((او مسلمانانو ته ووایه چې خپل نظرونه ښکته واچوئ.)) یعنې کله چې په چا پردئ موسترګې ولګېدلې نو سمدستي سترګې ښکته واچوئ او حیا وکړئ او بیا ورته مه ګورئ.
ابو هریره رض روایت کوي چې رسول الله ص فرمایي: ((د قیامت په ورځ به الله ج اوه (۷) کسانو ته د عرش تر سیوري لاندې ځای ورکړي پداسې حال کې چې له دې سیوري څخه پرته بل سیوری نه وي یو له هغو څخه هغه ځوک دی چې کومه ښکلې انجلۍ یې ځانته راوبولي او دا ورته له الله ج څخه د حیا له کبله و وایي چې زه له خدای ج څخه وېرېږم.))[۱۸۱]
رسول الله ص فرمایي: ((د قیامت په ورځ به ټولې سترګې ژاړي مګر هغه چې د الله ج له وېرې او د حیا له کبله یې پردیو ښځو ته له کتلو څخه ډډه کړې وي.))
فرمایي: ((هر دین اخلاق لري او د اسلام اخلاق حیا ده.)).[۱۸۲]
((کله چې حیا نه لرې نو کوه هغه څه چې ستا زړه یې غواړي)).
ابو داود ابن ماجه.

---

(۱۷۹)پرده سید ابو اعلی مودودي.
(۱۸۰) النور:۳.
(۱۸۱)متفق علیه
(۱۸۲)ابن ماجه.

همدا راز فرمايي: [الحياء شعبه من الايمان] يعني: ((حيا د ايمان يوه برخه ده)) (۱۸۳)
حيا په انسان کې يو جوهري شی او د خدای ج يو نعمت دی بې حيا انسان په ټولنه کې هېڅ عزت او درنښت نه لري هر څوک ورته په سپکه سترګه ګوري د هېچا نه خوښېږي ، حيا په انسان کې په زور راتلای نه شي او نه په زوره څوک حيا لرونکې ښځه بې حيا کولای شي او نه په کور کې په ايسارېدلو او بهرته په نه وتلو په انسان کې حيا پيدا کېږي او نه هره بهر وتونکې ښځه بې حيا وي ، او نه هم چادري او پرده د بشپړی حياداری دليل کېدلای شي ،عفت ، پاکي ، حيا او ځان ساتنه له ايمان څخه سرچينه اخلي .
پاکه ښځه پاکه ده که په کور کې وي او که په کوڅه کې ،د ښځې لپاره اصلي حيا له الله ج سره اړيکې او په خپل دين او مذهب منګولې لګول او خپل عزت او ابروته کتل دي.
که څوک خپل عزت او ابروته ونه ګوري که هغه هر څومره د کور په ديوالونو کې بنده وساتلای شي بيا هم پاکه پاتې کېدلای نه شي.
وګورئ هنده د ابي سفيان ښځه دغه د جاهليت د وخت ښځه او په جاهليت کې هم ډېره سرکښه ښځه چې د رسول الله ص د مبارک تره سيدالشهداء حضرت حمزه رض په شهيد جسم يې څه وکړل ، دهغه زړه يې په غاښونو ځيرې کړ ، خو کله چې پاکه وه او خپل عزت ، ابرو او حيا پرې ګرانه وه کله چې رسول الله ص له هغې څخه د زنا د حرمت په هکله بيعت (ژمنه) اخستل غوښتل نو هغه حيرانه شوله او په ډېر تعجب سره يې وپوښتل چې: ايا ازادې او اصيلې ښځې هم زنا کوي ؟

---

(۱۸۳) متفق عليه.

وګورئ چې رسول الله ص سره يې په هر څه بيعت وکړ خو کله چې د زنا موضوع راغلله نو حيرانه شوله او دا يې په تصورکې هم نه راتلل چې ګوندې ازادې او اصيلې ښځې دې هم زنا وکړي.

نظر ښکته اچول يا (غض بصر)

د سالم فطرت تقاضا ده چې د بل ناموس ته په درنه سترګه وګورئ تر څو هغه هم ستا سو ناموس ته په درنه سترګه وګوري ځکه که ته د بل ناموس او حيا له منځه وړل غواړې نو هغه هم ستا ناموس او حيا رژول غواړي ځکه دا ټولې ښځې ضرور د چا لورګانې د چا خورګانې دي ، اسلام هم وايي کله که مو په پردۍ ښځې سترګې ولګېږي نو نظرښکته واچوئ ، بيا بيا د هغې خواته مه ګورئ ، لومړی ځل خو چې غير اختياري او د انسان په واک کې ندي درته معاف دي ، الله ج فرمايي: [لايکلف الله نفسا الاوسعها][184]
يعنې: ((الله ج تکليف نه ورکوي چاته مګر څومره چې د هغه طاقت وي.))
او دنظر ښخول او بيا بيا کتل منع دي.
[قل للمؤمنات يغضضن من ابصارهن ويحفظن فروجهم] [185]
يعنې: ((و وايه مؤمنانو ته چې ښکته ساتې خپلې سترګې ساتنه دې کوې د خپلو شرمګاهو.))
[وقل للمؤمنات يغضضن من ابصارهن و يحفظن فروجهن]. [186]

---

(۱۸۴) البقره:۲۸۶.
(۱۸۵)النور: ۳.
(۱۸۶)النور:۳۱.

یعنې: ((و وایه مومنانو ښځو ته چې ښکته ساتئ خپلې سترګې ساتنه کوئ د خپلو شرمګاهو))
الله ج خپلو بندګانو ته امر کړی دی چې کله که ناڅاپه مو سترګې په چا پردئ ولګېدلې نو نظر ښکته واچوئ او بیابیا ورته مه ګورئ.
رسول الله ص حضرت علی رض ته وفرمایل: (یاعلي لاتتبع النظرة النظرة فان لک الاولی ولیس لک الاخرة) (۱۸۷)
یعنې: ((ای علي له لومړي ځل څخه دوهم ځل مه ګوره لومړی خو درته معاف دی مګر دوهم نه)) همدا راز فرمايي: (سترګې زنا کوي او د دوی زنا کتل دي حرام شخص ته ، لاسونه زنا کوي او د دوی زنا لاس اوږدول دي حرام شي ته پښې زنا کوي او د دوی زنا تلل دي حرام ځای ته)(۱۸۸)
حضرت ابن مسعود رض روایت کوي چې رسول الله ص فرمايي: (النظر سهم مسموم من ترکها مخافتی ابدلته ایماناً یجد حلاوته فی قلبه) (۱۸۹)
یعنې: ((کتل زهرناک غشی دی هر چاچې زما له وېرې پرېښود په بدل کې به داسې ایمان ورکړم چې د هغې خوږوالی به په زړه کې ومومي.))
حضرت جریربن عبدالله رض وايي: چې ماله رسول الله ص څخه د ناڅاپه نظریو پریوتلو په هکله وپوښتل هغوی ص وفرمایل (سمدستي سترګې واړوه). (۱۹۰)

---

(۱۸۷)ابوداود ، ترمذي او مسند احمد.
(۱۸۸)بخاري ، مسلم او ابو داود.
(۱۸۹)طبراني او المستدرک للحاکم روایت له ابن مسعود څخه.
(۱۹۰)مسلم مشکوة.

همدا راز حضرت جریر رض له خپل پلار او هغه یې له نیکه څخه روایت کوي چې ما همدا پوښتنه له رسول الله ص څخه وکړله هغوی ص وفرمایل (سمدستي سترګې واړوه) [۱۹۱]

د خثعم د قبیلې یوې ښځې د حجة الوداع په وخت له رسول ص د څخه د حج په هکله پوښتنې کولې او فضل بن عباس د رسول الله (ص) د تره په هغې سترګې ور ښخې کړلې رسول الله ص د هغه مخه بل پلو ته واړاوه) [۱۹۲]

همدا سې نور ډېر روایات شته چې په هغوی کې لومړی ځل کتل معاف مګر بیا بیا کتل منع ګڼل شوي دي بعضی پر ګڼې دی ته ذوق جمال وایي نو لکه چې سید مودودي رح فرمایي: (ذوق وصال خو هم له همدې ذوق جمال څخه جوړېږي ، د هرې فحاشئ بنسټ کتل دي نو الله ج د دی بنسټیزه مخنیوی وکړ تر څو وګړي په لویو ګناهونو کې اخته نه شي ، اسلام خو د ذوق جمال مخالف ندی او نه یې منع کړې دی اسلام وایي چې څوک دې خوښ شي د هغې ښکلا او ښایست دې تر تاثیر لاندې راولي ، او د ښکلا څکل یې غواړي نو په حلاله نکاح ور سره وکړه که یوه کفایت نه کوي نو دوه ، درې ان څلور وکړه.)

سید محمد عابد بن الحسیني لیکي: ((من)) په دغه آیت کریمه: [قل للمؤمنین یغضو امن ابصار هم] کې د بعضیت لپاره دی نو د دې څخه په ډاګه کېږي چې ځینې کتنې لکه د ضرورت په وخت کې یا محرم ته جایز دي

---

(۱۹۱) سنن دارمي.

(۱۹۲) بخاري او ترمذي.

او په ((يحفظوا فروجهم)) کې ((من)) نښته نو معنا دا شوه چې زنا بالکل رخصت نه لري حتی د ضرورت په وخت کې هم)) .[۱۹۳]
امام نووی رح وايي چې دا ټول روايات په دې دلالت کوي چې په لارې کې مخ پټول پر ښځه واجب نه، بلکې مستحب دي[۱۹۴].
خو په دې وخت کې چې فساد او دخلکو سترګې هرپلو ته اوړي او راوړي نو ټولو ښځو ته پکار ده چې بهرته وزي نو پټ مخ ووزي او خپل بدن د الله ج په حضور کې له مسؤوليت څخه خلاص کړي ، الله ج فرمايي: [ان السمع والبصر والفواد کل اولئک کان عنه مسؤلا] [۱۹۵]
يعنې ((بېشکه غوږونه، سترګې او زړه هر يو له دغو نه له انسان څخه پوښتنه کېږي))

د ښځې کتل پردي نارينه ته:

د سترګو د کنترولولو په هکله چې کوم احکام نارينه وته راغلي دي هغه ښځو ته هم راغلي دي يعنې که د شهوت او فتنې وېره وه نو ښځې هم بايد هېڅ پردي نارينه ته قصداً ونه ګوري او که ناڅاپه يې نظر ولګېد نوښکته به ګوري ځکه چې د الله ج احکام دواړو ډلو ته شامل دي.
په دې هکله اتفاقي خبره ده چې د پردي سړي يا ښځې عورت ته کتل حرام دي برابره خبره ده چې داکتل په شهوت سره وي او که له شهوته پرته وي او

(۱۹۳)البريقه شرح الطريقه.
(۱۹۴)شرح النووي.
(۱۹۵)الاسراء ۳۶.

که ناڅاپه پرې ستر ګې ولګېدلې نو سمد ستي به يې اړوي: ((د ښځو او نارينه د عورت حدود مو مخکې په همدې کتاب کې روښانه کړل.))
له عورت څخه پرته نورې برخې لکه مخ، لاس، سر، څنګلې... په کتلو کې هم ټول فقهاء په دې متفق دي چې که چېرې نارينه د بدن کومې برخې ته کتل د فتنې او فساد لامل ګرځي نو دا ډول کتل منع دي ځکه الله ج مؤمنو ښځو ته هم په غض بصر باندې امر کړيدی خو که د فتنې اوفساد يا د شهوت د تحريکولو وېره نه وه نو دلته فقهاء د نظر اختلاف لري، دفقهاوو لړه برخه په دې نظر ده چې له لومړي ځل او ناڅاپي کتلو پرته ښځې ته هم روانده چې بيابيا پردي سړي ته وګوري او دلايل يې هم يو [قل للمؤمنات يغضض من ابصارهن] (١٩٢)
يعنې: ((وو ايه مؤمنانو ښځو ته چې ښکته دې ساتي خپلې ستر ګې)) بل دا حديث چې رسول الله ص له خپلې لور فاطمې څخه وپوښتل چې ((د ښځو لپاره تر ټولو غوره شی څه دی ؟)) هغې ځواب ورکړ چې: ((دا چې سړي ونه ويني او سړي دا ونه ويني)) رسول الله ص دا خبره ومنله او د تائيد په ډول يې د اايت ولوست چې [ذرية بعضها من بعض] يعنې: ((او لاده ځينې د دوی له ځينو نورو څخه)) دوهم د ام المؤمنين حضرت ام سلمی هغه حديث چې روايت کوي: ((زه (ام سلمه) او ميمونه ناستې وو چې په دې کې ام مکتوم راغی (ام مکتوم په دواړو ستر ګو ړوند و) نو رسول الله ص مونږ ته امر وکړ چې له ده څخه پرده وکړئ مونږ وويل: ايا دا ړوند نه دی چې نه مو

(١٩٢)النور:٣١.

ويني او نه مو پېژني ؟ رسول الله ص راته وفرمايل ايا تاسو هم ړندې يئ تاسويې هم نه وينئ ....))[197]

حضرت عايشې ته يو ړوند راغی او هغې ورڅخه پرده وکړله نو پوښتنه ترې وشوه چې له ده څخه ولې پرده کوې دا خو تا نه ويني هغې وويل: زه خو يې وينم....[198]

دوهمه ډله چې دفتنې او شهوت د نشتوالي په صورت کې پردې نارينه ته دښځو کتل روا بولي داسې ځواب ورکوي چې د غض بصر ايت د فتنې او شهوت په شتوالي پورې اړه لري او په دې صورت کې په اتفاق سره يو بل ته کتل دواړو خواووته حرام دي او دفاطمې پورتنې حديث ضعيف حديث دی چې هېڅ علمي ارزښت نه لري او داحکامو يو معتبر کتاب هم ندی رانقل کړی ، يو فقيه هم پرې استدلال نه دی کړی حتی هغو خلکو هم پری استناد نه دی کړی چې نارينه ته د ښځو په کتلو کې سخت دريځ لري او حرام يې بولي ، دا حديث امام غزالي په احياء علوم الدين کې رانقل کړيدی چې حافظ عراقي يې په تخريج کې ويلي دي: ((دا حديث بزازاو دار قطني په افرادو حديثو کې رانقل کړی دی چې سند يې ضعيف دی)) بزاز وايي چې سند کې يې داسې څوک دی چې زه يې نه پېژنم .

او دام سلمی حديث هم ابن قدامه په مغنی کې رد کړی دی ددې حديث په سند کې (نبهان) دی او امام احمد وايي چې نبهان دوه عجيب حديثونه روايت کړی دی يو همدا حديث .بل دا چې ((امام احمد په ضمني ډول دواړه حديثونه ضعيف او د حديثو له اصولو څخه مخالف ګڼلي دي.))

---

(۱۹۷)ابوداود ، ترمذي او موطاامام مالک.

(۱۹۸)ابوداود ، ترمذي ، مسند احمد او موطا امام مالک.

ابن عبدالبر وايي چې: نبهان مجهول الهويه سړی دی او دا احتمال هم لري چې لکه امام احمد ، امام ابوداود او اثرم چې وايي د نبهان او د عايشې حديثونه په امهات المومنين (رسول الله ص بيبيانو) پورې خاص وي.
کله چې رسول الله ص د اختر له لمانځه څخه فارغ شو نو ښځو ته راغی وعظ يې ورته وکړ او په صدقې يې ورته امروکړ او له ده سره بلال هم ونو ښکاره خبره ده چې دې ښځو به دواړو ته کتل بل دا چې که نارينه ووته کتل هم منع وای نو په سړيو به هم د نقاب او حجاب اچول لازم و ، ددې لپاره چې څوک ورته ونه ګوري دلته دا يادونه هم ضرور ده چې ښځه که څه هم ډېروخت مطلوبه (غوښتل شوې) او نارينه طالب (غوښتونکی) وي ، د ښځې شهوت ويده دي او دا نارينه دی چې تل ددی شهوت راويښوي بلکه ډېر نارينه هم د ښځې زړه وړي د هغه ځواني ، ښکلا ، توان ، غيرت په ښځه اغېزه کوي ان مينه يې د زړه پردې هم څيرې کوي ، لکه قران کريم چې د مصر دعزيز دمېرمن چې ځينې مورخين يې زليخا بولي ((او د يوسف ع په کيسه کې له دې راز څخه پرده پورته کوي او وايي چې د يوسف مينې د زليخا د زړه پردو ته لاره موندلې وه او هغه د شاعرانو خبره د يوسف مينې زليخا لېونۍ کړېوه هغه يې په خپل زړه کې د مينې د بل اورد مړ کولو لپاره راوغوښت او د زنا غوښتنه يې ترې وکړه همدا راز قران دا هم وايي چې زلېخا په خپل همدې هوډ ولاړه وه او ويل يې چې که يوسف زما دا هيله تر سره نه کړي نو جزاء به ورکړم ، قران کريم وايي چې د يوسف ښکلا د هغه ښار په ټولو ښځو تاثير وکړ د هغه ښکلا ، ځوانۍ تازګۍ د ښار ټولې ښځې (بې

هوښه او بې خوده) کړې تردې چې د یوسف له مخ نه یې سترګې اړول زړه نه غوښتل او تردې چې خپل لاسونه یې غوڅ کړل.(۱۹۹)
نو کله که داسې پېښېږي، او د سړي کتل د ښځې شهوت راپاروي یا دفتنې او فساد لامل ګرځي نو باید چې ښځه سترګې واړوي او که وایې نه اړوي او له کتلو خوند اخلي نو همدې ته رسول الله ص د سترګو زنا ویلې ده.
حضرت عایشه رض روایت کوي چې د حبشیانو یوه ډله راغله او د نبوي مسجد په انګړ کې یې یوه ننداره وښودله او رسول الله ص دا ننداره پخپله ماته راښودله.(۲۰۰)
او له تاریخ څخه ثابته ده چې دا وفد په اوم هجري کال راغلی و او د بي بي عایشې(رض) عمر د پنځلسو او شپاړلسو (۱۵_۱۶) کالو په منځ کې وو بخاري کې وایي چې رسول الله (ص) به په عایشه رض په څادر پټوله.
کله چې فاطمه د قیس لور د طلاق په عدت کې وه نو رسول الله ص ورته وفرمایل چې ام شریک انصار یې(رض)سره او سېږه بیا یې ورته وفرمایل: ((هغه شتمنه ښځه ده هغې کره صحابه ډېر ځي او راځي نو ته دام مکتوم(رض) کره او سېږه هغه ړوند دی ته به هلته بې تکلیفه ژوند تېر کړې))

عورت:

عورت په لغت کې نقصان او عیب او هغه شي ته چې بد ګڼل کېږي وایي او عورت ځکه په دې نوم ونومول شو چې لوڅېدل یې بد ګڼل کېږي.

---

(۱۹۹)یوسف:۲۳_۳۲.
(۲۰۰)مسلم او مسند احمد.

د ښځې عورت د پردي نارینه په وړاندې:

اسلام یو ربښتونی دین دی او په هره معامله کې له اعتدال (منځومانه لار) څخه کار اخلي که له یوې خوا یې ښځې ته اجازه وکړه چې که ضرورت درته پېښ شي نو د پردیو نارینه و په مخ کې خپل مخ لوڅولای شي او د نارینه و په منځ کې خپل ضرورت رفع کولی شي مګر له بلې خوا نارینه و ته امر کوي چې که کومې ښځې مخ لوڅ کړ تا سې سترګې ښکته وا چوئ د هغې له اړتیا څخه ناوړه استفاده مه کوئ او په برندو برندو سترګو ورته مه ګورئ الله(ج)ښځو ته امر کړی چې: [ولا یبدین زینتهن الاماظهر منها] (٢٠١)

یعني: ((او ندې ښکاروي خپل سینګار مګر هغه چې ښکاره شي له دېنه))

ټول فقهاء په دې متفق دي چې ښځې ته روا ندې چې خپل سینګار چاته وښیي مګر هغه څه چې له دوی ځینې ښکارېږي فقهاء په دې کې د نظر اختلاف لري چې له ماظهر منها څخه هدف څه دی ؟ د ځینو په نزد له دې څخه مراد ګاڼه ده او هغه څه چې د ضرورت په وخت کې لوڅېږي اوس فقها پدې اړه اختلاف لري چې داړتیا په وخت کې باید کوم ځایونه لوڅ شي چې د هغې په لوڅولو کې دپردي نارینه په وړاندې ترالهي عتاب لاندې رانشي.

ټول فقها پردې متفق دي چې ښځه باید د پردي نارینه پر وړاندې د خپل مخ (چې دیو غوږ له نرمۍ څخه پیل د بل غوږ د نرمۍ پورې او د زنې لاندې برخې څخه پیل په تندي کې د ویښتانو د زرغونېدلو ترځایه پورې)د ورغوو ځنګلو او قدمو څخه پرته د نور بدن کومه برخه ښکاره نکړي او په قدمونو او ځنګلو کې هم اختلاف دی.

---

(٢٠١)النور:٣١.

حنبليان او ځيني شوافع رحمهم الله وايي: د ښځې ټول بدن عورت دی حتی نو كان هم.[۲۰۲]

او دليل يې هم دا پورتنی ايت دی او له ماظهر منها ځنې مراد د دوی په نزد هغه دی چې دوی يې د خوځېدلو ، كښېناستلو او پاځېدلو په وخت كې اختيار نلري.

مخ او مړوند

د ستر او حجاب موضوع هم له هغو موضوعاتو څخه ګڼلی شي چې د اسلام له صدر څخه تر اوسه پورې د فقهاوو ترمنځ اختلافي ده او تر اوسه پورې په دې اړه هم فقهاء په يو نظر راټول شوي ندي ، خو داسې شوي دي چې په يو وخت كې به د يو نظر خاوندان ډېرا ودبل نظر كم شوي وي او په بل وخت كې به بيا د دی مقابل نظر خاوندان ډېر شوي او د هغه بل كم شوي وي د بېلګې په ډول يو وخت داسې شوي دي چې د هغو علماوو شمېره ډېره وه چې د پرديو نارينه وو په وړاندې د ښځو مخ لوڅی به يې ښه نه باله او په مقابل كې به د هغو علماوو شمېره كمه وه چې هغوی د پردي نارينه په وړاندې د ښځو مخ او لاسونه (ورغوی) عورت نه بلل او بيا د دې برعكس د هغو علماوو شمېره ډېره شوې ده چې هغوی د ښځو مخ او ورغوی عورت نه بولي ،او د پرديو نارينه وو پروړاندې په لوڅولو كې يې څه باک نه ويني او د هغو علماوو شمېر كم شوی دی چې مخ او ورغوی عورت بولي خو هېڅكله يې هم

(۲۰۲)المغني ، نهايه المحتاج ، سراج الوهاج او غايه المنتهي.

په حرمت یا کم تر کمه مکروهو الي باندې او یاد لوځولو په جواز باندې علماء متفق شوي ندي.
او د اختلاف ختمېدونکی هم ندي ځکه چې هره ډله ځانته دلایل لري او اختلاف یې ځانته بېلا بېل لاملونه او وجوهات لري چې دا وجوهات به د قیامت تر ورځې دوام مومي چې په اسلامي فقه کې د (اسباب الاختلاف الفقهاء) تر عنوان لاندې ډېر کتابونه لیکل شوي دي او د یوه ځانګړي علم په توګه تدریس کېږي خو فقهاوو هېڅکله هم پر هغه چا چې د ده له نظر سره مخالف دي د کافر فتوا نده لګولې ځکه چې هغوی هم د شریعت په مصادرو کې پلټنه او اجتهاد کړی دی او هغه مسئله ورته حق ښکاره شوې ده چې اوس یې خپل نظر ګرځولی دی او د اجتهاد حق هرهغه چا ته چې لیاقت یې ولري شته دی د صحابه و په زمانه کې هم د نظر اختلافات وو حتی د پیغمبر(ص)ژوند کې هم وو خو څرنګه چې هغه(ص) ژوندی و او وحې پرې راتلله نو اختلافات به ژر حل کېدل او رسول الله (ص) هم اجتهاد تائید کړی دی حتی د هغه چالپاره یې چې په اجتهاد کې تېروزي او ناسم نظر یې غوره کړی هم د رټلو په ځای د یو اجر زېری ورکړی دی خو متاسفانه چې زموږ د دورې ځینې علماوو د بېلابېلو انګیزو او تمایلاتو له مخې دومره ژر د کفراو ارتداد ټاپې ولګولې چې سړی ورته هک حیران شي ، چې دا فتواګانې هم هېڅ شرعي بنسټ نلري او اکثره د سلیقوي ، ذوقي او ګوندي اختلافاتو له مخې صادرېږي.
زما هیله له درنو لوستونکو څخه داده چې تعصب یوې خواته پرېږدي او لیکنه د حق په سترګو ولولي او د حق په تله قضاوت وکړي که زموږ نظر یې خوښ شو او دا نظر ورته حق ښکاره شو نو راسره دې یې ومني او که دا نظر

خطا بولي نو مهرباني دې وکړي د دی نظر پر مخالف نظر دې عمل وکړي چې نه به ورته موږ کافر او یا منحرف وایو او نه به دی موږ د کفر او انحراف په ټاپو او القابو نمانځي .
تر اوسه پورې چې د ستر او حجاب پر موضوع څومره لیکنې شوې دي ډېره برخه یې له افراط او تفریط څخه ډکه ده ځینې خلکو له اسلام څخه سره سکروټه جوړه کړې ده او نړیوالو ته یې د یوې بلا په توګه ورپېژندلې او یو تت انځور یې ترې کښلی دی حتی د ښځو د رنګینو چادرونو سیوری هم حرام بولي او مسلمانان پر هغه څه مکلفوي چې له وس نه یې بهر خبره ده او ځینې نور بیا د غرب او اروپا د کفري ټولنې د زرق او برق تر اغېزې لاندې راغلي دي او د وربځو په اوښانو یې خطا شوي دي دوی وایي چې د نقاب او حجاب مسئله په اسلام کې ځای او اصل نه لري هېڅ فقهي مذهب کې ستر او پرده نشته او د حجاب او ستر نظر په اسلامي ټولنه تحمیل شوی دی، دوی وایي چې څرنګه ستر او حجاب په اسلام کې نشته ده نو دا بدعت او ګمراهي ده ،دوی وایي چې په ښځو باندې مخ پټول د هغه څه حرامول دي چې خدای(ج) حلال کړي دي ، چې حلالول او حرامول یوازې د یو الله ج کار دی.
په داسې حال کې چې اسلام دا دواړه نظرونه ردوي او د اعتدال دین دی نو منځومانه لاره خوښوي که د شریعت عام مفهوم ته وکتل شي نو سړی پوهېږي چې اسلام د سختۍ او شدت په ځای اسانۍ او نرمۍ ته ترجیح ورکوي قران څو څو ځایه وایي چې په دین کې حرج او سختي نشته دی ، قران وایي چې انسان ترخپله وسه پړ دی رسول الله ص چې خپلو صحابه و ته امر کوي چې ((یسر ولاتعسر)) اساني کوه او سختي مه کوه.

نو په کار ده چې په اسلام کې په اختلافي مسايلو کې په هغه نظر عمل وشي چې خلکو ته په کې اساني ډېره وي.
د ښځو د پردې او حجاب په هکله د معاصرې اسلامي نړۍ ستر مفکر علامه شيخ دکتور يوسف قرضاوي هم ديوې پوښتنې په ځواب کې دا مسئله څېړلې ده او د (النقاب للمرأة) تر عنوان لاندې يې خپره کړې ده چې زموږ د دې څېړنې ډېرې برخې هم له همدې رسالې څخه اقتباس شوي دي هيله ده چې په غور او له تعصب څخه په لېرې فضا کې يې ولولئ.
د مخ او ورغويو دلوڅولو حکم:
د حجاب او ستر په هکله په عمومي ډول دوه نظره وجود لري لومړی نظر دا دی چې د ښځې مخ او ورغوی تر مړوند پورې عورت ندی او نه يې پټول فرض دي البته په استحباب کې يې هېڅوک هم څه نه وايي.
دوهمه ډله وايي چې د ښځې ټول بدن عورت دی او پردي ته د مخ او لاسونو لوڅول حرام دی موږ به لومړی د لومړۍ ډلې نظر وڅېړو او په دوهم قدم کې به د دوهمې ډلې نظر وڅېړو چې حق نظر په خپله څرګند شي.
د مخ او ورغويو لوڅول روا دي:
جمهور فقهاء په دی نظر دي چې دمخ او روغويو پټول واجب ندي او ښځې ته روا دی چې د پردي نارينه پر وړاندې مخ او ورغوي لوڅ کړي.
د امام ابو حنيفه نظر:
د حنفي فقهې په مشهور کتاب الاختيار کې ليکي (اصيلې ښځې ته دې نه شي کتلی مګر مخ او ورغويو ته يې) خو که د شهوت وېره نه وه او امام ابو حنيفه ورسره قدمونه هم زياتوي چې ورته کتل روا دي ځکه کارته په

راکړه ورکړه کې او معاملو کې ضرورت دی دلیل یې د الله ج دا وینا ده [ولایبدین زینتهن الاماظهر منها].[۲۰۳]

یعني: ((او نه دې ښکاره کوي خپل سینګارونه مګر هغه چې ښکاري.)) له د ښه اکثره صحابه د دې ایت په تفسیر کې وایي چې له (ما ظهر منها) څخه غرض رانجه او ګوته او ګوتې او د رنجو ځایونه دي ځکه چې خپله رنجو، ګوتې او ګانې ته خو کتل خپلو او پردیو ټولو ته روا دي.

او د قدم په هکله هم روایت شوی دی چې کتل ورته روا دي او عورت ندی ځکه چې په تللو کې یې پټول سخت کار دی او بل دا چې مخ او لاسونه تر قدم ډیر مهم دی نو چې د مخ او ورغویو لوڅول روا دي نو د قدم خو په حتمي روا وي.[۲۰۴]

د امام مالک مذهب:

په ((اقرب المسالک الی مذهب امام مالک)) کې لیکي چې: ((د پردي نارینه پر وړاندې د ښځې عورت له مخ او ورغویو پرته ټول بدن دی او دا دواړه عورت ندی.)) د صاوي په حاشیه کې وایي چې کتل ورته روا دي خو چې د لذت نیت نه وي.[۲۰۵]

د امام شافعي مذهب:

امام شیرازي په المذهب کې لیکي: ((اصیله ښځه ټوله عورت ده مګر مخ او لاسونه یې.))

---

(۲۰۳) النور: ۳۱.

(۲۰۴) الاختیار لتعلیل المختار، عبدالله ابن محمود ابن مودود: ۱۵۲\۴.

(۲۰۵) په شرح المصغیر د صاوي حاشیه د مصر د دارالمعارف چاپ.

د امام احمد بن حنبل مذهب:

ابن قدامه حنبلي په المغنی کې ليکي: ((... زمونږ ځينې ملګري وايي چې د ښځې ټول بدن عورت دی ځکه په حديث کې راځي چې ((د ښځې ټول بدن عورت دی)) (ترمذي دې حديث ته غريب ويلی دی.)

مګر هغې ته د مخ او ورغويو د لوڅولو اجازه ورکړل شوې ده))[٢٠٦]

امام احمد وايي چې د ښځې ټول بدن عورت دی مګر يوازې مخ يې.[٢٠٧]

له امام ابو حنيفه ((امام شافعی او امام مالک څخه پرته امام نووی، ابن حزم، او زاعي، ابو ثور، ثوري او مزنی (رحمهم الله) وايي چې د مخ لوڅول روا دي.))

د دې ډلې دلايل:

تفسير د [ما ظهر منها]

دا ډله وايي چې د صحابه وو جمهور (اکثره تابعين او تبع تابعين وايي چې له [ماظهر منها] څخه هدف مخ او ورغوی دی حافظ سيوطي په خپل تصنيف (الدر المنثور فی التفسير الماثور)) کې ډېرې داسې نمونې رانقل کړې دي.

ابن منذر وايي چې حضرت انس رض ترې مراد رانجه او ګوته اخستې دي.

سعيد بن منصور، ابن جرير، عبد ابن حميد، ابن منذر او بيهقي وايي چې عبدالله ابن عباس (د مفسرينو سردار) ترې هدف رانجه، ګوته، چارګل او غاړه کۍ اخيستی دي.

---

(٢٠٦) المغنی لابن قدامه،

(٢٠٧) المجموع امام نووي ١٢٩\٣.

عبد الرزاق او عبد ابن حميد په بل روايت کې وايي چې عبد الله بن عباس له (ماظهر منها) څخه هدف د لاس نکريزی او ګوته اخيستې ده .
ابن شيبه او ابن ابی حاتم وايي چې ابن عباس ترې هدف مخ ، ورغوي او ګوته اخيستی ده او له همدوی څخه يو بل روايت دی چې ابن عباس ترې مراد د مخ دايره او د ورغوي دننه برخه اخيستې ده .
ابن ابي شيبه ابن جريح ، عبد ابن حميد ، ابن منذر او بيهقي په سنن الکبری کې وايي چې له عايشې(رض) څخه د (ماظهر منها) د تفسير پوښتنه و شوه نو ويې ويل چې له دې څخه مراد بنګړی (کړه) او فتح ده[208].
ابن جرير وايي چې سعيد ابن جبير ترې مراد مخ او ورغوی اخيستی دی، همدا راز ابن جرير له عطاء څخه هم همداسې روايت کوي ابن جرير او عبد الرزاق له مسور بن مخرمه څخه روايت کوي چې هغه ترې مراد بنګړی (کړه) ګوته او رانجه اخيستی دي .
خو عبد الله ابن مسعود تری مراد جامې او جلباب اخلي عبد الله جار الله په (المراة المسلمه) کې د جلباب تعريف داسې کوي (دا هغه ځوړنده جامه چې ټول بدن پټوي) جلباب هغه څادر ته ورته ټوټه ده چې ښځې يې په سر اچوي او پر مخ يې را ځړوي ((د جلباب دا تعريف شيخ عبد الله ابن حميد سلفي چې د ښځو د مخ پټولو سر سخته پلوی دی کړېدی چې مقابله خوا ورسره موافقه نده.[209]

(۲۰۸)فتح د ګوتې په څير د سرو يا سپينو زرو وړه حلقه ده چې په بنصر ګوته کې (د وړې ګوتې ترڅنګ دوهمه ګوته کې) په ګوته کيږي.
(۲۰۹)فتاوی المراة المسلمه جلد ۱.))

خو دکتور قرضاوي او ځيني نور علما وايي چې دلته د ابن مسعود په پرتله د عايشې، ابن عباس او انس نظر پياوړی دی ځکه چې په دې ايت [ولايبدين زينتهن الاما ظهر منها] کې له ماظهر منها يعني ((هغه څه چې تري ښکاري)) د زينت د ښکارولو له حرمت څخه مستثنی ده چې دا په اسانۍ او رخصت دلالت کوي يا په بل عبارت دا يې له هغه حرمت څخه مستثنی کړی او حتمي ده چې مستثنی د اسانۍ او رخصت لپاره ده او د جلباب ، ځادر يا هغه جامې چې خپله ښکاري په ښکاره کولو کې خو هېڅ اساني نشته ده او پټول يې هېڅ ممکن ندي ښځه خوبه زينت او ښکلې جامې په ځادري پټې کړي او که له دی استثنی څخه هدف ځادري شي نو هغه خو هسې هم نه پټېږي نو بيا دې استثنی ته څه ضرورت و ؟ همدا لامل دی چې د ابن عباس رض نظر ډېرو مفسرينو لکه ابن جريرطبري ، قرطبي ، امام رازي ، بيضاوي او د مذهبونو څلورو واړو امامانو خوښ کړی دی ، او په دې اړه ډېر احاديث هم شته دي چې ښيي د ښځې مخ او ورغوی تر مړوند پورې عورت ندی لکه: حضرت عايشه رض روايت کوي چې زما د موروني ورور عبدالله ابن طفيل لور ماکره سينګار شوې راغله کله چې رسول الله ص رانتوت او دا يې وليدله نو مخ يې ترې واړوه ماورته وويل چې ای د خدای رسوله(ص)دا زما وربره ده هغه(ص) وفرمايل: ((کله چې انجلۍ پېغله شي نو روا نده چې ښکاره شي ورڅخه مګر مخ يې او دومره (چې د خپل لاس په ځنګل يې موټی کېښود او دخپل موټې او ورغوي ترمنځ يې د يو موټي په اندازه ځای پرېښود .))[210]

---

(۲۱۰)جامع البيان عن تاويل اي القران ، المنثور امام سيوطي او تفهيم القران.

همدا راز حضرت عایشه(رض) روایت کوي چې (د هغې خور اسماء د رسول الله ص خښینه راغله او نرمې او نازکې جامې یې اغوستې وې رسول الله(ص) چې کله ولیدله نو ترې مخ یې واړاوه او ویې فرمایل: ((ای اسماء کله چې ښځه پېغله شي نو روا نده چې ورڅخه ښکاره شي مګر دا او دا ((اشاره یې وکړه مخ او لاسونو ته))[211]

۲ ـ د ښکریو د اچولو حکم په ګریوانونو (ټټرونو) باندې دی نه پر مخ: همدا نیوکه عبدالله په المرءة المسلمة کې کړې ده ، دا چې الله(ج) مؤمنو ښځو ته خطاب کوي [ولیضربن بخمرهن علی جیوبهن] ..... النور ۳۱ .

یعني: (را وادې چوي ټیکري خپل په خپلو ګریوانونو باندې) کابلی تفسیر ورسره زیاتوي چې ټټریې ښکاره نه شي) خمر د خمار جمع ده چې ټیکري ته وایي او جیوب د جیب جمع ده چې ګریوان او ټټر ته یې وایي.[212]

الله(ج)ښځو ته داسې امرکوي چې ټیکري داسې په سرکړئ چې غاړه او ټټر موهم ورسره پټ شي او د جاهلیت د وخت په څېر دې ټټر او سینه لوڅ نه پرېږدي ، نوکه د مخ پټول هم فرض وای نو الله ج به په پوره صراحت سره د مخ په پټولو هم امر کړی وای او ویلي به یې و چې ټیکري په مخونو هم را وځوئ لکه څنګه یې چې پر ګریوانونو امر وکړ او همدا لامل دی چې امام ابن حزم وایي: ((الله ج ښځو ته امر وکړ چې ټیکري پر ګریوانونو واچوئ او دا دلیل په ستر دعورت د غاړې او سینې .او دا دلیل دی د مخ د لوڅوالي پر روا والي.))

---

(۲۱۱)ابو داود شیخ الباني هم پرې استناد کړی ده او صحیح جامع الصغیر هم رانقل کړی دی.
(۲۱۲)(المرءة المسلمة

د دې ایت د تطبیق عملي بڼه د پښتو په قومي خلکو کې ښه ترسترګو کېږي چې پلو ورته وايي یعنې سر او ټټر دواړه په څادر پټ وي او مخ لوڅ.
۳ ـ نارینه وو ته د سترګو په کنټرول او ښکته ساتلو امر:
په قران او حدیثو کې نارینه وو ته امر شوې دی چې کله مو په کومې پردئ مخ لوڅې ښځې باندې سترګې ولګېدې نو خپلې سترګې کنترول کړئ او نظرونه مو ټیټ واچوئ.
[قل للمؤمنین یغضو امن ابصارهم] [۲۱۳]
یعنې: ((و وایه مؤمنو سړیو ته چې خپل نظرونه دې ښکته وساتي.))
رسول الله (ص) فرمایي: (تاسو ماته د شپږو شیانو ضمانت راکړئ زه به تاسو ته د جنت ضمانت درکړم... او نظرونه ښکته ساتئ). [۲۱۴]
رسول لله (ص) حضرت علي (رض) ته وفرمایل: ((یا علي لاتبع النظرة النظرة فان لک الاولی ولیست لک الاخره.)) [۲۱۵]
یعنې: ((ای علي (رض) له لومړي ځل څخه پرته دوهم ځل مه ګوره لومړی درته معاف دی مګر دوهم نه.))
نو که ټولې ښځې په نقاب کې وای او د ټولو مخونه پټ وای نو څه ضرورت و چې سړیانو ته په غض بصر امر کېده؟ او که مخونه لوڅ نه وای نو حضرت علي ته به یې ولې ویل چې لومړی ځل درته معاف خو دوهم ځل پام کوه او کله چې سترګو هېڅ نه لیدلای او مخونه پټ وای نو په حدیث کې به ولې ویل کېدل چې: نکاح د نظر کنټرولولو نکې ده. دا او داسې نور ډېر روایات

(۲۱۳) النور ۳۰.
(۲۱۴) مسند احمد، بیهقي.
(۲۱۵) مسند احمد، ابوداود، ترمذي.

شته چې ترې جو تيرې چې د پردۍ ښځې په مخ مو که سترګې ولګېدلې نو مخ واړوئ)) چې دا هرڅه د ښځې د مخ په لوڅوالي دلالت کوي.

۴ـ اګر که د هغوی ښکلا ستا هرڅومره خوښه وي.

الله(ج) رسول الله (ص) ته فرمايي: **[لا يحل لک النساء من بعد ولا ان تبدل بهن من ازواج ولو اعجبک حسنهن]**[۲۱۶]

يعنې: ((له دې وروسته ستا لپاره نورې ښځې روا ندي او نه د دې اجازه ده چې د دوی پر ځای نورې ښځې راولې اګر که د هغوی ښکلا ستا هر څومره خوښه وي.))

نو کله چې د هغوی مخونه پټ وي نو د هغوی حسن او ښکلا به څه ډول و ويني چې د ده خوښه شي؟

۵ـ کله چې له تاسې څخه څا کومه ښځه وليدله او خوښه يې شوه.

ډېرې پېښې او نصوص د دې څرګندوی دي چې په صدر د اسلام کې له ډېرو کمو ښځو څخه پرته نورې ټولې مخ لوڅې وې او نقاب يې نه درلود له دې څخه يوه نمونه: حضرت جابر (رض) روايت کوي چې رسول الله ص يوه ښځه وليدله چې خوښه يې شوه نو زينب(رض) ته راغی په داسې حال کې چې هغې پوستکی سولاوه او رنګ کاوه يې نو خپله غوښتنه يې له هغې سره پوره کړله...... بيا يې وفرمايل ((کله چې له تاسو څخه کوم يوه ښځه وليدله او خوښه يې شوه نو خپلې ښځې سره دې کوروالي وکړي ځکه دا له منځه وړي هغه څه چې د ده په نفس کې دي.))[۲۱۷]

---

(۲۱۶) الاحزاب:۵۲.

(۲۱۷) مسلم، کتاب النکاح.

مشکوة او دارمي له ابن مسعود څخه همداسې روایت کوي خو په دومره توپیر چې هلته د زینب په ځای د سوده(رض) نوم راغلی دی او په کې ویل شوي دي چې ((هر چا چې کومه ښځه ولیدله او خوښه یې شوه نو خپلې ښځې ته دې راشي ځکه له دی سره هم هغه شې دی چې له هغې سره دی.))

په یوبل روایت کې راځي چې فلانئ زما ترڅنګ تېره شوه نو زما په زړه کې د ښځو شهوت را وپاریده...)) دا حدیث د دې څرګندوی دی چې رسول الله(ص) کومه معلومه ښځه لیدلې ده او د هغې په لیدلو یې د بشریت او نارینه توب له فطري غوښتنې سره سم شهوت را پارېدلې دی او دا کار هغه وخت ممکن دی چې مخ یې ووینې تر څو چې فلانئ پرې له نورو بېله کړي او لیدل یې هم داسې وي چې بشري شهوت راپاروي نو څرګنده شوه چې هغه وخت ښځې مخ لوڅې ګرځېدلې.

۲ـ نظریې پری پورته او ښکته وګرځاوه.

بخاري او مسلم له سهل ابن الساعدي نه روایت کوي چې یوه ښځه رسول الله ص ته راغله او ویې ویل چې یا رسول الله زه راغلې یم چې تاته خپل نفس (ځان) در وبخښم نو رسول الله ص هغې ته وکتل او نظر یې پرې ښکته او پورته وګرځاوه بیا یې سر ښکته کړبیا هرکله چې دې ښځې ولیدل چې رسول الله ص حاجت نه لري نو کښېناستله د رسول الله (ص) یو ملګری پاڅېد او عرض یې وکړ چې ای د خدای رسوله (ص) که ته ورته اړتیا نه لرې نو ماته یې په نکاح کړه...)) نو که دا ښځه مخ لوڅې نه وای نو رسول الله ص نشو کولی چې هغې ته وګوري او پورته او ښکته پرې سترګې وګرځوي او د هغې مخ لوڅې د خطبې په نیت هم نه وه ځکه که د خطبې په نیت وای نو بیا به یې ببرته خپل مخ پټ کړی وای بلکې په حدیث کې راځي چې دا ښځه بیا هلته

کښېناستله او ځینو صحابه و هم ولیدله تردې چې یو صحابي ورسره د نکاح وړاندیز هم وکړ.

۷ـ د خثعمیه او فضل ابن عباس حدیث.

دا حدیث هم بخاري ، مسلم او ترمذي روایت کړی دی ((فضل (رض) د رسول الله (ص) شاته ناست و چې د خثعم د قبیلې یوه ښځه راغله او له هغه ص نه یې د حج په هکله پوښتنې کولې او فضل ابن عباس د رسول الله (ص) د تره زوی په هغې سترګې ورښخې کړې رسول الله ص د هغې مخ بل خواته واړوه.)) امام ابن حزم وایي چې که د ښځې مخ عورت وای نو رسول الله ص به د دومره خلکو په وړاندې د دې ښځې په مخ لوڅې چپ نه پاتې کېده او که مخ یې پټ وای نو ابن عباس به د هغې له بد رنګوالي او ښکلا څخه څه خبرېده ، په ترمذي کې دا کیسه داسې راغلې ده: ((رسول الله(ص) د فضل څټ بل خواته واړوه نو عباس(رض) له رسول الله (ص) څخه وپوښتل چې ولې دې د تره د زوی غاړه وګرځوله ؟)) رسول الله (ص) ورته وفرمایل چې ځوان هلک او ځوانه نجلۍ مې ولیدل نو د شېطان له لمسونې څخه باوري نه وم) امام شوکاني وایي چې له دې حدیث نه استنباط کېږي چې د فتنې څخه د امن په وخت مخ ته کتل روادي همداراز که حضرت عباس نه وای پوه چې د ښځې مخ ته کتل روادي نو ولې به یې له رسول الله ص څخه پوښتنه کوله ؟ نو داسې ښکاري چې عباس پوه و چې د ښځې مخ ته کتل روا دي او دا چې فضل ورته کتل او رسول الله (ص) یې مخ واړوه نو عباس ته سوال پیدا شو ، فضل ابن عباس وایي چې هغه ښکلې ښځه وه)) معنی دا چې مخ یې لوڅ و او فضل یې ښکلا ته هم پام کړی دی ، په نېل لاوطار کې وایي چې دا حدیث په دې خبره د استدلال لپاره ډېر ښه دی چې د [واذا ساء التمو هن متاعا

فسئلو هن من وراء حجاب] ایت د رسول الله ص په بیبیانو پورې خاص دی ځکه چې د فضل کیسه په حجة الوداع کې پېښه شوه او د حجاب ایتونه په پنځم هجري کال کې نازل شوي دي.

٨ ـ نور احادیث:

جابربن عبد الله رض وايي چې ((له رسول الله ص سره په یوه لمانځه کې حاضر وم لمونځ يې له خطبې مخکې ادا کړ ... جابر رض ووېل: بیا تېر شو تر دې چې ښځو ته راغی نو وعظ يې ورته وکړ او پند يې ورته وکړ ورته يې وویل: ((خیرات ډېر کوئ ځکه ستاسو ډېره برخه د جهنم لرګي دي)) بیا د ښځو له منځه یوه غوره ښځه را پاڅېده چې سوربخن تور رنګه اننګي يې درلودل)) نو که د دې ښځې مخ پټ وای نو حضرت جابر څه پوهېده چې اننګي يې سور بخن تور رنګه دي ، مسلم او ابو داود له حضرت جابر څخه روایت کوي چې رسول الله ص د اختر په ورځ له خطبې څخه وړاندې په لمانځه پیل وکړ بیا يې خلکو ته خطبه واوروله بیا کله چې د خدای ج نبي ص فارغ شو او ښځو ته راغی نو وعظ او پند يې ورته وکړ په داسې حال کې چې د بلال په لاس يې تکیه کړې وه او بلال خپله جامه غوړولې او ښځو په کې صدقې اچولې وايي: ((ښځې به خپله ګوته په کې اچوله او ....))

ابن حزم وايي: که ورغوی عورت وای نو هغوی به نه لوڅاوه او که ورغوی يې نه وي لوڅ کړی نو د ګوتو اچول څنګه ممکن شول ؟

حضرت عایشه رض وايي: ((موږه مؤمنې ښځې به له رسول الله ص سره د سحر لمانځه ته راتلو ، په داسې حال کې چې په خپلو پړونو کې به تاوې وو

بیا به ګرځېدلو خپلو کورونو ته کله به مو چې لمونځ اداکړ ، نو د تیارې له کبله به نشو پېژندلی .))[۲۱۸]
د دی حدیث مفهوم په دې دلالت کاوه چې دوی له تیارې پرته پېژندلې شوې او دا په هغه وخت کې پېژندل کېږي چې کله مخ لوڅې وي.
مسلم روایت کړی دی چې سبیعه د حارث لور د سعد بن خوله مېرمن وه ، سعد د بدر په غزا کې هم ګډون درلود خو په حجة الوداع کې په داسې حال کې وفات شو چې مېرمن یې (سبیعه) حامله وه ، کله یې چې حمل وزېږاوه او له نفاس څخه هم پاکه شوه نو د نوي واده لپاره یې غوښتونکیو ته ځان ښکلې کړ چې ابو سنابل بن بعک ورغی او ورته یې و وېل چې ((ولې دې ښکلې او سینګار وینم ؟ لکه چې واده غواړې !
ـ نه والله چې ستا نکاح روا نده تردې چې څلور میاشتې او لس ورځې در باندې تېرې شي ....)) دا حدیث په دې دلالت کوي چې سبیعه د ابو سنابل په مخ کې ښکلې او جوړه شوې ښکاره شوه نو که دا مخ لوڅې نه وای نو ابو سنابل څه پوهېده چې دې ارایش کړی دی ؟ او ابو سنابل د هغې محرم نه وتر دی چې بیا یې ترې دنکاح غوښتنه هم وکړه حضرت عمار ابن یاسر روایت کوي چې یو سړی د یوې ښځې ترڅنګ تېر شو نو خپلې سترګې یې ورپورې وګنډلې (یعنې دومره یې ورته وکتل چې بالکل یې ترې سترګې نه اړولې) تردې چې دا سړی په یو دیوال برابرشو چې له دیوال سره په جنګېدلو یې مخ ټپي شو بیا رسول الله ص ته په داسې حال کې راغې چی پر مخ یې وینې بهېدلې ، رسول الله ص ته یې وویل چې: ای د خدای رسوله ما داسې وکړل ،

(۲۱۸) مسلم ، ابوداود ، ترمذي.

رسول الله ص ورته وفرمايل كله چې الله ج بنده ته د خير اراده وکړي نو جزا يې په دنيا کې ورکوي ...)
دا حديث هيثمي په مجمع الزوائد کې را اخيستی دی چې وايي: دا حديث طبراني روايت کړی دی او سند يې جيد دی ، و دې کتل شي.(٢١٩)
دا حديث په دې دلالت کوي چې هغه وخت کې ښځې مخ لوڅې وې او ځينې داسې ښکلې ښځې هم په کې وې چې د ځينو خلکو زړه نه کېده چې سترګې ترې بل خوا واړوي تردې چې له د پوال سره به هم ټکر شو ، او تردې چې په مخ يې وينې و بهېږي. بخاري له عبدالله ابن عباس رض څخه همدا د اختر کيسه روايت کوي وايي: زه د اختر په لمانځه کې له رسول الله ص سره حاضر وم رسول الله ص له لمانځه څخه وروسته خطبه ولوستله بيا ښځو ته راغی چې بلال هم ورسره و چې وعظ يې هم ورته وکړ او پند يې هم ورکړ او امر يې ورته وکړ چې صدقه ورکړئ ، ابن عباس وايي ((ما وليدل چې لاسونه به يې اوږدول او صدقې به يې د بلال په جامه کې اچولې)) ابن حزم وايي چې ابن عباس د رسول الله ص په شتوالي کې د دې ښځو لاسونه وليدل نو ثابته شوه چې د ښځې ورغوی او مخ عورت نه دی))
٩ _ صحابه وته نقاب اچول نا اشنا عمل برېښېده.
په رواياتو کې راځي چې کله به کومې ښځې نقاب واچاوه نو دا به صحابه و وته نا اشنا کار ښکارېده او پوښتنې به ورته راولاړې شوې ، ابوداود له قيس ابن شماس څخه روايت کوي چې (د ام خلاد په نوم يوه ښځه د رسول الله ص حضورته راغله په داسې حال کې چې نقاب يې اچولی و او د خپل وژل شوي زوی په هکله يې پوښتنه کوله ، د رسول الله ص ځينې صحابه وو د دې

(٢١٩) النقاب للمراه دکتور يوسف القرضاوي.

نقاب په ليدلو په تعجب سره ترې و پوښتل چې راغلې يې د زوی پوښتنه کوې او نقاب دې هم اچولی دی ؟ هغې ورته وويل ((چې که خپل زوی مې له لاسه ورکړی دی نو خپله حيا خو مې نده ورکړې.))
نو که هغه وخت کې نقاب رواج او عادت وای نو د حديث راوي به ولې ويلې چې نقاب يې اچولې و او صحابه و به ولې تعجب کاوه او دا کار به ورته نا اشنا ښکارېده او ولې به يې ورته ويل چې: ((د زوی پوښتنه دې هم کوې او نقاب دې هم اچولی دی ؟)) او د ښځې ځواب هم په دې دلالت کوي چې نقاب د خدای ج او د رسول الله ص امر ندی بلکې د خپلې حيا په خاطر يې اچولی دی او که نقاب فرض يا واجب وای نو ورته به يې ويلی و چې دا فرض يا واجب دی ځکه مې اچولی دی، بلکې له سره به دا سوال نه وای پيدا شوی ځکه چې يو مسلمان له بل مسلمان څخه نه پوښتي چې ولې دې لمونځ وکړ ؟ يا ولې روژه نيسې.
۱۰ ـ ورځنۍ معاملې د هغې پېژندګلوي واجبوي.
په ورځني ژوند کې له خلکو سره د معاملې اړتيا دا واجبوي چې معامله کوونکيو ته هغه معرفي وي او د ښځې شخصيت او څهره وپېژني لکه د پېرودلو او پېرلو په وخت کې، يا دا چې وکيله وي او يا څوک وکيل ونيسي، خپله قضا کې ګواهي ورکوي او يا په دې باندې ګواهي ورکول کېږي، همدا لامل دی چې فقهاء په دې متفق دي چې کله ښځه محکمې ته وړاندې کېږي نو واجب ده چې مخ يې لوڅ وي د دې لپاره چې مقابل پلو او قاضي يې ښه وپېژني.
د هغو خلکو دلايل چې نقاب واجب بولي.

دا پورته مو چې ولوستل دا د جمهورو علماو و غټ غټ دلایل دي نو د دوی د مخالفینو چې اقلیت هم دي دلایل څه دي ؟ دکتور یوسف قرضاوي وايي: رښتیا خبره داده چې ما د هغو خلکو لپاره چې نقاب اچول او د مخ او لاسونو (ورغویو) پټول فرض یا واجب بولي صحیح ثابت ، صریح ، دلالت کوونکي له معارضې خلاص دلیل چې زړه یې په مطمئن اندازو ومني او قانع شي ونه موند او ټول هغه څه چې دوی یې وړاندې کوي متشابهات دي چې محکم نصوص او واضح دلایل یې ردوي.

د هغو ډېر پیاوړي دلایل دادي:[220]

۱ ـ [یا ایها النبی قل لازواجک وبناتک و نساء المئومنین یدنین علیهن من جلابیبهن ذالک ادنی ان یعرفن فلا یوءذین]..[221]

یعنې ((ای نبی ص خپلو بیبیانو ، لورګانو او د مسلمانانو بیبیانو ته وو ایه چې هغوی دې پر ځان د څادرونو پرده کوي په دې ترتیب د دې خبر زیاته توقع ده چې دوی به و پېژندلې شي او تکلیف به نه شي ورکول کېدلی)) نو عبدالله ابن مسعود ، عبیده السلماني او عبدالله ابن عباس څخه روایت شوي دي چې دوی له دې ایت څه دا مطلب اخېستی دی چې له یوې سترګې پرته دې د ښځو ټول بدن پټ وي.

د تعجب وړ خبره خو داده چې دلته ابن عباس ته هغه لفظ منسوبوي چې په سورت النور کې تېر د دې نظر د مخالف نظر روایت شوی دی او ځینو

(۲۲۰)فتاوي المرءة المسلمة د ابو محمد اشرف عبدالمقصود او المراة المسلمة دعبدالله بن جارالله کتابونه دې وکتل شي.

(۲۲۱) الاحزاب: ۵۹.

مفسرينو خو بيا په سورة النور کې ترې هغه نظر روايت کړی دی او دلته يې ورته دا نظر منسوب کړی دی.
دلته لومړی خو مفسرين د جلباب په مراد متفق ندي چې جلباب يعنې څه؟
امام نووي له نضربن شميل څخه روايت کوي چې وايي: جلباب له څادر څخه لنډه او پلنه ټوټه ده چې ښځې پرې خپل سر پټوي.
ځينې وايي: دا پراخه ټوټه ده چې ښځې پرې خپلې شاګانې او سينې پټوي چې په لويوالي کې څادر ته نه رسېږي ځنې وايي چې جلباب پرتوګ ته وايي ځينې وايي چې ټېکري ته وايي.[۲۲۲]
په هر حال له دې ايت څخه نه عرفاً او نه لغتاً د ښځې د مخ پټوالی ثابتېږي او نه له قران، حديث او اجماع څخه کوم دليل لري او ځينې مفسرين چې له جلباب څخه د مخ پټول مراد اخلي نو نور مفسرين ورسره موافق ندي.
۲ـ د ابن مسعود لخوا د ((الا ما ظهر منها)) تفسير.
عبدالله ابن مسعود وايي چې مراد له [الا ماظهر منها] څخه څادر او ظاهري جامې دي.
خو د ابن مسعود له دې تفسير سره د عبدالله ابن عباس، عايشې، عبدالله ابن عمر په څېر مفسرين او جليل القدره صحابه موافق ندي دوی وايي چې له [الاماظهر منها] څخه مراد رانجه او ګوته او دهغوی ځايونه (مخ او لاسونه) دي. ابن حزم وايي چې له صحابه و څخه دا روايت بالکل رښتيا، صحيح او د صحت په وروستئ درجه کې دي.
علامه احمد ابن احمد شنقيطي په ((مواهب جليل من ادلة خليل)) کې وايي چې د قران ډېر غوره تفسير هغه دی چې قران په قران سره تفسير شي او

(۲۲۲)مسلم د نووي شرحه.

قران د زينت تفسير په ګانې سره کړې دی فرمايي [ولا يضربن بارجلهن ليعلم ما يخفين من زينتهن][223]

يعنې: ((او نه دې وهي پښې خپلې (په ځمکه) لپاره د دې چې معلوم شي هغه څيز چې دوی يې پټوي له زينت څخه)) دلته له زينت څخه هدف بوټان، نور د پښو کولو شيان، د تن ګانه، پاولي ... دي، مور وړاندې هم وويل چې استثنا د اسانتيا او رخصت معنی لري او بهرنۍ جامې لکه څادري، چپن او ..... دا خو هسې هم ښکاري چې نه پکې رخصت شته او نه اساني.

۳ _ [فاسئلوهن من وراء حجاب.]

د ((اضواء البيان)) مصنف او ځنې نور علماء وايي چې الله ج مومنانو ته امر کړی دی چې [و اذا ساء التموهن متاعا فاسئلوهن من وراء حجاب ذالكم اطهر لقلوبكم و قلوبهن][224]

يعنې: ((او کله که له هغوی څخه څه د کار سامان غواړئ نو د پردې ترشاه يې غواړئ په دې کې ښه پاکي ده ستاسې زړونو او د هغوی زړونو ته.))

دلته چې د حجاب د وجوب لپاره کوم علت ښودل شوی دی هغه د مؤمنو ښځو او مؤمنو سړيو د زړونو پاکوالی دی له هرډول شک څخه او دا هېڅ هم ندي ويلې چې د رسول الله ص له بيبيانو څخه پرته نورې بيبيانې د زړه پاکوالي ته اړه نه لري.[225]

دکتور يوسف قرضاوي ځواب ورکوي چې د دې ايت مخکې او وروستئ برخې ته په کتلو سره سړی ويلی شي چې هغه پاکوالی او د شک له منځه تلل

---

(۲۲۳) الاحزاب: ۳۱.

(۲۲۴) الاحزاب: ۵۳.

(۲۲۵) فتاوي المراة المسلمة او المراة المسلمة عبد الله جار الله.

چې د رسول الله ص بيبيانو ته د حجاب پواسطه منځته راځي دا له هغه مفسد او ناکاره فکر څخه پاکوالی ندی چې د نورو په اړه يې فکر کېږي ځکه چې نه له امهات المومنين څخه دا تصور کېدلی شي او نه هم له نورو خلکو سره دا ناوړه خيال او دا ناوړه جرئت و ، دلته چې کوم پاکوالی ياد شوی دی د اله هغه ډول اند ېښني نه پاکوالی دی چې دوی ته د رسول الله ص له وفات څخه وروسته د هغه له بيبيانو سره د نکاح فکر پيدا شوی و .

او که څوک په [فاسئلو هن من وراء حجاب] استدلال کوي نو دا استدلال موجه ندی ځکه چې دا ايت د رسول الله ص په بيبيانو پورې خاص دی او که څوک وايي ....العبرة بعموم اللفظ لا بخصوص السبب.

يعنې : اعتبار د لفظ عاموالي ته دی د سبب خاصوالي ته ندی ، نو دا قاعده دلته د تطبيق وړ نده ځکه چې دا ايت عام ندی او د رسول الله ص په مېرمنو باندې د نورو مېرمنو قياسول قياس مع الفاروق دی ځکه چې د رسول الله ص پر مېرمنو څه شدت او سختي نوره هم زياته وه هغه چې په نورو عامو ښځو نه وه همد الامل دی قران وايي (يا نساء النبی لستن کاحد من النساء.....)[232]

يعنې : ((ای د نبي ص مېرمنو نه يئ تاسو په څېر د يوې ښځې (د بل هرلګي د محمدي امت)

۴ محرمه ښځه دې نقاب نه اچوي.

بخاري او مسند احمد له ابن عمر رض څخه روايت کوي چې رسول الله ص فرمايي (لاتنتقب المراة المحرمة و لا تلبس القفازين) : ((يعنې محرمه ښځه دی نقاب نه اچوي او نه دې دستکشې اچوي)) دا په دې دلالت کوي چې

(۲۳۲)الاحزاب ۳۲.

نقاب او دستکشې له احرام څخه پرته رواج او عام وي خو د دوی مخالفین وايي چې موږ له دې سره کوم مخالفت نه لرو چې له احرام پرته دې ځینې ښځې په خپله خوښه نقاب او دستکشې واغوندي خو په دې کې دا دلیل چیرې دی چې نقاب واجب دی ؟؟بلکه معقوله خبره داده چې پر دې حدیث باندې ددوی دوینا برعکس استدلال وشي ،یعني وویل شي چې په ښځې د مخ او لاسونو پټول واجب ندي ،ځکه چې په احرام کې ډېر هغه شیان حرام دي کوم چې په اصل کې مباح او روادي ،لکه د ګنډلو جامو اغوستل خو شبولګول ،ښکار کول ،په دې کې داسې شی نشته دی چې په اصل کې یې کول واجب وي او بیا په احرام باندې منع شوی وي.

۵ ـ پر مخ د جلباب را ځړولو په هکله د عایشې رض حدیث.(۲۳۷)

حضرت عایشه رض وايي: ((سپاره به زموږ په څنګ کې تېرېدل او موږ ښځې به د رسول الله ص سره د احرام په حالت کې وو نو کله به چې هغه خلک زموږ خواته نژدې کېدل نو موږ به په خپلو څادرونو خپل مخونه او سرونه پټول ، چې هغوی به تېر شول موږ به بېرته څرګند کړل))(۲۳۸)

د دې حدیث په اړه د النقاب للمراه مصنف داسې لیکي: پر دې حدیث د څو لاملونو له مخې استدلال نه کېږي:

۱: د دې حدیث په اسناد کې یزید ابن ابي دی او هغه ضعیف دی نو دا حدیث ضعیف دی او په احکامو کې پهر ضعیف حدیث استدلال نه کېږي.

---

(۲۳۷)فتاوي المراة المسلمة.

(۲۳۸)بیهقي، ابوداود ، ابن ماجه ، مسند احمد ، فتح الباري او مشکوه.

۲ : دا کار د عایشې رض دی چې په وجوب دلالت نه کوي ځکه چې حتی د رسول الله ص خپل فعل هم پر وجوب دلالت نه کوي عایشه خو لا پریږده کله چې صراحتاً امر ونه کړي.
۳ : په اصولو کې وايي چې په هره معامله او پېښه کې چې احتمال پیدا شو نو د اجمال جامه وراغوستل کېږي او استدلال پرې نه کېږي او دلته دا احتمال دی چې دا حکم په امهات المومنین پورې خاص وي لکه له رسول الله ص څخه وروسته له نورو سړیو سره د نکاح حرمت چې په همدوی پورې خا ص و.(۲۲۹)
۴ : ښځې عورت دی ترمذي روایت کوي چې ((المراة عورة فاذا ترجت استرقیها الشیطن)ترمذي وایي چې دا حدیث حسن او غریب دی یعنې ((ښځه عورت دی کله چې بهر و وځي نو شیطان ورپسې شي)) سمه خبره داده چې دا حدیث هغه کلیه نه افاده کوي چې دوی یې وایي بلکې په دې دلالت کوي چې ښځه باید پټه او په سترکې وي ، نه لوڅه اوذلیله ، او د دې هدف د تر سره کېدلو لپاره دا کفایت کوي چې دبدن ډېره برخه باید پټه وي ، او که له حدیث څخه همدأ ظاهري معنی واخېستل شي نو ښځې ته به روانه چې په لمانځه او حج کې د بدن کومه برخه لوڅه کړي ،اوکه مخ ، ورغوی اوقدم ښکاره کړي څوک به دا تصور وکړي چې مخ او ورغوی یې عورت وي په داسې حال کې چې په لمانځه کې یې په لوڅولو اتفاق دی او په احرام کې یې لوڅول واجب وي ؟ ! دا حدیث هم دومره قوي ندی چې أستدلال پرې وشي ، د حدیثو په دومره کتابونو کې یوازې ترمذي رااخیستې ده او ترمذي هم ورته صحیح نه دی ویلی بلکې په (حسن غریب) سره یې ستایلی

(۲۲۹)مواهب جلیل من اد لة خلیل ۱۱\۱۸۵ وګورئ النقاب للمراة

دی او ځینې راویان یې هم د قبول ترحده پیاوړي او ثقه ندي لکه عمرو بن عاصم او همام بن یحیی.

سد الذریعه.

علامه شیخ قرضاوي وایي: ((کله چې د نقاب پلویانو کوم قاطع دلیل ونه موند او هر ډول وسلې یې کار ونکړ نو د ((سد الذریعه)) سیوري ته یې پناه وروړه او له سد الذریعه څخه هدف د یو مباح شي منع کول دي له دې وېرې چې حرامو ته رسېږي نو دوی وایي که مخ لوڅي رواهم وي خو په دې خاطر چې حرامو ته زمینه برابروي نو ناروا شوه ځواب دادی چې د فقهې او اصولو علماء وایي چې د سد الذریعه په خاطر د یو کار په منع کولو کې مبالغه داسې ده لکه د هغه اصل کار په ازاد پرېښودلو کې مبالغه لکه څرنګه چې دیوې ذریعې ازاد پرېښودل د مفاسدو او ټولنیزو زیانونو لامل ګرځي همدا راز د هغه په مخنیوي کې مبالغه هم ډېرې ګټې له منځه وړي او مفاسد رامنځته کوي.))

دوهم دا چې کله چې شارع په خپله په نصوصو او قواعدو سره یو کار ته اجازه ورکوي نو موږ ته څه مناسب ده چې په خپل فکر سره یې بندوو ، او په خپل فکر او ذوق سره هغه څه حراموو چې الله ج حلال کړي دي یا هغه څه حلال ګرځوو چې الله ج حرام کړي دي.

دریم دا چې زما په فکر الله ج چې د مفاسدو د مخنیوي لپاره کوم احکام او اداب ټاکلي دي لکه شرعي لباس ، د تبرج مخنیوی، له نارینه وو سره د یو ازېتوب حرمت ، په خبرو او تګ کې دوقار او درنښت او د غض بصر وجوب نو همدا کفایت کوي که الله ج مناسبه ګڼلې وای چې په دې اړه نور شدت هم په کار دی نو هغه خو هر څه کولی شول او داخو هم د ځینو پخوانیو

خلکو د بې ځايه شدت او سد الذريعه پايله ده چې نه مود دټولنې انجونو مدرسه وليد له نه مسجد ،نه يې ښوونځي وليد نه پوهنځی ، نه يې لمونځ ياد کړ ، نه اودس حتی په ټول عمر کې يې يو رکعت لمونځ هم سم ادا نه کړ ،سره له دې چې د تعليم په وجوب يې ټول قانع هم دي.

له ډېرې مودې راهيسې د مسلمانانو عام دود .

د دوی يو دليل دادی چې له ډېرو پېړيو راهيسې د مسلمانانو دود داسې دی چې مخونه پټوي.

د دې دعوې رد .

د کتور قرضاوي داسې ځواب ورکوي.

١: دا دود عام دود نه دی اونه په عام ډول تېر شوی دی په ځينو ځايونو کې خوبه تېر شوی وي خو په ځينو نورو کې بيا نه او په ښارونو کې به او خو په کليو او بانډو کې کې نه او که په کليو او بانډو کې ونو په ښارونو کې نه و .

٢: که فرض کړو چې دا عام دود و نو دا دود د نبوت د وخت له دود سره مخالف دی نه يوازې د نبوت د وخت له دود سره، بلکې د صحابه و له عصر او خيرالقرون سره هم مخالف دی او همدا دورې دي چې بايد اقتدا ورپسې وشي.

٣ : که فرض وکړو چې دا دود و نو دنبي ص فعل د وجوب معنی نه ورکوي چې رسول او معصوم هم دی ، بلکې د جواز او روا والي معنی ورکوي (لکه همدا سې چې د اصولو قاعده ده) نو د نورو عمل به څنګه د وجوب معنی ورکړي ؟؟

۴: له دې پخواني عام دود سره د اوسني وخت ظروف او شرايط توپير لري اوس د ژوند بنې تغيير موندلی دی داوس وخت انجلۍ هغه پخوانۍ ساده ،

نالوستې ، ناپوهه انجلۍ نده ، اوس د کور په څلورو دېوالونو کې بندي او ناسته نده هغه اوس د کار او عمل ډګر ته وتلې ده په ټولنيز نظم او ژوند کې بدلون راغلی دی نو اوسنی عصر او وخت له هغه پخواني سره ډېر توپير لري نو ځکه بايد په هغه پخواني وخت باندې قياس نه شي.
وروستۍ شبهه د زمانې فساد او فتنه.
ځينې خلک چې د ښځې د ژوند د دايرې له محدودوالي سره مينه لري وايي چې : مور هغه دلايل منو چې د ښځې په مخ لوڅ دلالت کوي او دا هم منو چې د رسول الله ص په وخت او خيرالقرون کې له کمو ښځو پرته نورو نقاب نه درلود خو بايد پوه شوو چې هغه خيرالقرون و ، نمونه يې وختو ، د روحي ارتقا او روحانيت وختو ، هغه وخت کې ښځو ته خطر مخ نه و ، او اوس خو د فتنې او فساد وخت دی اوس که ښځه لوڅ مخ بهرته ووځي نو په لاره کې به يې ورې لېوان ښکار کړي نو اوس بايد ښځه مخ پټې و اوسي.
علامه قرضاوي وايي چې دا شبهه په څو دلايلو ردوم.
۱ـ د نبوت لومړنۍ زمانه که څه هم مثالي او نمونه يي زمانه وه او بشريت يې په پاکوالي او تقوا کې بېلګه نده ليدلې مګر بيا هم د بشر زمانه وه له بشر سره خواهشات او غوښتنې هم وې او کمزورۍ او خطاګانې هم ، په همدې خاطر دوی کې زنا کوونکي هم پيدا شوي دي داسې خلک هم وچې حدود پرې تطبيق شوي دي ، فساق او فجار هم پکې و ، داسې خلک هم په کې و چې په خپل ناوړه چلند سره يې ښځو ته زيان رساوه چې قران يې هم ګواه دی الله ج مؤمنو ښځو ته وايي چې جلبابونه را وځړوئ تر څو وپېژندل شئ چې

دوی پاکې ښځې دي (فلا یوذین) نو توقع ده چې تکلیف به نه شي ورکول کېدلی.[230]

قران په دې شاهد دی چې هغه وخت کې هم فاسقان منافقین او وږي لېوان و [لئن لم ینته المنافقون والذین فی قلوبهم مرض والمرجفون فی المدینه ...][231]

یعنې: ((سوګند دی چې که منع نه شول منافقان او هغه کسان چې په زړونو کې يې رنځ دی (د زنا اوبدکاریو) او بدې اوازې اچوونکي په مدینه کې نو خامخا به مسلط کړو موږ تا پر دوی))

۲ ـ کله چې دا دلایل صحیح او صریح ثابت شول نو حکم يې هم عام او دائمي دی او داسې دلیل نشته دی چې دا فلانی حکم تریوې یا دوه پېړیو پورې د تطبیق وړ دی ، او بیا دې پرې عمل نه کېږي او که داسې وشي نو شریعت به لنډ مهاله او یو ځانګړي وخت لپاره شي په داسې حال کې چې د شریعت ټول احکام دائمي او دقیامت تر ورځې د عمل وړ دي.

۳ ـ که دا دروازه خلاصه شي چې دا فلانی حکم موقتي او فلانی دائمي دی نو شریعت به مو په خپل لاس له منځه وړی وي ځکه سخت دریځه علماء به اسانو ونکي احکام له منځه وړي.

او داسانې پلوي علماء به هغه احکام له منځه وړي چې نسبتاً سخت دي ، او دواړه ډلې به له خپل میل سره سم په کې لاس وهنې کوي او رښتیا خبره ده چې شریعت محکوم نه حاکم دی، تابع نه متبوع دی او په کار ده چې احکامو

(۲۳۰)احزاب: ۵۹.

(۲۳۱)الاحزاب:۶۰.

ته يې غاړه كېښودل شي ، [ولو اتبع الحق اهواء هم لفسدت السموات والارض ومن فيهن][۲۳۳]

يعنې: ((او كه چېرې حق د دوى په غوښتنو پسې تللى واى نو د ځمكې او اسمان او په هغو كې د ننه هر څه نظام به ګډوډ شوى و)) دكتور قرضاوي په النقاب للمراة كې ليكي چې: زه باوري يم چې د دواړو خواو د دلايلو له څېړلو وروسته جوته شوه چې د جمهورو دلايل پياوړي دي خو زه به له دې دلايلو سره ځينې نور دلايل هم يو ځاى كړم چې دې دلايلو ته لاقوت وركوي.

له صحيح او صريح نص څخه پرته تحريم او مكلفيت نشته دى د اصول فقهي قاعده ده چې اصل په چارو كې روا والى او د ذموبرائت (خلاصى) دى نو هېڅ لزوم او تكليف ((ديو كار په كولو كې مكلفيت)) نشته دى مګر دا كار به صحيح او صريح نص وكړي نو يو كار چې موږ حرام بولو معنى دا چې دا كار په صحيح او صريح نص سره حرام شوى دى چې بيا هېڅ ډول انعطاف او تساهل په كې روا ندى او صحابه و به د تحريم د كلمې په استعمال كې ډېر احتياط كاوه او هرڅ ته به يې حرام نه ويلې مګر كله به چې حرمت په صريح نص سره ثابت و نو كله چې د كوم كار د حرمت په اړه صحيح او صريح نص نه وي هغه كار روا دى او د روا والي د دليل پوښتنه به يې نه كېږي او د مخ لوځي او د ورغويو د لوځولو د حرمت په هكله كوم صريح او صحيح دليل نه وينم كه الله ج غوښتل چې دا كار حرام وګرځوي نو په صراحت سره به يې ويلي وو چې هېڅ ډول شک ته ځاى پاتې نه دى.

[وقد فصل لكم ما حرم عليكم الاما ضررتم اليه][۲۳۴]

(۲۳۳) الموءمنون: ۷۱.

(۲۳۴) الانعام: ۱۱۹.

يعنې: ((په تحقيق سره واضح کړي دي الله ج تاسې ته هغه چې حرام کړي يې دي پر تاسې مګر هغه محرمات چې اړ کړ شوي يۍ تاسې هغوی ته.))
نو که موږ هم مباحات حرام وګرځوو بيا الله ج موږ ته هم هماغه وينا کوي چې له موږ مخکې هغه قوم ته يې کړې وه چې ځينې خواړه يې په خپله په ځان حرام ګرځولي وو ((قل ء الله اذن لکم ، ام على الله تفترون))[٢٣٥]
يعنې: ((و وايه ايا الله ج اجازه کړې ده تاسې ته بلکې په الله پورې تاسې دروغ تړئ))
٢ ـ د وخت له تغير سره د فتوی تغير:
فقهاء په دې متفق دي چې فتوی د رواج او حالاتو په تغير سره تغير خوري او زه په دې باور يم چې اوسنی وخت د دې غوښتنه کوي چې د ښځو په اړه دې د شريعت اسان اړخونه عملي شي په هغو اقوالو او ويناوو دې عمل وشي چې ښځې ته شخصيت ورکوي ځکه نن سبا ټول کافران د اسلام په ضد د ښځو د حقوقو او په اسلامي نړۍ کې د ښځو د بد حال حربه استعمالوي او بيا دا ناوړه وضعه اسلام ته منسوبوي او غواړي چې نړيوالو ته د اسلام تصوير خړپړ او په دې وخت کې د چلند نه وړ ښکاره کړي نو ځکه په دې باور يم چې په اختلافي نظرياتو کې دې هم په هغه نظر عمل وشي چې ښځو ته شخصيت ، درناوی او د هغوی حقوق ورکوي.
٣ ـ عامه بلوی:
فقهاء او داصولو علماء وايي چې عامه بلوی هم د آسانۍ او تخفيف لامل ګرځي او په دې وخت کې عام نظر او عام عمل دا دی چې انجونې ، مدرسو ،

(٢٣٥)يونس: ٥٩.

ښوونځیو او پوهنځیو ته ولاړې شي ، کار وکړي ، بازارونو او روغتونو ته ولاړې شي او د پخوا په څېر په کور کې بندې و نه اوسي او دا ټول ښځه دې ته اړباسي چې مخ او ورغوى يې لوڅ وي ځکه چې معاملو (راکړې ورکړې ، پېرلو او پلورلو ، افهام او تفهيم) کې د مخ او ورغويو لوڅولو ته ضرورت دى.

۴ _ تکليف او مشقت آساني غواړي:

دا داصول فقهي قاعده ده چې سختي اساني غواړي د ورغويو او مخ پټول ښځو ته خصوصاً په دې وخت کې تکليف ، سختي او زحمت دى او دا ټول هغه څه دي چې الله ج فرمايي چې په دين کې سختي او ستونزې نشته دى او د سختۍ په بدل کې د اسانۍ ، تخفيف او ترحم غوښتونکى دى.

[وماجعل عليكم فى الدين من حرج]. (۲۳۶)

يعنې: ((اونه يې دي ګرځولي په تاسې په دين کې هېڅ حرج مشقت)او ستونزې))

[يريد الله بكم اليسر ولا يريد بكم العسر](۲۳۷)

يعنې: ((اراده لري الله ج په تاسو د اسانتيا او اراده لري په تاسو د سختۍ.))

[يريد الله ان يخفف عنكم و خلق الانسان ضعيفا](۲۳۸)

يعنې: ((اراره لري الله ج د دى چې سپک کړي (بار) له تاسې او پيدا کړى شوى دى انسان کمزورى.))

---

(۲۳۶)الحج: ۷۸.

(۲۳۷)البقره: ۱۸۵.

(۲۳۸)النساء: ۲۸.

رسول الله ص فرمايي : ((بعثت بحنيفية سمحة)) [۲۳۹]
يعني : ((رالېږل شوى يم زه له هغه دين له باطل څخه حق ته مايل او اسان سره)) نو دا دين په عقيده كې حنيف او په احكامو كې د اسانۍ دين دى رسول ص څوځو ځايه په اسانۍ امر او له سختۍ او شدت څخه منع كوي او وايي چې خلكو ته زېرى وركوئ او له دين څخه يې تېښتې ته مه مجبوروئ)) [۲۴۰]
((تاسو اسانوونكي لېږل شوي ياست نه سختئ كوونكي .)) [۲۴۱]
او دا د اصول فقهي قاعده ده چې ((مشقت او سختي د اسانۍ غوښتنه كوي .))
ځينې مهمې يادونې :
۱ ـ ځينې علماء وايي چې ښكلې ښځې به نقاب اچوي او ورغوى به چاته نه ښكاره كوي او بدرنګه ښځه كه مخ لوڅ كړي يا ورغوى ښكاره كړي نو څه باک نشته دى د دوى په ځواب كې بايد وويل شي چې حسن او ښكلا هغه سمندر دى چې هېڅ ساحل نه لري هېڅوک تر اوسه پردې ندي توانيدلي چې د حسن لپاره كوم خاص معيار يا حد وټاكي هرڅوک ځان ته بېل معيار او طبيعت لري او ښكلا هم يوه ذاتي او بخښل شوې پديده ده چې د انسان خپل اختيار او عمل په كې ډېر كم اغېز لري ډېر ځله يو انسان د يو چا په نظر ښكلى وي خو د بل په نظر بيا هغه بدرنګه وي ، يو يې په مينه كې لېونى وي ، خو بل ته عادي انجلۍ وي ، د يو محيط ښكلا هم د بل محيط له ښكلا سره توپير

(۲۳۹)مسند احمد
(۲۴۰)دا حديث بخاري او امسلم روايت كړى دى.
(۲۴۱)بخاري ،ترمذي ، نسايي.

لري، د يو وخت ښکلې په بل وخت کې ښکلې نه ګڼل کېږي ، د ښکلا لپاره دلويديځ معيار د ختيځ له معيار سره توپير لري ، دښاريانو د خوښې ښکلا د اطراف د خلکو د خوښې له ښکلا سره يوه نه وي زموږ اکثره خلک سپين ګرد مخ ، اوږدې او غبرږې غبرږې زلفې ، غټې او نرګسي سترګې ، لنډه زنه ، د ناک په څېر غټه او جګه پوزه نرۍ نرۍ ګلابي شونډې ، هسکه غاړه ، تېره تېره باڼه ، کږې کږې وريځې ، لکه سروه لوړه ونه ، نرۍ ملا ، د منې په څير سره سره اننګي او دږلۍ په څير سپين غاښونه خوښوي او دښکلا معيار يې بولي خود افريقې د خلکو لپاره په دې تول پوره انجلۍ ښکلې نده ، هغوی تور اوږد مخ په تور مخ کې توری غټې شونډې ، اوږده غاښونه ، ګنجی سر يا ګرګوتي ويښتان او غټه زنه د ښکلا معيار بولي ، د جنوبي افريقې مبارز جمهور رئيس نيلسن منډيلا له داسې معشوقې سره دمينې لپاره د جمهوري رياست دمقام د پرېښودلو اعلان کوي چې يو افغان به يې دعکس په ليدلو هم ټکان وخوري ، قيس د تورې ليلی مينې مجنون (ليونې) کړ خود نورو لپاره لېلی عادي انجلۍ وه ،هسې خبره بل خوا لاړه هدف مو په دې کې وچې دښکلا لپاره به څوک معيار وټاکي چې دا فلانۍ انجلۍ ښکلې ده نوبايد چې مخ او ورغوی پټ کړي ، او دا بله بيا ښکلې نده که مخ او ورغوی يې لوڅ وي نو پروا نلري ؟؟ ځينې مولفين وايي چې که چېرې کوم سړي د کومې ښځې دښکلا له ليدلو څخه خوند اخسته نو پهر ښځه لازم دي چې خپل مخ پټ کړي نو پوښتنه داده چې دا ښځه به څنګه پوهېږي چې دا سړی زمادښکلا له ليدلو څخه خوند اخلي ؟د هغه له زړه او وجدان څخه دا څه خبره ده ؟

۲ ـ د مخ لوڅول دا معنی نه لري چې ښځه دې لس ډوله سرخي پوډر کريمونه..... په مخ وتپي ، په ښو دې څو ډوله رنګ ومښي او دلاسونو لوڅول هم دا معنی نلري چې ښځه دې نوکان اوږده کړي ، او دنوکانو رنګ دې پرې ومښي ،ښځه بايد درنه اوبا وقاره له کوره ووځي ، دابن عباس له وينا سره سم د کوم زينت ښکارول چې روا دي هغه سپک او کم زينت دی لکه رانجه ، نکريزې او ګوته.

۳ ـ دا خبره چې نقاب واجب نه دی په دی معنی نده چې ګويا نقاب روا نه دی او يا څوک دې نقاب نه اچوي مور وايو چې دنقاب اچول ښه کار دی ، هره ښځه يې بايد استعمال کړي ، ان که ښکلې وي ځان پېژني او پوهېږي چې دمخ لوڅول يې فتنې راولاړوي نو د داسې ښځې لپاره نقاب مستحب دی حيا داره ښځه د خدای ج هم خوښېږي او په ټولنه کې يې هم درناوی او عزت ډېروي ، مور وايو چې نقاب فرض او واجب ندی چې په هرې ښځې يې اچول حتمي شي ، او د نورو واجباتو په څېر يې ښځه په اچولو مکلفه وګرځول شي خو که په خپله خوښه يې کوم څوک اچوي نو ثواب لري اوښه کار هم دی.

۴ ـ د مخ لوڅئ او مخ ته د کتلو ترمنځ هېڅ تلازم نشته دی يعنې دا خبره د دې معنی نه ورکوي چې که دکومې ښځې مخ لوڅ وي نو نارينه ووته ورته کتل روا دي او حتمي دې ورته وګوري ځينې علماء داسې دي چې مخ لوڅول روا خو بيا کتل ورته حرام بولي خو دوی هم لومړنی ناڅاپي نظر معاف بولي ، ځينې علماء هغې برخې ته چې لوڅول يې روادي کتل هم روا بولي خو له شهوت نه پرته او کله که شهوت پيدا شو نو کتل ورته حرام دي دا نو د هر سړي په خپل وجدان او نفس پورې اړه لري يوه بله د يادونې وړ خبره داده چې ځينې علماء چې دښځې لپاره په مخ پټولو دومره اصرار کوي او د اجتماعي

مفاسدو ذریعه یې بولي ، نو ایا د ټولنې اصلاح او دځوانانو ښوونه او روزنه هم د دې ټولنیزو فسادونو دمخنیوي لپاره مهمه نسخه نه ده ؟ دوی چې په مخ پټولو او ستر او حجاب دومره ترکیز کوي آیا د ټولنې د اصلاح لپاره یې هم کوم عملي اقدام کړی دی ؟آیا د دې هڅو په لسمه برخه هڅه یې هم د ټولنې او د ځوانانو د ښوونې او روزنې او اصلاح لپاره کړېده ؟آیا کله یې په زړه کړې هم دا فکر پیدا شوی دی ؟ [اللهم ارنا الحق حقاً و ارزقنا اتباعه و ارنا الباطل باطلاً و رزقنا اجتنابه .] آمین

محرمو ښځو ته کتل

دا هغه څوک دي چې په ده یې نکاح د تل لپاره حرامه ده که په نسب وي ، که په رضاع او که په مصاهرت (خسر ګنۍ) دخپل محرم پر وړاندې د ښځو د عورت په هکله فقهاء د نظر اختلاف لري:
امام شافعي رح وایي: د محرمو ښځو ټول بدن ته کتل روا دي ، مګر له نامه لاندې او د زنګنونو څخه پورته برخې ته.ځینې علماء وایي چې: د محرمې ښځې د بدن هغو مره برخې ته به ګورې چې د خوارۍ او کار په وخت کې ښکاري لکه سر ، غاړه ، لاسونه ، څنګلې او پښې ترزنګنونو پورې.
مالکیان وایي: د محرمې غاړه ،سر څنګلې ، دقدم شاه ټولو ته کتل جایز دي او پنډۍ ، تیونه ، ګېډه ، او شاه ته کتل جایز ندي.[۲۴۲]

(۲۴۲)الشرح الصغیر.

امام احمد بن حنبل رح وايي چې: د محرمې دبدن هغې برخې ته کتل جايز دي چې عادتاً ښکاري لکه: سر ، ورغوي ، قدمونه او هغه څه چې نه ښکاري کتل ورته ناجائز دي لکه سينه ، او نور(٢٤٣)
امام ابن حز وايي چې: د محرمو ښځو ټول بدن ته کتل جايز دي مګر فرج (قبل) او د برته فقط.(٢٤٤)

د ښځې محرم څوک دی ؟

په کومه دائره کې چې ښځه له خپل پوره ډول او سينګار سره او سېدلای شي هغه کسان دادي: الله ج په دې هکله فرمايي:
[ولايبدين زينتهن الالبعولتهن او اباء هن او اباء بعولتهن او ابناء هن او ابناء بعولتهن او اخوانهن او بنى اخوانهن اوبنى اخواتهن ، او نسائهن او ماملكت ايمانهن او التابعين غير اولى لاربة من الرجال او الطفل الذى لم يظهرو اعلى عورات النساء](٢٤٥)
يعني: ((او نه دې ښکاره کوي خپل سينګار مګر دخپل خاوند پر وړاندې يا دخپل پلار ، يا دخپل خاوند دپلار پر وړاندې يا دخپلو ځامنو يا د ځامنو د خاوندانو په وړاندې ، يا دخپلو ورونو ، يا دخپلو وريرونو ، ياد خپلو خورينو ، ياد خپلو ښځو ، ياد خپلو لاسونو دمال (وينځو مريانو) ياد خدمتګارانو ، هغه سړيو چې څه غرض نلري ، (د ښځو خيال يې نه وي) يا هغه هلکان چې دښځو په رازونو لانه پوهېږي.))

(٢٤٣)المغنى لابن قدامه
(٢٤٤) المحلى لابن حزم.
(٢٤٥)النور: ٣١.

ښځه چې د چا پر وړاندې په پوره ډول سینګار سره راوتلای شي او ټول بدن ورته ښکاروولی شي او له هغه څخه هر رنګ خوند اخستلای شي هغه یوازې د ښځې خپل خاوند دی.
د پلار په کلمه کې نیکه ، مشرنیکه.... همدارنګه د مور پلار نیکه ټول شامل دي ، د مېره د پلار په جمله کې د مېره نیکه ، د مېره د مور پلار ټول شامل دي ، په زامنو کې د زوی ، لور لمسیان ، کړوسیان ټول شامل دي د مېره زامن په دوی کې بنزیان ، پرکتیان ټول شامل دي ، په آیت کې له (خپلو ښځو)ځینې مراد مسلمانې ښځې دي او د کفارو ښځو مخ کې سینګار ښکارول مناسب ندي.
همدا رایه د ابن کثیر هم ده حضرت عمر رض ابو عبیده رض ته ولیکل چې ما اورېدلي دي چې ځینې مسلمانې ښځې له نامسلمانو ښځو سره حمام ته ځي پداسې حال کې چې کومه ښځه په الله ج او د اخرت په ورځ ایمان لري هغې ته روا ندي چې د هغې جسم باندې د خپل ملت له کسانو څخه پرته د بل چارسترګې ولګیږي.(۲۴۲)
د سید مودودي رح په ګډون بله ډله وایي چې: له دې څخه مراد طبعي ښځې دي هغه د پېژند ګلوئ ښځې ، له هغوی سره اړیکې لرونکې ښځې ، د هغوی په چارو کې لاس وهونکې ښځې ، که هغه مسلمانې وي که کافرې وي او هدف تری د هغوی ښځو وبستل دي چې پردئ وي ، ظاهري ښه یې د اشتباه وړ وي او د اخلاقو او تهذیب حال یې معلوم نه وي.
امام رازي وایي چې: له دې څخه مراد ټولې ښځې دي ، خو که آیت ته وګورو وینو چې هلته لفظ د ((خپلو ښځو)) رواړل شوی دی ، چې مراد ورځنې

(۲۴۲)ابن کثیر، بیهقي او ابن جریر طبري.

مسلماني ښځې کېدلای شي او بس ځکه که کافره ښځه هرڅو مره شريفه شي ، بيا هم د اعتبار وړ نه ده او مسلمانې ښځې هم هغه ښځې چې له هغوی سره يې اړيکې وي او په پرده کې ترې ورته ستونزې پيدا کېږي مراد دي او کومه ښځه چې په فسق او فجور کې مشهوره وي که څه هم مسلمانه وي له هغې ښځه ستر لازم دی ، نو مطلب دا شو چې نا مسلماني ښځې خو بالکل له دې حکم څخه وتلې او په مسلمانو کې هم حيا لرونکې او پاک لمنې مراد دي.

رسول الله ص فرمايي: ((هېڅ ښځه دې د داسې ښځو په مخ کې خپله ښکلا نه ښکاروي ، چې بيا يې مېړه ته داسې ستايي ، چې ګويا مېړه يې همدا اوس ورته ګوري))[۲۴۷]

جمهور فقهاء وايي د مسلمانې د عورت حکم د کافرې پر وړاندې داسې دی، لکه د پردي سړي پر وړاندې د ښځې عورت.[۲۴۸]

ابن عباس رض وايي: مسلمانې ښځې ته روا نه دي چې يهودي يا مسيحي ښځه يې ووينې.

سيد محمد عابدين الحسيني ليکي: څرنګه چې د کافرې ښځې پر وړاندې عورت پټول لازم دي ، همدا راز د فاسقې ، فاجرې ، بدکارې مسلمانې په وړاندې هم د عورت لوڅول حرام دي ، ځکه چې علت په کې ګډ دی.[۲۴۹]

امام احمد بن حنبل رح وايي: د کافرې ښځې کتل مسلمانې ښځې ته داسې دي لکه د مسلماني ښځې کتل بلې مسلمانې ته خو بيا هم دا بد ګڼي ، چې کافره ښځه دې د ولادت په وخت کې د مسلمانې قابله شي.[۲۵۰]

---

(۲۴۷) بخاري ، مسلم او رياض الصالحين
(۲۴۸) المغنی المحتاج.
(۲۴۹) البريقه شرح الطريقه.
(۲۵۰) المغنی ، سراج الوهاج ، بدائع الصنائع او البريقه شرح الطريقه.

د هغه دلایل دا دي ، چې دا هل کتابو ښځو به رسول الله ص کره تللې چې نه به ورځنې بیبیانو پرده کوله اونه به ورته رسول الله ص امر کاوه او دا سې نور.
خو دا دلایل د جمهورو د دلایلو پر وړاندې نه شي تم کېدلی ، ځکه که درسول الله ص کور ته به اهل کتابې راتللې نو دا د دې مانا خو نه ورکوي ، چې هغوی دې لوڅې وي او دوی به ورته کتل ، او دا د مخ له لیدلو څخه پر دبل شي د لیدلو مانا نه لري ،او د حضرت اسماء رض په حدیث کې د مور سره د ترحم او نرمۍ اود نیک سلوک خبره ده او د بدن د پټوالي یا لوڅوالي په هکله په کې هېڅ نشته.

د مسلمانو ښځو کتل یوه بلې ته:

جمهور فقهاء وایي ، چې مسلمانې ښځې ته روا دي ، چې د خپلې مسلمانې خور د بدن هغو مره برخې وګوري څومره چې یو نارینه بل ته کتلی شي ، (د نامه لاندې تر زنګنونو پورې)[۲۵۱]
او د احنافو معتمد مذهب هم دادی ، خو د امام ابو حنیفه رح څخه یو بل روایت هم شوی چې علماوو کمزوری ګڼلې دی ، هغه دا چې یوه مسلمانه ښځه د بلې مسلمانې د بدن هغو مره برخې ته کتلی شي ، څومره چې نارینه د خپلو محرمو بدن ته کتلی شي.[۲۵۲]

(۲۵۱) البدائع الصنائع او المغني.
(۲۵۲) الدرر المنتقي او البریقه شرح الطریقه.

ظاهریان وایي چې: مسلمانه ښځه د بلې مسلمانې ښځې ټول بدن ته کتلی شي ، مګر قبل او دبر ته. (۲۵۳)
جمهور فقهاء وایي دلته د فساد او فتنې وېره نشته دی ، او نه په مصیبت کې د پېښېدلو خطر شته دی ، ځکه یې بدن ته کتل جائز دي او کله که دا وېره پیدا شي نو لکه چې لومړی مو وویل بیا ورته ستر پکار دی. (۲۵۴)
همدا رازد ولادت په وخت کې ، د بکارت د معلومولو په غرض یا د کوم ټپ له کبله د فرج ته کتلی شي. (۲۵۵)

هغه چې جنسي میلان نه لري:

په همدې ایت کې د [اولتابعین غیر اولی لاربة من الرجال] (یا خدمتګاران هغه سړیو چې څه غرض نه لري) جمله راغلې ده د دې ترجمه داسې ده هغه خلک کوم چې ماتحت وي ، د ښځې په لور میلان ونه لري.
حافظ ابن کثیر (رح) ورڅخه مراد مزدور ، نوکر ، تابعدار سړی کوم چې د ښځو سیالان نه وي ، ګړندی او تېز نه وي ساده وي ، د ښځو په لور شهواني مینه هم ونلري اخلي.
تفسیر ابن کثیر همدا راز له دې څخه مراد کم عقل ، ساده ، بی وزله ، نا اهله لاس لاندې، محکوم سړي چې هېڅ شهوت یې په یاد نه وي اخلي.
امام مودودي (رح) وایي چې د شهواني مینې د نه درلودلو دوه صورته ممکن دي یو دا چې په هغوی کې له سره شهوت نه وي ، لکه ډېر بوډا ، یا

---

(۲۵۳) المحلي.
(۲۵۴) البدائع الصنائع او سراج الوهاج
(۲۵۵) البدائع الصنائع او سراج الوهاج.

پیدا ایشي ایزک (هجړا) دوهم دا چې په هغو کې جنسي قوت او د ښځو پر لور طبعي میلان وي ولې د خپل محکومیت او لاس لاندې توب له امله دوی د کور له ښځو سره څه ډول شهواني اړیکې نشي ټینګولای نو څوک چې دا ورڅخه ستر نه کوي او خپل سنګار ورته ښکاروي پکار ده چې دا دوه صفته ولري. (۲۵۲)

خو کله چې خپله شهوت ونه لري مګر د ښځو د ښکلا ستاینه نورو ته کوي له هغې څخه ستر واجب دی په مدینه منوره کې یو ایزک او سیده چې بیبیانو او نورو ښځو به ترې ستر نه کاوه او له هغوی سره ناستې پاڅې ته به یې پرېښوده یوه ورځ کله چې رسول الله (ص) ام سلمي (رض) کره تشریف یوړو نو دهغې خبرې یې واورېدلې چې دعبدالله بن امیه سره یې کولې او ورته یې ویل: که صبا طایف فتح شي نو د غیلان ثقفي لور بادیه هرومرو د ځان کړه بیا یې د هغې د جسم او ښکلا ستاینه پیل کړله حتی د هغې دمخصوصو اندامونو ستاینه یې هم پیل کړله حضور (ص) د دې خبرې په اورېدلو ورته وفرمایل: دخدای (ج) دښمنه تا خو پر هغې سترګې ښخې کړې دي)) بیا یې امر وکړ چې له ده څخه ستر وکړئ او له دې وروسته دې دې کورته نه راځي ، بیا رسول الله (ص) هغه او نور ایزه کان له مدینې څخه وویستل. (۲۵۷)

اوبل هغه هلکان چې د ښځو په رازونو لا نه پوهېږي یعني جنسي غریزې لاپکې ژوندی شوي نه وي دا له مراهقت څخه ښکته دوره ده لکه د نهو ،

---

(۲۵۲) پرده سیدابو لاعلی مودودي.

(۲۵۷) متفق علیه ابوداود ، نسایي ، مسند احمد او مشکوة.

لسو يا دولسو کالو هلکان د دی نه د زيات عمر هلکان که څه هم نابالغه وي په هغوی کې جنسي غريزې را ژوندی کېدل پيل کېږي.
سيد محمد عابدين الحسيني ليکي: ماماګان ، او کاکاګان يې ځکه ياد نه کړل چې د خپلو زامنو په مخ کې د دی ستاينه ونکړي چې فتنه او فساد را پيدا نشي مګر په ياد مو وي چې محرم کسان يوائې دا ندي چې په ايت کې ياد شول.
شيخ محمد الاباصبري د دې ايت په تفسير کې ليکي: نو ښځې ته روادي چې خپله ښکلا هغه دوستانو ته وښيي چې په ايت کې ياد شول او ټولو هغو دوستانو ته چې له هغه سره يې نکاح د تل لپاره حرامه ده لکه ، تره ماما ،زوم ، اولکه محارم د رضاعت له لامله ځکه چې رسول الله (ص) فرمايي: (يحرم من الرضاع ما يحرم من النسب)(٢٥٨)
يعنې: ((حراميږي د شيدو (تي) په واسطه هغه څوک چې حرامېږي په نسب باندې))
د همدې قول تائيد حسن بصري ، ابوبکر الجصاص ، او د احکام القران خاوند هم کړی دی.(٢٥٩)
رسول الله (ص) عايشې (رض) ته اجازه ورنکړله چې له خپل رضاعي تره څخه ستر وکړي.
د ابوالقعيس ورور افلح حضرت عايشې (رض) کره راغی او د ننوتلو اجازه يې وغوښتله نو څنګه چې د حجاب حکم راغلی و عايشه (رض) فکرمنه شوله چې څه وکړي خو اجازه يې ورنکړله هغه ځواب ورولېږه چې ته خو زما

---

(٢٥٨)بخاري ، مسلم ، ابن ماجه او نصب الرايه.
(٢٥٩)تفسير سوره النور شيخ الاباصيري.

وربېره يې تا زما د وروړ ابو القعيس د ښځې شيدې رودلي دي خو بيا هم حضرت عايشه (رض) فکر منه وه چې ايا دې رشته کې به هم ستر پرېښودلی شي ؟ په دې وخت کې رسول الله (ص) خپله تشريف راووړ حضرت عايشې (رض) ورته مطلب څرګند کړ ، رسول الله (ص) ورته وفرمايل چې : هغه ستا ثنګ ته راتلای شي.[٣٠]

له کومو دوستانو سره چې دښځې ابدي حرمت نه وي ، لکه د تره او ترور زوی ، د خور خاوند له دوی سره بايد څه چلند وشي ؟

په دې هکله که رانقل شويو روايا تو ته کره کتنه وشي ، د مسئلې بڼه هماغه راوځي ، څنګه چې سيد مودودي وايي : دا دوستان نه د محرمو کسانو په ليکه کې دي ، چې ستر ورځنې ونه شي او سينګار ورته ښکاره شي او نه دغير محرمو خپلوانو په جمله کې دي ، چې ښځه دې بالکل ورڅخه ستر وکړي.

د دغو حدودو ترمنځ خه چال چلند په کار دی د دې چلند اندازه په شريعت کې نه ده ټاکل شوې ، او د سړي د عمر او رشتې پورې توپير لري.

د رسول الله (ص) خپله کړنلاره دا وه ، چې حضرت اسماء (رض) د رسول الله (ص) خښينه (د ښځې خور) وه د هغې او د رسول الله (ص) ترمنځ د ژوند تر پايه پورې د مخ او لاسونو تر حده کومه پرده نه وه.[٣١]

همدا رنګه ام هاني (رض)چې د ابو طالب لور (د رسول الله (ص) د تره لور)وه تر پايه پورې يې له رسول الله (ص) څخه مخ پټ نکړ.[٣٢]

---

[٣٠] صحاح السته او مسند احمد .

[٣١] ابو داود ، جلد :١.

[٣٢] ابوداود ، جلد :١.

د ښځې کتل نارینه محرم ته:

اکثره علماء په دې اتفاق لري چې ښځه د خپل نارینه محرم له عورت څخه پرته نور ټول بدن ته کتلی شي محرم که په هر ډول وي خو چې د شهوت وېره نه وي ، څه چې کتل ورته روا دي مسه کول او لاس وروړل هم ورته روا دي.[۲۲۳] او دبل چا د وینځې د بدن هغو مره برخې ته کتلی شي لکه چې څوک د خپلې محرمې بدن ته کتلی شي او محمد بن مقاتل وایي چې د نامه لاندې تر څنګنونو پورې برخې ته يې کتلی نشي نورټول بدن ته يې کتلی شي ځکه وینځې کار او خدمت کوي او خپله پرده ساتلې نشي.[۲۲۳]

د زړې ښځې په هکله:

په چا چې ډېر عمر تېر شوی وي او د هغې جنسي غوښتنې مړې وي احناف وايي: له داسې ښځو سره مصافحه او مخ ته کتل دواړه روا دي خو چې دې ښځې ته هم اشتها رانشي او د شهوت امن وي الله (ج) فرمايي: [و القواعد من النساء التى لايرجون نكاحا فليس عليهن جناح ان يضعن ثيابهن]

[۲۲۴]يعنې: او هغه چې ناستې وي په کورونو کې ستاسو د هغو ښځو څخه چې امید يې نه وي پاتې شوی د نکاح په دوی څه ګناه نشته چې وباسي خپلې جامې))

---

(۲۲۳)البدائع الصنائع ، حاشيه ابن عابدين ، درالمختار او نهايه المحتاج.

(۲۲۳)مختصر القدوري.

(۲۲۴)النور: ۶۰ .

رسول الله (ص) به چې له ښځو سره بیعت کاوه نو لـه زړو ښـځو سره بـه یې پـه لاس بیعت کاوه.[۳۲۵]

حضرت ابوبکر صدیق (رض) بـه ځینو قبیلو تـه چې ده پکې تی رودلی وو ورته او زړو ښځو ته به یې لاس ورکاوه.[۳۲۶]

یوی زړې ښځې به د عبدالله بن زبیر (رض) سر او پښې زور کولې.[۳۲۷]

او بـل دا چې پـردې ښـځې تـه لاس وروړل یـا کتـل چې منع دی نـو دفتنې اوفسـاد لـه وېرې او دلتـه خو دا وېره نشـته ده ځکـه چې لـه دې ښـځو سـره مصافحه روا ده همدا راز خلوت هم ورسره روا دی.

د عورت لوڅول په یوازېتوب کې:

کله چې انسان یوازې وي او که عورت لوڅ کړي نو د بل لخوا د هغـه دلیدلو خطره نه وي نو په دغسې حالت کې د عورت د پټولو حکم څه دی؟

مالکیان وایي: د سخت عـورت (دبر او قبـل او دهغـی شاه وخـوا) پټـول پـه تنهایي کې له ملایکو څخه د حیا له امله مستحب او بې ضرورته لوڅول یې مکروه دي.[۳۲۸]

احناف او شافعیان وایي: په یوازېتوب کې د عورت پټـول واجب دي مګر د ضرورت په وخت کې لکه غسل کول، حاجت ته تلل، استنجا کول.[۳۲۹]

---

[۳۲۵] الفتاوي الهندیه.

[۳۲۶] فتح القدیر، المبسوط او البریقه شرح الطریقه.

[۳۲۷] المبسوط او البریقه

[۳۲۸] بدایة المجتهد.

[۳۲۹] المجموع او مغنی المحتاج.

له رسول الله (ص) ښځه پوښتنه وشوه: (فاذا كان احدنا خاليا ؟) يعنې: ((كله چې يو له موږ ښځه په يوازېتوب كې و اوسو ؟ رسول الله (ص) ځواب وركړ: ((الله احق ان يستحيا منه)) يعنې: الله (ج) ډير وړ دی چې حيا ترې وشي.[٢٧٠]

او دهمدې حديث مخكې برخې كې د عورت پټول عام ياد شول پټ انسان د الله (ج) سره په ادب كې وي او لوڅ د ادب تارك وي حضرت عبدالله بن عمر (رض) فرمايي: ((ځان وساتئ له لوڅوالي ځكه ځكه له تاسو سره هغه څوك دی څوک چې نه جدا كېږي له تاسې نه مګر د حاجت په وخت كې او كله چې انسان ښځې ته نژدې كېږي له هغوی څخه حيا وكړئ او دهغوی عزت وساتئ))[٢٧١]

دا حديث په يوازېتوب كې د عورت په پټولو دليل دی ځكه چې ملايكې له انسان ځينې نه جدا كېږي مګرپه دوه حالاتو كې ، ځينې علماء وايي: چې دعورت لوڅول په يوازېتوب كې مكروه دي ځينې وايي مباح دي ، مګر سيي خبره داده چې د عورت پټول په هر حال واجب دي ، ځكه دا محال نده چې د ده پام نه وي او نه بل څوک خبر وي او ناڅاپه ورشي او ويې ګوري او يا داسې حالت پرې راشي چې بيا به ځان هم پټولې نشي لكه بيهوښي يا څه بله حادثه او خپل عورت ته كتل هم له ادب ځينې لرې كار دی حضرت عثمان (رض) په دې وياړي چې هېڅكله يې هم خپل عورت ته نه دي كتلي نو پكار دی چې خپل عورت په هرحال پټ وساتو او له ډېر احتياط ځينې كار واخلو .

---

[٢٧٠] ابو داود ، ترمذي ، ابن ماجه او مشكوة.

[٢٧١] الدرايه ، ترمذي او مشكوة.

خلوت له پردیو سره:

د محرمو خپلوانو په نشتوالی کې نورو خلکو ته که څه هم خپلوان وي له يوې ښځې سره په تنهايئ کې ليدنه ، کتنه او کښېناستل منع دي الله (ج) فرمايي: [و اذا سالتموهن متاعا فاسئلوهن من وراء حجاب ذلکم اطهر لقلوبکم وقلوبهن] [۱۷۲]

يعنې: ((او کله چې غواړی له بيبيانو څخه څه د کار څيز ، نو غواړئ يې د پردې شاته پدې کې ښه پاکي ده ، ستاسو زړونو ته او دهغوی زړونو ته.))

دلته الله (ج) مسلمانانو ته لارښوونه کوي چې که له بيبيانو څخه څه غواړئ او يا څه ضرور خبره ورسره کوئ نو د پردې ترشاه ورسره ارتباط ونيسئ او له هغې سره مخامخ کېږئ مه او همدا د پاکۍ ښه لاره هم ده.

ابن عباس (رض) روايت کوي چې رسول الله (ص) فرمايي: ((لا يخلون احدکم بامراة الا مع ذی محرم)) [۱۷۳]

يعنې: ((ندې يوازې کېږي يو ستاسو هم له ښځو سره مګر د ښځې د محرم په شتوالي کې.))

همدارنګه حضرت جابر (رض) روايت کوي چې رسول الله (ص) فرمايي: ((من کان يؤ من بالله واليوم الاخر فلا يحلون بامراة ليس معها ذو محرم منها فان ثالثها الشيطان)). [۱۷۴]

---

[۱۷۲] الاحزاب: ۵.

[۱۷۳] متفق عليه.

[۱۷۴] مسند احمد.

يعنې: ((څوک چې په الله (ج) او د اخرت پر ورځ ايمان لري هغه هېڅکله له يوې ښځې سره نه يوازې کېږي تر څو چې د ښځې محرم نه وي ځکه چې دريم په دوی کې شيطان دی.))

د رسول الله (ص) خپل چلند داسې: و چې يو ځل د شپې له حضرت صفيې (رض) سره د هغې د کور خواته روان و په لاره کې دوه تنه انصار پرمخ ورغلل حضور (ص) هغوی ودرول او ورته يې وفرمايل چې: زما ملګرې زما مېرمن صفيه (رض) ده هغوی عرض وکړ چې يا رسول الله (ص) ايا ستاسو په حق کې هم بدګوماني کېدلای شي ؟ هغوی (ص) ځواب ورکړ چې شيطان په انسان کې د وينې په څير ګرځي ، زه اند ېښمن شوم چې ستاسو په زړونو کې بد ګوماني پيدا نکړي))

ابوداود .

عقبه ابن عامر (رض) روايت کوي چې رسول الله (ص) فرمايي: ((اياکم والدخول على النساء فقال رجل من الانصار ، افرايت الحمو قال: الحمو الموت.)) [٢٧٥]

يعنې: ((ځان وساتی له تنهايئ نه له پرديو ښځو سره له انصارو څخه يو سړي وويل: د لېور (يا د مېړه نور دوستان لکه وراره د تره زوی...) په هکله مو خبر کړه ، هغه (ص) ځواب ورکړ چې لېور د ښځو لپاره مرګ دی.))

نو له دې رواياتو څخه څرګند ېږي چې هېچاته روا ندي که څه هم د ښځې نژدې دوست وي چې د محرم په نشتوالي کې له ښځې سره کښېني ، پاڅي او که ضرورت وي نو د پردې ترشا دې ورسره وغږېږي.

---

[٢٧٥] بخاري ، مسلم ، ترمذي ، احمد او مسند .

په يوه بستره کې يو ځای کېدل:

په يوه بستره کې ويده کېدل د دوه داسې کسانو لپاره چې جنسي غريزې پکې را ژوندی شوې وي شرعاً روا نه دي ځکه چې له هرچا سره شيطان ملګری دی که څه هم دی په ځان باور لري مګر بيا هم د شيطان د سيسې پياوړې دي.

ټول علماء په دې متفق دي چې کوچنی کله لس کلنۍ ته ورسېږي بايد بستره يې بېله شي د دوه سړيو يو ځای ويده کېدل ، د دوه ښځو ، د يوې ښځې او ديو سړي يو ځای ويده کېدل بې له کوم شرعي سبب څخه لکه ښځه او خاوند يا له خپلې وينځې سره) حرام دی که څه هم هغه يې مور او پلار وي.

حضرت ابوسعيد الخدري (رض) روايت کوي چې رسول الله (ص) فرمايي: ((هېڅ سړی دې د بل سړي عورت ته نه ګوري او هېڅ ښځه دې د بلې ښځې عورت ته نه ګوري او نه دې هېڅ سړی له بل سړي سره په يوه بستره کې يو ځای څملي او نه دې هېڅ ښځه د بلې ښځې سره په يوه بستره کې څملي.))[٢٧٦]

همدا راز فرمايي: ((اولاد ته په اوه کلنۍ کې پر لمانځه امر وکړئ او د لمانځه په نه کولو يې ووهئ کله چې لس کلن وي او بسترې يې بېلې کړئ.)) [٢٧٧]

ځکه چې د انسان هميشنی بد ملګری (شيطان) له څو محدودو حالاتو پرته له انسان څخه نه جدا کېږي او په هر حال خپله دنده اجرا کول غواړي ، او په

---

[٢٧٦] مسلم.
[٢٧٧] ابوداود مسند احمد او المستدرک للحاکم.

لوی خطر کې د انسان د واقع کېدلو ډېر ، امکانات راپیدا کېږي رسول الله (ص) فرمايي: ((فان ثالثهما الشيطان)) [٢٧٨]

یعنې: ((په دوی کې دریم شیطان دی)) همدارازفرمايي: ((شیطان په انسان کې د وینې په څیر ګرځي.)) [٢٧٩]

په ټولنیز ژوند کې د ښځې او نارینه اختلاط:

ځینې وایي چې اسلام ښځو ته امرکوي چې له کور څخه ونه وزي او هماغه د (ښځه یا په کوریا په ګور) شعارونه زمزمه کوي حتی د عبادت او لمونځونو لپاره جومات ته د ښځو راتلل مکروه او حرام بولي او د خپلې دعوې لپاره دلیل دفتنې وېره او دوخت فساد نیسي دوی وایي چې حضرت عایشه (رض) فرمايي چې: ((که رسول الله (ص) په هغه څه چې ښځو له رسول الله (ص) څخه را وروسته را وېستي دي پوه وای نو له جومات څخه به یې منع کړې وای.))
خو داسلامي شریعت د مصادرو په کتلو سره سړی ویلی شي چې د اسلام دایره دومره تنګه نده څومره چې دا ځینې خلک فکر کوي اسلام فطري دین دی او د بشري ټولنې ټولې طبعي اړتیاوې په نظر کې لري په اسلامي نړۍ لید کې د ښځو او نارینه و یو ځای ژوند په خپل ذات کې منع نده حتی کله که د کومې سپېڅلې موخې او عالي مقصد لپاره وي نو دا ډول یو ځای والی

---

[٢٧٨] مسند احمد .

[٢٧٩] ابوداود .

مطلوب دی ډېر ځله ښځه اړه شي چې د زده کړې لپاره ، د یو نیک کار د تر سره کولو لپاره ، د خیر دیو کار لپاره د امربالمعروف لپاره ، د جهاد لپاره ... له سړیو سره یو ځای شي نو دا ډول یو ځای والی مردود نه ، بلکې مطلوب دی.

اسلام د دی مخالف ندی چې د یولوړ هدف او نېک کار ، یا د اړتیا په وخت کې ښځه او نارینه سره ووینې بلکې اسلام دفحشا ، فتنې او فساد مخالف دی او کله که کومه ښځه پوهېږي چې بهرته وتل او له نارینه و سره یو ځای کېدل ، ملاقات او لیدنه یې له اړتیا پرته ده او هېڅ دیني او یا دنیوي ګټه ترې نه ترلاسه کېږي نو بیا ورته له نارینه وو سره یو ځای کېدل او اختلاط منع ده ، د اسلام اصول دا دي چې د فرد او ټولنې ګټې محترمې شمېري خو افراط او تفریط دواړه محکومو ي د اسلام یوه قاعده دا ده چې د اړتیا او ضرورت په وخت کې منع شوی کار روا کېږي او د هغه ځای لوڅول هم روا دی چې په عادي حالاتو کې یې پټول فرض دي همدا راز کله که د فتنې او فساد وېره وه نو روا کار هم ناروا ګرځي یوه خبره ده چې که دا وېره ښځې ته پیدا کېدله او که نارینه ته خو وېره به حقیقي بنسټ ولري او خیالي ، موهومي او هوایي به نه وي وړاندې مو وویل چې اسلام ښځه ، د کور په څلورو دیوالونو کې نه ایساروي او هغه اړتیا او موخه په نظر کې نیسي د کوم لپاره چې ښځه له نارینه و سره ملاقات کوي او ورسره یو ځای کېږي.

له کور څخه د وتلو ګټې او تاوانونه دواړه څېړي او په هریوه کې چې ډېره ګټه وه هماغسې حکم کوي اسلام د نن ورځې غربي اختلاط او شرقي بې حیایي دواړه غندي او هر هغه څوک هم دغندلو وړ دي چې مسلمانانو ته دا ډول ازادي او اختلاط غواړي.

اوس یو ویشتمه پېړۍ ده کارونه ډېر شوي دي ، لګښتونه ډېر شوي دي ، ښځه مجبوره ده چې بهر ووځي کاروکړي ، زده کړه وکړي او په دې برخه کې به په حتمي ډول څه ناڅه له نارینه و سره اختلاط راځي له دې پرته ورته ژوند ستونزمن کار دی او داسې هم نده لکه ځیني خلک فکر کوي چې ښځه د شیطان جال یا وزر دی او یا د شیطان د لاس وسله یا ټول فساد دی ښځې هم د نارینه په څېر عقل لري ، ضمیر لري ، وجدان لري ، نفس اللوامه او نفس المطمئنه لري ، د اسلام په صدر کې هم ښځې بندي یا په انزوا کې نه وي په غه وخت کې به ښځې جومات او جمعې ته راتللې دا داسې وخت وچې ښځو به له لنګ پرته پرتوګ هم نه پېژانده او نه به د نارینه و او ښځینه و ترمنځ څه دېوال ، لرګي ، ټوټه یا کومه بله پرده وه ښځې به ډېرې ډېرې جومات ته راتللې تر دې چې یوې ښځې د (ق) سورت د رسول الله (ص) له خولې څخه حفظ کړی و ، چې په لمانځه کې یې ترې ډېر اورېدلی و د اخترونو په لمانځه (د مسلمانانو په دې لوی جشن) کې به یې ګډون کاوه ، له رسول الله (ص) څخه به یې زده کړه کوله له نارینه و سره یو ځای به د زده کړې غونډو ته راتللې ، تردې چې رسول (ص) ته به یې شکایت کاوه چې د زده کړو غونډو کې د دوی په پرتله نارینه ډېر وي او دوی ته وخت نه رسېږي نو باید چې ځانګړی وخت ورکړل شي چې رسول (ص) یې هم دا عرض په ورین تندي مني صحابیه و بیبیانو به له رسول (ص) څخه داسې پوښتنې کولې چې دنن ورځې ډېرې ښځې به یې زده کړه هم د ځان لپاره شرم و بولي ، په سیاست کې به یې هم ګډون کاوه او په جنګ او جګړه کې به یې هم ګډون کاوه د نارینه وو او ټپیانو خدمت به یې هم کاوه او د هغوی پرستاري هم .بي بي عایشې د احد په جګړه کې په داسې وخت کې ګډون وکړ چې د عمر دوهمه لسیزه یې

وه په ټولنيز ژوند کې هم ښځو ونډه درلوده او ديوه داعي دنده هم ورسپارل شوې ده. [والمؤمنون ولمؤمنات بعضهم او لياء بعض ياء مرون بالمعروف وينهون عن المنکر][280]
يعني: ((او سړي مؤمنان او ښځې مؤمناني ځينې د دوی د ځينو نورو دوستان دي حکم کوي دوی په نيکيو باندې او منع کوي له بديو څخه.))
حضرت عمر (رض) شفا بنت عبد الله په ښار محتسبه او نګرانه ټاکلې وه ،په تېرو شريعتونو کې هم ښځې په ټولينز ژوند کې پراخه ونډه درلوده له نارينه ووسره يې اختلاط او ملاقات درلود او قران يې موږ ته هم حکايت کوي.
قران کريم وايي چې حضرت موسی (ع) ځوانۍ په جوش کې د شېخ الکبير (چې ځينې يې شعيب (ع) بولي) له دوه پېغلو او ځوانو لورګانو سره له تکليف او بنديز او د څه ګناه له وېرې پرته خبرې کوي او بيا ورسره مرسته کوي ، اوبيا يې يوه خپل پلار ته سپارښتنه کوي چې د ده اجوره ورکړي. ودې کتل شي القصص:۲۳_۲۲. ايتونه
حضرت ذکريا (ع) له تکليف او د ګناه له احساس پرته له حضرت مريم (ع) سره خبرې کوي او په محراب کې د روزۍ پوښتنه ترې کوي ، او هغه هم دهرې پوښتنې ځواب ورکوي.[281]
همدا راز د سبا د ملکې کيسه هم قران په تفصيل سره بيانوي چې د خپل قوم مشران يې راټول کړل او د سليمان (ع) د ليک د ځواب په هکله يې ترې

---

[280] توبه: ۷۱.
[281] ال عمران: ۳۷.

مشوره وغوښتنه ، هغه له سليمان (ع) سره خبرې هم كوي هغه د يوه مملكت مشره يا بادشاه وه او قران يې په استعداد او كفايت هم ګواه دی.[٢٨٢]

نو په دې ټولو يادو شويو مواردو كې د ېته اړتيا پېښيږي چې ښځه او نارينه سره يوځای شي ، خلط ملط شي يو له بل سره ووينې ، خبرې وكړي او كه ځوك و وايي چې دا وروستني درې موارد تېر شريعتونه دي او په موږ يې اطاعت لازم ندی په ځواب كې يې بايد وويل شي چې تېر شريعتونه زموږ د عبرت او زده كړې لپاره موږ ته بيان شوي دي او صحيح خبره داده چې ترڅو پورې زموږ شريعت په صراحت سره منسوخ كړي نه وي نو موږ ته هم شريعت دی. الله (ج) خپل رسول (ص) ته فرمايي: [اولئک الذين هدی الله فبهدا هم اقتداه]. [٢٨٣]
يعنې: ((دا هغه كسان دي چې الله (ج) ورته هدايت كړی دی نو په طريقه د دوی اقتداء وكړه))
دلته بايد يو ځل بيا دې خبرې ته اشاره وشي چې د ښځو ازادي يا هغوی ته دضرورت په وخت كې له نارينه وو سره داختلاط اجازه د دې معنا نه وركوي چې د حيا ټول دېوالونه و نړول شي، هرډول قيد دې پورته شي ، د هېڅا مخه دې نه نيول كېږي دلته هدف د خير ، يو له بل سره د مرستې ، ټولنيزې ګټې او ټولنيز پرمختګ دی.
او كه ځوک بهروځي نو بهرته د ښځو د وتلو هغه قوانين بايد مراعات كړي چې اسلام ورته ټاكلي دي: لكه د شهوت او فتنې په وخت كې غض بصر د

---

[٢٨٢] النمل: ٤٢_٤٤.
[٢٨٣] الانعام: ١٠.

شرعي او درنې جامې اغوستل چې بدن ترې ښکاره نشي په خبرو اترو کې په نرمي او ملاطفت نه کوي ، ناز او نخرې به نه کوي ، په تللو او حرکاتو کې به چاته تمايل نه کوي او اسلامي اداب به ساتي ، خوشبو او عطربه نه استعمالوي ، له پرديو سره له خلوت څخه به ځان ساتي ، په ملاقات کې به افراط ، او اسراف نه کوي او دضرورت او اړتيا په اندازه به له کوره بهر وځي.

د ناروغتيا په وخت کې د ښځې او نارينه له خوا ديوبل پوښتنه:

اسلام يو ټولنيز دين دی او ټول مسلمانان نارينه او ښځينه يو دبل ورونه او خوېندې بولي ، اسلام مسلمانانو ته يوله بل سره په مينې ، محبت ، مرستې ، همدردۍ او په غم او ښادۍ کې په ګډون سره امر کړی دی.
د ناروغ پوښتنه هم يوه له هغو ټولنيزو ادابو څخه ده چې اسلام يې مسلمانانو ته پر مراعاتولو ډېر تاکيد کړی دی تر دې چې شريعت دا په يو مسلمان د بل مسلمان نارينه وي او که ښځه حق ګرځولی دی.
د ناروغ د پوښتنې په هکله ګڼ شمېر روايتونه راغلي دي ، د دې روايتونو پر اساس څرګندېږي چې په دې اړه خطاب نارينه او ښځو دواړو ته متوجه دی يعنې د ښځينه ناروغ په پوښتنه هم تاکيد شوی دی او د نارينه ناروغ په پوښتنه هم ، نارينه وو ته هم دا خطاب متوجه دی او ښځينه وو ته هم.
رسول الله (ص) فرمايي: ((يو مسلمان پر بل مسلمان شپږ حقوق لري ترې و پوښتل شول چې ای د خدای (ج) رسوله (ص) هغه کوم کوم دي ويې فرمايل: ((او کله چې ناروغ شو نو پوښتنه يې وکړه))

(۱) (۱) مسلم ، ترمذي ، نسايي ، ابن ماجه.
((اسيران خوشې کړئ ، مېلمستيا ته له بلونکو سره ميلمستيا ته لاړ شئ ، وږي ته ډوډۍ ورکړئ ، او د ناروغ پوښتنه وکړئ))[۲۸۴]
((د ناروغ پوښتنه کوئ او جنازې ته ورځئ ، ځکه چې دا تاسو ته اخرت درياد وي)) ....بخاري ، احمد او جامع الصغير.
قدسي حديث دی چې ((الله (ج) د قيامت په ورځ فرمايي ای د ادم ځويه زه ناروغ وم او تا مې پوښتنه ونکړه ورته يې وويل ای ربه څنګه مې ستا پوښتنه کړې وای پداسې حال کې چې ته پالونکی د مخلوقاتو وې. الله (ج) ورته وفرمايل ايا ته پوه نه وې چې زما فلانی بنده ناروغ شو خو تايې پوښتنه ونکړه که د هغه پوښتنه دې کړې وای نو زه به دې ورسره موندلی وای))[۲۸۵]
نو د ناروغ د پوښتنې فضيلت له دې رواياتو څخه ښه څرګندېږي ، تردې چې رسول الله (ص) د يو يهودي ناروغ پوښتنه هم وکړه چې بيا يې ايمان راووړ.
دا خو هغه روايات دي چې ښځينه او نارينه وو دواړو ته متوجه دي د دې ترڅنګ داسې نور روايات هم شته دي چې څرګندوي د رسول الله (ص) په وخت کې ښځو د نارينه وو ناروغانو او نارينه وو د ناروغو ښځو پوښتنه کړې ده.
امام بخاري په خپل صحيح کې د باب عيادة النساء للرجال تر عنوان لاندې باب ځانګړی کړی دی. صحيح بخاري ليکي چې ام الدار داء (رض) د يو انصاري ناروغ پوښتنه وکړه.
بخاري وايي چې حضرت عايشې (رض) د حضرت بلال (رض) د حال

[۲۸۴] بخاري ، مسند احمد.
[۲۸۵] مسلم.

پوښتنه وکړه او ورته يې وويل: ((يا بلا كيف تجدك)) يعني: اى بلاله ځان دې څنګه مومې))
كله چې كعب د مالک زوی د مرګ پر بستر پروت و نو د براء لور ام مبشر ورته راغله او ورته يې وويل ((ای د عبدالرحمن پلاره زما په زوی (مبشر) باندې سلام وايه)). (٢٨٦)
نارينه وو هم په صدر اسلام كې د ډېرو ښځينه ناروغانو پوښتنه كړېده لكه: رسول الله (ص) د زبير (رض) دلور ، ضباعې (رض) لخوا ورغى او ورته يې وفرمايل چې ((ښايي ته به د حج‌ارا ده لرې ؟)) هغې (رض) ځواب وركړ (په خداى سوګند چې ستا پروړاندې ناروغه پرته ده .)) (٢٨٧)
جابر بن عبدالله رض روايت كوي چې رسول الله ص د ام السائب يا ام امسيب خواته ورغى او ورته يې وفرمايل چې ام السائب ولې رپېږې؟ هغې ځواب وركړ چې تبه مې ده خداى دې پكې بركت نه اچوي. (٢٨٨)
ام علا وايي چې زه ناروغه وم او رسول الله ص زما پوښتنه وكړه. (٢٨٩)
ابي امامه وايي چې د مدينې له اوسېدونكيو څخه يوه ښځه ناروغه وه او رسول الله ص بهترين هغه څوک وو چې د ناروغانو پوښتنه به يې كوله. (٢٩٠)
په بخاري كې وايي چې كله حضرت عايشه رض د مرګ پر بستره پرته وه نو ابن عباس ترې اجازه وغوښته او ورغى او ترې يې وپوښتل ځان دې څنګه مومې ؟.هغې ځواب وركړ پخير سره كه تقوا ولرم ،هغه ورته وويل چې انشاء

---

(٢٨٦) ابن ماجه او مسند احمد .
(٢٨٧) متفق عليه
(٢٨٨) مسلم
(٢٨٩) ابوداود.
(٢٩٠) نسايي

الله ته په خير سره يې ځکه چې ته د رسول الله ص مېرمن يې او له تا څخه پرته له بلې پيغلې سره رسول الله واده ندی کړی او ستا عذر (پاکي)له اسمان څخه راغلې ده .[291]

نوښکاري چې په اسلام کې د ښځو له خوا د نارينه و ناروغانو او د نارينه و لخوا د ښځينه ناروغانو پوښتنه يوائې داچې کوم بنديز نشته دی بلکه په دې اړه يې د ډېرو اجرونو وعده هم ورکړې ده او په ځانګړي ډول که ناروغ داقاربو او دوستانو له ډلې څخه وي نو بيا خو دصله رحمۍ مو ضوع هم ورسره يوځای شي او پر دې کار تاکيد هم ډېر شي يو ه د يادونې وړ خبره بله داده چې کله څوک په روغتيا کې له چا سره ناسته ولاړه او مراوده ولري نو په ناروغۍ کې خوېې حتماً بايد د روغتيا او صحت پوښتنه وکړي ځکه چې هغه په دې وخت کې ډېر اړ او محتاج وي ، ډېر شفقت اوخدمت ته اړه لري.

له ښځو سره په لاس سترې مه شي :

له ښځو سره په سترې مه شي کې د لاس په ورکولو کې فقهاء بېلابېل نظريات لري ، ځينې علماء له محرمو پرته له هرچا سره د ښځو په لاس سترې مه شي ، يا هسې لاس ورکول نا روا بولي ، ځينې نور بيا په دې اړه تفصيل کوي او د بېلابېلو صورتونو لپاره بېلابېل حکم کوي ، نو ښه به وي چې د دې موضوع له څېړنې څخه وړاندې هغه صورتونو ته ګوته ونيسو ، چې دقهاوو تر منځ پرې اختلاف نه شته او په پوره اتفاق يې منلي دي.

[291] بخاري كتاب التفسير.

۱ ـ که چېرې د سړي او ښځې مصافحه د شهوت د راپارولو یا د جنسي لذت لامل کېږي او یا نارینه او یا ښځه پوهېږي ، چې له مصافحې څخه یو خوا یا دواړه خواوو ته فتنه راولاړېږي، نو په دې صورت کې د ښځې او نارینه مصافحه یا په لاس سترې مه شي روا نه ده ، ځکه دا د فساد لامل کېږي او د هرې هغې لارې بندول واجب دي کومه چې فساد خوا ته غزېدلې وي تردې چې علماء وایي خپل محرم ته لاس ورکول او یا له خپل محرم سره خلوت مباح او روا دي ، خو کله چې د فتنې وېره او یاد شهوت د خوځښت لامل شي ، نو همدا مباح کار هم حرامېږي.
۲ ـ له هغې زړې ښځې او کوچنۍ نجلۍ سره چې اشتها ورته نه راځي ، او د فتنې وېره نه وي ، مصافحه روا ده ، همدا راز که لاس ورکوونکی نارینه ، بوډا او سپین ږیری وي ، او د اشتها او شهوت اور په کې نه وي ، نو د ده لپاره هم له ځوانو او زړو ښځو سره مصافحه روا ده.
په روایاتو کې راځي چې ابوبکر صدیق (رض) به له زړو ښځو سره په لاس سترې مه شي کوله ، او عبدالله ابن زبیر (رض) یوې زړې ښځې ته اجوره ورکوله ، چې په ناروغۍ کې به یې د ده پالنه کوله او سربه یې ورته چاپي کاوه.
همدا راز الله (ج) هم زړو ښځو ته د ځینو هغو جامو له اغوستلو څخه رخصت ورکړی دی ، هغه چې ځوانو ته یې دا رخصت نه دی ورکړی.
[والقواعد من النساء اللاتي لایرجون نکاحا فلیس علیهن جناح ان یضعن ثیابهن غیر متبرجت بزینه]. [۲۹۲]

---

[۲۹۲] النور: ۶۰.

یعنې او هغه زړې ناستې ښځې چې د واده تمه نلري په دوی هېڅ ګناه نشته چې خپلې جامې وباسي په داسې حال کې چې د خپلې ښکلا ښکاروونکې نه وي.
خوله پورتنیو صورتونو څخه پرته په نورو برخو کې فقهاء د نظر اختلاف لري او ددې لپاره چې حق ته نږدې مسئله روښانه شي ،نو لږه څېړنه په کې ضرورده.
هغه ډله چې د مخ او ورغویو په شمول د ښځې ټول بدن عورت بولي او له (ما ظهر منها)څخه مراد هغه جامې اخلي ،چې پټول يې ممکن نه وي ،لکه چادري ،پړونی ،جامې یاهغه چې د کومې طبعي پېښې له امله یې لکه سخت باداو باران پټول ناشوني وي ، نو حتمي ده چې د دوی په نزد له پردیو سره مصافحه روا نه ده ځکه د دوی په نظر خو لاس ته کتل هم حرام دي او مصافحه خو له کتلو لاسخته ده خو د علامه ډاکټر قرضاوي په وینا د دې نظر خاوندان ډېر کم دي او دصحابه او تابعینو او نور فقهاءو جمهور په دې نظر دي چې له (ماظهر منها) څخه مراد مخ او ورغوی دی.
ښه نو د لومړي نظر خاوندان د خپلې دعوې لپاره څه دلایل لري ؟دلته هم زموږ د څېړنې لوی ماخذ د علامه قرضاوي لیکنه او نظر دی، ډاکټر قرضاوي وایي: رښتیا خبره داده چې ما د دوی د دعوې د ثبوت لپاره د دلایلو د موندلو ډېرکوښښ وکړ خو څه قانع کوونکي دلایل مې ونه موندل خو ډېر قوي دلیل چې دوی پرې استناد کوي ، هغه سد الذریعه یا دفتنې دلارې بندول دي او له شک پرته ویلی شوو چې دا ښه خبره ده ، خو کله چې دشهوت یا دفتنې د رامنځته کېدلو وېره او یا دفتنې نښې او نښانې وي ، خو کله چې د فتنې او شهوت د نشتوالي خبره باوري وي ، نو بیا به د تحریم

لپاره څه دليل وي ؟
ځينې علماء دا دليل نيسي چې رسول الله (ص) د فتحې په ورځ له ښځو سره په خپل مشهور بيعت کې چې د ممتحنه په سورت کې يې يادونه شوې ده له هېڅ يوې ښځې سره لاس نه دی ورکړی ، خو بايد وويل شي چې د رسول الله (ص) له خوا د يو کارپرېښودل خو حتمي د هغه کار په حرمت دليل کېدلی نه شي .رسول الله (ص) کله کله يو کار د دې لپار نه دی کړی چې هغه کار حرام وځينې وخت يې د دې لپاره چې هغه مکروه و ، ځينې وخت د دې لپاره چې هغه کار خلاف اولی (دغوره والي خلاف) و او ځينې وخت يې يوازې د دې لپاره پرېښی چې رغبت او تمايل يې ورته نه کېده لکه د شکونړ د غوښې خوراک ، سره له دې چې (د شوافعو په نزد)خوړل يې روا هم دي نو د بيعت په ورځ له ښځو سره مصافحه نه کول د مصافحې حرمت نه جوتوي ، سره له دې چې په دې بيعت کې د رسول الله (ص) ل خوا له ښځو سره مصافحه نه کول هم اتفاقي خبره نه ده له ام عطيې انصاريې (رض) څخه دا سې روايت دی چې د بيعت په ورځ له ښځو سره د رسول الله (ص) په مصافحې دلالت کوي او دا د عايشې (رض) له روايت سره مخالف دی ، چې لوړه کوي چې رسول الله (ص) په بيعت کې د هېڅا لاس مسه کړی نه دی.[293]
ام عطيه (رضي الله عنها) د بيعت په کيسه کې وايي چې: رسول الله (ص) خپل لاس د کوټې له بهر څخه را اوږد کړ و موږ خپل لاسونه د کوټې له دننه څخه ور اوږده کړل ، بيا يې وفرمايل: ((اللهم اشهد)) يعني: ای خدايه ته شاهد اوسه))[294]

---

[293]بخاري.
[294]ابن حبان ، بزاز او طبري.

په بخاري کې د حضرت عايشې په پورتني حديث پسې متصل يو بل حديث دی چې امام بخاري يې له ايوب او هغه يې له حفصې د سيرين له لور څخه او هغه يې له ام عطيې څخه روايت کوي ، وايي چې رسول الله (ص) زموږ سره بيعت وکړ نو په موږ يې دا ايت ولوست ((ان لانشرکن بالله شياء)) يعني دا چې له خدای (ج) سره به هېڅ شی شريک نه ګرځوو .

او موږ يې منع کړو له نياحت څخه (پر مړي په لوړ اواز ژړا څخه) خو داسې روايتونه هم شته چې څرګندوي چې رسول الله (ص) له ښځو سره په بيعت کې د مصافحې پرځای نورې لارې کارولي دي لکه په اوبو کې د لاس غوټه کول او بيا په هماغو اوبو کې د صحابه و ښځو لاسونه غوټه کول.

حافظ ابن کثير وايي چې دا بېلابېل روايات څرګندوي چې رسول الله (ص) په بېلابېل ډول بيعتونه کړي دي په ځينو کې يې لکه عايشه(رض) چې وايي د هيچا لاس نه دی مسه کړی ، ځينو سره يې د پردې ترشا مصافحه کړې ده، له ځينو نورو سره په اوبو کې د لاسونو د غوټه کولو په صورت کې او له ځينو نورو سره په مخامخ لاس ورکولو او مصافحې سره او بخاري هم د عايشې روايتته بېل عنوان او دام عطيې روايت ته بيل عنوان ټاکلی دی.

د پورتنيو روايتونو له نقل څخه هدف دادی ترڅو څرګنده شي چې په بيعت کې له ښځو سره د رسول الله (ص) لاس نه ورکول د علماوو اتفاقي خبره نه ده لکه څرنګه چې ځينې خلک فکر کوي.

ځينې علماء له ښځو سره د مصافحې په نه رواوالي هغه حديث دليل نيسي کوم چې طبراني او بيهقي له معقل ابن ايسار (رض) څخه روايت کوي ((که له تاسو څخه ديو تن سر د اوسپنې په ستن سوری شي دا ورته بهتره ده له

دې ځخه چې هغه ښځه مسه کړي (لاس ورو ړي) چې ورته روا نه ده))
خو پر دې حديث د استدلال په هکله علامه قضاوي وايي چې:
۱: د حديثو امامانو د دې حديث پر صحت تصريح نه ده کړې او يوازې د هيتمي او منذري دا وينا چې راويان يې ثقه يا صحيح دي کفايت نه کوي ځکه کېدلی شي چې په سند کې يې انقطاع او ياکوم بل علت وي او همدا لامل دی چې دا حاديثو مشهورو کتابونو دليل نه دی ګرځولی.
۲: حنفي او مالکي فقهاء وايي چې له قطعي دليل پرته چې هېڅ شبهه په کې نه وي په بل څه حرمت نه ثابتېږي لکه ايت، متواتر او مشهور حديث خو که دکوم حديث په ثبوت کې شبهه وي لکه احاد احاديث نو له کراهت ځخه لوړ حکم نه شي ثاکلی نو دهغه په باره کې موفکر څه دی چې حتی په صحت کې يې شک دی.
۳: که فرض کړو چې دا حديث صحيح دی او حرمت هم ترې ثابتېږي خو بيا هم د مصافحت حرمت ترې نه ثابتېږي ځکه د ((يمس امراه لاتحل له)) جمله يوازې او يوازې ((له شهوت پرته يو له بل سره د پوستکو دلګېدلو په معنی نه ده لکه څنګه چې په عادي مصافحه يا سترې مه شي کې وي بلکې د لمس کلمه په قران او حديث کې د دوه کارو لپاره استعمال شوې ده))
۴: دا له جنسي يوځای والي (کوروالي) ځخه کنايه ده او مشهور صحابي حضرت ابن عباس هم همدا ترې معنی اخستې ده، د دې ايت په تفسير [أ ولا مستم النساء][۲۹۵]
کې وايي لمس، ملامسه او مس الفاظ چې قران کې راغلی دی دا د جماع کنايه ده.

[۲۹۵] النساء ۴۳

نور هغه ایتونه هم چې لمس په کې راغلی دا مطلب ښه روښانه کوي لکه د مریمې (ع) پرژبه د الله (ج) دا وینا : [انی یکون لی ولد ولم یمسسنی بشر][292]

یعنې څنګه به زوی پیدا کړم ، حال دا چې مسه کړې نه یم هېڅ بشر (نه په نکاح نه په زنا سره))

[و ان طلقتمو هن من قبل ان تمسو هن]......البقره :۲۳۷ .

یعنې : ((او که طلاقې کړلی تاسې دوی مخکې له دې چې مسه یې کړئ (جماع)ورسره وکړئ)) په حدیث کې هم راغي چې رسول الله (ص) به خپلو بیبیانو ته نږدې کېده خو مسیس نه یعنې جماع کوونکی نه.

دا له جماع څخه ټیټه معنی هم ورکوي لکه مچکه اخېستل (ښکلول) غاړه ورکول ، لوڅوالی او داسې نور هغه څه چې د جماع لپاره مقدمات او دواعي بلل کېږي.

حاکم وایي: بخاري او مسلم د هغو متفرقو احادیثو په وړاندې (اخراج) اتفاق کړی دی چې په هغوی دلیل نیول کېږي چې لمس له جماع څخه راښکته نور حرکات دي))

د ابو هریره دا حدیث: ((فالید زناها اللمس)) یعنې لاس چې ده زنا یې لمس ده یا د ابن عباس دا حدیث: ((لعلک مسست)) کېدلی شي چې

د حضرت عایشې دا حدیث: ((داسې ورځ به کمه وه مګر دا چې رسول الله (ص) به په مونږ ټولو (بیبیانو) ګرځېده نو ښکلولو به یې او مسه کولو به یې پرته له جماع څخه او هرکله به چې هغې بي بي ته ورغی چې د نوبت ورځ به یې وه نو له هماغې سره به پاتې شوه))

---

[292] آل عمران : ۴۷ .

عبدالله ابن مسعود د (لامستم النساء) په تفسیر کې فرمایي : ((دا له جماع څخه کمه درجه دی او په دې کې اودس دی))

حضرت عمر وایي مچکه اخستل (ښکلول) لمس دی نو له دی څخه اودس کوه)) [۲۹۷]

شیخ الاسلام وایي چې څوک چې لمس او مس یوازې د پوستکي یا په بدن د بدن لګولو ته وایي چې شهوت په کې نه وي نو وینا یې کمزورې ده .

نو کله چې د الله (ج) په دې وینا ((اولامستم النساء)) کې لمس څخه هدف لکه څنګه چې ابن عمر او نور وایي ښکلول او په شهوت لاس وروړل وي نو جوتېږي چې په قران او سنت کې چې هر چېرې دا کلمه راشي نو مراد ترې په شهوت سره لمس دی لکه دالله (ج) دا وینا چې .

[ولا تباشروهن وانتم عاکفون فی المساجد] [۲۹۸]

یعنې : ((مه نژدې کېږئ ښځو ته (په جماع سره)حال دا چې تاسې معتکفان یې په مسجدو کې)) او دا خو ښکاره خبره ده چې اعتکاف کوونکي ته له شهوت پرته مباشرت روا دی او کوم مباشرت چې منع دی هغه خو له شهوت سره ملګری مباشرت دی .

[لم طلقتموهن من قبل ان تمسوهن] [۲۹۹]

یعنې : ((بیا طلاقې کړلې تاسې دوی مخکې له دې چې مسه یې کړئ))

[لا جناح علیکم ان طلقتموهن مالم تمسوهن] [۳۰۰]

---

[۲۹۷] المستدرک للحاکم.

[۲۹۸] البقرة : ۱۸۷ .

[۲۹۹] الاحزاب : ۴۹ .

[۳۰۰] البقره : ۲۳۶ .

يعني: ((نشته هېڅ تکليف پر تاسې که طلاقې کړئ تاسې ښځې تر هغې چې صحيح خلوت موورسره نه وي کړی)) نو له شهوت څخه پرته د ښځې مسه کول خو نه پرې عدت اړوي ، نه مهر ثابتېږي او نه حرمت مصاهرت. او دا د ټولو علماو اتفاقي مسئله ده.
نو څوک چې د لمس او يا مس له کلمې څخه مراد تش د لاس د پوستکي يو په بل لګول اخلي چې شهوت په کې نه وي نو د قران او عام عرف له ژبې څخه ووت.
او کله چې د ښځې او نارينه د يوځای والي او لمس خبره راځي نو معلومېږي چې له دې څخه په شهوت سره مسه کول هدف دی له دې خبرې څخه هدف دادی چې په دې پوه شوو چې کله چې د سړي لخوا ښځې ته د لمس يا مس کلمه استعمالېږي نو هدف يې يوازې د پوستکي لګېدل نه وي، بلکې هدف ترې جماع وي او يا هم د کوروالي مقدمات لکه ښکلول ، يا داسې لاس وروړل چې خوند او مزه ورسره ملګرې وي.
د کتور يوسف قرضاوي زياتوي: که چېرې رانقل شويو رواياتو ته وګورو نو داسې دلايل به ومومو چې په ډاګه ترې څرګندېږي چې د ښځې او نارينه د لاسونو تش په بل لګېدل او مسه کول چې د شهوت او فتنې وېره نه وي په خپل ذات کې منع نه دي ، بلکې رسول الله (ص) دا کار کړی هم دی او درسول الله (ص) فعل او کړنه شريعت دی ،بلکې ورپسې د اقتدی غوښتنه کوي.
[لقد کان لکم فی رسول الله اسوة حسنه] (٣٠١)

(٣٠١) الاحزاب: ٢١.

یعني: ((خامخا په تحقیق سره شته تاسې لره په (کارد) رسول الله (ص) کې اقتدا غوره نېکه))
بخاري په کتاب الاداب کې له حضرت انس بن مالک څخه روایت کوي چې وایي: که چېرې د مدینې د خلکو له وینځو څخه یوې وینځې د رسول الله (ص) لاس نیولی وای نو چېرته یې چې خوښه وه نو هلته به یې بېولې وای))
له انس (رض) څخه د امام احمد او ابن ماجه بل روایت دی چې ((که چېرې د مدینې د خلکو له وینځو څخه یوه وینځه وای او د رسول الله (ص) لاس یې نیولی وای نو خپل لاس به یې ترې تر هغې نه وخوښې کړی تر دې چې هغه ځای ته یې بېولی وای چېرې چې د دې وینځې خوښه وای))
حافظ په فتح الباري کې وایي چې د دې حدیثونو مطلب دا دی چې رسول الله (ص) دومره حلیم ، نرم او خاکساره و چې که یوې وینځې هم له لاسه نیولی وای او هرچېرې یې بېولی نو رسول الله (ص) به ترې خپل لاس نه وخوښې کړی او ورسره به تللی و))
د حدیث ظاهري معنی د وینځې په لاس کې د رسول الله (ص) د لاس ورکول دي او په خبرو کې اصل دا دی چې له خبرې څخه ظاهره معنی واخېستل شي مګر دا چې یوه قرینه یا دلیل پیدا شي چې له اصلي او ظاهري معنا څخه یې وګرځوي دکتور قرضاوي وایي: ((او زه داسې کومه قرینه یا دلیل نه وینم.))
همدا راز حضرت انس (رض) روایت کوي چې رسول الله (ص) د ده (انس) د خاله ام حرام په خوا کې د قیلولې خوب کاوه چې خپل سر یې د هغې غېږه کې ایښی و ....))

پورتنیو روایاتو ته په کتنې سره د انسان زړه په دې باوري کېږي چې فتنه او شهوت نه وي نو د اړتیا په وخت کې یوازې لمس کول حرام نه دي او کله چې د اختلاط لپاره لامل هم پیدا شي لکه د رسول الله (ص) او د ام حرام او ام سلیم ترمنځ چې موجود و (ام سلیم د رسول الله (ص) د خادم مور وه نو د مخدوم رسول (ص) او خادم او د هغه د کورنۍ ترمنځ تګ راتګ پخوانی عادت و او د ام سلیم (رض) او ام حرام (رض) ورور حرام بن ملحان (رض) له رسول الله (ص) سره په بئر معونه کې شهید شوی و.)

علامه دکتور قرضاوي د خپلې خبرنې په پای کې لیکي چې کله د فتنې او شهوت وېره نه وي نو دضرورت په وخت کې لاس ورکول پروا نه لري لکه له سفر څخه راستنېدلو په وخت کې ، یا کله چې له کوم نږدې خپل سره مخ کېږي که څه هم محرم یې نه وي لکه د خاله او ماما لورګانې ، د تره او ترور لورګانې ، د تره او ماما ښځې او یا داسې نور او په ځانګړي ډول کله چې ملاقات یا مخ کېدل له ډېره ځنډه وروسته وي.

یو ځل بیا دوه خبرو ته ګوته نیول ضرور بولم او هغه دا چې مصافحه په هغه وخت کې روا ده چې د شهوت او فتنې وېره نه وي خو که له یوې خوا هم د خوند ، شهوت یا فتنې وېره پیدا شوه نو له شک پرته مصافحه حرامه ده.

حتی که دا دوه شرطونه نه وي او د فساد وېره وي نو له خپلو محرمو ښځو سره هم مصافحه روا نده.

دوهم دا چې په مصافحه کې اقتصار یا لنډوالی په کار ده یعنې په کوم ځای کې چې مصافحه روا ده هلته هم باید ډېره ونه شي او د ضرورت تر حده محدوده شي دا به د فساد دلارې د بندولو لپاره هم ښه وي ، له شبهې به هم خلاص وي او د رسول الله (ص) په طریقې به عمل هم وشي ځکه له رسول الله

(ص) ثخه دا ثابته شوې نه ده چې هغه بې ضرورته پردۍ ښځې ته لاس ورکړی وي.
او دينداره مسلمانانو ته په کار ده چې که ښځه وي او که نارينه چې مصافحې ته ړومبی نه شي خو که ده ته لاس اوږد شو نو دی دې هم لاس ورکړي.
دا د موضوع پای نه دی او نور اجتهاد هم په کې کېدلی شي.

ښځې ته د کتلو مباح عذرونه:

هېڅ انسان ته روا ندي چې د خپلې منکوحې او وينځې له عورت ثخه پرته دبلې ښځې عورت ته وګوري، همدا رنګه دې دواړو ته هم روا ندي چې د بل سړي عورت ته وګوري الله (ج) فرمايي: [والذين هم لفروجهم حفظون الاعلى ازواجهم او ماملکت ايمانهم فانهم غير ملومين] (٣٠٢)
يعنې: ((او کوم کسان چې د خپلو شرمګاهو حفاظت کوي مګر له خپلو ببيانو او يا له خپلو وينځوسره پس پدوی هېڅ الزام نشته.))
خو کله کله داسې راشي چې انسان نا چاره شي چې خپل عورت بل چا ته وښيي او په نه ښودلو کې يې ستونزې وي نو لکه چې و مو ويل اسلام يو رښتونی دين دی او ټولې انساني اړتياوې تر نظر لاندې نيسي او له خپل توان او قدرت ثخه زيات تکليف چا ته نه ورکوي.: [لايکلف الله نفسا الاوسعها] (٣٠٣)

---

(٣٠٢) المومنون: ۴_۵.
(٣٠٣) البقره: ٢٨٢.

يعني: ((الله (ج) تكليف نه ورکوي هېڅوک ته مګر څومره چې د هغه توان وي)) همدا راز فرمايي: [وماجعل عليكم فى الدين من حرج][304]
يعني: ((ما ندی ګرځولی پر تاسو په دين کې کوم تکليف.))
همدا راز فرمايي: [يريد الله بكم اليسر ولا يريد بكم العسر][305]
يعني: ((الله تعالی تاسو ته اسانتياوې غواړي او تاسو ته سختي او تکليف نه غواړي.))
نو انسان ته اجازه ورکوي چې پر هغه د واقع اثر ده دفعې لپاره حتی خپل عورت هم بل ته وښيي او دا اصول فقهې يوه مشهوره قاعده ده چې (المعذورات تبيع المحظورات)
يعني: عذرونه منع شوي شيان هم مباح ګرځوي.
نو پر هم دی اساس د عذر او ضرورت په وخت کې خپل عورت هم بل چا ته ښودلی شي حتی ځينې وخت د مخ لوڅول پرې حتمي شي لکه:
۱. کله ښځه د کومې دعوې په اړه ، د قاضي پر وړاندې ولاړه وي نو مخ به يې هرو مرو لوڅ وي.
۲. کله چې خپله د قاضي پر وړاندې ګواهي ورکوي نو هم مخ به يې لوڅ وي.
۳. کله چې قاضي خپله پر ښځه صاروي نو هم.[306]
۴: د زېږولو په وخت کې د قابلې لپاره روا ده چې د ښځې فرج ته وګوري او که ښځه نه وي نو سپين ږيری او صالح سړی دې دا کار وکړي که سپين ږيری نه وي نو ځوان هم دا کار کولی شي او خپل خاوند تر هر چا غوره دی.

[304] الحج: ۷۸.
[305] البقرة: ۱۸۵.
[306] سراج اولوهاج.

۵: د بکارت د معلومولو لپاره یوه ښځه د بلې عورت ته کتلی شي.
۶: د ختنې په وخت کې عورت ته کتل روا دي.
۷.د احتقان (کله چې د بره کې دوا اچوي) په دې وخت کې هم.
۸: نکاح ته د غوښتنې په غرض (په خطبه) کې د هغې مخ لاسونو او قدمو ته کتلی شي. [۳۰۷]
۹. کله چې ځوک کومه وینځه اخیستل غواړي نو هم کتل ورته روا دي.
۱۰.ډاکټر د ناروغ د ناروغتیا د تشخیص لپاره د هغې د ناروغۍ ځای ته کتلی شي او ښه داده چې د ښځې د رمل ښځه وکړي اکه ښځه نه وي نو نارینه یې هم کولی شي پدې شرط چې د ښځې محرم ورسره وي. [۳۰۸]
داسې نه لکه د اوس وخت ډاکټران چې ښځه ګوښه کوټې ته بوځي او دعملیات خانې په نوم نه محرم ورپرېږدي او نه بل ځوک او ښځه هم بې هوښه او خوورځې له ځانه هم خبره نه وي.
۱۱.د تعلم (زده کړې) په وخت کې هم مخ او لاسونه او قدمونه کتلی شي. [۳۰۹]
۱۲: د معاملې په وخت کې لکه پېرل او پېرودل او د داسې نورو اړتیاوو په وخت کې هم. [۳۱۰]

د ښځې غږ عورت نه دی:

ځینې خلک تاکید کوي چې له نامحرمو نارینه وو سره د ښځو لپاره غږېدل روا ندي او د ښځې اواز هم عورت دی خو که د اسلام ټولنیز اړخ ته وګورو نو

---

[۳۰۷] بخاري مسلم ،فتح الکبیر او بدایع الصنایع.
[۳۰۸] سراج الوهاب او البریقه شرح الطریقه،
[۳۰۹] سراج الوهاج او مغني المحتاج
[۳۱۰] الانصاف او مغني لامحتاج.

دا دعوه ناسمه ښکاري ځکه اسلام یو اجتماعي دین دی او نارینه او ښځې دواړه ددې ټولنې مهم عنصر بولي، دوی د ژوند په اوږدو کې یو له بل سره خبرو او مفاهمې ته اړ کېږي او له یو بل سره چورلټه پرېکون (مقاطعه) ورته ممکنه نده او اسلام هم هر چېرې د انسان اړتیاوې پوره په پام کې نیولې دي ،دښځې داواز د حرمت د پلویانو د نظر په هکله د اسلام ستر معاصر علامه دکتور قرضاوي وايي چې موږ کله له دې ډلې څخه و پوښتل چې په کوم دلیل د ښځو اواز عورت بولي ؟نو هیڅ دلیل ورسره نه وه چې د خپلې دعوې دثبوت لپاره یې وړاندې کړي.

د اسلام په صدر کې له هیچا سره حتی د افکر هم نه چې ګوندې د ښځو اواز دې عورت وي صحابه که هغه به نارینه وو او که ښځینه (رض) د اړتیا په وخت کې په ازادانه ډول یو له بل سره خبرې کولې ،له یو بل څخه به یې د یني مسایل پوښتل او رسول الله (ص) یو تن هم له پردی ښځې سره له خبرو څخه منع نه کړ په دې هکله دلایل ډېر دي چې ځینې یې دلته هم رانقلوو.

کومې بیبیانې چې د رسول الله (ص) په حرم یا په نکاح کې وې نو د نورو عامو مسلمانو بیبیانو په پرتله پر دوی په شرعي احکامو او په ځانګړي ډول د ستراو پردې په هکله یو څه سختي ډېره وه او پر دوی په دې اړه ډېر تاکید شوی و حتی ځینې داسې مسایل هم وو چې دوی ته حرام او نورو ته روا و خوبیا هم الله (ج) مسلمانانو ته اجازه ورکړې وه چې د پردې ترشا ورسره وغږېږي او ترې غوښتنې او پوښتنې وکړي الله (ج) فرمايي: [و اذا سالتموهن ماعاً فاسئلوهن من وراء حجاب][311]

---

[311] الاحزاب: ۵۳.

یعنې: ((او هرکله چې غواړئ له بیبیانو څخه کوم د کار څیز ، نو غواړي یې د پردی ترشاه.))

او حتمي ده چې سوال ځواب غواړي ځکه ډېر وخت به له دوی څخه فتواګانې غوښتل کېدلې نو مبارکو بیبیانو به حتماً ځواب ورکاوه او ډېرو ته به یې احادیث بیانول او د احادیثو روایت به یې کاوه.

ډېر وخت به ښځو دنورو صحابه وو پر وړاندې له رسول الله (ص) څخه مسایل پوښتل چې هېڅا هم په دې هکله د تنګسې احساس نه کاوه او نه خو رسول الله (ص) منع کړي دي.

په جامع مسجد کې یوې ښځې د حضرت عمر (رض) نظر رد کړ په داسې حال کې چې هلته ډېر صحابه ناست وو او حضرت عمر (رض) خطبه لوستله خو هېڅا دا کار بد ونه باله حتی تائید یې کړ او په خپله عمر فاروق (رض) هم وویل چې (عمر خطا شو او دا ښځه حق ته ورسېدله) اوټول خلک له عمر (رض) نه پوه دي.))

په قران کریم د حضرت موسی (ع) او د شیخ کبیر (چې ځینې مفسرین یې حضرت شعیب (ع) بولي) د ځوانو لورګانو په کیسه کې فرمایي چې له دې ځوانو پېغلو څخه یوې حضرت موسی (ع) ته وویل ((ان ابی یدعوک لیجزیک اجر ما سقیت لنا)) [٣١٢]

یعنې :بیشکه زما پلار بولي تا ددې لپاره چې درکړي تاته مزد د اوبو ورکولو ستا زموږ (پسونو ته.)

[٣١٢] ال قصص۲۵ .

او موسی (ع) هم له هغوی څخه تر هغو لومړی و پوښتل چې هغوی هم مفصل ا و داړتیا تر حده ځواب ورکړ .ماخطبکما ،قالتالا نسقی حتی یصدر الرعـاء و ابو نا شیخ کبیر .[313]

یعنې: څه حال دی ستاسې ،وویل هغو چې موږ خپلو (پسونو)ته تر هغې اوبه نه ورکوو تر څو داشپانه بېرته لاړشي اوزموږ پلار ډېر زوړ دی.

همدا راز په قران عظیم الشان د حضرت سلیمان (ع) او د سبا د ملکې (چې ځینې مفسرین یې بلقیس بولي) ترمنځ د خبرو حکایت کوي د بلقیس او د هغې د قوم ترمنځ د شوری پوره جریان یې حکایت کړی دی چې په دې ټولو صورتونو کې له یوبل سره سره د ځوانو ښځو (دځینو روایاتو له مخې حتی د نبي د لورګانو) دخبرو حکایت شوی دی او دفقهاء وو په اتفاق سره شرع ماقبلنا (پخواني شریعتونه) ترڅو چې زموږ په شریعت کې څرګند منع شوي نه وي قانون دی. څه چې منع دي په خبر و کې نزاکت ،نرمي ،مسخرې او خوږوالی دی چې د نارینه وو په زړونو اغېزمن لوبېږي او خوند ترې اخلي چې په قران کې ورته خضوع ویل شوی دی

[فلا تخضعن بالقول فیطمع الذی فی قلبه مرض] [314]

یعنې: ((نو نرمي او نزاکت په خبرو کې مه کوئ چې ناروغان تمه ونه کړي .))

نو په خبرو کې نرمي او اداکاري منع ده ځکه چې شهواني ناروغان ترې هیلې او تمې پیدا کوي. ټولې خبرې منع نه دي او غټ دلیل یې هم د همدې پورتني ایت وروستۍ برخه ده.

---

(313) القصص ۲۳

(314) الاحزاب: ۳۲.

((وقلن قولا معروفا))

يعنې: ((او وايئ خبره معقوله)) [315]

د معاصري دورې يو ستر او مشهور عالم صالح بن فوزان چې سلفو د اصولو لاروی دی او د حجاب او پردې په هکله هم ډېر سخت دريځ لري خو د ښځو د غږ او له نامحرمو سره د خبرو په هکله دی هم وايي چې که د فتنې وېره نه وي او په خبرو کې نرمي او زړه راښکونکې لهجه ونه کارول شي او خبرو ته اړتيا پېښه شي نوله پرديو سړيو سره ښځو ته خبرې کول روا دي. [316]

د نرمو او نازکو جامو استعمال:

د اسې تنګو جامو استعمال چې له هغې څخه د بدن جوړښت او سکلېټ ښکاره شي ، بدن پورې نښتې وي او د بدن هر غړی بېل ورڅخه پېژندل کېږي ښځو ته روا ندي همدا راز نرمې او نازکې جامې چې ټول بدن ورڅخه ښکاره شي د نارينه وو لپاره هم روانه دي مګر د ښځو لپاره دا حرمت سخت دی ، رسول الله (ص) د د اسې جامو پر استعمالوونکيو لعنت ويلی دی:

((لعن الله الكاسيات العاريات المميلات المائلات)) [317]

يعنې: ((لعنت د خدای (ج) دې پر د اسې ښځو وي چې په پټوالي کې هم لوڅې وي چې د نورو ميل ځانته اړوي او خپله نورو ته ميل کوي.))

همدا راز فرمايي: ((د دوزخ له دوه ډلو څخه چې ما هېڅکله ليدلې نه دي يوه ډله هغه ده چې په پټوالي کې هم لوڅې وي او د نورو د زړونو ميلان

---

[315] الاحزاب: ۳۲.

[316] المراة المسلمة ۱ ټوک: ۳۲۵ مخ.

[317] مسلم.

ځانته را اړوي او خپله د نورو خواته میل کوي هېڅکله به جنت ته داخلې نشي او نه به دجنت بوی هم ومومي که څه هم د جنت بوی په دومره او دومره مسافه کې موندل کېږي)) [۳۱۸]

حضرت عایشه (رضي الله عنها) روایت کوي چې یوه ورځ د هغې خور اسماء (رضي الله عنها) د حضور (ص) خواته راغلله او هغې نرۍ جامې اغوستې وې رسول الله (ص)د هغې په لیدو مخ وګرځاوه او ویې فرمایل: ((ای اسماء کله چې ښځه بلوغ ته ورسېږي نو روانده چې د هغې د جسم کومه برخه ښکاره شي پرته له مخ او لاسو څخه.)) .[۳۱۹]

همدا راز حضرت جریر (رض) له حضرت عایشې (رضي الله عنها) څخه روایت کوي چې دهغې د مېړني ورور عبدالله ابن طفیل لور حضرت عایشې (رضي الله عنها) ته راغلله رسول (ص) چې کورته تشریف راووړ او هغه یې ولیدله نو مخ یې واړاوه حضرت عایشې (رضي الله عنها) عرض وکړ چې یا رسول الله (ص) دا زما وربره ده هغوی (ص) وفرمایل کله چې ښځه بالغه شي نو رواندي چې ښکاره شي ورڅخه مګر مخ او لاسونه))

نو کوم خلک چې ښځو ته نرمې نازکې جامې میني ژوب ، مایو او تنګ پطلون ور اغوندي او بیا د مسلمانۍ دعوه هم کوي حقیقت دا دی چې دا ښاغلی له اسلام څخه لېری او ناخبره دي.

د ښځو لپاره سینګار اندازه:

اسلام ښځو ته نه یوازې دا چې د سینګار کولو اجازه ورکړې ده بلکې دې کار

---

[۳۱۸]مسلم.

[۳۱۹]ابوداود.

ته يې تشويق هم کړی دی الله(ج) پاک او پاکيزه انسان خوښوي فرمايي:
[قل من حرم زينة الله التی اخرج لعباده] (۳۲۰)
يعنې: ((و وايه چا حرام کړيدي الله(ج) ښکلا او سينګار هغه چې خپلو بندګانو ته يې پيدا کړيدی.))
رسول الله(ص) به خوشبويې خوښوله او په دې اړه يې امر هم کړی دی.
ښځه بايد د خاوند د پام د راښکون لپاره ټول کوښښونه وکړي له اسلام څخه وړاندې عربو هم د سينګار عادت درلود چې هغوی به حتی افراط کاوه خو اسلام هغوی له افراط ځينې منع کړل، سينګار او زينت کې بايد اسلامي حدود مراعات شي او له افراط او مبالغې ځينې بايد د ځان ساتنه وشي ځينې ښځې د خپلې ښکلا (DECORATION) زياتوالي لپاره خپل وزن کموي، خپل بدن نرم او نازک کړي سپورتونه کوي، د خپل ځان د جوړولو لپاره د ارايش او ميک اپ د کانونو ته ځي د ارايشګر په مخ کې ډېر ساعت شيشې ته مخامخ ناسته وي او په تورو زلفو اوښکلي مخ يې ورته ګوتې وهي تردې چې اخر د دواړو د صبر درجه له صفر څخه منفي ته راټيټه شي نو په دوی الله(ج) له قهر او غضب څخه پرته نور څه دي؟
داسې دودونه په عربو کې هم وولکه د وېښتانو سره د نورو وېښتانو يو ځای کول، د غاښونو سوان کول، د مالوچو په واسطه د مخ پاکول د وروځو وېستل او په مصنوعي توګه د هغوی جوړول، په ستنو خالونه وهل، مخ ته مصنوعي رنګونه ورکول، د غاښونو په منځ کې ګرد سوري جوړول چې دا هرڅه اسلام حرام وګرځول او اوس خو طب ثابته کړېده چې دا پوډر او مصنوعي کريمونه د انسان روغتيا او پوستکي ته زيان رسوي او د دې لپاره

(۳۲۰)الاعراف:۳۲.

چې دښځو مخ دځو دقیقو لپاره ښکلی وښایي د تل لپاره ورته غونجې پیدا کوي.

د ښکلا ملکه:

خدای(ج) ادم(ع) او دهغه اولاده د ځو ورځو لپاره دنیا ته راولیږل او لارښوونه یې ورته وکړله چې په دې لار ځه او پدې لار مه ځه ، دا حق دی او داباطل دا تکلیف دی او دا راحت ، هغوی یې دخپل عبادت او پیژندنې لپاره پیدا کړل. [وماخلقت الجن والانس الالیعبدون] [٣٦]
یعنې: ((ما ندي پیدا کړي انسانان او پیریان مګر دبنده ګئ او عبادت لپاره))
او ځوتاکلې په شمیر ورځې وخت یې ورکړ چې ښه یې وکړل ښه به مومي او که بد یې وکړل ، دبدو جزا به ګوري نو دانسان له پیدا ایښت څخه هدف د الله (ج) بندګي او ستایل دي نور د دنیا ټول موجودات الله(ج) د انسان دخدمت لپاره پیدا کړل ترڅو دژوند غوښتنې پرې پوره کړي ، او د الله(ج) بندګي په ښه ډول وکړلی شي.
دلته که نارینه ته له ښځې او یا ښځې ته له نارینه ځ څخه فایده او خوند اخیستل روا شوي دي دا خپل ذات کې مهم مقصود نه ، بلکې غرض ته درسیدو یوه وسیله ده خو له بده مرغه چې ځینو خلکو دخپل ژوند اصلي هدف او دخپل پیدا ایښت اصلي مقصد هیر کړی دی او په بلې خوا روان دي هغوی د ژوند ځو ورځې خوند خپل وروستی هدف وګرځاوه او خپل ټول

---

[٣٦] الذاریات: ٥٦.

کوښښونه یې د مادیاتو د ترلاسه راوړلو لپاره په کار واچول ، د شهواتو په جذبه کې دا سې راګیر شول چې خپل ځان ورځنۍ هېرشو ځینو ښځو د خپل ژوند اصلي هدف ښایست او ښکلا وګرځوله او دا یې وانګېرله چې هرڅنګه وي باید انسان ښایسته او ښکلې و اوسي.
په همدې فکر کې ډوب شول ،سوچ او اندېښنې ورسره ملګرې شوې په ځانګړي ډول له هغو ښځو سره چې د ښکلا د شهرت پیریان یې د خپل ځان د ارامۍ ، سوکالۍ ، سکون او اطمینان ځینې ډک ژوند په سوچ ، فکر ، غم او اندېښنو بدل کړ ، چې ډېر په کې لېوني او په عصبي ناروغیو اخته شول ،خدای (ج) چې انسان ته کومه ښه ورکړېده هماغه غوره ښکلا ده ، هغه یې لکه د نورو ژویو په څلورو پښو ، ښکرور ، او لکۍ لرونکي ندی پیدا کړی په دنیا کې ټول مخلوقاتو ته ښه کره کتنه وکړئ بیا د انسان ښې ته وګورئ نو خپله به دا ا الله (ج) د دې وینا مننه د زړه له کومې وکړئ چې فرمایي: [لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم][۳۳۲]

یعنې: ((یقینا موږ پیدا کړی انسان په ښه اندازه سره)) نن په نړۍ کې بې شماره نر او ښځې دا غواړي چې د هغوی بدن دې له هغې پیمانې څخه چې ښایست پېژندونکیو د ښایست لپاره ټاکلې یوه ذره هم کم او ډېر نه وي ،په غیر اسلامي هېوادو کې خو که دا کار دود وي نو څه د ګیلې خبره نده د ګیلې او تشویش وړ خبر خو داده چې په اسلامي هېوادو کې اوس دا ناروغي ګډه شوې ده او له ټولو غټه د افسوس وړ خبره دا ده چې په افغانستان کې یو لوی مشهور تش په نامه ورحاني چې بې شمېره مریدان

[۳۳۲]التین: ۴.

یې هم درلودل دې کار او په داسې پروګرامونو کې د ګډون د جواز فتوی ورکړېده چې هلته د ټول بدن غړي حتی مخصوص غړي هم اندازه کېږي .
له اسلامي هېوادو ځینې د لویو لویو کورنیو (څوک چې ځان اشراف او معززین ګڼي) لونې لوېدیځ ته ځي او د ښکلا په نړیوالو مسابقو کې ګډون کوي.
دوی د خپلې کورنۍ زیاته پانګه پخپل زېب او زینت لګوي تردې چې ډېرې کورنۍ د دې لګښت د پوره کولو توان نه لري په دوی کې دا جذبه دې حد ته ورسېده چې خپل سرونه هم له خپل ښایست او ښکلا قربانوي.
سید مودودي د داسې ډېرو سرشارو نمونو یادونه کړې ده مثلاً : په ۱۹۳۷ م کال کې د جوسی لاباس مشهورې ایکټرې (فلمي کارکوونکې) د زړه حرکت بند شو او مړه شوه له څېړنو څخه وروسته په ډاګه شوله چې دې قصداً په ځان نهرې تېرولې او داسې درمل به یې خوړل چې وجود یې نری کړي.))
ماګدا برسیلي چې په ټول هنګري کې په خپلې ښکلا مشهوره وه د نازک بدنۍ د شوق ښکار شوله.
د یوې سندرغاړې لویسازابو وجود د ښکلا پر معیار برابرنه و او لدې سره تل دا اندېښنه ملګرې وه تر دې چې د تماشه کوونکیو په وړاندې په سټېج را پریوته او مړه شوه دې خپل وزن په دوه میاشتو کې ۲۰ پونډه کم کړی و .
ایمولانومي یو اداکارې په مصنوعي تدبیر سره خپل ځان دومره کمزوری او نازک کړی و چې: عصبي ناروغي ورته پیدا شوه او د ښکلا د ملکې د نوم پرځای یې لیونتون (پاګل خانه) په برخه شوله. دې کار د ډېرو هېوادو په اقتصاد سخته ناوړه اغېزه وکړه. په انګلستان کې ښځې په خپل ډول او سینګار د کال شل میلیونه پونډه لګښت کوي او په امریکا کې دا لګښت

یو سلو او پنځه ویشت میلیونو ته رسېږي او په سلو کې نوي (۹۰٪) ښځې د سینګار عادت لري.[۳۲۳]

د ښځو لپاره د سرو زرو او ورېښمو استعمال:

اسلام ښځو ته اجازه کړېده چې د خپلې ښکلا لپاره هر روا څیز استعمال کړي ، زر او ورېښم د نارینه وو د ښکلا لپاره حرام خو ښځو ته روا دي.

د رسول الله (ص) له وخت راهیسې تر دې ورځې پورې ټول فقهاء په دې متفق دي مګر یوازې شیخ محدث محمد ناصرالدین الباني دی چې د سرو زرو استعمال حتی د ښځو لپاره هم روا نه ګڼي .....اداب الزفاف فی السنة المطهرة ، محمد ناصر الدین الباني.

مګر سیي خبره داده چې د سرو زرو او ورېښمو استعمال د نارینه وو لپاره حرام او د ښځو لپاره روا دی پدې خبره ډېر دلایل ثبوت شته مثلاً :

ـ له ابو موسی اشعری (رض) څخه روایت دی چې رسول الله (ص) فرمایي:

((حل الذهب و الحریر لاناث امتی و حرم علی ذکورها)) [۳۲۴]

یعنې: ((حلال دی د سرو زرو او ورېښمو استعمال زما د امت ښځو ته او حرام دي نارینه وته یې.))

ـ حضرت عایشه (رضي الله عنها) فرمایي: چې رسول الله (ص) ته نجاشي څه ګاڼه ډالۍ کې ورولېږله او په هغې کې یوه د سرو زرو ګوتـه وه رسول الله

---

[۳۲۳] پرده :سید ابو الاعلی مودودي

[۳۲۴] النسایي.

(ص) هغه خپلی لمسیٔ (دلور لور) ته ورکړله او ورته یې وفرمایل: (په دې د ځان ښکلا برابره کړه). [۳۳۵]

ـ حضرت علي (رض) فرمايي: (رسول الله (ص) وربښم په ښي لاس او زر په کیڼ لاس کې ونیول او ویې فرمایل: (دا دواړه زما د امت نارینه و وته حرام او ښځو ته حلال دي) [۳۳۶]

ـ حضرت عبدالله بن عمر (رض) وايي يوه ورځ رسول الله (ص) بهر راووت چې په لاس کې یې دوربښمو کپړه وه او په بل لاس کې یې سره زر و او ویې فرمایل: ((دا دواړه زما د امت په نارینه وو حرام او ښځو ته حلال دي))[۳۳۷]

او داسې نور ګڼ روایتونه شته چې ښځو ته د وربښمو او سرو زرو د استعمال جواز او نارینه وو ته یې حرمت ثابتوي.

د نارینه او ښځو یو پر بل د سلام حکم:

د سلام په هکله چې څه شرعي حکمونه دي، هغه د نارینه او ښځو دواړو لپاره دي او په دې اړه د ښځې او نارینه تو پیر نه دی شوی لکه څنګه چې نور شرعي احکام نارینه او ښځینه دواړو ته مخ دي، خو هغه احکام چې په یو خاص دلیل سره یې استثنا جوته وي الله (ج) نارینه او ښځو دواړو ته خطاب کوي.

(واذا حييتم بتحية فحيوا بآحسن منها او ردو ها).[۳۳۸]

---

[۳۳۵] فتح الباري.

[۳۳۶] ابوداود، ابن ماجه، النسايي او مسند احمد.

[۳۳۷] الطبراني.

[۳۳۸] النساء۸۶

يعنې: ((او څوک چې په درناوي سره تاسې ته سلام واچوي نو هغه ته له هغې نه په ښه توګه ځواب ورکړئ يا لږ ترلږه په هماغه ډول.))

نو د پورتني ايت د غوښتنې پر اساس که څېرې يو مسلمان نارينه پر پردۍ ښځه يا کو مه ښځه پر پردي نارينه سلام واچوي ،نو د سلام ځواب ويل پرې واجب دي ،په کار خودا ده چې د هغه يا د هغې له الفاظو څخه په ښو او نېکو الفاظو يې ځواب کړي ، که نه لږ تر لږه د سلام ويونکي د الفاظو ، په څېر خو به هرو مرو ځواب ورکوي.

رسول الله (ص) فرمايي: ((والذی نفسي بيده لن تدخلوا الجنة حتی تؤمنوا ولن تؤمنوا حتی تحابوا الا ادلکم علی شئ ان فعلتموه تحاببتم ؟ افشوا السلام بينکم.)) [٣٢٩]

يعنې: ((په هغه ذات سوګند چې زما نفس يې په واک کې دی ، هېڅکله به جنت ته د ننه نه شئ ، ترڅو چې ايمان راوړئ او تر هغې به مومنان نه شئ تر څو په خپلو کې مينه ونه کړئ ، آيا زه تاسې ته داسې شی در ونه ښييم چې که وموکړ ، نو يو له بل سره به مومينه پيدا شي ؟ هغه مو په خپلو منځونو کې سلام اچول دي.))

ډېر نور احاديث شته چې په کې طعام (خوړو) ورکولو ، عاطفې او صله رحمۍ او تهجد ته انسان تشويق شوی دی او له دې پرته په صدر د اسلام کې داسې ډېرې بېلګې شته دي چې څرګندوي چې په هغه وخت کې ښځو نارينه وو او نارينه وو ښځو ته سلام اچاوه لکه:

د رسول الله (ص) د تره لور ام هاني وايي: د فتحې په کال د رسول الله (ص) خواته ورغللم خو هغه مې د غسل کولو په حال کې ومونداو د هغه (ص)

---

[٣٢٩] مسلم.

لور فاطمې هغې ته پرده جوړه کړې وه نو ما ورته سلام واچاوه ، هغه (ص) وویل: دا څوک ده ؟ نو ما ورته وویل زه ام هاني د ابوطالب لور یم نو ویې فرمایل: سترې مه شې ای ام هاني)) .
باید وویل شي چې ام هانئ د رسول الله (ص) محرمه نه وه. امام بخاري د ښځو او نارینه وو پر یوبل د سلام د اچولو په اړه په خپل تصنیف (بخاري شریف) کې د (باب تسلیم الرجل على النساء والنساء على الرجال) ترعنوان لاندې یو مستقل باب لیکلی دی چې دا دوه حدیثه په کې دي او دواړه د دا ډول سلام پر روا والي دلالت کوي.
۱ـ حضرت سهل (رض) وایي مونږ سره څه زړې ښځې وې چې .... نو کله به مو چې د جمعې لمونځ وکړ نو را وبه ګرځېدو او په دوی به مو سلام واچاوه ، نو دوی به (دا خواړه مونږ) ته راوړاندې کړل.
۲ـ د عایشې (رض) حدیث دی ، هغه وایي چې رسول الله (ص) راته وفرمایل چې ((ای عایشې ؟ دا جبریل دی او په تا سلام وایي ما وویل وعلیکم السلام ورحمة الله.))
دکتور قرضاوي د دې اعتراض په ځواب کې چې جبریل خو انسان نه ، بلکې پرښته ده وایي چې جبریل به ډېرځله د سړي په شکل ښکاره کېده.
حضرت اسماء د یزید لور روایت کوي چې رسول الله (ص) زمونږ ښځو پر یوې ډلې تېر شو او مونږ ته یې سلام واچاوه.[330]
امام احمد په خپل مسند کې وایي چې ترمذي هم دا روایت حسن ګڼلی دی چې: ((کله چې سعد ابن معاذ یمن ته لاړ نو د خولان یوه ښځه چې زامن یې ورسره وو او .... نو پاڅېده او معاذ ته یې سلام واچاوه.))

---

[330] ابوداود باب الاداب، ترمذي باب الاستیذان ، ابن ماجه باب الادب ، دارمي باب فی السلام على النساء.

حضرت عمر فاروق (رض) د ځينو مېرمنو څنګ ته ورغی او سلام يې ورته
واچاوه او ويې ويل: زه تاسو ته د خدای (ج) د رسول الله (ص) استازی
(رسول) يم....))
حافظ ابوبکر ابن ابی شيبه په خپل تصنيف کې پر ښځو د صحابه وو د سلام
په هکله احاديث رانقلوي، چې يو په کې د اسماء پورتنی حديث دی او بل
هغه حديث چې امام احمد په خپل مسند، هيتمي په مجتمع الزوائد او
طبراني هم له جرير نه روايت کړی دی ((رسول الله (ص) د ښځو پر يوې ډلې
تېر شو او سلام يې ورته واچاوه)) مجاهد روايت کوي چې ابن عمر (رض)
د يوې ښځې په څنګ کې تېر شو، نو دې ښځې ته يې سلام واچاوه، همدا
راز ليکي حضرت عمر (رض) په يوې ډلې ښځو تېر شو او ښځو ته يې سلام
واچاوه.
ابن عون وايي چې محمد ابن سيرين ته مې وويل چې ايا پرښځو سلام
واچوم؟ هغه راته وويل چې: ((فکر کوم پروا نه لري.))
عبيد الله وايي چې عمرو ابن ميمون به ښځو او کوچنيانو ته سلام اچاوه.
عمرو بن عثمان وايي چې ما موسی بن طلحه وليد چې پر يوې ډلې ناستو
ښځو تېر شو او دوی ته يې سلام واچاوه، حکم وايي چې شريح به هر چاته
سلام اچاوه ما ورته وويل ښځو ته هم؟ هغه وويل هرچاته.
نو پورتني دلايل په ډاګه څرګندوي، چې د ښځو او نارينه وو يو بل ته سلام
اچول روا دي او پدې هکله ډېر زيات تشدد او سختي د شريعت له روح سره
سمون نه خوري او په صحابه وو، تابعينو او فقهاوو کې به هېڅوک هم
داسې پيدا نه شي، چې په مطلق ډول نارينه وو ته د ښځو يا ښځو ته د نارينه

وو لـه خـوا سلام نـاروا او يـا بيخي حـرام وبـولي لکـه څنګـه چې د نـن زمـانې ځينې خلک فکر کوي.
خو ډېر عالمان دا کار د فتنې پـه شتوالي او نـه شتـوالي پـورې اړونـد بـولي ، يعنې که چېرې سلام ويـونکی او سلام اخسـتونکی ، لـه فتنې څخـه پـه امـن وي ، نو سلام روا او که نه نو چپوالی غوره دی.
مهلب او حليمي وايي چې: کـه چېرې ځوک بـاوري وي او د شـهوت او فتنې وېره نه وي نو د ښځو او پـه ښځو د سلام کول روا دي او که نه نو جايز نه دي.
د کـوفې فقهـاء چې لـوی امـام او د مـذهبونو پيشـوا امـام ابـو حنيفـه (رح) او ملګري يې هم پـه کې شـامل دي ، وايي چې ښځې بـه لـه خپـل محـرم نـه پرتـه نورو نارينه وو تـه پـه سلام کې لومړۍ وړاندې کېږي نـه .
د پورتنيو اقوالو ډېره برخه د فتاوي المراة المسلمة څخه رانقل شوې ده.
امـام مالـک وايـي چې د فسـاد د لارې د مخنيـوي لپـاره دې د ځـوانې او زړې ښځو تر منځ توپير وي ، يعنې پـه ځـوانې ښځې او ځـوان سړي دې د سړي او ښځې له خوا سلام نه اچول کېږي او پـه زوړ باندې روا دی.
ځينې بيا وايي چې لـه ځوانې سره ښکلا او ښايست هم ضرور دی ، يعنې کـه ځوانه نجلۍ بد رنګه هم وي سلام ورتـه روا دی.
ابن عيينه له ابي ذر څخه روايت کوي چې وايي: مـا لـه عطا څخـه پـه ښځو د سلام پـه هکله وپوښتل هغه راتـه وويل چې که ښځه ځوانه وي نو نه.
دکتور قرضاوي وايي چې د ښځو او نارينه وو يوبل تـه د سـلام منع کـوونکي غټ دليل د فتنې شتوالی ښيي چې بايد هر مسلمان ترې ځان وساتي خو دا د هرچا خپل وجدان او ضمير پورې اړه لري او کـه اسلامي مصادرو تـه وګـورو نـو وينـو چې ډېـر صحـابه ، تـابعين ، فقهـاء او امـامـان پـه دې اړه څـه بـاک نـه

ويني او يو بل مخ ته د دوا ړو جنسونو له خوا سلام روا دی او په ځانګړې ډول کله چې مخامخ کېدل د کومې اړتيا له مخې وي لکه ډاکټر ته ورتلل ، په زده کړه کې ، او يا د دوی ترمنځ څه دوستي او صله وي ، او يا استاد په ټولګي کې زده کوونکيو ته يا زده کوونکي استاد ته سلام اچوي ، دا ټول روا دي.
داسې نه چې انجونې او هلکان دې په لارو او کوڅو کې يو بل ته مخ کېږي چې نه ورسره پېژني ، نه يې محرم وي ، نه د خبرو لپاره څه رښتونې اړتيا وي او دوی دې يو بل ته سلامونه اچوي او يا دې په ليکنو کې د عشقي خبرو او سلامونو ډالۍ ورلېږي.

ښځه په سفر کې:

اسلام ټولې هغه لارې بندول غواړي کومې چې د فساد خوا ته تللې دي ، او يا ترې د فساد خطر وي ، نو له همدې کبله نه غواړي ، چې ښځه دې په تنها صورت له خپل محرم څخه پرته سفر ته ووزي هغه خو يې له منع نه کړله ، خو له دې څخه يې هر ومرو منع کړله چې هغه دې تنها يا له پرديو سره په مودو مودو کور ځيني بهر وخت تېروي.
رسول الله (ص) فرمايي: ((لايحل لامراة تؤمن بالله واليوم الاخر تسافر مسيرة يوم وليلة الامع ذي محرم عليها))[٣٣١]
يعنې: ((نه دي روا هېڅ ښځو ته چې په الله (ج) او د اخرت پر ورځ ايمان لري چې د يوې شپې او ورځې په مسافه کې سفروکړي ، خو له خپل محرم سره.))

---

[٣٣١] متفق عليه.

همداراز فرمايي: ((لايخلو رجل بامراة الاومعها ذو محرم ولاتسافر المراة الامع ذي محرم فقال له رجل: يا رسول الله ان امر اتي خرجت حاجة واني اكتتبت فی غزوة كذا وكذا قال: انطلق فليحجج مع امراتک))[332]
يعنې: ((هېڅ نارينه دې له هېڅ يوې ښځې سره په ګوښه کې ليدل نه کوي ، ترڅو چې د هغې محرم نه وي او هېڅ ښځه دې سفر نه کوي ترڅو يې چې محرم ملګری نه وي. يو سړي عرض وکړ ، چې زما ښځه حج ته تلونکې ده ، او زما نوم په فلانۍ او فلانۍ غزوه کې تلونکيو کسانو کې ثبت دی. رسول الله (ص) ورته وفرمايل وګرځه او له خپلې ښځې سره حج ته ولاړ شه.))
په ځينو رواياتو کې ښځه له يوې شپې او ورځې يوازې سفر څخه منع شوې ده په ځينو کې له دوه شپو او ورځو او په ځينو کې د درې شپو و ورځو يادونه شوېده خو دا اختلاف لکه چې سيد مودودي (رح) وايي دا روايتونه له خپل اعتبار څخه نه غورځوي ، ځکه چې په بېلابېلو ځايونو کې چې څنګه موضوع د رسول الله (ص) مخ ته راغلې ده د هماغې په لحاظ يې حکم کړی دی ، يعنې يوې ښځې به يوه شپه او ورځ سفر کاوه رسول الله (ص) به منع کړله بلې به دوه شپې اورځې اوبلې به درې شپې او ورځې سفر کاوه هغوی (ص) به منع کړله.[333]
خو اصل خبره داده چې هېڅ ښځه دې له محرم څخه پرته سفر نه کوي ، مګر نن صبا خو په کلونو کلونو په تنها ځان لوبديځ او نورو اروپايي عياشو ، عياشو هېوادونو ته په داسې ډاډه زړه سفر کوي چې حتی د ګناه تصور هم نه کوي.

---

[332] متفق عليه.
[333] تفهيم القران.

د ښځو تلل حمام ته:

دښځو لپاره حمام ته تلل بې عذره روا ندي ځکه چې دا د فتنې او فساد ستر مرکز دی او کله که سخت عذر پیدا شو لکه حایضې ، نفاسې ،یا بلې ناروغی ته بیا ورته په حمام کې غسل روا دی.

له حضرت عایشې (رض) څخه روایت دی چې رسول الله (ص)نارینه او ښځینه دواړه حمام ته له تللو څخه منع کړي وو بیا یې نارینه و ته اجازه وکړه چې په پرتوګ کې دننه (له پرتوګ سره) ورننوځي.[۳۳۴]

((هره ښځه چې د خاوند له کوره پرته بل چېرته جامې وباسي نو د دې او د الله (ج) ترمنځ پرده یې څیرې کړله.)) [۳۳۵]

یعنې: ((د الله (ج) او د دې ترمنځ چې کومه د حیا پرده وه هغه یې څیرې کړله او د خپلې پوره بې حیایئ اظهار یې وکړ.

حضرت جابر(رض) روایت کوي چې رسول الله (ص)فرمایي: ((من کان یوءمن بالله والیوم الاخر فلا یدخلن حلیلته الحمام لامن عذر.)). [۳۳۶]

یعنې: ((څوک چې په الله (ج) او دقیامت په ورځ ایمان لري نو د هغه حلاله (ښځه) دې حمام ته نه ننوزي مګر دعذر له امله.))

---

[۳۳۴]ابو داود او ترمذي.

[۳۳۵]ابوداود ،ترمذي ،ابن ماج او مسند احمد .

[۳۳۶]نسايي او نيل الاوطار.

حضرت عبد الله (رض) روایت کوي چې رسول الله (ص) فرمایي: ((انها ستفتح لکم الارض العجم و ستجدون فیها بیوتا یقال لها الحمامات فلا یدخلها الرجال الا بالازار و منعوا النساء الا مریضة او نفساء)) [٣٣٧]

یعنې: ((ژر دی چې فتحه به شي تاسو ته ځمکې د عجمو او ژر دی چې بیا به مومئ په دوی کې کورونه (کوټې) چې هغې ته به حمامونه ویل کېږي نو نه دې ننوزي ورته نارینه مګر له پرتوګ سره او منع کړئ ورځخه ښځې مګر ناروغې او یا نفاسې.))

نو داسې ډېر روایتونه شته چې د نارینه وو لپاره حمام ته د تللو جواز ثابتوي او هغه هم له پرتوګ سره او د ښځو لپاره یې حرمت ثابتوي او د الله (ج) لعنت په حمام ته تلونکیو ښځو دی چې بې له عذره ورځي.))

د قبرونو زیارت ته د ښځو د تللو حکم:

یوه هم د نن او پرون د مسلمانانو ترمنځ له اختلاف ځخه ډکه مسئله هدیروته د ښځو د تللو مسئله ده. پدې کې هېڅ شک نشته چې دواړو خواوو (منونکیو او نه منونکیو) په دې اړوند له پوره بې انصافۍ، افراط او تفریط ځخه کار اخیستی دی، ځینو خلکو هدیرو ته تلونکیو ته مشرکان او بدعتیان وویل، بعضو ډلو بیا د دې کار منع کوونکیو ته کافران، وهابیان او .... وویل.

[٣٣٧] ابوداود او ابن ماجه.

پدې اړوند را نقل شويو روايتونو ته که وګورو نو دا سې جوتېږي چې قبرونو ته د ښځو ورتلل که ډېر شي نو مکروه ده او که کم وي مثلاً په کال يا دوه کالو کې يو ځل ورتلل نو بيا روا دي، که چېرې قبرونو ته تلل د دې غم زياتوي ، دا هلته چيغې او فرياد کوي نو د داسې ښځو تلل قبرونو ته په اتفاق سره حرام دي، رسول الله (ص) فرمايي: ((د الله (ج) لعنت دې وي د قبرونو پر ډېر زيارت کوونکيو ښځو .)) [۳۳۸]

سيد محمد عابدين الحسيني د ابن ملک په حواله وايي چې د مبالغې صېغه پدې دلالت کوي چې که د چا قبرونو ته تلل کم وي نو په لعنت کې شامل نه دي او د رسول الله (ص) زيارت ورڅخه مستثنی دی)) [۳۳۹]

هغه څوک چې د ښځو تلل قبرونو ته روا ګڼي دليل يې دا دی چې حضرت عايشې (رض) له رسول الله (ص) نه وپوښتل: کله چې د قبرونو زيارت کوم نو څه ووايم ؟ هغوی (ص) ځواب ورکړ چې داسې و وايې: ((السلام على اهل الديار من المؤمنين والمؤمنات ورحم الله المتقدمين منا والمتاخرين و انا ان شاالله بکم لاحقون.)) [۳۴۰]

يعنې: سلام دې وي پر اهل ددې ځای له نارينه مؤمنانو او ښځو مؤمنانو څخه الله (ج) دې زموږ پر مخکينيو او وروستنيو ټولو رحم وکړي ، او موږ که د الله (ج) رضاوي تاسو پسې درتلونکي يو .

نو له دې حديث څخه څرګندېږي چې د ښځو تګ قبرونو ته روا دی ځکه که روانه وای نو رسوالله (ص) به عايشه (رضي الله عنها) منع کړې وه چې

---

[۳۳۸] ترمذي.
[۳۳۹] البريقه شرح الطريقه.
[۳۴۰] مسلم او مشکوة.

ستاسو تلل قبرونو ته له سره روا ندي نو د کومې وينا په هکله پوښتنې کوي.
بل دا چې رسول الله (ص) فرمايي: ((کنت نهيتکم عن زيارة القبور الافزروها)).[٣٤١]

يعني: ((ما تاسې د قبرونو له زيارت څخه منع کړي وئ خبرې او سئ د هغو زيارت کوئ او کوم کسان چې قبرونو ته د ښځو تلل حرام ګڼي دليل يې هغه حديث دی چې مو ړ وړاندې بيان کړ څکه چې په هغه کې د قبرونو زيارت کوونکيو ښځو ته د الله (ج) د لعنت تهديد شوی دی.))
عراقي وايي: ((ښځې په دې رخصت کې داخلې ندي چې رسول الله (ص) وفرمايل: (الافزروها) .))
په تاتار خانيه کې وايي: قبرونو ته د ښځو د تللو د جواز په هکله مه پوښته پدې هکله وپوښته چې په دې تللو کې په څومره لعنت اخته کېږي.
پوه شه کله چې ښځه د وتلو هوډ وکړي نو د الله (ج) او د ملايکو په لعنت کې ګيره شي ، او کله چې قبر ته ورشي نو د مړي روح پری لعنت وايي، او کله چې بېرته راستنه شي نو د الله (ج) پر لعنت اخته شي.
نو د دې او داسې نورو روايتونو له جمع کولو څخه دا نتيجه لاس ته راځي ، چې هره چې ښځه قبرونو ته کمه کمه ځي ، دوديزې ټوټکې نه کوي ، مړي له الله (ج) سره نه شريکوي او د زيارت کولو طريقه وپېژني نو داسې ښځې ته د عبرت لپاره هم ورتګ روا دی.
او کومه ښځه چې ډېره ډېره ځي هلته ژاړي ، چيغې او فريادونه کوي ، مالګې ختې د قبر جاروګانې پر مخ او ځان وهي ، له قبر څخه طواف کوي ،

---

[٣٤١] رواه مسلم و اصحاب السنن الا الترمذي، مشکوة.

جنډې پر ځان وهي په ټوټو کې غوټې اچوي او داسې نورې سل نخرې کوي نو دلته ښځې خو پرېږده چې نارينه وو ته هم تګ حرام دی.

خونن سبا چې د قبرونو زيارت کومه ښه غوره کړېده ،فکر کوم چې هېڅوک به په دې ډول د ښځو قبرونو ته تلل روانه ګڼي ځکه چې ډېر تفصيل ته ضرورت نشته ده هر چا په خپلو سترګو ليدلي دي داسې سينګار چې هلته کېږي، داسې فحاشي چې په ځينو ځايونو کې د باباګانو په روضو کې کېږي هر چاته جوته ده نن سبا خو د قبرونو زيارت يوه تفريحي ښه غوره کړېده اوس هلته عبرت نه، بلکې عياشي ده ،هلته ثواب نشته ګناه ده ، نن صبا خو د باباګانو دربارونه د عاشق او معشوقې د وصال او ذوق جمال يوا ځېنۍ مرجع ګڼلی شي.

د ېته به څوک روا څه چې حتی مباح هم وو ايي.

د ښځو تلل خو قبرونو ته په صحيح طريقه روا دي مګر دې خلکو په خپل ځان پخپله حرام ګرځولي دي ، دا د هر اسلامي حکومت فريضه ده چې د داسې ناوړه اعمالو مخ ونيسي او له پاکو روضو څخه د فحاشۍ د مرکز د جوړولو مخه ونيسي او هېڅ ښځې ته اجازه ورنکړي چې په غير شرعي تو ګه قبرو ته ورشي خصوصاً د هغو وګړيو مخنيوی وکړي چې له سلګونو کيلو مترو واټنو څخه ورته راځي.

ځان تشبيه کول:

الله(ج) چې انسان ته کومه ښه ورکړې ده دا دهغه له فطرت سره سمه ده، پدې کې کنجکاوی او ځانته بله ښه ورکول د فطرف خلاف دي، په همدې اساس نه نارينه ته روا دي او نه ښځې ته چې له يوبل سره په اغوستن کې ، په وينا

کې، په تللو کې ، د غړیو په جوړښت کې سیالي او مشابهت (ورته والی) وکړي.
ابن عباس(رض) فرمایي چې: ((لعن النبي المتشابهات من النساء بالرجال والمتشبهین من الرجال باالنساء)) (۳۴۲)
یعنې: ((لعنت ویلی دی نبي (ص) پر هغو ځان تشبیه کوونکیو ښځو له سړیو سره او په تشبیه کوونکیو سړیو له ښځو سره))
همدا راز روایت دی چې: ((لعن رسول الله (ص) المخنثین من الرجال والمترجلات من النساء)) (۳۴۳)
یعنې: ((رسول الله (ص) لعنت ویلی دی له ځان څخه پر ښځه جوړونکیو (هجړا) سړیو او له ځان څخه پر نارینه جوړوونکیو ښځو .))
حضرت ابو هریرة (رض) فرمایي: ((لعن رسول الله (ص) الرجال یلبس لبسة المراة ، والمراة تلبس لبسة الرجل.)) (۳۴۴)
یعنې: ((لعنت ویلی دی د خدای (ج) رسول (ص) پر هغه سړي چې د ښځو جامې اغوندي او په هغې ښځې باندې چې د نارینه ووجامې اغوندي.))
دفقهې اوحدیثو په یو مشهور کتاب کې لیکي چې له ښځې سره دنارینه ځان تشبیه کول او له نارینه سره دښځې ځان تشبیه کول دواړه حرام دي. (۳۴۵)
یو عالم وایي: که چېرې داسې څوک و (ښځه وه او که نارینه چې له خپل مخالف جنس سره یې مشابهت کاوه او په ټولنه د هغې ضررونه پر بوتل او له

---

(۳۴۲) بخاري.
(۳۴۳) ریاض الصالحین.
(۳۴۴) ریاض الصالحین.
(۳۴۵) نیل الاوطار

ملک څخه په بهر شړلو (تبعید)کې یې ګڼه وه او هغه له خپل خوی او عادت څخه نه اوښت نو له ملک څخه یې هم شړلی شي.[342]

د ښځې په لاس ذبحه (حلاله) :

یوه بله غلطه انګېرنه چې زموږ له ملت سره پیدا شوې ده هغه دا چې د ښځو په لاس ذبحه صحیح نه ګڼي اود دوی په نظر که کومه ښځه هر ژوی حلال کړي نو د هغه غوښه خوړل حرام دي نو په همدې بنا موږ لیدلي نه دي چې ښځې چېرته کوم څاروی څه چې حتی یوه چرګه حلاله کړې وي که څه هم ژوی مړ کېږي مګر دا بالکل غلطه مفکوره ده ، د ښځې د لاس ذبحه دا سې ده لکه د نارینه. حتی د کافر په لاس حلاله چې اسماني کتاب ولري هم صحیح ده.
سید محمد عابدین الحسیني لیکي: دماشوم، لیوني اوښځې ټولو حلاله صحیح ده ، کله چې په تسبیح او تسمیې او دحلالې په طریقه پوهه شي یعنې کله چې پدې پوه شي چې کوم ځای غوڅېږي او دغوڅولو په وخت کې باید څه ووایي: د احنافو د مذهب دفقهې په مشهور کتاب (هدایه) کې یې هم همدا شرطونه ښودلي دي او که په دې شرطونو پوه نشي نو بیا خو د ښځو څه چې دنارینه وو حلاله هم صحیح نه ده ځکه چې همدا شرطونه په کې مهم دي چې انسان باید څه ووایي او کوم ځای غوڅ شي.

[342] اللعباس و الزینة فی الشریعة الاسلامیة \ محمدعبدالعزیزعمرو.

حضرت کعب ابن مالک (رض) روایت کوي چې یوې ښځې په تیږه ګډه حلاله کړله نو رسوال الله (ص) څخه وپوښتل شو چې غوښه یې حلاله ده که نه ؟رسول الله (ص) ورته وفرمایل چې (هو حلاله ده). [۳۴۷]

[۳۴۷] بخاري او ابن ماجه.

ښځینه عبادات

الف: په جماعت سره د ښځې لمونځ:

که کومه ښځه لمونځ په جماعت سره ادا کول غواړي نو اسلام یې جوماتته له راتللو څخه نه منع کوي او که جوماتته رانشي نو کور کې یې هم ورته لمونځ روا کړ، بلکې دا یې ورته غوره ګڼلی دی ام حمید ساعد یې (رضي الله عنها) عرض وکړ چې یا رسول الله (ص) زه په تاپسې د لمانځه کولو ډېره مینه لرم ،رسول الله (ص) ځواب ورکړ ستا لمونځ د کور په ګوښه کې له کوټې څخه غوره دی او په کوټې کې ستا لمونځ له دې څخه غوره دی چې د کور په دالان کې یې وکړې او ستا د کور په دالان کې لمونځ له دې غوره دی چې ته یې د خپلې محلې په جومات کې وکړې او ستالمونځ د محلې په جومات کې له د ښه غوره دی چې ته یې په جامع جومات کې وکړې.[۳۴۸]
ښایي د دې سبب هماغه وي کوم چې علامه مودودي فرمايي: هغه دا چې پر ښځې په میاشت کې څو ورځې داسې (حیض) وي چې هغوی پکې د مجبوريت له امله لمونځ نشي کولی او په دې ترتیب به هغه خبره افشا او رسوا شي کومه چې ښځې یې ښکارول نه غواړي او په ښکارولو یې شرمېږي حتی د پلار او ورور په مخ کې هم نو شارع وايي: تاسې داسې ځای کې ځان په لمانځه عادت کړئ چې که د څه مجبوريت په وخت کې لمونځ هم

---

[۳۴۸] مسند احمد او طبراني.

ونکړئ نو چاته معلوم نشئ او پدې ترتیب به دیوې حیا دارې ښځې شرم خوندي وساتل شي.
مګر دا صرف هدایت دی حکم نه دی مونږ وینو چې ښځو په صدر د اسلام کې په جماعت سره لمانځه کې ګډون کړی دی ، خپله یې د ښځو امامتي کړېده.
رسول الله (ص) ورقه بنت عبد الله ته اجازه کړې وه چې د ښځو امامتي وکړي.[348]
حضرت عایشې (رضي الله عنها) به د ښځو امامتي کوله.[349]
رسول الله (ص) وفرمایل چې (د الله (ج) بندګانې د الله تعالی له کورو ځینې مه منع کوئ کله که د چا ښځې جومات ته د تللو اجازه و غوښتله نو منع کوئ یې مه)[350]
همدارراز فرمایي: ((لاتمنعوا نساء کم المساجد .)).[351]
یعني: (خپلې ښځې له مسجد و ځینې مه ایساروئ.)
مګر جومات ته د ورتللو په وخت کې باید لاندې ټکو ته پاملرنه وشي.
۱: د ورځې به جومات ته نه ځي او یوازې په هغو لمونځونو کې به ګډون کوي چې تیاره کې وي لکه ماسخوتن او سحر رسول الله (ص) فرمایي:
((ائذنوا للنساء باللیل الی المساجد .)) [352]
یعني ښځو ته د شپې جومات ته د تګ اجازه ورکوئ.

---

[348] ابوداود.
[349] دار القطني او بیهقي.
[350] متفق علیه.
[351] ابوداود جلد ۱.
[352] ترمذي.

حضرت عایشه (رضي الله عنها) فرمایي : (رسول الله (ص) به د سحر لمونځ په داسې وخت کې کاوه چې ښځې به په خپلو څادرونو کې پټې پټې بېرته کور ته ستنېدلې نو د تیارې له کبله به دوی نشو ای پېژندلی .) [353]
۲ : جومات ته به له ښکلا سره نه راځي ، خوشبویي به نه لګوي، حضرت عایشه(رض) فرمایي : (یوځل رسول الله (ص) په مسجد کې ناست و چې د مزنیه قبیلې یوه ښځه ډېره ښکلې، سینګاره او په ناز او نخرو جومات ته راغلله حضور (ص) د هغې په لیدلو وفرمایل : (ای خلکو خپلې ښځې ایسارې کړئ چې په ناز نخرو او سینګار شوې جومات نه رانشي .) [354]
۳ : په وروستنیو صفونو کې به ودرېږي رسول الله (ص) فرمایي : (خیر صفوف النساء اخرها و شرها اولها .) [355]
یعني : (د ښځو لپاره غوره او بهتره صفونه وروستي دي ناکاره او بد یې لومړني دي .)
حضرت انس (رض) فرمایي : رسول الله (ص) زموږ کور کې لمونځ وکړ موږ په رسول الله (ص) پسې وروسته ودرېدلو او زما مور ام سلیم (رضي الله عنها) زموږ څخه وروسته ودرېدله)) [356]
۴ : ښځه به په لمانځه کې اواز نه اوچتوي، که چېرې نارینه امام ته څه فتح ورکول غواړي نو سبحان الله یا الله اکبر دې ووایي ، او ښځه دې لاسونو ته پړق ورکړي. [357]

---

[353] بخاري ، مسلم ، ابوداود او ترمذي.
[354] ابن ماجه
[355] مسلم ، ابوداود ،ترمذي،نسايي او مسند احمد .
[356] بخاري.
[357] صحاح السته او مسند احمد .

حضرت عمر (رض) د ښځو لپاره بېله دروازه جوړه کړې وه.[358]

ب: په جنازه کې ګډون:

په جنازه کې ګډون پر مسلمانانو کفايي فرض دی ولې ښځه له دې څخه خلاصه ده ، که پدې هکله رانقل شويو روايتونو ته وګورو نو ښکاري چې په جنازه کې د ښځو ګډون خو جائز دی مګر مکروه دی.
حضرت ام عطيه (رضي الله عنها) روايت کوي چې رسول الله (ص) موږ د جنازې له لمانځه څخه منع کولو مګر دا منع يې په موږ سخته نه کړله.[359]
يوه ښځه په جنازه کې ښکاره شوله او حضرت عمر (رض) لږ ورته غصه غوندې شو رسول الله (ص) ورته وفرمايل: ((پرېږده يې عمره.)) [360]
له دې روايتونو څخه ښکاري چې ښځه په جنازه کې له ګډون څخه منع خو ده مګر دا منع ډېره سخته نه ده او که وغواړي څوک يې مخه نيولی نشي.

ج: په جمعه او اخترونو کې ګډون:

ټول فقها پردې اتفاق لري چې د اخترونو د لمانځه وجوب د ښځو پر غاړه نشته دی او نه پرې د جمعې په ورځ جماعت ته تلل فرض شوي دي ولې که ښځې وغواړي چې د جمعې په ورځ يا د اختر په ورځ په لمانځه کې ګډون وکړي نو د هغو شرطونو په نظر کې نيولو سره ګډون کولای شي کوم چې

---

[358] ابوداوود.
[359] بخاري ، ابن ماجه.
[360] ابن ماجه او نسايي.

وړاندې موږ بیان کړل مګر یو شرط پکې نشته هغه دا چې د ورځې (د جمعې او یا د اختر) هم راتللی شي.
حضرت ام عطیه (رضي الله عنها) روایت کوي چې رسول الله (ص) به ځوانې انجونې د کور خاوندانې او حایضې ښځې د اختر لمونځ ته بیولې کومو ښځو به چې لمونځ نه کاوه هغوی به له جماعت څخه بېلې وې او په دعا کې به یې ګډون کاوه.[۳۲۱]
ابن عباس (رض) روایت کوي چې رسول الله (ص) به خپلې بیبیانې او لورګانې په اخترونو کې ویستلې.[۳۲۲]
په جومات کې باید د ښځو لپاره د پردې انتظام وشي او بېل ځای ورته وټاکل شي چې هلته نارینه ورنشي او ښځه هر وخت خپل لمونځ په ښه ډول ادا کړي.

د: ښځه په حج کې:

حج د نارینه وو په څېر پر ښځو هم فرض دی او د نارینه وو په څېر مخاطبه ده ښځه د حج په ټولو مناسکو کې د سړي په څېر ده مګر دا چې سر به نه لوڅوي ځکه چې سر یې عورت دی ،مخ به لوڅوي ، د تلبیې په وخت کې به اوږې پورته پورته کوي نه ، سعې او رمل (منډه) به نه کوي ، سر به نه خریيي، او که چېرې یې د ډېر سخت بیر او بار له کبله حجراسود مسح کولی نشو نو مسح کوي به یې نه ، کله چې ښځه وغواړي حج ته ولاړه شي نو یا به له مېړه

---

[۳۲۱] ترمذي.
[۳۲۲] ابن ماجه.

یا محرم سره ځي کله که د هغې او د مکې ترمنځ د درې ورځو فاصله وه ، نو تنها ورته سفر روا ندی.
امام شافعي (رح) وايي: ((که نورې ښځې ورسره ملګرې وې او خپل امن او امنیت یې نیولی شو بیا له محرم یا خاوند څخه پرته هم ورته سفر روا دی.))
او کله یې چې محرم (د سفر ملګری) پیدا شي نو خاوند یې له حج څخه ایسارولی نشي ځکه چې مېړه یې د فرض له ادا کولو څخه منع کولی نشي.
مګر که ښځه نفلي حج کوي نو البته د مېړه اجازه ضرور ده لکه نفلي روژه.
محرم به نېک سړی وي کافر، فاسق او منافق به نه وي او که مسافه له د ېنه کمه وه نو تنها هم سفر کولی شي.
او که کومه ښځه له ځان سره مېړه یا محرم حج ته بیايي د هغه کرایه لګښت او نور ټول ضروریات پر همدې ښځې دي.

ه: ښځه په جنګ کې:

اسلام ښځو ته اجازه ورکړېده چې د خپلې عقیدې، ابرو ، ایمان او ناموس څخه دفاع په غرض وسله اوچته کړي.
مګر په فوځ کې داخلول، په اردو کې هغوی ته ځای ورکول ،په کلونو کلونو له کور ځینې جدا کول ، د سرحدونو ساتل ، د ټانک دپاسه کښېنول، الوتکې ، لوی او غټ توپونه د هغې په لاس ورکول د هغې د طبیعت او فطرت خلاف کړنه ده، لکه نن سبا چې په لوېدیځ ، ختیځ او اروپا کې لیدل کیږي.

په صدر د اسلام کې ښځو ډېر جنګي خدمتونه ترسره کړي دي لکه د ټپیانو مرهم پټئ ، تږو ته اوبه ورکول ، مجاهدو ته ډوډۍ پخول د مجاهدو د مرکزو ساتنه.
هغې ته روا دي چې جنګي لباس واغوندي او حتی د بدن مستوره برخه یې هم ښکاره شي ، د رسول الله (ص) خپلو بیبیانو په ډېرو غزواتو کې ګډون کړی دی غازیانو ته به یې اوبه ورکولې ، د ټپیانو درملنه به یې کوله ، او پدې وخت کې د حجاب احکام هم نازل شوي وو.[۳۲۳]
د بني مصطلق په غزا کې د حضرت عایشې (رضي الله عنها) ګډون ټولو د سیرت کتابونو روښانه کړی دی ، ام سلیم (رضي الله عنها) او د انصارو ځو نورو ښځو به په ډېرو غزاګانو کې ګډون کاوه.[۳۲۴]
د احد په غزا کې کله چې ظاهراً مسلمانان له ماتې سره مخ شول نو عایشې (رضي الله عنها) او ام سلیم (رضي الله عنها) به د اوبو مشکونه (ژیونه) راچلول او په غازیانو به یې اوبه څښلې دا وخت د عایشې د عمر دوهمه لسیزه ده))[۳۲۵]
حضرت انس (رض) وایي: ((مالیدلې چې دوی پینڅې بډوهلې وې او په منډه منډه به تللې او راتللې)).[۳۲۶]

د ام سلیط (رضي الله عنها) په هکله حضرت عمر (رض) له رسول الله (ص) څخه نقل کوي چې د احد په جنګ کې به چې ما ښي او کیڼ طرف ته کتلې نو

---

[۳۲۳]بخاري.
[۳۲۴]ترمذي.
[۳۲۵]مسلم.
[۳۲۶]متفق علیه.

ما با ام سليط (رضي الله عنها) ليدله چې زما د ساتنې لپاره به يې تورې وهلې.
په دې جنګ کې ربيع بنت معوذ او ورسره نورو ښځو به د ټپيانو ټپونه پټي کول او مدينې ته به يې رسول.))[٣٣٧]
د حنين په غزا کې ام سليم خنجر په لاس ګرځېدله رسول الله (ص) ترې وپوښتل چې دا د څه لپاره ؟ هغې ځواب ورکړ چې که دښمن مخې ته راشي نو ګېډه به يې څېرې کړم.))[٣٣٨]
د حضرت ابوبکر صديق (رض) په خلافت کې د دمشق د فتح کولو لپاره يوه فوځي ډله ولېږلی شوه قوماندان يې خالد بن وليد (رض) و او ابوعبيده بن جراح هم پکې و ډېرو مېرمنو پدې ډله کې برخه.حضرت ام سلمه اسماء بنت يزيد رض يوه زړوره او ايمانداره ښځه وه ،له رسول الله ص يې په ډېرو غزواتو کې ګډون کړی وو ، د هجرت په ديارلسم کال د يرموک په غزا کې يې د خېمې په تير نهه روميان وژلي وو.[٣٣٩]
د يرموک په غزا کې چې کله خالد بن وليد د جنګ قوماندان وټاکل شو نو مسلماني خويندې يې راوغوښتلې او تورې يې په لاس کې ورکړلې او د مسلمانانو د لښکرشاه او خواته يې څوکی (پهره) ودرولې ترڅو مسلمانان د شاه له خوا څخه ايسارنشي.
د مسلمانانو او روميانو په جنګ کې ام حکيم چې لاناوې وه او دناوېتوب د خوشبو ورمې يې له بدن څخه الوتلې ګډون وکړ او خاوند يې د سترګو په

---

[٣٣٧]بخاري.
[٣٣٨]مسلم او حياة الصحابة.
[٣٣٩]المراة في منظور الاسلام دکتور حسن مونس.

وړاندې شهيد شو بالاخره د ناوېتوب لباس يې وواغوست او د هغې خېمې تير يې راوواېست چې دا پکې ناوې وه ، او اوه کسان يې پرې د جهنم کندې ته ولېږل دا واقعه د هغه پله سره نژدې شوې وه چې نن صبا هم دا پول دام حکيم په نامه ياد يږي.(۳۷۰)

حضرت ام عطيه (رضي الله عنها) روايت کوي: چې ماله رسول الله (ص) سره په اوو غزاګانو کې ګډون کړی دی ، چې بارونه به مې ورته ساتل ، خواړه به مې ورته برابرول ، او دناروغانو پرستاري به مو کوله.(۳۷۱)

امام احمد (رح) روايت کوي ، چې په هغه لښکر کې چې خيبر يې محاصره کړې و ، د مدينې شپږ ښځې شاملې وې ، چې مجاهدينو ته يې خواړه تيارول ، ستوان به يې جوړول ،د ټپيانو په ټپونو به يې پټۍ لګولې ، شعرونه به يې زمزمه کول ، د خدای (ج) په لار کې به يې مرسته کوله ، او رسول الله (ص) په غنيمت کې برخه هم ورکړله.

دام عماره نسيبې (رضي الله عنها) د احد په غزا کې وسله په لاس کې وه او دښمن يې پرې واهه تردې چې رسول الله (ص) د هغې په هکله وفرمايل:

((يقيناً چې د هغې موقف او ځای له فلاني او فلاني څخه ډېر غوره دی.))

د رسول الله (ص) په وخت کې صحابه و ښځو د مدينې او حجاز په شاوخوا کې په غزا کې په ګډون بسوالی (اکتفا) نه دی کړې ، بلکې د اروپا وچې ته هم د جهاد لپاره تللې دي او د سمندرونو مزلونه يې هم کړي دي لکه حضرت ام حرام د عباده (رضي الله عنها) ابن صامت مېرمن چې له خپل مېړه سره د قبرص غزا ته تللې وه ، او بيا هملته شهيده او ښخه کړل شوه.

---

(۳۷۰)الاستيعاب لابن عبد البر.

(۳۷۱)ترمذي.

له ټولو څخه عجيبه خو لا دا ده چې په ډېرو ځايونو کې چې ښځې واک ترلاسه کړی دی بيا په دښمن سوبمنې (غالبې) شوې دي مثلاً: وګورئ دقسطلې ملکه ويزابيلا چې پر غرناطه په غلبه کې يې ستر رول لوبولی دی.

کاترين روسي په خپل وخت کې د ځينو قوماندانو په واسطه عثماني ترکانو ته ماتې ورکړله، د ملکې وکتوريا په وخت کې انګرېزانو د اسلامي هېوادونو په ډيرمه برخه قبضه وکړله.[٣٧٢]

د ممالېکو په تاريخ کې د شجرة الدرحکمت، سياسي پوهه هوښياري، بهادري او زړورتيا، تر چا پټه نه ده وګورئ چې دښمن ته يې څنګه او په څه ډول حکمت ماتې ورکړله.

---

[٣٧٢] المراة منظور الاسلام دکتور حسن مونس.

ښځينه ناروغتياوې

الف: حيض:

تعريف: په هدايه کې وايي چې حيض په لغت کې وتلې وينې ته وايي ، او په بريقه کې ليکي چې حيض په لغت کې بهېدلو ته وايي، او د ېته ځکه حيض وايي چې دې وخت کې وينه بهېږي او پياوړی همدا نظر دی.
په هدايه کې د حيض پېژندنه داسې کوي:
حيض هغه وينه ده چې د يوې روغې او سالمې ښځې رحم يې شيندي.
د حيض کمه موده درې شپې او درې ورځې يعنې پوره دوه او يا (۷۲) ساعته ده که لدې څخه لږ هم څه کمه وي حيض ندی.
په رسائل ابن عابد کې ليکي چې مثلاً : که چېرې د يکشنبې په ورځ سحر دلمر ختلو په وخت کې په ښځه وينه راغلله او د چهارشنبې په ورځ د صبح صادق په وخت کې وينه بنده شوله نو دا حيض ندې.
د حيض په موده کې مو د ښځو ستونزو ته په تېرو صفحو کې ګوته ونيوله ، د اسلام څخه وړاندې به عربو له حايضې ښځې څخه نفرت کاوه ، د هغوی دبسترې او کاسې برسېره به يې هغوی هم له ځانه څخه جدا کولې او په بده سترګه يې ورته کتلې.
په فارس کې به په حيض کې ښځه ګنده او ناولې ګڼلی شوه ، لېرې د ښتې ته به يې وشړله هلته به يوازې اوسېدله هېچا ته اجازه نه وه چې له هغې سره

کښېني یا خبرې ورسره وکړي مرئیانو به ډوډۍ ورته وړله حتی دوی (مرئیانو) به هم پوزې لاسونو او غوږونو ته ټوټه نیوله دې وېرې چې هسې نه چې په ناڅاپي او ناپامئ کې د حایضې له خېمې سره ولګېږي.

د مرګ او ژوند مطلق واک یې د خاوند په لاس کې و.[۳۷۳]

مګر اسلام دا ناوړه دودونه یو مخییزه له منځ وېوړل او د هغې بایللی حیثیت یې بېرته ورکړ او له هغې سره یې د کوروالي څخه پرته هره لوبه..... یو ځای ویده کېدل، خوراک، څښاک، کښېناستل او پاڅېدل.... روا کړل، پخپله رسول الله (ص) به د خپلو بیبیانو سره په حیض کې ویده کېده، د پرتوګ له پاسه هره لوبه به یې ورسره کوله او اعلان یې وکړ چې (اصنعوا کل شئ الاالنکاح)[۳۷۴]

یعنې: ((هرڅه کوئ مګر کوروالی))

او په حیض کې چې کوروالی دواړو خواو ته کوم زیان رسوي هغه خو اوس طب په ډاګه کړی دی.

د حیض کمه موده لکه چې وموویل درې شپې او درې ورځې ده رسول الله (ص) فرمایي: ((اقل الحیض للجاریة البکر والثیب ثلاثة ایام ولیالیها))[۳۷۵]

یعنې: ((د حیض کمه موده پېغلې او کونډې ته درې شپې او درې ورځې ده.))

او وروستئ موده یې لس ورځې او لس شپې ده.

---

[۳۷۳] المراة فی السلام\ استاد محمود العقاد، الاسلام بلامذاهب\ دکتور مصطفی الشکعه نقل له THE SPIRIT OF ISLAM څخه.

[۳۷۴] صحاح سته مګر بخاري، نیل الاوطار او مشکوه.

[۳۷۵] دار القطني.

د حيض په موده کې چې ښځه هر څه سوروالی ، زيړوالی ، يا خړوالی ويني هغه ټول حيض دی.

حيض په وړې نابالغې انجلۍ او په شنډې ځوانې او په زړې ښځې چې د اولاد له زېږولو څخه نا اميده وي چې تقريباً (۵۵) پنځه پنځوس کالو په شاه او خوا کې وي نه راځي.

حايضه ښځه به لمونځ نه کوي ، روژه به نيسي د لمانځه ګرځونه يې پرې نشته خو د روژې قضا به راوړي او روژه نيول ورته روا ندي د مسافر په څېر هم نده چې نيول يې عظمت او خوړل يې رخصت وګڼل شي.

نه به جومات ته ننوزي نه به د بيت الله طواف کوي نه به د قران تلاوت کوي او نه به مصحف پورته يا مسه کوي ، مګر له پوخ سره.

کومه ښځه چې ټاکلی عادت ونلري کله که له لس ورځو څخه وړاندې له وينې ځينې پاکه شوله نو تر څو چې غسل ونکړي کوروالی ورسره روا ندی او که په يو ولسمه ورځ هم غسل ونکړي بيا ورته بې له غسله هم کوروالی روا دی.

او کومه ښځه چې په يوولسمه ورځ هم پاکه نه شي نو چې غسل هم ونکړي کوروالی ورسره روا دی، خو ښه نه دی .

او کله که وينه له لسو ورځو څخه زياته شوه نو غسل دې وکړي او لمونځ به کوي خو د هرلمانځه لپاره په بېل اودس کوي ، ځکه دا ناروغتيا ده ، روژه به هم نيسي د قرات تلاوت هم کولی شي او کوروالی هم ورته روا دی.[۳۷۲]

ب: نفاس:

[۳۷۲] درالمختار او حاشيه ابن عابدين.

تعریف: نفاس له تنفس یا د نفس له وتلو څخه اخېستل شوی ، او په اصطلاح کې هغه وینه ده چې د ولادت (زېږولو) څخه وروسته یې د ښځې رحم شیندي.[۳۷۷]

د نفاس کمه موده شریعت ټاکلې نه ده او وروستۍ موده یې څلوېښت (۴۰) شپې او ورځې ده ، او که له دېنه ډېره شوه نو بیا ناروغتیا ده بیا ورته لمونځ، روژه، کوروالی هر څه روا دي.[۳۷۸]

نفاسه ښځه په ټولو احکامو کې د حایضې په څېر ده.

---

[۳۷۷] الهدایه.

[۳۷۸] الهدایه.

څو مسئلې

الف: په ښځه د کور او خاوند خدمت:

په ښځه د کور او خاوند د خدمت په هکله فقها بېل بېل نظريات لري لکه:
- ابن تيميه وايي: علما پدې هکله اختلاف لري چې ايا د خاوند خدمت پر ښځه لازم دی او که نه؟ځينې وايي چې د خاوند خدمت په ښځه نشته دی ځکه د نکاح تړون له ښځې څخه د خوند د اخيستلو لپاره دی نه د خدمت لپاره.[380]
- ځينې وايي: اسان کارونه لکه د کور پاکوالی او خواړه تيارول پرې شته دي.
- ځينې وايي: اعتبار رسم او رواج ته دی په عرف کې پېژندل شوي کارونه پرې شته دی.
- شيخ ناصر الدين الباني وايي: د کور کار او د اولاد تربيه پر ښځه لازم دي.[379]
- په فتاوي بزازيه کې وايي: که ښځې د ډوډۍ پخولو يا .... څخه انکار وکړ د څه علت له لامله وي او که له لوړې کورنۍ څخه وي نو خاوند دې ورته څوک پيدا کړي چې خدمت ورته وکړي.[381]

---

[380] فتاوي ابن تيميه.
[379] اداب الزفاف اسنة امطهرة.
[381] فتاوي بزازيه.

ـ په بريقه کې وايي: د کور خدمت په ښځه واجب دی که څه هم د لوړې کورنۍ وي لکه پخول جارو کول ، دلوښو او جامو وينځل او که ويې نکړل نو ګنهګاره شوه.
له دې مختلفو وينا ګانو څخه ښکاري چې که چېرته خاوند نېستمن او فقير و او د کور د کار لپاره يې خدمتګاره نيولای نشوه نو په دې وخت کې د کور کار پر ښځه لازم دی ځکه چې کور خو د خاوند او ښځې ګډ کور دی نارينه يې هم د همدې کور لپاره ګټي او که خاوند شتمن و او وسه يې رسېدله نو د کور کار پرې لازم نه دی او خدمتګاره به ورته نيسي او په کار يې مجبورولی نشي ، د زيات معلومات لپاره دې زادالعماد د ابن قيم جوزي وکتل شي.

ب: وينځه:

وينځه هغې کافرې ښځې ته ويل کېږي چې په جګړه کې بندي راوستله شي او د هغوی کافر مېړونه په دارالحرب کې موجود وي.
له دغو ښځو سره نکاح هم کېدلای شي او هغه کسان يې هم استعمالولی شي چې د چا ترلاس لاندې وي او نکاح يې له پخواني مېړه سره ماته ده البته که ښځه او خاوند دواړه بنديان راوستل شي نو امام ابوحنيفه (رح) وايي: نکاح يې پاتې ده او دواړه د پخوا په څېر ښځه او خاوند دي.
امام مالک او امام شافعي (رح) وايي: نکاح يې ختمه ده او دواړه له يوبل ځينې بېل دي له اسلام څخه دمخه دا لړۍ ډېره توده وه د وينځو او مرئيانو شمېر نه وو له هغوی سره ظلم کېده ،بې ګناه وهل کېدلې دهغوی څه حيثيت نه وو وينځې په زنا مجبورېدلې پدې هکله د ابوجهل او لوی منافق عبدالله بن ابی کارنامې له هېچا پټې ندي اسلام د مرئيتوب او وينځې توب لړۍ ختمول غواړي د غلامانو او وينځو ازادونکي ته يې دبې ساري اجرونو

وعده ورکړېده ، هغوی سره يې په ښه اخلاقو باندې امر وکړ په دوی له ظلم کولو څخه يې خلک منع کړل او اعلان يې وکړ چې په لوښماريئ ، بد اخلاقۍ او زنا يې مه مجبوروئ اسلام د دوی په ازادولو سخت حريص دی ، اسلام په مختلفو لارو د دوی ازادولو ته رښتونې بڼه ورکړله او مختلفې وسيلې يې په کار واچولې مثلاً : په کفارو (دګناهونو په رژولو) کې لو مړی مريئ ازادول دي.

چا به چې مريی ازاد کړ نو رسول الله (ص) به ډېر خوښاوه د هغه قدر به يې کاوه د رسول الله (ص) په وخت کې به د اسې صحابه ډېر کم ليدل کېدل ، چې هغه به يو يا دوه وينځې يا مرئيان نه و ازاد کړي پدې هکله د حضرت ابوبکر صديق (رض) او حضرت عثمان (رض) د ژوند تاريخ د لمر په څېر روښانه دی.

ـ اسلام وايي : وينځو سره ښېګړه او ښه ګذاره وکړئ ازادې يې کړئ په نکاح يې واخلئ او هغوی ته تعليم ، پوهه ورزده کړئ رسول الله (ص) فرمايي :

((ايما رجل کانت عنده وليدة فعلمها فاحسن تعليمها و ادبها فاحسن تاديبها ثم اعتقها فله اجران))[۳۸۲]

ـ يعنې : هر سړی چې وينځه ولري او هغې ته تعليم ورکړي ښه ادب پوهه او تهذيب ورزده کړي بيا يې ازاده کړي او واده يې کړي نو هغه لره دوه اجره دي))

ـ د وينځو په هکله ځينې ضروري مسايل چې سيد مودودي ورته نغوته کړېده او يادول يې دلته حتمي دي دا دي.[۳۸۳]

---

[۳۸۲]بخاري.

۱ : کومې ښځې چې په جګړه کې ونیول شي له هغو سره د هر عسکر لپاره کوروالی روا ندی د اسې ښځې دې اسلامي حکومت ته وسپارل شي او د حکومت سیاست چې څه ایجابوي هغسې دې وکړي ، مثلاً که خوشې کوي (ازاده وي) یې او که فدیه (بدل) ورځخه اخلي که د مسلمانانو له بندیانو سره یې تبادله کوي او که د عسکرو په منځ کې یې وېشي.
۲ : یو عسکر ته یوازې له هغې ښځې سره کوروالی روا دی چې د حکومت له خوا په قانوني توګه د هغه په ملکیت کې داخله شوې وي.
۳ : تر هغې ورسره کوروالی روا ندی ترڅو یې چې میاشتنی عادت تېر شوی نه وي او که حامله وي نو تر هغې چې حمل وزېږوي.
۴ : که هغه د کفر په هرډول کښې وي که اهل کتابه وي او که مشرکه وینځه کېدلای شي.
۵ : وینځه چې د هر چا په برخه ورسېده له هماغه ورځخه ګټه اخېستلای شي او اولاد یې هم د هماغه سړي د سکه اولاد حیثیت لري.
۶ : کله یې چې اولاد پیدا شي بیا یې خرڅولای نه شي او د مالک له مرګ ځخه وروسته ازادېږي.
۷ : کومه وینځه چې بادار یې بل چاته په نکاح ورکړي د هغې له نکاح ځخه وروسته هرخدمت پرې کولای شي یوائې کوروالی ورسره نشي کولای.
۸ : حکومت ته دا روا ندي چې یو ځل یې چاته وینځه ورکړله بیا یې ورځخه واخلي لکه خپله منکوحه ښځه.

---

(۳۸۳)تفهیم القران.

۹ : يو عسكري قوماندان په موقتي توګه چاته دا اجازه نشي ورکولای چې په بنديانو خپله شهواني او جنسي تنده ماته کړي او يا يې په موقتي ډول پر هغوی وويشي.
۱۰ : د وينځو د ساتلو کوم ټاکلی حد نشته ده مګر مطلب دا ندی چې شتمن خلک دې بې شمېره وينځی واخلي او دعياشۍ مرکز دې جوړ کړي.

د ښځو نبوت:

د ښځو د نبوت په هکله علما درې ډلې دي يوه ډله د ښځو نبوت بالکل نه مني بله ډله چپ پاتې دي او بله ډله وايي چې په ښځو کې نبياني تېرې شوې دي خو جمهور علماء د ښځو له نبوت سره مخالف دي ځوک چې د ښځو له نبوت څخه انکار کوي بنيادي دليل دا ايت نيسي [وما ارسلنا قبلک الارجالانوحی اليهم][۳۸۴]
يعنې: ((او موږ مخکې له تا څخه نه دي لېږلي مګر نارينه چې موږ هغوی ته وحی کوله.))
دوی وايي چې پدې ايت که د رسالت لپاره نارينه ياد شوی دی يعنې پدې ايت کې الله (ج) فرمايي چې مانه دي لېږلي رسولان مګر په نارينه وو کې خو دښځو دنبوت پلويان وايي چې پدې کې هېڅ شک نشته چې په ښځو کې رسولان نه دي تېر شوي، دلته خبره په رسالت کې نه، بلکې په نبوت کې ده نو د حق پلټونکي ته په کار دی چې لومړی نبوت وپېژني او بيا حکم وکړي.

(۳۸۴) الانبيا :۷.

د نبوت لفظ له نباء څخه اخېستل شوی دی چې اعلام او خبرولو ته يې وايي.[۳۸۵]
نو چا ته چې الله (ج) په يوه څه خبر ورکړي چې دا به کېږي مخکې له دې چې هغه وشي او يا ديو څه په کولو ورته وحې وکړي نوا بن حزم وايي دا بيشکه نبي دی دا چې الله (ج) فرمايي: [وليس الذكر كالانثى]
يعنې: ((نارينه د ښځې په څېر ندي)) راشد الغنوشي وايي: معنی دا چې دا دواړه ډلې ديوبل د دندو د سرته صلاحيت نلري ځکه چې دا دواړه هريو مختلفی دندې لري د راشد الغنوشي د وينا په اساس امام قرطبي (رح) هم د دې خبرې په ثبوت تاکيد کړی دی چې په ښځو کې نبيانې تېرې شوې دي.
ځينې وايي چې رسالت دعوت او رسولو ته اړه لري خلک به الهي شريعت ته رابولي ستونزې او تکليفونه به تېروي او دا کار د ښځې له توان څخه وتلی دی نو لکه چې مخکې مو وويل ټول پدې اتفاق لري چې د رسالت مرتبه ښځو ته ورکړل شوې نده د رسالت او نبوت ترمنځ توپير شته دی.
رسول هغه چاته ويل کېږي چې په دعوت او تبليغ مکلف وي خپل رسالت به خلکو ته رسوي خلک به الهي شريعت ته رابولي او دا کار په نبي نشته.[۳۸۶]
نبي هغه چا ته ويل کېږي چې د الله (ج) لخوا ورته ديو کار په عملي کېدلو او يا ديو کار په کولو وحې شوې وي، او قران ګواه دی چې داسې وحې ډېرو ښځو ته شوې دي ابن حزم د ښځو د نبوت په هکله پخپل کتاب کې يو لوی فصل ليکلی دی.....الفصل فی الملل ولاهواء و النحل، امام ابي محمد على ابن احمد بن سعيد بن حزم ج: ۳ ص: ۱۷.

---

[۳۸۵] لسان العرب ابن منظور افريقی.
[۳۸۶] شرح العقيده الطحاويه قاضي صدر الدين ابن العز الحنفي.

په قران کې ثابته ده چې الله(ج) د اسحاق(ع) مورته پرښتې ورولېږلې او په حقه او سيي وحې يې ورته په اسحاق زيری ورکړ.
((و امراء ته قائمة فضحكت فبشرناها باسحاق ومن وراء اسحاق يعقوب قالت يا ويلنا األد وانا عجوز وهدا بعلی شيخاً ان هذا لشئ عجيب قالوا اتعجبين من امرا الله رحمت الله وبركاته عليكم اهل البيت انه حميد مجيد.))[387]
يعنې: ((د ده ښځه ولاړه وه بيا دې وخندل بيا موږ، زېری ورکړ دې ته د اسحاق په پيدا کېدلو باندې او له اسحاق څخه وروسته په يعقوب باندې دې وويل افسوس دی ايا زه به بچی وزېږوم حال دا دی چې زه بوډۍ يم اوزما خاوند بوډا دی دا يوه عجيبه خبره ده هغوی وويل ايا تعجب کوې له حکم د الله(ج) څخه، د الله رحمت او برکتونه دې په تاسو ای دکور خلکو يقيناً الله (ج) دی ستايل شوی لويي والا.))
ـ ابن حزم وايي د أتعجبين من امرالله)) وينا هېڅ امکان نلري چې دا خبرې به د ملائکو پواسطه له نبي څخه پرته بل چاته شوي وي.
الله(ج) جبريل د عيسی(ع) موربي بي مريمې ته له خپل خطاب سره ولېږه او ورته يې ويل. [انما انا رسول ربک، لاهب لک غلاما ذکيا.].[388]
يعنې: يقيناً زه خورا لېږل شوی يم له جانبه د رب ستا چې تاته يو هلک پاک درکړم.))
نو دا په سيي وحې سره سيي نبوت دی چې الله(ج) ورپه برخه کړ او زکريا (ع) يې چې په خوا کړی لېږل شوې روزي وليدله نو دهمدی فوق العاده او

---

[387] هود: ۷۰_۷۳.
[388] مريم: ۱۹.

غیر معمولي حالت په لیدلو یې له الله(ج) څخه د نېک اولاد غوښتنه وکړله.
د موسی (ع) مورته سیند ته د زوی په غورځولو وحې وشوه او په دې یې خبره کړله چې دا مور ببېرته تاته راستنوو او بیا یې په رسالت لیږو.
[اذ اوحینا الی ام موسی ان ارضعیه].[389]
یعنې: ((هغه وخت چې مور ووحې ولېږله مور د موسی ته چې ده ته تی ورکوه.))
[اذ اوحینا الی امک ما یوحی].....طه:۳۸.
یعنې: ((او کله چې مور ووحی ولېږله مور ستا ته کوم چې وړاندې ویلی شي)) نو د دې په نبوت کې هېڅ شک نشته دی.
الله(ج) په صورت مریم کې انبیاء یاد کړي چې د هغوی په لیکه کې یې بي بي مریم هم راوستې ده او بیا فرمایي: [اولئک الذین انعم الله علیهم من النبیین من ذریة ادم وممن حملنا مع نوح][390]
یعنې: ((دا هغه خلک دي چې الله(ج) پری انعام کړی د ادم(ع) له اولاد څخه او له هغه څخه چې مور د نوح(ع) سره سواره کړي.))
او د الله(ج) دا وینا چې (مور یې ربښتونې وه) دا د هغې د نبوت مانع نه ګرځي ځکه چې الله د یوسف(ع) په هکله هم همدا اسې ویلي دي، [یوسف ایها الصدیق][391]
یعنې: ((یوسفه ای ربښتونیه)) او دا سره له دې هم نبي و))

---

[389] القصص:۷.
[390] مریم: ۵۸.
[391] یوسف: ۴۶.

ابن حزم وايي که د موسی (ع) مور د الله(ج) لخوا څخه په نبوت کلک یقین نه درلودلای نو یوائې په خوب لیدلو یا په زړه کې د څه شي په تېرېدلو به یې خپل زوی سیند ته نه غورځاوه او که بل څوک دا سې کار وکړي نو د داسې چا ماغزه باید په روغتون کې تداوي شي داد هغې وحې په څېر وه چې الله (ج) ابراهیم (ع) ته د هغه د زوی ذبیح الله (اسماعیل (ع) په هکله خوب ښودلی و نو که ابراهیم (ع) پخپل نبوت او رسالت اعتبار نه درلودلای نو یوائې په خوب لیدلو به د خپل زوی قربانئ ته نه و چمتو شوای او که له انبیاوو څخه پرته بل څوک دا سې کار وکړي چې په خوب لیدلو خپل اولاد دریاب ته وغورځوي یا یې حلال کړي نو دا به لوی ظلم غټه ګناه او لېونتوب وي.

دغه وحې هغه طبعي الهام هم ندی چې الله (ج) مچیو او نورو مرغانو ته کړی دی چې په خپل طبیعت ځان ته کورونه او جالې جوړوي ، هګئ اچوي بچیو ته روزي پیدا کوي او نه ګومان و چې له لېوني څخه پرته بل څوک یې رښتیا نه ګڼي او نه د کوم نجومي یا کاهن څخه اخېستل شوی معلومات و ، بلکې دا هغه وحې وه چې هدف او غرض ترېنه نبوت و رسول الله (ج) فرمايي:

[كمل من الرجال كثير ولم يكمل من النساء الامريم بنت عمران و اسية بنت مزاحم امراة فرعون].[۳۹۲]

یعنې: ((کمال ته له نارینه و څخه زیات رسېدلي او له ښځو څخه کمال ته نه دي رسېدلی مګر مریم د عمران لور او اسیه د مزاحم لور [فرعون مېرمن]))
کمال خو په نارینه و کې له انبیاوو څخه پرته بل چا کې نشته ځکه چې بې له شکه نور ټول انسانان ناقص او نیمګړي دي او تخصیص د مریمې او اسیې

[۳۹۲] بخاري ، مسلم ، ترمذي ابن ماجه او مسند احمد .

له نورو هغه ښځو څخه چې نبوت ورکړی شوی دی د فضیلت په خاطر دی ځکه چې که یو د بل له درجې څخه ډېره کمه اندازه هم وروسته وي نو دا د هغه په پرتله له هغه ځینې ټیټ دی او کامل نه دی الله (ج) فرمایي: [تلک الرسل فضلنا بعضهم علی بعض]. [۳۹۳]

یعنې: موږ دا پیغمبران ځینې په ځینو نورو غوره ګرځولي دي.))

کامل هغه څوک دی چې له نوع او جنس څخه هېڅوک هم ورپسې ونه رسېږي.

راشد الغنوشي وايي چې: د ښځو نبوت یوه یقني خبره ده. [۳۹۴]

والله اعلم

پای

[۳۹۳] البقره: ۱۵۸.

[۳۹۴] د مصباح اوونیزه. ۱۴_۱۱_۱۳۷۰.

درنو لوستونکو ؛

دا کتاب چې تاسو ولوست ـ انشاء الله ـ دا حقیقت به مو اوس منلی وي چې په اسلام کې د ښځو د حقوقو په هکله بالکل د حقیقت پربنسټ ولاړ، له افراط او تفریط څه پاک دی دا چې څه مو ولوستل دا زما خپله پوهه او قابلیت نه و، بلکې د مختلفو علماء و نظریات او افکار دي چې د مسئلې دښې روښانتیا په غرض دلته رانقل شوي دي.

هیله لرم چې له تعصب څخه په پاک ذهنیت او فکر به قضاوت وکړئ چې ښځو ته حقوق په اسلام کې ورکړل شوي دي او که په نورو مذهبونو او وضعي قوانینو کې؟ او د پردیو پروپاګند څه حقیقت لري او که نه ؟

هیله ده چې د خپلې ټولنې په اصلاح کې به کوښښ وکړئ او ورور مو له دعاګانو هېر نکړئ.

په درنښت

ماخذ او مراجع

١ . معارف القران: د پاکستان لوی مفتي مولنا محمد شفیع.
٢ . جامع البیان عن تاویل القران: محمد ابن جریر طبري (رح).
٣ . الکشاف عن حقایق التنزیل وعیون الاقاویل: ابي القاسم محمد بن عمر زمحشري.
٤ . روح المعاني: علامه شهاب الدین سید محمد الوسي بغدادي.
٥ . صفوه التفاسیر: محمد علي صابوني.
٦ . الجامع الاحکام القران: ابي عبد الله محمد بن احمد الانصار القرطبي.
٧ . تفسیر القران العظیم (ابن کثیر) حافظ عماد احمد بن ابي الفداء اسماعیل بن کثیر.
٨ . روائع البیان فی تفسیر ایات الاحکام: محمد علي صابوني.
٩ . تفسیر سورة النور: شیخ محمد اباصیري.
١٠ . صحیح بخاري: ابي عبد الله محمد ابن اسماعیل ابن ابراهیم البخاري.
١١ . صحیح مسلم: ابو الحسن مسلم بن الحجاج نشاپوري.
١٢ . سنن ابن ماجه: ابو داود سلیمان ابن الاشعث سجستاني.
١٣ . جامع ترمذي: ابي عیسی محمد ابن عیسی.
١٤ . سنن ابن ماجه: ابي عبد الله محمد ابن یزید القزویني.
١٥ . سنن نسائي: ابو عبد الرحمن محمد ابن شعیب بن علي بن بحر النسائي.
١٦ . سنن دار قطني: عبد الله ابن محمد دار قطني.

١٧ . المستدرک: حافظ ابي عبد الله محمد عبد الله حاكم النشاپوري.
١٨ . المسند: امام احمد بن حنبل.
١٩ . موطا: امام مالک.
٢٠ . فتح الباري: احمد ابن علي محمد ابن حجر العسقلاني.
٢١ . شرح مسلم: ذكريا محى الدين بن شرف النووي.
٢٢ . رياض الصالحين: ابي ذكريا محي الدين شرف النووي.
٢٣ . معالم السنن: امام ابي سليمان الخطابي.
٢٤ . نصب الرايه: علامه جمال الدين ابي محمد الزيلعي.
٢٥ . السنن الكبري: ابي بكر احمد ابن حسين ابن علي البيهقي.
٢٦ . سنن الدارمي: ابي محمد عبد الله ابن بهرام الدارمي.
٢٧ . الاصابه فى تميز الصحابه: احمد ابن علي ابن محمد ابن حجر العسقلاني.
٢٨ . نيل الاوطار: محمد ابن علي ابن محمد الشوكاني.
٢٩ . جامع الصغير: امام عبد الرحمن ابن كمال الدين السيوطي.
٣٠ . مشكوة المصابيح.
٣١ . معجم الكبير: ابن القاسم سليمان ابن احمد الطبراني.
٣٢ . الفصل فى الملل ولاء هواء و النحل: امام ابي محمد علي ابن احمد ابن سعيد ابن حزم.
٣٣ . شرح العقيده الطحاويه: قاضي صدر الدين ابي العز الحنفي.
٣٤ . بحر الرزائق: زين الدين نجيم مصري.

٣٥ . بدائع الصنايع فى ترتيب الشرايع: علاوالدين ابوبكر كاساني.
٣٦ . فتح القدير: امام كمال الدين محمد ابن عبدالواحد ابن الهمام.
٣٧ . المبسوط: ابي بكر محمد ابن احمد شمس الائمه السرخسي.
٣٨ . مجمع الانهر شرح ملتقي الابحر: عبدالله محمد ابن سليمان.
٣٩ . ردالمختار علي الدرالمختار: سيد محمد امين المعروف بابن عابدين.
٤٠ . الاختيار لتعليل المختار المسمي بالاختيار لشرح المختار: عبدالله ابن محمود ابن مودود النسفي.
٤١ . فتاوي هنديه (عالمګيريه) مولنا شيخ نظام او د هند د علماء و ګډ تاليف.
٤٢ . حاشيه ابن عابدين: سيد محمد امين المعروف بابن عابدين.
٤٣ . الهدايه: شيخ الاسلام برهان الدين ابو الحسن ابن ابي بكر المرغينائي فرغاني.
٤٤ . البريقه شرح الطريقه: ابي سعيد خادمي قونوي.
٤٥ . مختصر القدوري: مولنا عبدالحميد.
٤٦ . الاشباه والنظائر: شيخ زين العابدين ابن ابراهيم ابي نجيم.
٤٧ . تحقه المحتاج: شهاب الدين ابن حجر الهيتمي.

٤٨ . نهايه المحتاج الى شرح المنهاج: شمس الدين محمد ابن ابي العباس الرملي.
٤٩ . المهذب: ابو اسحاق ابراهيم ابن علي يوسف.
٥٠ . الوجيز: امام ابي حامد الغزالي.
٥١ . المجموع شرح المهذب: ابي ذكريا محي الدين ابن شرف النووي.
٥٢ . مغني المحتاج الى معرفه الفاظ المنهاج: محمد شربيني الخطيب.
٥٣ . حاشيه الباجوري: شيخ ابراهيم الباجوري.
٥٤ . الميزان: امام شعراني.
٥٥ . بدايه المجتهد و نهايه المقتصد: محمد ابن احمد ابن محمد ابن رشد.
٥٦ . شرح الكبير على متن المقنع: شمس الدين اوبو الفرج عبد الرحمن.
٥٧ . المغني: ابن محمد عبد الله ابن احمد ابن قامه.
٥٨ . غايه المنتهي: شيخ مرعي بن الكرمي الحنبلي.
٥٩ . زاد المعاد في هدي خير العباد: محمد ابن ابي بكر ابن القيم الجوزي.
٦٠ . فتاوي ابن تيميه: امام ابن تيميه.
٦١ . احيا علوم الدين: امام حامد الغزالي.
٦٢ . كتاب الفقه على المذاهب الاربعه: عبد الرحمن جزيري.
٦٣ . الفقه الاسلامي وادلته: دكتور وهبه الزحيلي.

٦٤ . فقه السنه: سيد السابق.
٦٥ . حجته الله البالقة: احمد ابن عبد الرحمن الدهلوي معروف به شاه ولي الله دهلوي.
٦٦ . اللباس والزينه فى الشرية الاسلاميه: محمد عبد العزيز عمرو.
٦٧ . الانكحه الفاسده: عبد الرحمن بن عبد الرحمن شميلة الامدل.
٦٨ . النكاح والقضايا المتعلقه به: دكتور احمد الحصري.
٦٩ . الاحوال الشخصيه فى الشريعة الاسلاميه: محمد محي الدين عبد الحميد.
٧٠ . فقه الزكوة: دكتور يوسف قرضاوي.
٧١ . المحلي: امام ابي محمد علي ابن احمد ابن سعيد ابن حزم ظاهري الاندلسي.
٧٢ . الموافقات في اصول الشريعة: ابو اسحاق الشاطبي.
٧٣ . المستصفى من علم الاصول: امام ابي حامد الغزالي.
٧٤ . اصول الفقه: عبد الوهاب خلاف.
٧٥ . الطبقات الكبري: الابن سعد .
٧٦ . الاستيعاب في معرفه الاصحاب لابن عبد البر.
٧٧ . سيرة النبي: ابي محمد عبد الملك ابن هشام.
٧٨ . الكامل في التاريخ: المبارك ابن احمد ابن اثير الجزري.
٧٩ . تاريخ الامم والملوك: محمد ابن جرير الطبري.

٨٠ . الاحكام السطانيه: امام ابي الحسن علي ابن محمد ابن حبيب بصري الماوردي.
٨١ . السياسه في الفكر الاسلامي: دكتور احمد الشلبي.
٨٢ . الوسيط في النظم الاسلاميه: دكتور قطب محمد قطب الطبيله.
٨٣ . مبادي نظام الحكم في الاسلام: دكتور عبد الحميد متولي.
٨٤ . من اين نبدا: استاد عبد المتعال سعيدي.
٨٥ . الخليفه توليته وعزله: دكتور صلاح الدين دبوس.
٨٦ . مذكره في التاريخ التشريع: شيخ عبد المتولي عبد الباسط.
٨٧ . مبدا المساوات في اسلام: دكتور فواد عبد المنعم.
٨٨ . الخلاقه والملك: سيد ابو الاعلي مودودي.
٨٩ . نظام الحكم في الشريعه: شيخ احمد الفاضل.
٩٠ . نظام الحكم في الشريعه: شيخ احمد الفاضل.
٩١ . ملامح الشوري: عدنان النجوي.
٩٢ . الشوري واثرها في الديمقراطيه: دكتور عبد الحميد اسماعيل الانصار.
٩٣ . طرق الحكميه في السياسه الشرعيه: محمد ابن ابي بكر ابن القيم الجوزي.
٩٤ . اسلامي سياست: مولنا گوهر الرحمن.
٩٥ . عمر ابن خطاب: دكتور سليمان الطحاوي.

٩٦. فرد او دولت: دکتور عبد الکریم زیدان.
٩٧. فرد او دولت: دکتور عبد الکریم زیدان.
٩٨. تلبیس ابلیس: محمد ابن ابي بکر ابن القیم الجوزي.
٩٩. الاغاني: امام ابو الفرج الاصفهاني.
١٠٠. اداب مباشرت یعنې میان بیوی کې د رمیان جنسي تعلقات کا صحیح طریقه داکتر افتاب احمد شاه.
١٠١. تحفة العروس: محمود مهدي استانبولي.
١٠٢. رفاه المسلمین: حضرت مولنا شاه اسحاق دهلوي.
١٠٣. پرده: سید ابو الاعلی مودودي.
١٠٤. المقدمه: عبد الرحمن ابن محمد ابن خلدون.
١٠٥. الحیاة الاجتماعیه عند العرب: استاد ظافر القاسمي.
١٠٦. اداب الزفاف فی السنة المطهره: شیخ محمد ناصر الدین الالباني.
١٠٧. الاسلام بلا مذاهب: دکتور مصطفی الشکعه.
١٠٨. الانسان ذلک المجهول: دکتور کیسس کاریل.
١٠٩. مبادي علم التشریع و وظایف الاعضا: دکتور شفیق عبد الملک.
١١٠. المرأة في القران و السنه: محمد عزه دروزه.
١١١. حقوق المرأة في الاسلام: عبد القادر شبیه الحمد.
١١٢. المرأة في القران: استاد محمود العقاد.
١١٣. وظیفه المرأة المسلمه: علي القاضي.
١١٤. المراة بین البیت و العمل: دکتور حسین مونس.
١١٥. المراة في الشریعه الاسلامیه: شیخ محمد متولي الشعراوي.

۱۱۶. المراة في منظور الاسلام: دكتور حسين مونس.
۱۱۷. نظام حقوق زن در اسلام: مرتضى مطهري.
۱۱۸. زن و شوهر :محمد علي صفري.
۱۱۹.المراة المسلمه: عبد الله جار الله.
۱۲۰. فتاوي المراة المسلمه شيخ عبد الله ابن حميد سلفي.
۱۲۱.حياة المراة المسلمه: دكتور يوسف القرضاوي.
۱۲۲. النقاب المراة: دكتور يوسف القرضاوي.
۱۲۳. فتاوي المره المعاصرة: دكتور يوسف قرضاوي.
۱۲۴. فتاوي المرءة المسلمه: ابو محمد اشرف عبد المقصود.
۱۲۵. حياة المراة المسلمه: شيخ عبد الله جار الله.

همدا ډول په دې كتابونو كې له مختلفو پښتو ، فارسي ، اردو او عربي خپرونو (ورځپاڼو) او ونيزو او مياشتنو خپرونو) څخه استفاده شوې ده.